ספר

אורים ותומים

ספר

אורים ותומים

פירוש על ישעיה וירמיה ויתר חדושים אחרים · להרב הכולל מוהר"ר מאיר ערמה ז"לה"ה המאיר לארץ ולדרים בחכמתו ובתבונתו ברוחו שמים לרום העלה עד שחקים ששוחקים מעדנים ומטעמים לצדיקים · ועד היום נסתר בהסתר פירוש לדברים הנזכרים עד כי בא מועד צאתם לאורה בימי חנוכת המנורה הטהורה. זאת חנוכת נרותיו המאירות עינים

⁖

על כן כל איש יודע דעת עליון יתן כפים ידיו לתת
כבוד לאל עליון לקפוץ לקנות : ותשואות
חן חן לבעל"ה כה"ר מנחם יעקב בכר
אליעזר יהודה ז"ל שה"ביא
לאור משפטו קדוש :

הוגה בעיון נמרץ על ידי החכם השלם כמוהר"ר
יצחק גרשון כ"ן :

ותהי התחלתו ביום חנוכת המזבח ב' לח"ש
טבת שנת **השסג** ליצירה :

פה ויניציאה

במצות דניאל זאניטי וכביתו

נדפס מחדש בישראל
תש"ל
Printed in Israel

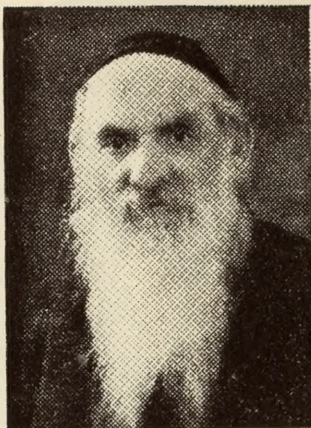
GRAND RABBI CH. MORGENSHTERN

OF KOTSK LAMAZ

BNE-BRAK,

P. O. Box 493

ISRAEL

יחיאל מאיר מארגנשטערן

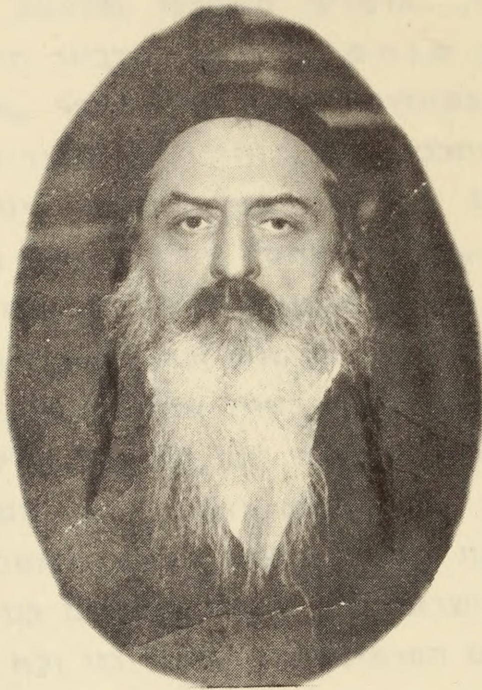
מ ק א צ ק

בן הרב הקדוש מופת הדור כקש״ת מוה״ר ר׳ צבי זצלה״ה זי״ע ארמו״ר מלאמאז, בן הרב הקדוש כקש״ת מוה״ר ר׳ דוד זצלה״ה זי״ע ארמו״ר האמצעי מקאצק בן הרב הקדוש רשכבה״ג כקש״ת מוה״ר ר׳ מנחם מענדיל זצלה״ה זי״ע רבנו הראשון מקאצק, אחיהם של הצדיקים הקדושים ר׳ יעקב ארי׳ זצ״ל מרדזימין, ר׳ אברהם זצ״ל משערליץ ונכר הרבי הרה״ק ר׳ דוד גאלדמאן מקיעלץ ולהצדיקים הקדושים הרבי ר׳ יצחק זצלה״ה זי״ע מווארקי והרבי ר׳ ישעי׳ מושקאט זצלה״ה מפראגא זי״ע.

בני־ברק,

ת. ד. 493

ישראל

הרב הקדוש רבי צבי מלאמאז קאצק זצללה"ה

הקדמת המאסף והמביא לבית הדפוס

„לב נבון יקנה דעת
ואוזן חכמים תבקש דעת"
(משלי י"ח)

אמר הכותב **יחיאל מאיר** בהרב הקדוש זצללה"ה זי"ע רבי **צבי** אדמו"ר מלאמאז קאצק בהרב הקדוש זצללה"ה זי"ע רבי **דוד**, אדמו"ר האמצעי מקאצק בהרב הקדוש זוצללה"ה רבינו **מנחם מענדיל** רבינו הראשון מקאצק, המביא לדפוס במהדורא תנינא את הספר **„אורים ותומים"** מהגאון הגדול החכם הכולל מוהר"ר רבי **מאיר ערמה** זצללה"ה בן הגאון הגדול המפורסם בכל העולם רבינו **יצחק ערמה** זצללה"ה בע"מ **„עקידת יצחק"** עה"ת, נדפס בווינציאה שנת שפ"ג וכעת ספו תמו ולא נמצא אפילו ספר אחד במדינה, לכן קמתי ואזרתי כגבור חיל לעשות זכר לנפש, יען כי לא זכיתי להעמיד בנים בעולם ואני בטוח שכל מי שיקרא בספר הזה יזכור גם את נפשי העלובה כמו שאמרו חז"ל כי גדול כח המעשה והמזכה את הרבים וזכות רבינו המחבר תגן עלי שאזכה לעבוד את השי"ת כרצונו הטוב· וכאשר סבבונו צרות ורעות לנו ולכל ישראל בכל ארצות פזוריהם בגולה ובפה בערי הקודש, מהערבים הפראים אשר ילחמו בנו ולא נתנו לנו מנוח ועד לא באנו אל המנוחה ואל הנחלה כמו שכתב המדרש תנחומא שופטים דבר אחד והשלישית יותר בה שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית שאין לה הפסק, כידוע לא כבשו ישראל את כל הארץ בזמן יהושע והשופטים והמצב פה עכשיו כמו שהיה ביציאת מצרים, אשר משה רבינו שאל על זאת ומפגיע אין בעדנו· ואמרתי לפרש מה שכתב (בס' ירמיה ט"ו) „ויאמר ה' אלי אם יעמוד משה ושמואל לפני אין נפשי אל העם הזה, שלח מעל פני ויצאו" ופירש רש"י ז"ל שם משה ושמואל, שניהם נזקקו לבקש רחמים על ישראל ומתחילה החזירם למוטב ואח"כ התפללו עליהם ולא עלה בלבם להשיב אפי, עד שהחזירם למוטב וכו' אתה אינך יכול להשיבם אלי· לכך אל תתפלל עליהם, ע"כ לשון הזהב של רש"י ז"ל, דברים ברורים ונכונים למבין, כי מנהיגי הדור ורועי ישראל אשר ינהיגו הדור לטובת עצמן, כמו שהובא בס' „תולדות יעקב יוסף" על מאמר חז"ל: כל המאמין ברועי ישראל· מדוע לא נכתב ראשי ישראל· ואמר הפירוש שצריך מנהיג הדור לנהל את ישראל רק לטובת ישראל, כמו הרועה שרועה את הצאן

רק לטובת הצאן ולא לטובת הנאה שלו. וכבר צווח על זה הנביא יחזקאל: „הוי לכם רועי ישראל את חלב הצאן תאכלו והצאן לא תרעו", ומזה מובן אם מנהיגי הדור אין עומדין בנסיון ובתוקף לנהל את העם רק לטובת ישראל ולא להנאת עצמם, כמו שהובא בגמרא על הא צורבא מרבנן דסני ליה בני מתא משום דמוכיח להם במילי דשמיא, אין יכולין להתפלל על ישראל ותפלתם לא נשמעת במרום וד"ל.

וראיתי בספר הרד"ד להגאון רבי דוד מלאסק זצ"ל, על שאיתא במס' אבות: „כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה ממנו", והקשה: מדוע אמר התנא כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה ממנו, הלא מצינו בגמרא להיפך, על צורבא דרבנן דרחים ליה בני מתא משום דלא מוכיח להם במילי דשמיא, ואמר הגאון הנ"ל שהפירוש הוא כך: כל שרוח הבריות נוחה ממנו רוח המקום נוחה ממנו, אינו הפירוש על אדם, רק על החיות, כי לחיות אין להם בחירה והם מרגישים מי שהוא צדיק והם יראים ממנו, כמו שנמצא אצל יוסף הצדיק בבור של נחשים ועקרבים ואצל דניאל בגוב אריות, אבל אדם שהוא בעל בחירה יכול לבלוע אפילו צדיק גמור, כמו שהובא במס' ברכות, בעת שהשעה משחקת להם יכולים לבלוע אפילו צדיק גמור. ואמרתי בזה לפרש מה שנאמר בתורה בעת יציאת מצרים: „לא יחרץ כלב לשונו", וקשה מדוע צריכה התורה לכתוב זאת, הא יצאו ממצרים צדיקים, כי הרשעים מתו במכת חושך, אך במדרש איתא, כי המצרים העמידו בכישוף כלבים ואצלם לא שכיח שירגישו צדיקים ומחמת זה כתוב בתורה: „ולא יחרץ כלב לשונו", אפילו כלב שהעמידו בני אדם, ג"כ לא יכול לחרץ על ישראל.

במדרש רבה וישלח בד"ה „הנה כל המשל עליך ימשל כאמה בתה" יוסי מעונאה תרגם הפסוק „שמעו זאת הכהנים והקשיבו בית ישראל" (הושע ה') ובית המלך האזינו, אמר עתיד הקב"ה ליטול את הכהנים ולהעמידן לדין ולאמר להם למה לא יגעתם בתורה, לא הייתם נהנים מכ"ד מתנות כהונה, ואינון אמרין ליה לא יהבין לן כלום והקשיבו בית ישראל למה לא הייתם נותנים לכהנים כ"ד מתנות כהונה שכתבתי לכם בתורה ואינון אמרין ליה על אילון דבי נשיאה דהוו נסבין כולא, בית המלך האזינו כי לכם המשפט שלכם היה בזה יהיה משפט הכהנים, לפיכך לכם ועליכם מדה"ד נהפכת, שמע רבי וכעס בפתי רמשא סליק ר"ל שאיל בשלומו דרבי ופייסי עליהו דיוסי מעונאה והיה יוסי

מעונאה אומר מילה דאורייתא ואקפדת עליהו· א"ל ויודע הוא בדברי תורה כלום· א"ל הין ואי שאילנא ליה מגייב ואמר הין, אם כן יסק להכא וסליק לגביה· א"ל מה דכתיב „הנה כל המשל עליך ימשול" לאומר „כאמה כן בתה"· א"ל: „כבת כן אמה, כדור כן הנשיא, כמזבח כן כהניו"· א"ל ר"ל עד כדין לא חסילית מן מפייסיה על הדא ואתה מייתי ליה אוחרי וכו'·

ומה שחקרתי מדוע שבני ישראל בארצות הגולה העמידו רבנים גאונים גדולים ואנשי צורה אפילו שהיו מעט ישיבות, ובפה אין בית שכמעט לא נמצא בו ישיבה וידוע ממאמר חז"ל שיותר העמידו את התורה בחורבנן, מאשר העמידו בישיבתם, ובפה קשה מאוד להעמיד רבנים ואנשי צורה בכל עיר ועיר, אך צריך להבין הדבר, כידוע מאמרי חז"ל: חסד לאומים הוא חטאת לישראל ובכל מקום שבהם מראין לישראל מדת נדיבות וחסד ונסיון הוא הדבר רע וקשה מאוד לישראל כידוע משקלי המן אשר צוה השי"ת לקבל שקלי ישראל והרבה דברים כדומה מובא בתנ"ך ובמאמרי חז"ל עבור זה· ובפה כל הישיבות נזונין ממעות הגוים של ארצות־הברית המכינה אינקאם טעקס וכל אדמו"רים ורבנים והישיבות נזונין מזה וכידוע ממאמר חז"ל, מה יעשה מנדבת אתנן זונה ומחיר כלב, ותרצו חז"ל לעשות בית הכסא לכהן גדול ממקום הטנופת באו ולמקום הטנופת יצאו וזה נגרם הקילקול בערי ישראל וד"ל·

וברבינו בחיי פ' שופטים מפרש על הפסוק „לא תטה משפט" אזהרה לדיין או אזהרה לכל אחד ואחד מישראל שלא ימנו דיין אלא אם כן הוא בקי והגון, לפי שהיא סיבה להטות האמת ואם עשה כן כאלו נטע אשרה לכך סמך לו לא תטע לך אשרה כל עץ והוא בכלל אדמו"רים שאינם הגונים וד"ל· וזכרתי מה שאמרתי לרב אחד מפה שנסע לארצות הברית לקבץ כסף בשביל ישיבה ושם עשו נשים לפניו מגבית וקונצעט ותזמורת ואמרתי לו שאסור לעשות דבר זה· ואמר לי שיש דחקות בהישיבה פה· ואמרתי לו שנראה דעת תורה שלא לעשות זאת אפילו שהישיבה תתבטל עבור זה, והראיה מן קבלת התורה ממאמרי חז"ל שכל העולם היה עומד על יום הששי אם יקבלו ישראל את התורה מוטב ואם לאו יחזור העולם לתוהו ובוהו· ומצינו בגמרא שר' יוסי אמר שהתורה נתנה בשבעה לחודש שאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו וכך הוא האמת שפסקינן שהתורה נתנה בשבעה לחודש כר' יוסי· וצריך להבין זה מדוע לא חש משה רבינו על זה, כי באם לא יקבלו ישראל את התורה ביום

ששי, שיחזור העולם לתהו ובהו והוסיף יום אחד לשבעה בו· רק משה רבינו ראה והתבונן כי עוד ישראל חומרי ולא יכולים עוד במצב כזה לקבל את התורה בקדושה כראוי, כי היו במצב חומרי· ואמר משה רבינו אם לקבל התורה במצב חומרי כזה, יותר טוב שיחזור העולם לתוהו ובוהו וד"ל·

ובעת שאני כותב הקדמה זו הוא ר"ח אלול ואמרתי לפרש מה שאמרתי בבית מדרשי „מדרש יחיאל" בפר' בלק על ענין ימי הרצון: „וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי"· נראה מזה כי הלשון וירא הוא לשון הבנה, כי בלק הבין את כל מה שעשו ישראל למלכי האמורי סיחון ועוג הגבורים היו על ידי תפילת ישראל בימי הרצון אלול ותשרי, כמובא במדרש, כי מלחמת סיחון ועוג היו בחודש אלול ותשרי, מחמת זה שלח לבלעם שכוחו בפיו לבטל כח תפילת ישראל, אבל בלעם הבין שאין בכוחו לבטל את תפילת ישראל במה שאמר: „לא הביט און ביעקב וכו' ותרועת מלך בו", פירוש מזה כי הגויים אם יחטאו וירצו לשוב בתשובה, אין בכוחם לשבר את גופם כמו שצריכין לעשות תשובה ולהיות כמו שנולדים מחדש, כמו שאמר רבינו רבי שמחה בונם זצללה"ה מפשיסחא, כי הבעל תשובה צריך לשבר את גופו כמו כלי חרס ולהיות נולד בריה חדשה, אבל אצל ישראל אם עושים עבירות, מתחרטים ומשברים את גופם, וזה פירוש „ותרועת מלך בו" שהנחה למלך בו נמצא רק בישראל, כי אנחה פירשו חז"ל היא שוברת חצי גופו של אדם, וזה פירוש התקין רבי אבהו בקסרי כי בכדי לתקן אדם את עצמו צריך לשבר את כל גופו, מחמת זה צריך לשניהם: גנוחי גנח וילולי ילל, כי כל אחד משבר חצי גופו· וביום הדין צריך לשבר את כל גופו, וד"ל·

הפעם אודה ה' שזכיתי אחרי כל נדודי הרבים מעת עזבי את בית מגורי בלאדז שבפולין בשנת תרצ"ט, במוצש"ק פרשת כי תצא, ובאתי ללונדון במדינת אנגליה ביום שני פר' כי תבוא, בשבוע שפרצה בו מלחמת העולם השניה, מפני שהשי"ת נתן בלבי עצה ותחבולה לנוס מפי חרב המציק ממדינת אשכנז ימ"ש ובאתי לעיה"ק ירושלם תובב"א ועכשיו קבעתי דירתי בעיה"ק בני־ברק תובב"א ובניתי פה בעזרת השי"ת בית מדרש לרבים לתורה ולתפילה בשם „מדרש יחיאל" ועשיתי הקדש שלא ימכר ולא יגאל עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו·

כל ההכנסות מהספר הזה מוקדשים עבור בית מדרשי „מדרש יחיאל"·

הפעם אודה את ה׳ אשר הנחני באורח מישור אחרי אשר עברו עלי מקרי הזמן ותרדותיו סבוני גם סבבוני הרדיפוני הדריכוני עד אשר לא נתנו השב רוחי עד שהעיר ה׳ רוח ממרום וזמן לידי זאת נחמתי בעניי ובא לידי הספר הלז ונתמלא כל הבית אורה כאור המנורה הטהורה ותכף קמתי ושנסתי מתני ואמרתי עת לעשות לה׳ וכולי האי ואולי בזה אחזור לאיתני הראשון בביתי כזית רענן שקט ושאנן בעיר גדולה מכלל יופי יפה נוף משוש כל הארץ גליל העליון צפת תובב״א להתאבק ולחבק בעפר רגלי החכמים השלמים המאירים לארץ ולדרים עליה שכל ימי שמשתי תלמידי חכמים בין בגופי בין בממוני והייתי נהנה מיגיע כפי במכירת ספרי קדש ובסבת הרעב יצאתי ממחיצתי והייתי הולך נע ונד בארצות הנכריות והצרות תכופות זו לזו עד שנתחייבתי בחובות בהכרחיות גדולות והזמן הולך וסוער והוליכני מדחי לדחי עד שמצאתי עיר גדולה של חכמים ושל סופרים ואנשי מעשה ואמרתי אכן יש ה׳ במקום הזה ומן השמים הזמינו לי הספר הלז וממקום אחר שלח ידיו בשלומיו איש אמונים והוא פלאי ונתן לי הנייר ומעות באופן שנעשו לי נסי מעשה בראשית לעשות יש מאין· לכן אתם הכהנים הנגשים אל ה׳ שימו לבבכם ותנו בכיס עיניכם וקנו ספר זה ה״ה מספרי מצפוני האשל הגדול מוהר״ר מאיר ערמה זלה״ה אשר האיר בחכמתו נבואת ישעיהו וירמיהו וקצת מספר שמואל כאשר עין הקורא תחזינה מישרים ותזכו שעמו אשלם

חובותי לתלמידי חכמים עובדי ה׳ כי באו מים עד נפש
ואחזיר לשמש כמנהגי הטוב אשר הייתי בתחלה
ובשכר זאת תזכו לבנים עוסקים בתורה
ותנצלו מכל צרה וצוקה·
ובא לציון גואל אויר·

נאם המעתיר בתפלה ותחנון

מנחם יעקב בכר **אליעזר יהודה**

חזון ישעיהו

שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה׳ דבר׳ הנה האזנה האמ׳
תאמר למי שהוא רחוק׳ והשמיעה לקרוב ולכא משה
האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי׳ להיותו בעת ההיא יותר
קרוב של הארץ ולכן כשאמ׳ ישעיהו שמעו שמי׳ שמרא׳ כשו המדב׳ הוא יותר
קרוב של השמי׳ מקורבתו אל הארץ לזור תכף כי ה׳ דבר׳ יר׳ הוא המדבר
הוא הש׳ ית׳ ואליו הם יותר קרובים השמים למעלתם׳ או יאמר כי ה׳ דבר
לפי שבוה אל השמים מעל שישמעו וכן אל הארץ מש״כ מדרכן לשמוע לדב׳
מה של דבר אשר בידו שישמעו כי מי שם פה לאדם או מי ישום ל׳ לם או חרש
או פקח הלא הוא ית׳׳ או רמז בלומ׳ שמים וארץ כאן ר״ל השכל אשר הוא
חלק שמימיי ושל החומר אשר הוא חלק אל הארציי׳ והם ב׳ חלקי האדם
ויפול יותר שימעו של השכל כי הוא יותר קרוב ר״ל עניני הדברי׳ השכליים
והשמיעה הזאת היא בני׳ גדלתי ורוממתי והם פשעו בי׳ הרוממו׳ והבוין
דבק בנפש׳ וכן הגודל וקוטן בגוף׳ ולכן כנגד החומר בנים גדלתי׳
וכנגד השכל אמר רוממתי ועכז״ הם פשעו בי׳ כענין הכפוי טובה הנזכ׳
בשירת משה עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך׳
ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו׳ ישיב לשאלת מי שישאל ויאמר הא׳
שהאדם בעל חומר מלא חסרונות וחטאים תרדף עד הן בעון חוללתי ואין
צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא׳ יר׳ אין צדיק מצד שהוא בארץ׳ פ׳ אני ז׳ וח׳
רצוני מושב שכלו הוא בחומר מזה הצד א״א שלא יחטא א״כ מה עונשים יש בארץ וגו׳
לשו

להלן אחר שיוכרחו מפאת חמרם ואין חטאתם חטאת לזה השיב בטענתו ם להורות
פילוסופית ואמר אם החומר היא הסבה שיוכרח כל בעל חומר לחטוא ול' השיב על
וכל אשר יהיה יותר חומרי יותר יחטא אבל השור ידע קונהו וחמור אבוס
בעליו ישראל שהוא החלק השכלי לא ידע עמי שהוא החומר לא יתבונן ·
הלא תראה שהשחית כל בשר אפי' חיות ועופות אז נאמר כי מלא' הארץ
חמס והנני משחיתם את הארץ כי אז יורה שהארץ ר"ל החומר היא סבה
וזהו שאמר ופי' ישראל לא ידע עמי לא התבונן · ואמר על יהודה אבוס
בעליו על בית המקדש ועל פניהם אמר הוי גוי חוטא זה ישראל עם כבד
עון זה יהודה שקרא עמי ולאלה קרא זרע מרעים ולאלה בנים משחיתים
אלה עזבו את ה' מכל וכל ואלה ניאצו · ארצכם שממה הול' פירו' כל ראש
עריכם שרופות אש פי' כל לבב · אדמתכם פי' מכף רגל · הוי גוי חוטא
וגו' · יר' אחר שכן הוא שאינם מוכרחים מפאת החומר א"כ יקרא גוי חוטא
כי הם סבת חטאתם כי כמו שהנפש מצד עצמה איננה חוטאת גם החומר
מצד עצמו איננו חוטא כענין העור והחגר שהושמו לשמור פרדס המלך כי
כל א' מהם לא יספיק לאכול הביכורה בתאנה אלא בהסכמת' יחד חטאו
ואמר זרע מרעים מצד שכלם · בנים משחיתים לפי שמצד חומרם היו בני
אברהם מטע ה' להתפאר ומצד שכלם היו בני האל ולכן קראם מצד חומרם
זרע מרעים מצד שכלם בנים משחיתים עד' משחית נפשו הוא יעשנה ·
ופי' הענין ואמ' עזבו את ה' נאצו מצד שהוא התחלת הנפש · נאצו את קדוש
ישראל נראנו את קדוש ר' כיפה שהוא התחלת תולדת חומרם והיה קדוש
והם נזורו אחור לא הביטו אל פנים שהוא השכל וחזרו אל החומר או חזרו
אל אביהם הרחוק והוא תרח אבי אברהם · על מה תוכו עוד תוסיפו
סרה וגו' · אמר שהראש והמוח והכבד שהם הם הדברים הראשיים כלם
מוכים כל ראש לחלי וכל לבב דוי · מכף רגל ועד ראש · וזהו הכבד כי
כשהעכול נפסד אין חלוש בו כל הגוף חלוש וישכ' והעד המקוי ור"ה בשרי
יר' לי שאו' שהעון יוכר גודלו מהעונש והז"ל שהש"י ענשם בכל כגוף כאו' מכף
רגל וכו' · בארצות כאו' ארצכ' שממ' בממון כאו' אדמתכ וגו' א"כ גדול העון
ודאי עד שמגזור כסדו' היינו וכו' · לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד כמעט
כסדום היינו ירצ' אעפ' שהאברים הראשים הפנימיים האיש נפסדו עכ"ז
הותיר לנו אבר א' ראשיי והוא לשמיר המין וזה יר' להיות לעולם זרע ישרא'
לא יפסד באם לא כן כסדו' היינו שלא נותר מהם נשמה · או יהיה השריד
הוא הנפש אשר אותו לא נוגע ולא נפסד ואם יענש וכו' · לכו נא ונוכחה
יאמר ה' · רחצו הזכו למדו היטב שהם הזכוך והמירוק ואז לכו ונוכח' ואפי'
שיהיו חטאים כשנים כשלג ילבינו וזהו מאחר שכבר שבו מדרכם כאמור
ויודע שד' מראות נגעים הם כבשר שיה כשלג לבן צמר לבן קרום ביצה

ובהיר

ם להורות על
השיב על שלא הבינו
שאין ראוי
לחייב אדם
כיון שהוא
מוכרח

וקיד ההיכל · וכנגדן בנפש אשר הם חטא עון ופשע וחלול השם · והם ד' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש ולכ"א אם תשובו אף כשיהיו חטאים כשנים והם כהן את הרוצח אשר הדם בין אצבעותיו כאמור למעלה ידיכם דמים מלאו · ואעפ"כ כשלג ילבינו אבל אם יאדימו כתולע עצמו אשר זה עון יותר גדול כחלול ה' כצמר הלבן יהיה אבל לא ישובו כ"כ לבריאות: אם · תאבו ושמעתם ואם תמאנו ומריתם · ירצה אם החמר ישמע אל השכל אין דבר שיזיק אל החמר כי אף כשיאכל חרב לא יזיק כי אף. בארס יש חלק מה מהרכבת היסודות אשר הוא נאות אל הגוף ואם יזיק בגזרתו כאותה נערה שהיתה ניזונית בו · ולכן נמתקו המים בשורש: לענה ללמודינו כי החלק הארסיי לא יזיק אלא לבלתי נשבע של השכל שאם היה נשמע החלק הטוב אשר בה יועיל לגוף והחלק המפסיד לא יזיק ואם לא יועיל על התרופות שמצד עצמן אינם מזון אבל יקח הגוף מהן הטוב בין שימצא באיכותן בין בצורתן · וידע להרכיב בהם דבר יתקן הפסדם ולא יזיק · וזהו אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו. ירצה החלק אשר ימצא טוב ביסוד הארץ תאכלו ויועיל לכם ורעתו לא תזיק ואם תמאנו החרב. אשר הושם לאדם הראשון לשמור את דרך עץ החיים שתרמוז אל תגבורת האיכיות הנפעלים אל הפועל והוא חרבו בו יאכלו · נא והם חרבן בה יאכלו :

להורות שאם החומ' ישמע לשכל אין דבר יזיק אותו ·

הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי · משה ע"ה אמר אמרתי אפאיהם לולי כעס אויב אגיר פן ינכרו צרימו יר' לולי שהצר יאמר שכח ידו עשאהו לולי כן הייתי מכלה אותם עתה אומר שאינו מקפיד למה שיאמר הצר אבל מתנחם ממנו להנחם מצרי אחר שהשלים כזה רצוני והוא שאנקמה מאויבי וראה שעכ"ז אמר הוי כאלו יאמר אוי לאותה בושה שחטאתם היה כבד כ"כ שהוא יותר טוב להנחם מצרי ולכלותם מהיות מקפיד לדבריה' לעוזבי · ציון במשפט תפדה ונו' יר' כי שביון משפט הוא שתפדה שלא חטאה אבל שביה הוא בצדקה שיפדו כיון שחטאו וזה ושביה בצדקה · ושבר פושעים וחטאים יחדיו ועוזבי ה' יכלו · כי יבושו מאלים · כי תהיו · והיה החסן לנעורת · ידוע כי הגרוע יראה גריעותו יותר בהיותו לפני מי שהוא טוב ממנו כמאמ' הצרפית לאליהו מה לי ולך איש האלהי' וכן בדבריה' אכיותיהם של ישראל באות ומטרפות לאומות עכו"ם על פניהם ואמר בדפאי לישרא' ונגלה עון אפרי' כי אחר שזה טוב וזה רע יעניש את הרע למה שלא היה כזה האחר ואין לו להתנצל שהוכרח מפאת החומר והראיה מחבירו וכד' חכ נא לעניים ור' אלעזר בן חרסום לעשירים וכן אם ראובן ושמעון חטאו וזה עשה תשובה וזה לא' או זה חשב לעבור עביר' והלך אחריה לבקש דרכיה וחזור ולא עשאה וזה הלך והגיע ולא שב אינו דין שיענים אחר לפי שלא שב כמו ששב חבירו אע"ג שהתשוב' והעושה את זה וזכיות ישראל משפעות

להורות שהגרוע בהיותו לפני מי שהוא יותר טוב ממנו יראה יותר גרוע ·

את

את האומות כתוב ועל זה אז״ל כזה וחסד לאומים חטאת חסד של אומו׳ הע״ל
עושים חטאת לישראל וממי אתה למד ממישע מלך מואב שנ׳ ומישע מלך
מואב אמ׳ להון לית אתון אמרין ליה מהיכן הכא עביד קרבא עם כל אומה
ונצח להון וכד הכא עביד קרבא עם ישראל נצחין לי אמר ליה חסד רבא
הוה להון ושמיה אברהם ואיתיהיב ליה בן למאה שנין יחידי וקרביה לה׳
וקרבין לגרמיה אמרין לה לאו ואמרין להון זכי לא קרביה ואתעביד ליה
ניסא אלו קרביה על א׳ כמה וכמה ברא בוכרא איתא דמליך תחותוהי
הכא מקריביה ליה דילמא מתעביד ליה ניסא הה״ד ויקח את בנו הבכור
אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה חמה כתי׳ שהיה מבתח׳ לחומה
ומיד ויהי קצף גדול על ישראל אמר להם הקב״ה לישראל לא כ״ה אינם
מכירים את כבודי ומכבדים אותי ואם ושבר פושעים וחטאים ועוזבי ה׳ יכלו
הפושעים וכו׳ והחטאים עד שיחתך ישראל כי בי בעורך וכן זכה עזר לא
זכה כנגדו כי כהיו׳ לו עזר ולא כעזר לפי שיענם בעזרו אלה שכרם ועונשם
רגו׳ עונשם עונשיהם יכלו עם הגוף עוזבי ה׳ אשר לא שבו כי יבושו מאילים
אשר חמדתם עוזבי ה׳ ועבודות זרות אשר חמדתם לעבוד ולא עבדתם
ואם עבדו ולכן הם יבושו ממה שאתם חמדתם עם היות גם שאתם תענשו
על זות דרכים אשר בחרתם להגיע אל הע״א ואם לא עבדתם והם הגנות
שנאמר המתקדשים והמטהרים אל הגנות כי כגנות ועבדת׳ ויפול בחירה
בדרכים שחפץ בתכליות כמו שידעת׳ ופי הענין ואמר • כי תהיו כאלה
נובלת עליה וגו׳ ירצה אתם לא תבלו ולא תפקדו בעורכם ואם יפקדו הבנים
או מעשה ידיכם כשוהאלה אשר תבול עליה או הגנה אשר מים אין לה כי
זה יאבד פריו אבל לא עצמותו וזה אשר מים אין לה לא יצמח שם הפרי וכן
אפשר לבנים שימותו או שלא יולידו ערירי׳ ימותו כמו שרמז להלן כזה כאו׳
כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם כמו שנבאר בה״ו אבל הם רגוני עוזבי
השם העובדים ומשתחוים לבעל הם ופגריהם יפלו על פגרי גלוליהם וזהו
והיה החסון לנעורת ופועלו וגו׳ • ושמעתי אומ׳ שאעפ״י שעתה הוא דופי
לשיהי׳ בראש ההרי כמו המשל שאומר על מי שאין לו יין טוב משים בפתחו
הסוף של אילן וכו׳ באחרית הימי׳ וכו יהיה נכון וכ״א שיהיה בראש ההרים
לפי שינהרו אליו כל הגוים ויהיו כלם עובדים לשם ית׳ • והיה באחרית
הימים יר׳ שאעפ״י שהיה בית ה׳ יהיה גבוה כ״כ שתהיה בראש ההרים עכו׳
ילכו אליה במרוצה כאלו הוא בעמק שזה הפך הנהוג וזהו רומז כי ישרים
דרכי ה׳ בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל • ושפט בין הגוים •
ירמוז למאמרי הרב שאין מלחמה אלא על האמת וכשישב מוכח האמת
בארץ ושפט בין הגוים או אין חרב והכית וכתתו חרבותם • בית יעקב
לכו ונלכה • כי נטשת עמך בית ישראל כי מלאו מקדם הנה עם ה הוא
ישראל

ישראל אשר הוא אשר הניח ית' לעולה בהר ה' אשר הוא המורה המעלה
היתרה אשר לנו על שאר האומות עכו"ם ועליו היו רגנו כל היום להיותי מורה — פ' על עמך
כי שם ה' נקרא עלינו וזהו על עמך יעריתו סוד וגומר אמר לכי ונו מ' מה — יתריתו סוד
אתה רואה שמתעברים עלינו להיותו לכליתינו אין כונתם להרע לנו אלא
לך אחר שהם אמרו לכו ונכחידם מגוי הוא לפי שלא יזכר שם ישראל עוד
אשר הנחת אתה · ולכן אמר מלא פניהם קלון ויבקשו שמך ה' ירצ' ויבקשו
שמלת אתה המורה על המעלה אבל יעקב יורה על גלות יותר · ירצה
נטשת העם אשר חכמתו מושפעת מן השכלים הנבדלים והאל ית' הנאמר
בהם וישכון מקדם לגן עדן את הכרובים כי חדריהם מלאים מהם כמו
שהקדים מהם בית יעקב לכו ונלכה באור ה' אשר רמז אל הנבואה אשר
האל המשפיע באמצעות המלאך והם עזבו זה ואל מעוננים ואל קוסמים
ישמעו כאמר פרשתו ובילדי נכרים ישפיקו ירצה עוזבים קבלת הנבואה
וספיק להם הנבוא' והחכמה הנולדת מעם נכרי כתרגו' ובנימוסי עממיא
אזלין וזה שלא החליט הגזרה בהרחקת החכמות הפתו' הזה כמו שהחליט
התרגום כי באומ' ישפיקו יר' מסתפקים בהם ואינם מבקשים עמהם דברי
תורה כמאמרם ז"ל לעולם יתחכם וישתדל אדם לקראת מלכים ולא לקראת
מלכי ישראל בלבד · ותמלא ארצו כסף וזהב ותמלא ארצו סוסים — להורות למי
ותמלא ארצו אלילים וישח אדם וגו יר' הש"י ברא את האדם ביום הששי אחר — שהוא עובד
בריאת הדומם והצומח והחי להורות שצורתו גדולה מכלם כמו שעדה — עא שראוי
בריכה אליהן כעניין נר נירה בתוך נורה וא"כ המשתחוה לאבן או שוקף — להטמין
לבנה והשתחוה לה או לבעל חי מבעלי חיים לעובדם זה הכניע צורתו — פניו תחת
תחת מי שהוא למטה ממנה או תחת מי שצורתו למטה מצורת אשר הוא — קרקע ·
תחת האדם כדומם ולזה אין כפרה לחטאתי וזהו ותמלא ותמלא ירצ' כתן
תחת ידו הדומם ובבעל חי ועבד למעשה ידיו השתחוה והכניע צורתו תחת
הדומם וזהו וישח אדם וישפל איש. שח האדם ונכנע תחת מי שהוא למטה
ממנו אל תשא להם אין כפרה להם כיון לעובד כמו לנעבד ולכן אמר בא
בצור יר' שאחר שאתה משתחוה לדומם מראה אתה כאלו הוא גדול ממך
אם כן אין ראוי מי שתדרוך כף רגליך עליו אלא שהוא יעלה עליך ואתה
תחתיו כדרך הגרוע תחת הנכבד והיסודות יוכיחו א"כ בא כדומם והכנס
תחתיו ועז"ה כאמר כמוהם יהיו עושיהם כי כשם שעינים להם ולא יראו
כן עושיהם אינם רואים כמוהם וזהו חדוש הכתובים ההם אחר שלא נתן — פ' כמוהם
ה' להם לב לדעת ועינים לראות כמוהם יהיו עושיהם כי מי עור כי אם — וסין עושיה'
אותו שיש לו עינים ואינו משתמש כראוי להם ועליו אמר הכתוב ולא תביא
תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו · עיני גבהות אדם שפל ושח רום
אנשים יר' אשר יעשה שח ושפל הוא אשר יהיה ברום אנשים והיותר נכבד
ולו

זאת ומשען ה׳ ׳ כי הנה האדון ה׳ צבאות מסיר מירושלים ומיהודה משען
משענה כל משען לחם וידוע הוא כי הלחם הוא מזון לגוף וזהו׳ להעבירו
לבד למה שהפשיט לא יזון אשר לפי כן אמר על הארץ תשפכנו כמו ירצה
אף אם הדם יר׳ הישוז היות משובח אחר שהוא כבר דם צריך שתשפכנו
כמים אחר שנעברה המזון תשפך על הארץ וכו׳ כאנשי העיר יש בו אנשים
יעשו העיר והם בתוכה כנשמה בגוף עד שהם הם העיר בחכמתם ויש
אנשים שהם המים לצורך החיים כבעלי המלוכ׳ ולכן אמר שיסיר משען
לחם ומשען מים וחזר ופי׳ גבור ואיש מלחמה והם משען מים יועץ וחכם
חרשים ונבון לחש הרי אלו משען לחם וכו׳ ׳ ישא ביום ההוא לאמר לא
אהי׳ חובש יר׳ הם אמרו שאחר שמלה לו וכו׳ שמלבושו יורה שהוא נכבד
או לפי שאינו צריך לטורח המלאכ׳ לעצמו אפש לו להוציא ממנה כתועלת
זולתו קצין יהיה והוא למי שלעפי׳ שמלבושו כזה אבל אין לו יותר ממנו כי
יש לך אדם שרודף אחר הכבוד אף כש אין לו מה יאכל כמו״דל גאה ואם
גבביתי אין לחם ואין שמלה יחד ואם יש שמלה כאומרו אנ׳ יאמר אעפ״
שיש לי כסות אבל לאנשי ביתי אין להם לא לחם ולא שמלה ויצטרך א״כ
להוציא דמנו בצורכי ביתי וזהו יותר ספק איך אמ׳ אין שמלה אחר שהם
אמרו שמלה לך ׳ **הכרת** פניהם וכו׳ יר׳ כשהחומר יתאוה דבר וילך
אחריו השכל יתעצב ואז לעצבותו יגער בגוף ויר׳ בפניו שיבוש מראה להורות
כי אין בנפש רוצה בזה וזו הי׳ מדת ישרא׳ ביושבים כי אשר כבר הוקבעו
בעבירה בוערה לנו אין לו הכרה בפניו וכענין שרה לא צחקתי כי יראה
וזהו הכרת פניה׳ שגם בם כי השכל לא יכול לקבול החטא ומראה הבושה
בחיה כי הגוף וההוספות לגוף שמראה שעדיין לא הוקבע בו אות עבירה
וראוי היה שהגוף יגמול לנפש שכר טוב לזה ולא עש׳ כן אבל גמל לנפשו
רעה כשעב׳ להגיד חט׳ את בפיו ובשפתיו או יגיד כשוב אח״כ מראה אדום
על פניו כש׳ החכ׳ אין הרשע מתביישים ויתבחשו פניו ואח״כ לפי שלא יכירו
בו ושוב אחור ויכחש בפריה ולגלא כאדו להורות שהוא מותר לאכ׳ וגם
ומתפאר בו כמו״א שגמל לנפשו תחת הטוב שהטיבה עמו רצוני עם הגוף
להגיד עליו שיבוש מהרע גמלתהו רע לפרסם הסטא שמראה כשנ׳ שפלו
ג״כ נפסד להשכח במעלליו א״כ אוי וכו׳ ׳ יי׳ במשפט וגו׳ יר׳ אם האל יבא
במשפט אפי׳ עם היותר צדיקים וידקדק עמהם אפי׳ כחוט השערה איך
אתם בערתם הכרם כי ידבר עם התעלולים הנז׳ למעלה ׳ **ביום ההוא**
וכו׳ והיה תחת בשם וכו׳ ביום ההוא יהיה צמח וכו׳ תפארת ה׳ אד׳ יתחלק
אל ב׳ חלקי׳ תפארת השכל במעלותיו והגוף אמנ׳ תפארת הגוף יששטו
טבעי בתמונת הגוף הנאות ובמראה הנאות ויש תפארת יקנהו במלאכה
במרקחי הנשים ובתמרוקיהן שהם חדשים בבשמים הממרקים החלודה
והכתמים

פ׳ על הארץ תשפכנו

לסורו׳ שכל בן ישראל כשעושה עבירות מתביישים ויראה פניו חשוכות פ׳ לא צחקתי

לסורו׳ ביופי סגופי ולתת מעלה לתפארת הנפש

זה כתמים ושמה אחרים בשמן המור בדברים טובים אמנם ישובח אשר
לנפש כי דבר שלם וקנוי בבחירה כי הטבע לא ישובח כענין אל יתהלל
פ׳ אל יתהלל חכם בחכמתו האחר שהכריזו בטפ׳ וו מן השמים מה׳ תהא עליה וכתמו לה
המתנה ההיא מן השמים שנאמר כי אני ה׳ עושה חסד משפט וצדקה וגו׳
פ׳ שקר החן ואמר שלמה ע״ה שקר החן וכו׳ אבל אשה וכו׳ היא תתהלל למה שקנתה
אותו בבחירה ובמעשה ידיה וזהו תנו לה מפרי ידיה וכן אמר דוד ע״ה
פ׳ יופיפית יופיפית מבני אדם וכו׳ ע״כ ברכך אלהים לעולם אבל הודך והדרך בחגור
חרבך וכו׳ ובמעשה ידיך וכו׳ מבזה כאן היופי בדברים האמצעיי׳ כי יכיר
את תפארת העכבים ולא יהיה תפארת של בנפש וזהו ביום ההוא יהיה
צמח ה׳ לצבי ולכבוד ולא יהיה צמח צבי ותפאר׳ של בצמח ה׳ וזהו תפארת
השכל ופרי הארץ לגאון ולתפארת יר׳ החמ׳ אשר לנו כמו שתיבאיהו הארץ
יהיה לנו לגאון ולתפארת מבלי סיעדון עליו עדי זהב ושיתנו בשם ותמרוק
עליו אבל יהיה זה היופי טבעי בחומר לבד׃ **אשירה** נא לידידי שירת
וכו׳ יש להקשות נגד מה שאמר עוד לבדמי שהרי מש׳ להלן לא יזמר ולא
יעדר ועל העבים אצוה לא יעשה ג״כ קודם לכן אחד מהן אבל אומ׳ שזה
כמנה׳ אשר ינכ׳ דבר א׳ ואם הוטוב קוד׳ שיעשה לו כל תקוניו ינכהו כדב׳
קטון ואם יצא דבר טוב יתעסק בו בכל כחו ואם לא לא די שלא יעש׳ יותר
אבל מה שעשה לא יעשה כן האל ית׳ נטע כרם במקום טוב ושמר שכה א׳
ולא יצא טוב אמר שלא די שלא יעשה בה יותר אבל מה שעשה ר׳ אשון
לא יעשה או שלא זכר ראשון אלא הדברים אשר עשה על צד היותר טוב
כי היותו בקרן בן שמן הוא על צד היותר טוב וכן ויעזקהו ויסקלהו וגם
היותו נטוע שורק אשר לא יקרא שורק אלא הנטע האחר נבחר מהנטעים
וכן ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו היא על צד היותר טוב ולא הקפיד
להזכיר אשר ע״צ ההכרח כי פשיטא שלא יחסר בו מקום ובהזכי׳ העזקה
אין לו צריך להזכי׳ שיקיד אשר ע״צ היות טוב אבל גם המוכרחי׳ ולכן הזכי׳
לגם אשר ע״צ ההכרח׃ הוי מגיעי בית בבית יר׳ אוי לאדם שכאשר ימות
לבורו׳ שאין דאוי לאדם ליגע יותר מהצורך אין בעולמו אלא ד׳ אמות קרקע ומבקש בכאן בתים רבי׳ והון רב והושבת׳
לבדכ׳ בקרב הארץ ירצה כשתלכו בארץ אין עמכם כלל ממה שאספתם
הוי משכימי בבקר שכר ירדופו׃ והיה כנור ונבל׃ דבר ידוע שההנאה
בקניני עה״ז מן העולם הזה בלא ברכה באלו מעל כי לא הכירו היותו פעל האל עד
שלפי כן אז״ל שבני החכמים אינם כמותם לפי שאינם מברכים תחלה יר׳
פי׳ כל הנהנ׳ מן העה״ז בלא ברכה מעל שאינם מכירים שהאל ית׳ הוא הנותן חכמה מפיו דעת ותבונה ולכן אינו
רוצה לתת להם בפרי בטנם עוד דעת ואלו היה כנור ונבל ויין משתיהם
באות שאוכלי׳ בכלי זמר ובכנורות ואת פועל ה׳ וגו׳ או ירצה לא ברכו שם
עד שיודה שלא הכירו אותו יין ששתו שהי׳ פעל ה׳ או יר׳ בכדלו שמאכילי׳

בבני

בני ישראל שהם אכלו ושתו ועכ"ז לא נשתכרו כ"כ עד שלא ישיגו פעל השם כי השיגו השמים כלבנת הספיר כמו שכתוב בברכות העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיה' ונהנין מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו הרי שהכיאו ראיה מהם אבל אלו אכלו ושתו עד שנשתכרו עד שפועל ה' לא הביטו · הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה · האומרי' ימהר יחישה כבר ידעת שהחוטא יחטא במחשבתו יותר אשר יחטא בפעלו אחר שאין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות והוא להכחיש מציאות ית' שמו או השגחתו כפי' הרמב"ם בהרהורי עביר' שהרי שיות' ויותר יחט' בהרהורי עבירתו מחטאו העבירה עצמה וזהו הוי מושכי העון בחבלי השוא' ירצה מושכים אליהם העון באומרם בלבם שוא והוא הכחשה הנזכ' ואז נעשה החטא יותר קשה וזהו כעבות העגלה חטאה ופי' הענין ואמר האומרים ימהר יחישה וכו' ירצה אין השגחה בעולם ואם לא כן יביאנה דברו והוא שנגם ויאמרו דבריו אשר לפי זה אמר שלמה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו למען דעת כל עמי הארץ ו"ר' בבא משפטו בעת ובשעת החטא ידעו אפילו הבלתי בעלי שכל והם עמי הארץ כי ה' הוא האלהים ואמר ימהר יחישה לפי שפעולת הטבע צריכין זמן והמתנה אל הזמן אשר יחייבהו הטבע אבל פעולות האלהים כן אבל יתהפך המטה נחש והיד מצורעת בבלי זמן או זמן קצר וזש אם ימהר ויחיש נדע או שהם מעשה האל׃ וכבר ידעת שההפסד ג' מיני' תולשה והפסד וביטול אומרים לרע טוב הוא ההפסד תכמים בעיניהם היא התולשה · הוי האומרים לרע טוב ידוע שרוע המזג ימשך לרוע המדות ורוע המדות לרוע המזג כפי' גלינו וכן אמר שאלה חטאו נשכלם עד ששפטו שלא כראוי בין נאה ומגונה ובין אמת ושקר עד שנמשך להיות רוע המזג בין טוב ורע שהוא הנאה והמגונה אמר הוי' האומרים לרע טוב בין אמת ושקר שמים חשך לאור עד שבאו לשפוט המתוק במר לרוע מוזגם ולכן נמשך לו ·

הוי חכמים וגו' ר' כ"כ רוע מוזגם נקבע להם או בחושיהם הנפסדים עד שיראו מה שאינו ולא ישיגו הדבר כמו שהוא וזה כי החכם אשר הוא בור קיד שאינו מאבד טפה אבל אינו ממציא מדעתו הדבר והנבון הוא מדעתו במעיין המתגבר ואם כן הנבון נבדל מהחכם כמעלה כמאמר ואלו נבונים לא חשבת אבל מי שיעמוד נגד פניו נבון אשר הוא הדבר הנראה ויחזה בעיני חכם הרי החוש נפסד שרואה מה שאינו וזהו הוי חכמים בעיניהם ונגד וגו' ונמשך ג"כ לרוע מוזגם רוע השכל כמו שעד עכשו נמשך המזג למדות עד שאמר בו מצדיקי רשע עקב שוחד ירצ' אחרי שרוע מוזגם יפסיד ראותם עד שרואי' הדבר לא כמו שהוא ימשך ג"כ מזה

שרואים

להורות על גודל חטא שחוטא במחשבתו מבחטא בעצמו

פי' הרהורי עביר' ק' יז מעבירה

פסו' לעשות משפט עבדו

שרואים גם כן בשכלם הרשע ונהפך להם לצדקות ומצדיקים אותו:

הוי גבורים וגו' הנה ההתפארות בשיגא אדם להיב מהר בוולתו בוולת מיעמיק בשכלו לדעת אף רשוי לבאת אל לאו ואלה הם השכורים ושתויי יין שאעפ"י שינצחו דברים לא יקראו גבורים כי ודאי אם היו בדעתם יפחדו מלאת אך היכם גבורים אלא מקתבנים וזהו הוי גבורים לשתות וגו' ורמז עוד אל מה שאמר הרופא שהמין משכיר יותר כשהוא מזוג כי לדקותו יעבור מוחו ויקלקל וזהו ואנשי חיל למסך שכר נראה שאחר שהוא מזוג קראו שכר רמז שהוא משכר יותר:

בשנת מות המלך עזיהו וגו' ראה מרכבה יחזקאל וסולמו של יעקב והם הצורות העליונות כולם הם אחמלאכיו וכסמיו והעולמות הם משל המורה על מציאותו ית' ואראה את ה' על הגלגלים יושב על כסא רם ונשא אמר להיותו על ערבות שהוא רכבו והוא היותר רם ונשא את ה' להיותו היותר מעולה במה שהוא היותר מאיר ומוליך עמו השאר ושוליו מלאים את ההיכל שולי הכסא והם השמים מלאים זה העולם כי משם משפעו בזה עולם ההויה גם כן שרפים עומדים ממעל יר"ל ממעל מה המאירה הרמה הכסא כי אין הבית מגיע הכסא כבגדרת האלו' בבית ישראל אבל עד מלאך ואם כן שרפים ממעל לכסא המוכר ההיכל העולמות•

הפטרת
בשנת מות

שש כנפים הכנפים מהם להסתיר ומהם לגלות הד' להסתיר וזה כי ה' ית' לא ישכל אף מאת המלאכים אשר הם שיים לעד כאמור' כי לא יראני האדם וחי ולכן הושמו הכ' כנפים להסתיר פניהם שלא יביטו למעלה כענין ויסתר משה פניו וגם הכולא יוכל להשיג מהות המלאך יש העפ"י שעיין בהם וזהו בשתים יכסה רגליו כי לא יבים ממש העליונים כאומרו ועמדו רגליו בכיבותיו אבל עכו' גשיגם מהצד שהם השי"ת לא ונדע בה' מצעות הנבואה זו צריך ב' כנפים לעופף יד' להתגלות בהם לא אבל כשאין הנבואה אין להם של ד' ולכן אחד וד' כנפים לא מהם והביא שם כאן שבית המקדש קיים כאן שאין בית המקדש קיים כב יכול חבר מהם ב':

וקרא זה אל זה וגו' ירצ' שהם עליונים ועלולים זה מזה ומשפעו כל אחד מהאחר שלמעלה ממנו וזהו וקרא זה אל זה שהיותר שלם ומי שישיג יותר שלימותו ישיג הבדל יותר מן הכל ויר' יותר ומי שלא ישיג כל כך לא ידע להבדילו מן השאר ולראה מעולם גבולתו בענין בקרובי אקדש יר' הקרוב אלי יקדשהו על פני כל שאר העם אכבד לבד וזהו קק"ק ה' אבל על הארץ כבודו לבד כענין מלאכי השרת מזכירין את ה' אחר שלשה תיבות שכ' קק"ק גם אפשר שרמז לענין שלשתימה שעם היותר נבדל מכל עולמות הוא ממלא את כלם אין דבר ריק וכאילו אמר שהוא בכל מקום

לבורות
ב.ג.ג.כ
יושפעו זה
מזה
כי יבורקב
הקדש

אליפו במוס מקו וזהו בנעימ׳ קדושה כולם כא׳ כי נעימות הגדול הוא לענין בכודו מלא עולם ומשרתיו שואלים ועוד אמר אפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים לפני׳

וינועו. אמות הספים זה יורה שזה העולם מתנועע מצד הגרמים השמימי׳ לא ירצ׳ שהגרמים יתנועעו מהכל רק מחשק הגלגל וגם מאותה תנועה זה הבית והוא עולם השפל מלא עשן׳

להורות שהעה״ז מתנועע מצד הגרמי׳ השמיימיים׳

ויעף. אלי וגו׳ אמר פי׳ הנבואה המגעת לנביא באמצעות המלאך איכה מידו לו אבל הוא שפע הש״ת ע״י המלאך כאלו יקח המלאך מיד הש״ת וירצה לפניו ואמר שלקח במלקחים להורות שפעמי׳ הגיד המלאך לנביא דברים שהם חוץ מהדברים האמיתיים לשכל הנפרד והוא כשמגיד מן הרע זה שם כי לא יבחין במה שהוא מלאך וכאלו יקחהו במלקחים כי אינו ממלאכתו׳

להורות שהנביא אף שהיא בא׳ מכינות

לך ואמרת. זה׳ הנה ישראל חטאו ברצונם להשכיל מה שלא ישכיל בו ולא ישיג בו השכל האנושי כלל ואז יגיעו לכלל מינות כענין וכילדי נכרים יספיקו ולכן אמ׳ שישמעו ויקבלו דברי הנביא ולא ינאו להבין מעצמם כלל ויראו מה שיראו להם ולא ידעו מפאת עצמם כללי אבל אם ישמן לבבם וכו׳ השמן לב העם וכו׳ ירצה לי כמו שאז״ל על אשה אחת שהיתה עושה הפך ממה שאומר לה בעלה לכן אמר שיאמר להם שישמנו לבבם מהבין גם שלא ישמעו גם שלא יראו והם יעשו בהפך וההפך הוא בולת הכ רא׳ זאת פן יראה וגו׳ או ירצה שכל אדם יש לו ב׳ לבבות א׳ לב בשר וא׳ השכל שסיבו הש״ת גם העינים יש לו הראו׳ והעין גופני גם האוזן גופנית והשמע אם כן הם כפולות או׳ עתה שיקיר זה הש״ת הראות גם השמע גם השכל וישארו הגופים לבד עד שיחזרו בתשובה אח״כ שב ורפא לו׳ פן יראה וגו׳ ירצה שלא יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ולא ישוב ולכן אמר ורפא לו ואמר עוד עד מתי והשיב עד שיעזבו הג׳ הנהגות כולם והם ערים מאין יושב ובתים מאין אדם ורחק ה׳ את האדם ורבה העזוב בקרב הארץ

מלאך היא שפע מש״ה

ועוד בה. עשיריה וגו׳ עוד ישאר א׳ מעשרה והוא הנוכ׳ בהם והיה הנותר בציון והנותר בירושלם וכזה הנשאר יבערו מאתו עוד הרע מאחר שחטא ויפקד חטא על בניו או על אשר לו וישאר הוא כענין האלה הנזכר׳ למעלה כאלה נובלת עליה כי אעפ״י שהעלין נובלות היא עצמה קיימת אף כאלה וכאלון הנז׳ למעלה אשר בשלכת מצבת יר אעפ״י שהשליך עליה ונבלו עליו בשלכת מצבת בם ירצה עודם קיימים וישאר מצבתם עומד והנמשלים זרע קדש ירצה אשר יהיה קדש יהיה מצב לעולם׳

שאל לך. וגו׳ ירצה אם הוא רוצה שישאל ויבקש לש״ת כנגד מאמר משה רבינו ע״ה לא תנסו וגו׳ ולכן השיב לא אשאל ולא אנסה אם כן

מה

מה פשעו מה חטאתו שאמר שמעו נא וגו' ועוד מאין ירצ' שמעט בעיניהם הלאות אנשים גם תוכפת מלאת יתן ה' מה מלת הוא בכאן אומר שאין כונת הנביא שינסה את הש"י אבל ינסה אותו אם דבריו נכונים כלומ' אם כדבר ה' הוא או הוא דבר עצמו והנסיון כי אם יעשה ממנו דב' שלא יוכל לעשותו אם לא בכח הש"י וזהו שאל לך אות מעם ה' וכו' אם הם דברי ה' יתקיימו אם המלך יאמין שדברי הש"י יתקיימו אבל אחז לא בלבד לא האמין הנבי' אבל השיב כנגד הש"י ואמר שאין צ"ל שלא ישאל אותו כש"כ כי גם את השם לא ינסה כאלו מאמין יר' כי אינו מאמין בנביא וגם בש"י מורד וזהו המעט מכם הלאות ולכן אמר כי גם יתן ה' הוא לכם אות עד עתה הייתי אני

הנותן האות ועתה גם כן הניכם מאמינים יתן ה' הנה׃

ויאמר ה' קח לך וכו' יש לעיין למה צוה שיהיה גליון גדול וצוה לכתוב אל

אותיות ועוד מה ר"ל בחרט אנוש שאם יכתוב איש בחרט אנוש

יכתוב בודאי אבל צריך לדעת ענין החכמי' הם שעברו בהר הבית וראו שועל יוצא מבית קודשי הקדשים וכו' עקיבא שחק אמר אם לא נתקיים בבר אותו הכתוב שאמר ציון שדה תחרש הייתי אומר שלא יתקיים גם כן דבר זכריה המנבא לטוב גדול יהיה כבוד הבית הזה כי אם תחזור בזה תחזור גם בזה אבל עכשו בו' ומזה יר' מדעת שגם ייעוד הרע אינו חוזר ואם יחזור גם כן יחזור מן הטוב ואם כן היה ראוי ששני אלו יעידו בזה והא' רחוק מחבירו וזמן רב וצריך שיחתמו העדי' הכתב אם כן צריך שזה הכתב יהיה גם מאד עד שיתקיים כל אותו זמן שצריך לעבור בין שני העדי' ולכן אמר בחרט אנוש כשו אמר באצבעו עד שיהיה גם בשביל שיתקיי' ולהיות

הכתיבה גבה צריך שיהיה הגליון גדול׃

רועו עמים וכו' ירנה למלחמה צריך ג' דברים עצה וגבורה כמאמר רב שקה ורוכבים ג"כ כאומ' אם תוכל לתת לך רוכבי' עליהם אמר הנביא כנגד אחז ורצין שהיו מרכיבים באוכלוסים רבים וזהו הדבר הא' ועליו כאמר רועו עמים ואותו רועו מגזירת רעות שהיו מתחברים יחד אחז ורצין ומאזינים לדבריהם אפי' לאשר הם במרחק הארץ ועל שגבורים אמר התאזרו כענין אזור נא כגבר חלציך וכו' ועל הג' אמר עוצו עצה ותופר וכו' אמר רועו עמים ירנה כי החבור כשהוא טוב יתקיים יותר׃

כענין שאמר והחוט המשולש וכו' אמנם כשהוא מחברים רעים יפרד׃

כענין ב' או ג' אבוקות מחוברת יחד כי זה תכלה ותפסיד עצמה וחברותיה ולזה פיזור לרשעים טוב להם וטוב לעולם שלא יאבד כל אחד לחבירו וזה מאמר אדבקו בחברת הרעה שלא תתקיים ואם כן העותם סבת רעתם ומחיתם חבור לרשעים רע להם ורע לעולם וכו'׃ וכפל מלת התאזרו לומ' שהגבור' עוב' בתכלי' כי האדם המתאזר מתניו כשיעור הראוי יחוקס

והמאורס

לבורות שהמלחמה צריך שלשה דברים עצה וגבורה ורוכבים

שאמ' פיזור לרשעי' טוב להם

הבאמורים יותר ויותר, יתלשם וישברם ויביא רע על עצמו ולכן כפל המלה ואמר וורו כלומר יקרה להם המקרה שיקרה למאור מתניו יותר מהר אוי גם העצה היעוצה בלי מחשבת השי׳ תאבד כענין רבות מחשבות בלב איש וכו׳ וזהו כי עמנו אל ר״ל אחר שעמנו עצתו ית׳ בל שחוץ ממנו יאבד אחר שעצתו לבד היא תתקיים ופי׳ זה הענין אחר כך ואמר ·

אל תאמרו קשר וכו׳ ירצה זה הקשר הנאמר למעלה שנתקשר קשר גדול רצין וארם ובן רמליהו אל תקראוהו קשר אלא פירוד כי כל דבר יקרא על שם תכליתו וגם מן האומץ אשר להם אל תיראו ומפחדם ולא תערצו מהם כיום תשרו במחניה׳ בשבת האור הנו׳ למעלה וגם אחר שעצת ה׳ היא תתקום את ה׳ צבאות אותו תקדישו ·

צור תעודה התעודה אשר יתעידו רצין וארם ובן רמליהו יהא צריך לשלמו עליו כנו׳ וחתום התורה המגלת את בית דוד מהם כי גם אמו בשבות הייגא מחלציו אשר ירבין תורה בישראל בגלמהם ואומ׳ כי ילד יולד לנו וכו׳ להלן ובכאן רמז על הפורענות הבא על אחז מלך ישראל ועל הגלת מלך יהודה ועליהם רמז למעלה בשמות הילדים הילודים אשר שם האבן מלוכה היא ה מלכה אם חזקיהו והא׳ עמנו אל והוא חזקיהו ושמותם מורים על דבר א׳ ואמר בטרם ידע הנער אמנם שם הב׳ אשר שמו חש בו יורה על פורענות ישר׳ואליהם רמז בכאן חתום תור׳ בלימודי ·

וחכיתי לה׳ וכו׳ ירצה אני מקווה למי שעתיד להסתיר פניו מבית ישראל וקויתי לו למה שעתיד להציל את יהודה ·

הנה אנכי וכו׳ שבת התקוה הזאת כי נבואתו והילדים הנו׳ אשר נתן ה׳ לאות ולמופת בישראל כי שמותם מפלאת השי״ת ·

וכי יאמרו וכו׳ הרשעים יחשבו שכח ידם או הע״א שהם עובדים תוכל למלטם ביום צרה מיד האל וכמאמר למען ספות הרוה וכו׳ ירצה כשישמעו דברי אל יאמרו לא תבוא עליכו רעה מן הרעות הנזכרות במחשבה הנוכרת והיא עבודת האלילים כי הם יצילוכו מן האל כי מחשבותם כחו עדיף מכח גבורה של מעלה א״ו וזהו למען ספות הרוה את הצמאה יחשבו רוה לעבר וצמאה כח השי׳ א׳ו ותוכל לבטל גזירותיו ומחשבותיו וזרעה ממעשים עד הרהורי עבירה לכן לא יאבה ה׳ סלוח לו וכן אלו אשר הנבואה באה עליה׳ שעתידין לאבד יאמרו דרשו אל האובו׳ כלומר שהם להביא ואם יקרא לכל אשר לא יראו ולא ישמעו הלא עם אל אלהיו ידרוש אל המתים בעד החיים יר׳ לא כאשר ידומה שהם עובדים לאות נור׳ המחוק אבל יעבוד מכל עם הש׳ שהיו עם היותו דורש׳ המתי׳ יר׳ ש׳ המתי׳ כאופן הצורות המדומו׳ הא למדת שאף כי נעבוד לאות׳ צורה אין העבודה של׳ לדמות דיוקנה כגלם נכוכבנאצר אשר יעבדוהו לדמות

להורו׳ שכל דבר נקרא פש״ תכליתו

להורות ... שחושבים הרשעים שכח ידם או הע״א יוכל למלט׳ שבוע בכל פסוק לחשן ספוק סרוב

אל

אל אלהיהם אשר בשמים שאמת שלש כוכבי לא מדבר אחד שלא לבד לאלהי לית נחכה פלחיו ולכלם דקב״ה די קשט וכו׳ כלמו הבריעה לכלם היא העבודה לאלהיהם א״כ כונת תשוקתם היא בשואלין את התורה שמתה על דברי החיים אין הכוונה אלא על השוה הדומה אמנם אחר שהתורה אמרה זה כמש׳ לא תעשון אתי אלהי כסף וכו׳ ע״כ לתורה ולתעודה אין אחר לדבר הזה אז יר הם יחשבו שיש כח ביד שדיהם להצילם מיד השדים האדירים מלך ישראל וגואלו באומרם שאין עבודתם שוה לירשה ממיוחיית אין זה טועה כנגדם אלא שיבואו על הם הדברים הנגזרים עליהם לרעה מפאת התעודה הנזכר למעלה והיא צור תעודה ואשר נגזרה רעה על מלך צור ואזיה שאין כח בידם להצילם בידי אלהי אחר וכי אין כדבריהם ממש ושחר וכענין לא יתכה ה׳ כלוח לו כי אז יעשן אף ה׳ וגו׳

ועבר בה נקשה ורעב וגו׳ יש״ב שענת הטועה והרי ראינו חכמים גדולים אשר כן עשו והלכו אחר אלהי פסל וגם והשיב שמעולם לא עבר בה אלא קשה יום ורעב הבולכים אל בני אדם לדעת עתידותיהם אשר לא הלך אלא עני׳

כי ילד אמר כיום לאלוהג מדות הנוכ׳ אל רצין ואדם והם בועצים והתאזרו ועוצו עצה כנגדם שפלא יועץ אל גבור ויש לו עבד שהוא אבי העולם ווזה הנד יכול כנגדם וזהו אבי עד׳

דבר שלח בג׳ ישראל נחלקים לב׳ בתים בית ישראל ובית יהודה ובולם יחד בית יעקב ולכן אמר שזה הדבר משלח ביעקב נפל בחלק הא׳ לבדו והוא בישראל׳

והעם לא שב עד המכהו וגו׳ יר׳ שכששמי כתות נלחמו והאחת המוכה יעשה לה׳ מב׳ ענינים או ימלוך עליו הכנחו או יבקש עזר מאחר לא אמר לא שב עד המכהו לב׳ אמר ואת ה׳ צבאות לא דרשו וגו׳

זקן ונשוא פנים ידוע מאמר החכם בו מספרו שאין למבין דברי החכם שלא מאותו שדבריו ומעשיו אחדי לא מאשר יגידו דבריה׳ ומעשיהם אינם אתם לפי שילמדו מעשיהם ולא דבריהם ולכן אמר שהזקן שעושה טוב עם היות שהוא עם האדן הוא בשם ראש אמנם הנביא שמורה שקר העפי׳ שדבריו טובים הם שקר אחר שלא יסכימו עם מעשיהם ולכן יקרא זנב כי מאלה ילמדו מעשיהם לא דבריהם וא״כ אחר שמאשרי העם הזה מתעים יר תועים במעשיהם א״כ מאושריו מבולעים או קראם מתעים לומר דבר א׳ ועשות הפכו יר׳ש אין בדברים הטובים ממש מתעו את רואיהם׳

ויגזור על ימין וגומ׳ יגזרו של אחרים ואם לא ימצאו של אחרים יגזרו גם של עצמם לרוע קנינם הקנוי בשל אחרים וכבר יקרה לא יביאהו רוע קנינו לגזור עצמו בשלא ימצא של אחרים והוא משל אל היהודי הגוזל

מעשו

פסו׳ לאלהיך לית אכחכם פלגין

להורו׳ שיש׳ נחלקים לב׳ בתים

להורות שהחנ׳ צריך שיסיו מעשיו כמו דבריו׳

ט

מעשו שהוא ימינו ושלא ישמעאל שהוא שמאלו כמאמר ואפנה על ימין או על
שמאל ובשלא ימצא שלהם יגזול גם של אחרים ישראלים כמוהו או עצמו
הוי אשור וכו׳ בגוי חנף וכו והוא לא כן ידמה וכו׳ יר׳ שאשור איננו אלא
כלי ביד היוצר יתברך עם היות שהוא חשב פעולתו מגדולו והמשיל
הענין למכה את האיש במטה אשר ביד חבירו כי צריך שיגיע יד חבירו
עם המטה אשר בה להכותו וזהו ומטה הוא בידם זעמי ירצ׳ מטה זעמי הוא
בידם ואיכם מגיע ידם עם המטה כנז׳ למעלה היתפאר וגו׳ בגוי חנף ידוע
שהבדל יגביל הסוג בחלקו לחלקים ורמז ש׳ החלק הא׳ לבד מאותו הסוג
שלכן אמר בגוי וגו׳ בגוי הוא מקום סוג וחנף הוא מקום הבדל וכן עם הוא
מקום סוג עברתי הוא מקום הבדל הרי שמגזה הש״ת לשלול שלל בכל
הגוים אל גוי חנף ולא כל גוי חנף ולא כל עם אלא עם עברתי והוא לא כן
וגו׳ להשמיד לבד ולהכרית גוים חנפים הרי חסר ההבדל הממעיט הסוג
ומגבילו וזהו לא מעט כלומר איננו ממעיט הגוי ההוא הסוג ההוא עם
ההבדל הנז׳ אבל ישמיד הגוי כולו שהוא הסוג וזהו אני קלפתי מעט ·

כי אמר בכח ידי עשיתי אמר אחר שאין לו יכולת וחכמה ורצון כנזכר
ברועו עמים אין לו צורך שיעשה בשליחו׳ אחר כי מעצמו יעשה
וזהו בכח ידי עשיתי זהו היכולת ובחכמתי כי נבונותי זהו החכמה ואסיר
גבולות עמים זהו הרצון וכאומ׳ אך דבר שפתים כי הוא שאמר בפיו שרוצה

כי היתפאר וגו׳ אמר שכמו שמגיע המטה ומכה בלי אמצעי יקרא
פועל אותה הכאה בעצם כן המגיע אותה המטה עם היד המרימו רצוני
המגיע יד חבירו ובמטה אשר בידו לא עץ ירצ׳ לא לבד יקרא פועל במרים
העץ אשר בו נפש צומחת כי אולי אפס לטעון שהוא רצון העץ פועל בנפשו
והוא להרים המטה שאין בו נפש צומחת שלא נשארה טענה לטעון ·

אשקוטה וגו׳ יר׳ האל המעמיד בינו ובין הארץ ברית והוא הקשת בענן
בימי נח וכן המעמיד דוגמתו בינו ובין בני ישר׳ כאו׳ כי מי נח
זאת לי וכשם שבעת הגשם יביט הברית אשר בענן וירחם על הארץ כן
יביט לברית הב׳ וירחם על ישראל וזהו המשל עצמו שהזכיר כאן כשו אותו
הקשת אשר בענן הוא הברית בינינו שהגשם יתחדש בעת נילוז השמש
המופל על עב הענן שכנגדו בבתיו שלא כמנסו הגשמים על הרוב והנגלין
יונח על המעטאותו פעם שיראה יתחדש הקשת וזהו אשקוטה ואביטה
במכוני כי כן אמר לנח שיביט לראות הקשת כחום נח עלי אור וה יקרה
בבכתו אשר האור והוא הגשם מתייד ואם יפול עליו חום נח יביט או
במכונו ויראה קשת אמנם בקיץ החום נמצא בהתמדה והגשם על המעט
וגם אותו פעם מתחדש וזהו כעב טל כאשר יקרה על החום כי בב׳ זמנים
אהם יראה הקשת וכן יביט במכונו אל הקשת אל הברית הב׳ אשר הוא

פירוש הוא שבט אפו של הקב״ה ·

לפורו׳ שבאו שמביט הק״בה לקשת שבענן לרחם לארץ כן יביט · לרחם לישר׳

כאותו

כמותו כאומרו כי מי נח זאת לי וזהו והביטה כמלוני כחוס נח כעב טל בכף הדמיון׳

להורות שבשעם שאין יש פושעים תרבה יביר הגדולים ואחר כן לשכני הארץ

הנה ה׳ בוקק וגו׳ והיה כעם וגו׳ ככר ידעת כי בפשע ארץ רבים שריה ותגלולים ימשלו בם׳ ולכן כשהש״י רוצה בהפלת עם תחלה יביר ראשיהם מעליה על דרך הצדיק אבד ואין איש וגו׳ וזהו שהית בוקק הארץ והביר תחלה הגדולים וזהו ועוה פניה והם אשר במדרגת פנים ואח״כ והפיץ יושביה וכו׳ ענין עוות הפנים ואמר והיה כעם ככהן כי האדם והכהן במדרגתו ויורה משפטים וכו׳ גם כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו׳ ואמר שהתלמיד לא ילמוד שהרב גם המדינה ומנהיגיה ופני הבית ואמר כעבד כאדוניו נגד הבית וכן בשפחות כקונה כמוכר נגד פני המדינה כי המוכר עני והקונ׳ עשיר ואעפ״י למה יתחייב המוכר לכבד לקונה והלא אין הקונה הלא לקבל מהמוכר ושניהם נותנים ומקבלי׳ לכן אמר כמלוה וכו׳ ירצ׳ גם הלוה שהמלוה במדרגתו הנותן כל זמן שמעותיו ביד הלוה ועכו לא יכבדהו ואעפ״י שמתנתו מעוטה כי מה לעשיר שיהיו מעותיו בקרן זוית אף על משכון חבירו אבל היה ראוי שהמלוה אף על פי שיכבדוהו הלוה מעפ״כ לא יכובד וזהו שאמר ואמר כנושה וכו׳ ר״ל כנושה בו בעצמו על גופו או על המשכון הרי״ג הנהגות נפקדו וזהו והארץ חנפ׳ תחת יושבי׳ וכו׳ עברו תורות כנגד הכהן עם הארץ שאין התורה ביניהם כראוי חלפו חק הוא העבד עם אדוניו הפרו ברית הוא ההנהג׳ המדיני׳ כי האדם מדיני בטבע׳

להורות שמחי השכל הוא המשובח ולא שמחי היין

אבל כי השמחה שסבתה גם הכרח שתאבד כי אין הסבה קיימת כמו שאמר נאנחו כל שמחי לב אבל מי שסבתו דבר שכלי שמחתו קיימת ושמחתם דבר שכלי לא יקראו שמחי לב כי אין מושב השכל בלב אלא במוח׳ **בשיר** לא ישתו וכו׳ הנה אין ראוי לנהנה שיהנה בלא ברכה אבל אם לא נהנה כשותה הרפואות שורפין שאין מברכין עליהם והוא מנטער וזה שלא ישתו יין בשיר ר״ל בברכה לפי שיימר לשותיו כדי שלא יהנו בו׳ **כי כה** וכו׳ המה ישאו וכו׳ אמר שמחי לב נאנחו השותים במזרקי יין אבל שמחי שכל המה ישאו ולא ביין אלא בגאוה שיתגאו ה׳ כי הקב״ה שמחתו קיימת ויצהלו מים לא מן היין אבל מהמים יצהלו אם כן ראוי לכל אחד שהבדל ביניהם שישתכלו בדברי אור וישכב על הארץ לשתות מים במשורה וזהו על כן באורים כבדו ה׳ הנכוד השכל באיים לא בחנות של יין׳

לשורות שלא יחשוב האדם לעצמו חכם ונשפך

מכנף הארץ וכו׳ מדרך המייבר שלא יחשוב האדם לעצמו לחכם ולחביד אבל יחשב בעיניו לרשע או בבינוני בענין שלא[?] חכם מב׳ העדות וכו׳ ולכן לפי שזאת הנבואה אשר קפר היא עשו משפט

לרשעים

לרשעים אמר שהיל' נבי לנדיק כי שמחה לנדיק עשות משפט אמכם לי
הוא רחוק וכיודומה לי שהוני' עצמו יהלל נדיק ונרנק בכלל השם ד ולכן
אמר אוי לי וכו' ופי' הרע ובגד בוגדים הזכיר ד' בגידות והם פחד ופחת
וכו' הם הגליות העתידות בבל ומדי ופרס ויון והדוש הרי הם על שלשה
פשעי ישראל ועל הרבע לא אשיבנו וכי גלית מצרים אינו גלות כי הגולה
יונא מארנו לארץ אחרת אבל עדיין לא היה להם רק כנען לנחלה ·
והיה ביום ההוא יפקוד וכו' הפקידה על צבא המרום היא בפקוד על
הנעבדים ועל העובדי' לא יוכלו להציל כי אז יורה כי המקום הכל וריק ואז
היא הפקידה היותר גדולה להם כמו שיאמר וזהו יפקידה · או יאמר
שאחר שמלכי האדמ' הם תחת ממשלת הככבי' ושומרי' אותם צריך שיסיר
ממשלת השומר שלא ישמור לעשו' משפט על השומר כענין אין הבה נפרע
מן האומה וכו' ואוספו וכו' ירצה שכח השי' לעשות משפט גדול שמשתין
לעשותו בהיות הוא אסור בבית האסירים כלי' עיר שיצילנו מיד לאותו
הזמן הרב שר ושופט כענין פסח מצרים שקחו כי' לחדש ושחיטתו כיד ·
אם שיאסוף את האומות ואת גוג אסיפת אסיר על מי לא אל בור אלא
על בור שהוא יותר רחב כשו נותנים להם העיר כלה לאסור והוא הסוהר
וזהו על בור ואח"כ יושמו בבית הסוהר עצמו ושם יעמדו ימים רבים ואחר
ימים רבים יפקדו תבא פקידתם על ראשם למות הנה יעשה משפט
הרשעים בהמתנה בלי ידאות מציל ואז נפרעים יותר מהם כענין אל
תהרגם וגו' ובמיתתם זו וחפרה הלבנה וגו' שהם היו השומרים אותם ונגד
זקניו הנזכ' למעלה נבי לנדיק כבוד כי לא כרעו לבעל כמותם :

לבו רות
ששו"ת הוא
כפרע תחל'
מככבים
אח"כ מצי
שהוא תחת'

ה' אלהי אתה ארוממך וגו' אמר שהאל ית' יוכר מפעולותיו לבד כענין
וישירו בדרכי ה' וגו' כי כבוד ה' גדול משהשיגהו וזהו ה' שדי השם
הראשון יורה עצמיתו והב' הנהגתו ופעולותיו מן הראשון ארוממך מרומם
הוא שלא כשיגהו ומצד הב' אודה שמך כי מצד פעולותיו אודה לו אמנם
הכרתו מצד עצמו עבות כתו' נמו משה רבינו ע"ה מרחוק והוא שנקחהו
באמונה אומן ולא נחקור עליו כמופלא ממך ש' מדרש וזהו הנרמז במאמ'
כימריה אן לא כימריה חקור כפירוש המאמרים :

לשורש
שגדול' שום
יוכר מפעו'

כי שמת מעיר וגומ' כפי הטבע היותר חזק יכנל' יותר מהחלוש לא כן
מנהג הש' כי אין ידו מגעת אלא היותר חזק בענין מקעף פורה
כמערנה וגו' וזהו שזכר כאן ב' מקומות זה גדול מזה דן משפט יותר רע על
החלוש שמלה יותר גדולה כי שב עיר לגל' אמנה קריה בצירה אין בה גל
גבוה אבל למעלה יותר גדולה וארמון זרים שהוא אם החומה וכללה לא
די שיפול אלא שלעולם לא יבנה וימשך מזה שיכבדוך עם עז :
כי היית מעוז לדל' אמר שהוא מציל עני מן הקור ומן החום מן הקור
מחבה

לעורר שה' מציל עניים

מחסה מזרם מן החום צל מחורב ולפי שדברי רז"ל כי שמש בשבת צדקה לעניים יר' כי בחול תנועתם ומלאכת מחממת כי גדולה מלאכה שמחממת את בעליה אבל בשבת שהמנוחה מבילה קור השמש טוב לעניים א"כ אין צריך צל מחורב כי החורב הוא לבוש לעניים ולכן חזר ואמ' כי רוח עריצים וזה קשה כזרם קיר שאמר וצריך שמירה כמותו כחורב בציון שאון זרים תכניע זמורת זר זמיר כמו תזמור׃

מז"ל שמש בשבת צדק' לעניים

ועשה ה' וגו' אמר כי ביום בא גוג על אדמת ישראל יעשה משתה לצדי' למעלה הנזכר בציון וגם יעשה לגוג אלא שמשתה הצדיק יהיה משתה שמנים ולא של שמן אלא שמנים ממוחיים כלומר שומן ומשתה גוג משתה שמרים מזוקקים וזהו קובעת כוס התרעלה הנזכ' במק' אחרים אך שמריה ימצו ישתו גם כן׃

לעורר שסבו' בגלגל יעלה תחתו' למע' ועליו' למטה

ובלע בהר הזה וגו' ידוע כי בסוב הגלגל יעלה תחתוני למעלה ועליוני' למטה ולכן בעת הגלות אשר הגולים בתכלית השפלות ומכוסים פנים ומכלימים בתכלית המעלה בקיכי עם ירוץ הגלגל ויהפך העליונים למטה והתחתונים למעלה ואז יתבלע בהר הזה פני הלוט הלוט כלומר הפנים והמסכה הנסוכה פני הנסיכים כלומ' שניהם יתבלעו וישובו המכוסים מגולים והמגולים מכוסים׃

להורות שיש ב' מיתות

בלע המות שני מיתות יש החומרית או הנפשיית החומרית איננה מיתה נצחית כי החומר אפשר לקבל נפש אחרת אבל המיתה הנפשיית בפושעי היא מיתה נצחית ואת המיתה שלנצח תתבלע ג"כ ולכן ימחה ה' שדים דמעה ולא יגלו עוד מעל אדמתם ובכן וחרפת עמו יסיר׃

ואמר ביום ההוא וגו' וזהו אשר קוינו לו בשאר הגליות ויושיענו וזהו אשר קוינו לו עתה ובודאי נגילה ונשמחה בישועתו בשאר הגליות כי המכוסה אבל דבר מה ראוי להאמין ופי' זה עד אתא בקר׃ או יאמר כי

להורו' שאף שפי' סיפר בגלו' שכינ' עמהם

אחר שהאל יתבר נקרא שמו עלינו ואלדי ישראל יקרא א"כ בהיותנו בגלות שמו ג"כ בגלות כדרך המצטרפים וזהו עמו אנכי בצרה בכל צרתם לו צר וכפי כן כשישובו מהגלות הוא ית' שב עמהם ושב ה' אלדיך את שבותך כב יכול הוא שב עמהם א"כ ר"חר שהוא גולה ג"כ כי אין השם שלם כוה נבטח שכשיושיע את עצמו יושיענו גם כן כענין שאמר למען שמי אאריך אפי וזהו הנה אלדינו זה קוינו לו שיושיענו בלי ספק ונתן טעם זה וכו' קוינו לו יר' התקוה היא לפי שבישועתו רצוני בישועת עצמו נגילה ונשמחה כי בו ישמח לבנו שיגאלנו ובזה יותר למה אמר פעם יושיענו ופעם בישועתו׃

להורו' שפוזן מדיחנו אין אנו צריכים שערי' נצורו'

ביום ההוא יושר וגו' עד עתה לרוב חולשתינו היינו מבקשי ערים בצורות דלתים ובריח שהם יהיו עוז לנו כענין הבמחני' אם במבצרי' כפי' רש"י וכן הענין היום ביהודי כי לא ישכנו שלא במקו' גבוה בענין סלעי' מחסה לשפנים

לשפנים אמנם בעת ההיא אין צורך לחיל וחומה כי שמועת התשוע לבדה יספיק במקום חומה וחיל ולא ירים איש את ידו ואת רגלו ע״ד לא יחמוד איש את ארצך אם כן השיר בה עד עתה העיר עוז לנו עתה התשוע׳ תהיה עוז לנו ולעיר כי היא תשית חומות וחיל ותעמוד במקומם וזהו שפירש

לסורות שיש ב׳ דרכים א׳ שכלי ואחד מסכתו ואין לסור מהם.

פתחו שערים רבים נפרצו בה פרץ על פני פרץ וישבו בה גוי צדיק כי אין צריך דלתות כלל : **אורח** לצדיק וגו׳ יש לדעת כי יש דרך ישר יצטרך לבחור בו מאליו למה שאין מדברת בו כלל ויש דרך אחר שאין לו בו מבא כלל רצוני לשכל למה שדבר בו בכת׳ אמת ואין לנטות ימין ושמאל מהכתוב בה אמר לשניהם רמו׳ ר׳ באומרו איזוהי דרך ישרה וכו׳ הוי זהיר וכו׳ ור בדברי׳ שיש מבוא לשכל לבקר בהם איזוהי הדרך היש׳ בל שהיא וכו׳ אמנם בדברי הדת הוו זהירין בה לעשו׳ מצוה קלה כחמורה אין לך לבחור אח׳ מזולתה כמו שביארנו במקומו וגם אורח לצדיק מישרים המעלה היא קנין עומד באמצע אשר היא אצלנו וכאשר יבאר החכם. כי החכם בעל התבונה אשר הוא עדי למעלות והשופט על יושר המעלות ולכן אורח לצדיק דרך היושר כענין איזוהי דרך ישר׳ ואותו דרך צריך שיבאר׳ הו האדם החכם וכענין ותפארת לו מן האדם ולכך אמר ישר מעגל צדיק תפלס והמבאר המעלה מה היא זהו הנאות כפי ענייני המעלות הבלתי כתובות אבל מה כתוב אין לזוז ממנו וזהו אורח משפטך ה׳ קוינוך :

פירו׳ מסכת איזוהי דרך יבחר

נפשי אויתיך בלילה וגו׳ ור׳ אין לנו עסק בעצת השכל שלא במה שאינם בכתובים כי מה שתמצא בדרך הנבואה כאשר בא כן קבלנוהו אבל אנחנו מחוים לעצת השכל בלילה ר״ל בדברי׳ המבוכים בלילה ואין הדת מצויה בהם כלל וכשהרוח בקרב הגוף שאז החושים חייבי׳ להיות הכחות בקרב הגוף או אחר לנפש שכשהשכל נותן משפטו בענייני הגוף ר״ל בארץ או צדק למדו שאר החושים כי השכל ישפוט בגודל החמה הפך משפט החוש אבל כשמשפט השכל בארץ צדק למדו הכללי :

לסורו׳ שאין אנו צריכים לשכל אלא לדברים שאינם שם מכתורה׳

יוחן ר׳ למה לא נקרא לשכל בענינים שישפוט הדת לפי שבשמשפטי האל הכתובים בדת צדק למדו יושבי תבל :

יוחן רשע וגו׳ הרשע שלא למד צדק כלומ׳ הרשע במעשיו ובכת רשעתו שלא ידע להזהר מפני שלא למד זה לבדו יוחן ובעל כפרה אבל מי שבארץ נכוחות יעול וביודע יחטא בל יראה גאות ה׳ או ירצה הרשע שלא למד יוחן שלא יענש כעה׳ אבל בארץ נכוחות בארץ החיים שם יעול :

לסורות שיש חנינה לעם האר׳ בשיהט׳ ולא ליודע

ה׳ רמה ידך וגו׳ ור׳ עד עתה שהיתה גבורתך רמה לא ראו ולא הרגישו בגבורתך כי השכל לא יושג מצד עצמותו וזהו רמה ידך ולכן לא חזו אור וזהו בל יחזיון ירצה לא ראו ברוממותך יחזו ויבושו ירצה יחזו קנאת ויבושו ומהקנאה שיקנאו בכבוד ישראל לא לבד יקראו להם הבושה וכל

לסורו׳ כשהש׳ אינו עושה דין לרשעים רוא מכוסה שמו וגבורתו

אם

אם קנאת היא תשרפם כי לשון קנאה הי״א המתחדה אין קנאה בלי חרון
אם כן אותו החרון ואש קנאתם וזהו אף אש צריך תאכלם ·
ה׳ תשפות שלום וגו׳ יר׳ אתה הוא הפועל הראשי כי הוא הפועל והשומ׳
פ׳ כי הוא צוס ונברא — וזולתו אין שמירה יצורף שמירתו אל פעולותיו כל רק הצורה של
החומר וזהו כי הוא צוה ונבראו ויעמידם וגו׳ יר׳ בראם ואח״כ מעמידם לרא׳
שמרנו והעמידנו לשלו׳ כי השלום שמירת חלקי המורכבה תשפות שלום לנו
כי אחר שאתה פעלת אותנו וכל המעשה הנמצא בנו אתה פעלתו :
ה׳ אלהינו בעלונו אדונים זולתך אדונים קבים הכבידו עולם עלינו כל
כך שהם האדונים בעצם ולא נשאר לך בנו של שנזכיר שמך
לבד שהיינו נקראים על שמך כי כבר נמצאו מבוטלים פקודי ה׳ אמת ממנו
אם כן הם הם האדונים באמת ·
לבורו׳ שהוא גנות לפי שבקאו׳ היא לו לעטרה · — הוי עטרת גאות אמר שהגאות היה להם לעטרה עד שהיו מתפארים
בהם כאלו המגיע עד תכליתם יאושר כענין הבוטחים על
חילם וגומ׳ וזהו הוי כי השכרות היה להם לעטרה וציץ נובל ציץ הכרמים
שאינו כרם שהיא נובל הוא צבי תפארתם ומתפארים בו אמר החכם שאין
האושר אלא בדברי׳ שהם בידינו ובבחירתנו ולא העושר ולא הכבוד אשר
על ראש גיא שמני הלומי יין שמתרופפת השכרות מושחי׳ כפות ידים ורגלים
וזה תמצאנו בגמרא עד ששואלים אם מותר לזפף ולמשוח השכורים בשבת
ואלו היו שכורים כל כך שהיו על ראש גיא שמנים וטבלו בשמן ולא עלתה
להם תרופה לפי שהם הלומי יין :
לפורו׳ שאין ראוי להתהלל אלא במה שבידינו — הנה חזק כאן פירש מה שאמרו שאין ראוי להתהלל אלא במה שבידינו
כענין שקר החן וכו״ תנו לה וגו׳ אבל היין יוכל הבורא יתברך
להסיר כין כהפכו כין כגאות וזהו כי הברד הכלתי טבעי רצו׳ הפכי ממה
שצריך הפרי והמים גאות לו והשי״ת חזק להכות בהם ופי׳ שאמר כורם שער
קטב וזהו האמור כורם מים כבירים כי המים גאותות לו אבל יכה בה כל
כך כי יניחו ציץ הפירות בארץ כאלו ביד יקטפם :
ברגלים יר׳ כדי כזיון כאשר הוא עטרה לראש שכורי אפרים שהוא
היין יצא מאשר ידרוך הדורך בענבים ברגליו כמאמר יין
ביקבים · ביום ההוא יהיה וגו׳ לצבי ולכבוד עתה תהפך הקדרה
על פיה עד עכשיו היו כל מעשיהם מכוונים אל היופי ועתה יהיה היופי
מהם אליהם כי השי״ת ירצה היופי אבל עבדו שזה יעבדהו בטלת הנאה
לציצית וזה בכסא מפואר לשפוט עניי ארץ וזה בכלי המלחמה כאו׳ ויפים
להרוג באויביו וזה כיום ההוא וגו כי הצבי יתן אליו יתבר׳ וכן לרוח משפט
ליושב על המשפט וכן לגבורה משיבי מלחמה וזכור מה שכתבתי למעלה
בפ׳ חמה אין לי וגו׳ כי התכלית הגביר השולל ולנחום כנגד המלחמה וזשא
כאן

כאן משיבי מלחמה שערה משיבי מלחמה לאחור ולוחמים כנגדו :

להורות שהיושב על המשפט ולא ישפוט דמי שעדם עליו

וגם אלה ביין שגו המפרשים אמרו וגם אלה אחור ליהודה ובנימן כמו י׳ השבטים זולת אלה כהניהם ונביאיהם פקו פליליה ולא אמרו אבל הנראה כי לפי שאמר כאן ולרוח משפט ליושב על המשפט כייתוקן ענין יושב על המשפט כאלו חטאו גם הם ולמעלה לא פירש חטאתם ולכן אמר כי גם אלה רצ׳ כי השופט והגבור כיי׳ שגו ג״כ הא כמה שגמרו לשתות ולהשתכר קודם שתותו והב׳ שבשכרות יעשה שלא מדעתו דברים אשר לא כן כדבר נבלות וקלל באבנים עד שפוך דם וזהו לבדו ניתן לבליחה כי הוא לא ידע ממה ראוי ליזהר בעת שכרותו וזהו ביין שגו ירצ׳ ראשונה שגו בשתיית היין יותר מהראוי ואח״כ בשכר תעו יר׳ מחמת שכרותו ועתה פיר׳ מה אלה הנז׳ אשר המשפט עליהם ואמר כהן ונביא וגו׳ כי הכהן המשיח מלחמה הוא ממושכי המלחמה וגדולים שבכולם כפנחס בזמנו והנביא הוא השופט היושב על המשפט כשמואל בדורו כי המלך לא דן ולא דנין אותו אלא להפך יהיה כי הכהן הוא השופט כענין שנאמר יורו משפטיך והמנהיג הוא המנהיג והמזהיר על המלחמה העתידה כאלישע אל מלך ארם ולכן אמר כאן עליהם כהן ונביא שגו בשכר יר׳ שגו בשתיית היין עד להשתכר ואח״ב נבלעו מן היין כאלו זכה כעשה ר״ם לא זכה כעשה רש כמו שפי׳ ואמר שנבלעו ממנו תעו בשכרות וגם תעו מן השכר והטעיתהו שגו ברואה ד״מ זה הנביא טעה ברואה כי הוא רואה וצופה יתני האל ולא הזהירו רבים בשכרות ונפלו במלחמה דמם בראשם והכהני׳ פקו פליליה ירצה חטאו כדבר המשפט כעניין ונתן בפלילים :

כי כל שלחנות וגומ׳ ידוע הוא כי הראטומכא יביא חולי קולים והוא הנקר׳ ש׳ היונא קיא צואה ושלשול יחד ומה יעשה להעביר מקום הטבע לדחותו ש׳ מקום אחר פנוי אל הנשימה להכנסת האויר כי הכביד האסטומכא במלוייה על החזה והלב והריאה ותבטל הנשימה ויצטרך הטבע לדחותו אל מקום אחר לכן השלחנות מלאו קיא צואה יחד להעדר מקום הצריך לאלתר בלי עכוב •

להורו כאין

כי אמרתם וגו׳ ידוע שבני ישראל היו יורדים מצרי׳ לעזרה וכן לשאר העמים גם לשוכניהם עצמם יצבירו כנגד המזיקי׳ אותם או נותנים לסור עצמם למב לשוכניהם וזהו הברית שכירתי׳ עם המיתה עצמה והיא רמו מכשפונו אל האובים וצרים ועמם עשו חוזה וזהו בטח כם ש״ף כשהאוליס ירצ׳ יתניך׳ לעבור בארץ להלח כו׳ חד עכז לא יעבור דרך ארצנו ד׳ אחר כל תעבור בארצכם לפי חרב של שלום כי שמנו כזב וגו׳ יר׳ השקר והכזב והוא השוכם הוא עתה מחסנו ובו נסתרנו ויש מפרשים אחרים •

לכן וגומ׳ כה אמר וגומ׳ אחר שעשו להם מחסה כזב אני אעשה משקל

ומעשהו

ומעשהו יהיה מגדקה וקו המשקולת יעשהו מהמשפט והאבן ששוקלים בו אבן בוחן כה בוחנים השקריות גדולה וקטנה וכאן עושה משפט לשקול בו הנכתרים בשקר ובזוב ואבן בוחן והמשפט בכוי מגדק ומשפט ויעה ברד וגומ' כי אותו אבן בוחן ישוב כזב נגד המחשה השקול בו אחר שהוא של כזב וכופר בריתכם · כי קצר המצעיר המעלה תפקד באחד משני קצוותיה אשר שניהם פחיתות כי כמו שיאבד קנדיבות מתת נותר מהראוי כי ראוי שיאבד מבלי תת הראוי לעבודת האל וכן עתה להיותם כתוכים ביד אויביהם מחמד עיניהם להבתר מרעתו ·

האזינו וגו' יר' כי אפשר להיות הנותן או המקבלים מתחלפים וכו' ולכן לא יקבלו בשוה כמו החורש כי אעפ' שכל היום יחרוש הארץ החורש לזרוע בה לא תפסיד בה כלום לא מן הזרעים ולא תאמ' כי לפי שהחרישה חזקה יותר מן הנזרק לזרע פלוני נפסד כי אם שוה פניה יוכל להפיץ ורעי' מתחלפי' וכל א יקבל כפי חמר נושאו הלא תראה כי אחר הנמיחה אינם כולם חוקים בשוה כי לחם כחווק לשלימותו ובמוטה יחבק קנח וכמון בשבט לחולשתו כי ענין ההשגה כאכנה שוה וקיני יוכיח לכולם ואמר היו כנונים וגו' ואחר משה מחינה כפני עצמה וקניט מחינה כפני עצמם :

לסורות שהשפעם בשכנם

הוי אריאל קרא למזבח אריאל בשם יחזקאל בבנינה וקר' גב' ירושלם בשם המזבח ולכן כפל השם בעצמו להיותו רומז אל המזבח ועל השם הב' פי' קרית חנה דוד אביו היה ציון ואמר ספו שנה על שנה ירצה אני אעשה שציון יהיה כאריאל רצוני כמזבח מה מזבח שעליו דם פגרים כש אם תוסיף עולות אליהם בשנה אחז ירבו מקפר וזהו ספו שנה על שנה כן אעשה לאריאל הב' והיתה תאניה ואניה והיתה לי כאריאל רצו' כמזבח הנו' **והצקותי** לאריאל וגו' יר' אני אקצר גבולי אריאל רצו' ירושלם כל כך שיהיה כאריאל שלא יהיה ירושלם גדול מגודל המזבח שבזמן הנרה ההיא תמנא שהגיע רב שקה עד מתחלת שדה כוכם ולא היו נכים אלא למזבח ולהיכל ה' :

והיה כאשר יחלום וכו' ירצה כשם שהרעב לרוב הרהורו במה שחסר לו יחלום שאוכל וכן הצמא ונפשו שוקקה ירצ' יחלום שאוכל ושותה לפי שהרהר במה שנפשו שוקקה כן יקרה להם או ירצה שהחולם שאוכל לא די שבהקיץ אין מועיל לו כלום מה שחלם שאכל כי גם יזיק שתאוה יותר למה שחלם וזהו כאשר יחלום שאוכל והקיץ וריקה נפשו ולא הועיל לו כלל ונפשו שוקקה כן ירצ' גם יזיק בהוקיפו בתשוקה ·

כי נסך ה' וכו' ישרא' היו גם נביאי השקר וגם החוזים בכוכבים אמנם אשר יתאמת יותר הם דברי החוזה להיותו שופט עם המערכת אמנם יקרה לרואה שאם כסה העב פני השמש ולא יראה כלל יקרה להם כאלו

לכורו' מוכם נביאי שקר :

הר ואים

הרואים כי כשיכסה האור המה לא יראו הכן ג"כ לחוזים בככבים ויודעי העתים יוכיחו ולכ"א כי נסך ה' עליהם רוח תרדמה ויעצם כי כסה הענן פני השמש והלבנים שמים קדרות וכזה עצם עיני ישראל ואם הנו' וראשיהם החוזים כסה :

ותהי לכם חזות וכו' לפי שהזכיר היות ראשיהם נביאי השקר והחוזים אמר כנגדם כי ענן ה' יומם להם ידמה כנותן ספר חתום ליודע ספר כי לא יוכל כי חתום הוא ואם יתנהו לבלתי יודע לא יוכל אפי' בלתי חתום כן יקרה להם השמים וככביה' הם הספר כענין ונגולו כספר השמי' ובהיותם מכוסים כענן יהיו כספר חתום ואם תתנהו לחוזים בככבי' שהם יודעים באותו ספר לא יוכלו בהיותו חתום ואם תתנהו לנביאי שקר הנזכר שהוא בלתי יודע גם הוא לא יוכל ובזה תאבד חכמת חכמיו כנז' להלן :

יען כי נגש וכו' כפי החכמים הפילוסופים הלב הוא התחלת הפעולות וא"כ חוייב שהלב ימצא עם כל פועל הפכי מנכא על ההכנעה אשר בלב כי הפה שליח הלב כמו שידעת ואלו ידברו בפה ולא יכנע הלב א"כ פיהם אינו שליח הלב כמו שהיה ראוי אבל הוא שליח מהמלמד הנוגש' אות' עד שתלמוד אותה לעשות וזהו יען כי נגש וכו' ותהי יראתם אותי וכו :

לכן הנני יוסיף ידוע כי החכם הוא התחלת ההתחלה וממנה יבינו הנבונים דעת וגשם שכלם שהוא התחלה רחוק כן אני רחוק מהחכם שהוא התחלה או בינת נבונים תסתתר כי גם החכמים הלכו עמם בקרי כאמור : הפככם אם כחומר וכו' ירצה אם יהיו כחומר כיד היוצר הפועל הכלי מן החומר שימצא מוכן לו אפי' הכי יש לאל ידו לבנות ולהרוס ברצון נפשו וזהו היאמר מעשה לעושהו כי אין שם אלא המעשה וכ"ש שאין ראוי שיאמר יצר ליוצרו ירצה הדבר הנכבד אפילו החומר שלו איך תאמר ליוצרו לא תבין :

מחטיאי אדם וכו' ירצה מעבירין על אדם שחטא בדבר אחד ולמוכיח רגו' לשופט יקושון כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ועפ' עדותם ראוי לית' המשפט א"כ יקושון אותו בעדותם ובדין ויטו בתוהו צדיק ירצה והצדיק בדינו עמו אותו חייב על לא חמס עשה ·

לכן כה אמר ה' אל בית יעקב וגומ' החוטא ומטה מדרך אביו לא יקרא בנו כי הבן החוטא אינו בן הצדיק כמו בן גרשום בן מנשה בן משה היה ונקרא בן מנשה אעפ"י שהאיש משתנה בדבר בזיון בנו כפי החכם אמנם אם הבן רשע אין לו שיכוי עד רעותיו כאילו אינו בנו כאמור ולכן בא לבאר כאן שלימותו של יעקב כי הוא פדה את אברהם כמז"ל הפך אלו שמחטיאים אב ואם ואל המוכיח בשער יקושון אבל יעקב צדיק לא יבוש עתה ולא יחוורו פניו אף כשהרגו בניו כי לא יגיע לו מהם דבר

לבו' שסלשון שליח הלב ·

לכו' לחוטא ומטה מדר' אביו שלא יקרא בנו

שאינם בניו אלא ההולכים בדרכיו:

כי בראותו ילדיו וגו' ירצה כי לא יבוש כי אין בניו אלא כשהם בקרבו
ויקדישו שמו ואז יקדישו את קדוש יעקב מצד יעקב בקרבם
יקדישו ילדיו ונקדש גם הוא בם ומגיעלו קדושתם מהם בני בניו ומעשיהם
יגיעו לו לכן וידעו תועי רוח בינה ור' אחרי שהוא לא ישתנה ולא יתבייש
ע' רעותיהם אני אפרע מהם וידעו אז תועי רוח הנז' למע' ואומר ולא עתה
פניו יחורו כי לובן הפנים נמשך לבושה ולכך אז"ל המצטרך לבריות פניו
משתנות וא"מ כי לא יקרה הבכה ולא המקרה או יאמר אחר שיעקב בעת
פטירתו קבץ את בניו והכניסם תחת כנפי השכינה כי שם נאמר שמע
ישראל וגו' עתה בשביל זה עתה לא יבוש איני פורע להם רוע מעלליהם
פן יבוש בעת הזאת ותשוב אלת לכן הפסוק כי בראותו ילדיו ירצה לפי
שבראותו ילדיו לא עתה יבוש או ירצ' לכן כה אמר ה' הא' אשר פדה את
אברהם מן האש והחום אשר באור כשדים רצה עתה לפדות את יעקב
הבושה המביאה קור לגוף בהכניע הדם ואז הפנים יחורו ואמר כי לא
יבוש אז בשבניו טובים יקדישו שמו אז ישמח ונדיק לעמו' בתועי רוח משפט
כי מן הטובים ישנו א' ומן הרעים לא יבוש וזהו שסמך ·

הוי בנים סוררים וגו' והוא משפט ועשו ב' חטאות א' שלקחו מלך שלא
ברשותו ית' כי הא' ית' צוה שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה'
אלהיך בו הרי ראוי שיהיה המלך בעצתו ית' ולא כן עשו ב' שצוה בתורתו
לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד ולא תוסיפו לראותם עוד והם לא די שלא
לקחו עצה ולא ממי וכו' מסכה כמו ואני נסכתי מלכי הרי שחטאו חטא על
חטאה וזהו למען ספות חטאת על חטאת ופי' הענין ·

ההולכים לרדת מצרים זהו הא' לעוז במעוז פרעה זהו הב' והיה לכם להורות שלא
מעוז פרעה לבושת הרצה ליתלה באילן גדול כי אי אפשר יגיד אדם
למצטרך לבריות בלא בושה כי פניו משתנות שמראה כי אינו יכול לעצמו פיקו אלא
בהיותו הנזכר אמנם רצו שיתלה באיל' גדול לפי שאם יבוש ג"כ ינצל על ידו למי שיוכל
אמנם אם יתבייש לקטן לא ינצל מידו ולא יעלה בידו מאום' כי אם הבושת לקבילו:
לבד לכן אמר במשל שלא יגיד אדם צרתו למי שלא יוכל להצילו וזה שלא
הלכו לעוז במעוז פרעה אלא לבושה הנזכרת לבד ·

כי היו בצוען וגו' ירצה הראיה שהם ירדו למצרים לעזרה כי ישראל הנו
בצוען או יהיה זה ראיה כי לא יוכל מצרים להציל כי הנו בצוען
שרי מצרים ומלאכיו לא יגיעו אלא לחנם ויעבידו למלכות אח' כי אין להם
כח לעבוד למלכות אחר אבל הם נתגדים בבתי מצרים ירצה כל התולה
עצמו באילן הקטן ישיג המועיל במקנה ונשאר עם האמת באמונה ·

עתה בא כתבה וגו' זה הענין קח לך גליון גדול המפורש למעלה כי

הדבר

הדבר הנשאר לאורך ימים צריך אל כתיבה מיוחדת ובאלו אורך ימים כי
זה מכריז על הרע אשר ימצא עד דור ג' לפי סוף הדור ובני בניהם לא
אבו שמוע א"כ צריך שיועיל זאת האזהרה גם להם וג"כ נ"מ ותהיה ליום
אחרון · **אשר** אמרו לרואים וגו' אמר בפרשת וישמע יתרו פי' הנביא פי' אלאבילי
יר' וישמע ע' נביאותו מעין נבואתו שיהיה אמת לו לא כשין קולות הגלגל בני ישראל ·
מראה יחזקאל עד שאפשר שלכן ראו אצילי בני ישראל המעשה לבנת
הספיר להיותם מלומדים באבנים בחמר ובלבנים ובזכותם נבאו כי הם
שוטרי בני ישראל וגו' ביד הנביא לראות אמת או מהתלות כי הנבוא' תמשך
לדעת הנביא והשגתו לסברתו ולכך אמר לרואים אל תראו כי אפשר הוא
בידם ואם העין לא יראה הלב לא יבין בענין פן יראה בעיניו וגומ' ולכך
אמר לרואים אל תראו ובכן לא תראו לעשות נכוחות ועשו בזה האופן דברו
לנו חלקות והבינו מחשבותיכם לזה ובכן חזו מהתלות סורו מני דרך אתם
המביא אלה נבואה האמיתית ובכן תחזו מהתלות השביתו מפנינו ·
לכן כה אמר קדוש ישראל הם גזלו אוצרותיו של הקב"ה להביא אל גנזי
מלך מצרים לבא בעזרתם א"כ בטחו במה שגזלו מבית המקד'
אחר שהגלו המורה במצרים ואוי לנפשם כי במקום הביא כסף וזהב בית
הגזלו שלו יתבר' ובטחונם באותו גזל להנצל בשבילו ויהיו ותבטחו בעושק
ונלוז · **ושברה** כשבר וגו' יר' כמו ששבר נבל יוצרים אינו חומל עליו
אבל הוא משבר אותו כן יעשה ה' להם כי הרשע בחיו הוא מת ומה לו עוד
חמלה עליו כי גברא קטילא קטיל ·
כי כה אמר ה' בשובה ונחת וגו' הנה ישראל יהיה להם הש"ת מגן וצנה לשו' הפתשו'
לשומרם מכנעים וחרב להשמיד ולבלות צריהם אחור ובכלל יהיה שים כלי
להם לכלי שמירה ולחרב מלחמה בענין כי שמש ומגן וגומ' ואומר אשריך למלחמ' יש'
ישראל מי כמוך עם נושע בה' וגו' וכל זה יהיה בזולת שילחמו המה כי ה'
נלחם להם אמנם כל השמירה יקויים בעשות תשובה ואם הם צדיקי' יותר
בבטחונם יקנו כלי קרב הם' למעלה ולכך אמר בשובה ונחת תושעון זהו'
בבטחון והוא הגבורה נגד אויביהם ולא אבו לקנותם בדרכים שה אמרו
שכלי שמירתם הסוס שינוסו וכלי מלחמתם נגד האויב הוא על קל נרכב ·
כי עם בציון וגומ' זה יגיד כי השלם אינו צריך אל תענית ובכי כי קודם
יקרא האל יענה בענין מה תצעק אלי כי עם בציון ישב ירוש'
בירושלם של חזקיהו אשר אתה ידעת ואתה שמעת שאין מי שלא ידע לשו' שהשלם
שמחה וטהרה לכן אמר עליו בכה לא תבכה כי שמוע ישמע צעקתו לבד אינו צריך
אמנם כשמעתו ענה ירמוז אל מאמר החכמים כי ההשגחה כפי ההשגה לתעניות ··
ולא הכל רצויים להיות מושגחים ממנו עד שיתלבשו בלבוש השכל והיא
הדרך שאז ידעהו אלדיו באמרו ואתה אמרת ידעתיך בשם ובשידעה

ענהו וזהו כשמעתו ענך ירצה כשיעלה אל מדרגה שיענהו הא״ל יענהו בהכרח כי טבע השלם להיות נענה •

לפי' שלבלתי שלמים ראוי לחסר ממזונ'

ונתן לכם ה' ראוי לתת לב כי הניח ככאן לחם צר ולמטה אמר ונתן מטר ארצך אשר תזרע והכוונה כי לבלתי שלמים צריך לחסר ממזונם יותר מן השיווי כענין המטה המעוות לתקנו צריך לנטותו לצד אחר אמנם השכל לא יחסר כללו כי הנהגתו של זה תהיה חסרון בחוקו של שלב ברמב״ם לכן כי בתחלה יתן להם לחם צר וכו' ואז ישובו ולא יכנף עוד מוריך עד שלזכיר תשמענה דבר וכו' ירצה תשלם עד שהבלתי שלמים הבאים אחריך ילמדו ממך ואמרו זה לזה כי הדרך אשר תדרוך בו זה הדרך לכו בה וגומ' כלו לא תסיר מן הדרך אשר יגידו לך ימין ושמאל ואז יעלו למדרגת מורים מה שהיו ראשונ' במדרגת תלמיד שכ' והיו עיניך רואות את מוריך וכשישלי' כ״כ אין צריך אל הספיק הנז' ואז יותר לו המאכל והמשתה וישיב לו השיווי וזהו ונתן מטר ארצך כנז' שתרמוז לו מאמר החכם כי הפעולות קנת עצמם עד שאכילת החולה קנת החוזק והחוזק והטיול קנת האכילה וכן בשו' קנת ההצלחה ואמנות כנגד מה ובאמצעות המאכל והמשתה ימזגו יותר כאומרו ואתה תשוב ושמעת בקולם נצבים ובתשובתם השלמה יוצלחו יותר זה וכדרש ופונה חנוך יחנך ונתן ה' לכם לחם צר וגומ' וישובו לו יותר והיו עיניך רואות את מוריך ולזכיך תשמענה וגו' ויבורו מלבך מעי' של תשמישה וחקרו בותיה יטמאו וטומאתם את נפוי וככאן יצלחו וזהו מטר ארצך וגו' •

לפי' ואתם תשוב

והיה על כל הר גבוה וגו' ככר ידעת כי מיתת סנחריב היא בשריפה כאומרו ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש אם כן ראוי שהשר הממונה על אותו אש לא יהא לו חלק במים שוכר למעלה אחר שהאש והמים הפכים לכן כי באותו כח עצמו שיפלו מגדולי סנחריב שכולם היו גדולים ושרים מתו בשריפה אז יהיו פלגים יבלי מים ואפי' במקומות בלתי נהוגים וזה הדבר יבא' רהו להלן •

והיה אור הלבנה וגומ' ידוע ג״כ שמעלת הלבנה היא על יסוד המים וזה מפורסם וא״כ כשיתגברו המים יורה על תגבורת השר כי במלאת הלבנה יעלו מים טהורו' ולכן כשיתרבו אפי' על תהום הימים יהיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה אז כאור שבעת ימים ג או ירצ' בני הגלות ההולכים במחשכי הצרות יקרם בהכרח בלבול השכל וגם לראות בקצת כי הראות הזך צריך אל כחות טובות ולב שמח בלתי דואג וחושב כי הדאגה תחשיך הראות עד שאמ' והיית ממשש בצהרי' כאשר ימשש העור' קיר וא״כ שיסתלקו הצרות ביציאת הגלות יראו עינינו לפי שישמח לבנו כי לב שמח ייט' ב גהה ואורה של לבנה כפול בלוותינו מאד ואם לא תשתנה וכן אורה של חמה לפי שנסתלקו מעינינו עינים מונעות את הראות מחמת השעבוד

לפי' שהשכל ישלו בלבול בעודו בגר' ולא יתיישב עד שנצא מהגלות

השעבוד וזהו ביום חבוש ה' את שבר עמו ירצה יתרבה האור כפי הנראה
לנו ביום שיחבוש חולי עינינו במחץ מכתינו כי בלי זמן האל ית ביום עצמו
שיחבוש ירפא׃ הנה שם ה' בא וגו' יד' ע מז' לא יגורך רע א' מ' ר' (מאמר א"ר ברכיה אין עומדי' לפני הקב"ה אלא מלאכי שלו')
ברכיה אין עומדין לפני הקב"ה אלא מלאכי שלום וכל מלאכי זעם רחוקים
ממנו שנ' ה' ארך אפים וכבר פיר' בג' קומו כי שם ההויה בעל הרחמים ואין
לפניו פורענו' כלל בעצם אמנם ע"צ הרחוק והוא במקרה פועל הרעו' מצד
שהם טובות כדמפורש ול' ומר הוא כי הוא ית' ברחמים על הצדקה חייב
להשמיד אויביהם א"כ בדרך רחוקה יפול זה השם כדעתו וזהו הנה שם ה'
בא ממרחק בוער אפו כי הי"ל הנה ה' ואומ' שפתיו מלאו זעם ולשונו כאש
כי חוש האדם התחלתו הוא הלב ולכן כל הקרוב אליו יותר הוא חם יותר
ואשר חומו כ"כ שיוציא עשן כאפו פיו הקרובה אל הלב יותר האש מפיו
ת"כ והלשון המוכה יותר בוערה יותר עד חם לבי בקרבי אמנם היות
האף יהשה והלשון חמים מאד והלב וכחותיו אשר הוא מרכב החוש קרים
זה דבר בלתי אפשר לנו ולכא שפתיו מלאו זעם ולשונו הקרובה יותר כאש
אוכלת ורוחו כנחל שוטף לא שאין הרוחו מוקדחו אבל הם קרים והפכים
להתקרר ולטבע המים וזו היא המעלה כי ברוע פנים ייטב לב עד צואר
יחצה ומשם מעלה הלשון והפה והאף ירעה באש האמור למעלה וכן היה
דעה כי בעת נפילת האש אשר בקרבו נפלו המגדלים הנז' בו כ"ס פלגים
יבלי מים וגו' וזה היה כן לא נפל רבן מתעה בו בנחריב שחושב כי יעיב
באפו את בת ציון כמו שעשה לעשרת השבטים וכמו שאמ' רבשקה ועתה
המבלעדי ה' עליתי וגו' א"כ הראות מן האף והחמה בהם היה רסן מתעה
להעלו את סנחריב את ירושלם בטעות פרעה וקושי ערפו ולא ידע כי אין
האף מגעת עד הלב כי מקור הלב קר אשו ואותו האש למלך הוכן רבינו
למר לסנחריב הוכן לבד׃

השיר יהיה לכם וכו' אמר המשל כי השחוק והשיר יעלו מן הלב כא' כי
ישירו מאד בשיר פסח שהיה בלילה וזה השיר יהיה הלב עמו שמח
באו' ושמחת לבב כהולך בחליל ירצה שהשמחה שבלב תהיה גדולה יותר
מהשיר והמשילו לקדוש החג כי מקדישים אותו בתחלת החדש ע"כ ראיית
הלבנה בלילה ואז ישירו וישמחו בקדושתו אבל יותר ויותר תהיה השמחה
בחג עצמו כשמחת ההולך בחליל לבא אל הר ה' והשמיע את הוד קולו
הנקמה ברשעים הוד לצדיקים כי שמחה לצדיק עשות משפט א"כ הוד
קולו ירצה בזעף אף אשר הרשעים נידונים בו כמו שפי' כי מקול ה' יחת
אשור המכה בחרב ובשבט עמים בעברה ככתוב׃

לשון שסרשפ נחייסס קרווי' מקיס

והיה כל מעבר אמר שאשר הוא שבטו יתברך בסנחריב שיעביד מקו
סדין להכות יותר ממה שנוה כמו שענה זה כמפורש למעלה
בפר

נפל הוי אשור זה אשר יעבור במטה מוסדה ישים בו והניחה ה׳ עליו
לעבר עמים כה העו׳על הראוי בתופים ובכנורות ירצה בלב שמח ובכלי
די׳ גה ילחם בם כי הם רשעים ובחייהם קרויים מתים א״כ לא עשה ולא
כלום ואין לו על מי ירחם כמפורש ושבדה כשבר׳ וכו׳ ואז הוא יתב׳ בתופים
ילחם בם שהם בני אבותם ואוי לנפשם כי אחר שנפש הגוף לא יועיל ולכן
זכר ר׳ כדין הנפש ואמר כי ערוך מאתמול ירצה למה לא יחמול כי מקדם
היו אבותם: נשמת ה׳ כנחל שוטף ירצה הנשמה שנתן הקב״ה בהם
היתה כגופרית דולקת בתוך האש ואם כן לזה ירחם על גברא קטילא
ואומרו גם הוא למלך הוכן כי אעפ״י שלא ישרף בין השרופים יהרג בין
ההרוגים ולא ינצל· הוי היורדים מצרים והם השבטים אלו בוטחים
בעזרת אדם אשר הוא ברוב אדם כהיותו עגום מאד ועל שניהם אמר
ותבטחו על עול הב׳ ועל פרשים והיה לכם לידע כי הש׳ לבדו הוא המושיע
ואם אין להם שכל להבין מעצמם היה ראוי שילמדו מהחכם הבקי ועל
שניהם אמר ולא שעו את קדוש ישראל ואת ה׳ לא דרשו·
וגם הוא חכם ויבא רע יד הש׳ עשה בחכמה כי אעפ״י שהבטיח לחזקיה
מן הפורענות אשר לפי זה היה צריך להשפיל את סנחריב
ובהשפלתו יהיו השני השבטים בטוחים האל עשה בחכמה שהביא הרע
לעשרת השבטים וגם הדברי׳ שהבטיח את חזקיהו לא הביר וזוהי חכמתו·
כי כה אמר ה׳ אלי וגו׳ צריך הש׳ להנקם מהאויב ולכלותו וגם להציל את
ישראל מיד האויב הנוחית כימי צאתם ממצרים והמשיל הכליה
לאריה על טרפו והמשיל ההצלה לצפור העף כוונתו המהירות הגדול
כמהירות הצפור העף להציל את בניו בעופפותו כן הש״ית יגן עליהו·
שובו לאשר העמיקו סרה וגו׳ ירצה ראוי שתשובו עתה קודם בא הנם כדי
שתקבלו שכר כי אח״כ אין לכם שכר כי כל העולם בראותם הנס
ישליכו איש אלילי כספו ואיש אלילי זהבו כענין המצורעים שאמרו היום
הזה יום בשורה הוא ואנחנו מחשים וחכינו עד אור הבקר ומצאנו עון כי
עשיית הדבר בזמן המוכרח לא די שאין שכר אלא עונש וזש שובו·
כי ביום ההוא ירצה הם הצלמים רובם מראה אדם לבהמה וא״כ יענש
האדם בכלל לפי שעובדים צורתו כאומרו נפרע מן הנעבדים
וזהו ידיכם אתכם עצמכם חטא· ונפל אשור וגו׳ הנה הפגעים
הבאים מפאת הכח השמימיי ודברים הטבעיים אפשר להנצל לבא בנקרת
הצורים או להרגו׳ רחיקו׳ ודומיהם כענין כדבר אמנם אשר הם בהשגחה
פרטית מאתו יתב׳ לא יועילו תחבולות אדם ומחשבותיו אם תגביה כנשר
וזה הסבל חשב שאיתת חיילותיו בדבר או בחרב׳ אדם שאפשר להנצל
ממנו כן לארבו על רגליו ולא ידע כי שם ימיתוהו בניו כי מה היתה לו וזהו

לכו׳ שצריך לשוב קודם הסברח
פ׳ ביום הזה יום בשורה הוא
לבורות שבדברים הבאים משהשגחה לא יועילו תחבולות

ונפל

תפל אשור בחרב לא איש ולא מושגחת מפאת הש׳ ועכ״ז ונפלו ומפני חרב לכלותו כדבר ובחוריו למס יהיו יר׳ הוא חושב שיביה חרב כי לכן ברח מפני חרב מיתת בחוליו גיר׳ שרש ועבדיו היתה בהמכה לא בחרב׃

הן לצדק ימלוך מלך מלכי אומו׳ העולם הו עילו לאמונתם בפני דברים הא׳ עד׳ המשפט והב׳ כי הוא יוצ׳ צבא ונלחם בעדם אשר לזה פ׳ אתה תהי
אמר פרעה אתה תהיה על ביתי ירצה ענייני המלחמות יהיו על פיך אבל על ביתי
הכמה שהוא תכביע המשפט כאמו כי שמה ישבו כסאות למשפט וה לבד יהיה לו לשפוט את מצרים כי לא בגוריכו גורם ואויביכו פלילים ואלה שניהם ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם מלחמותינו אף שמואל היה כמו שתמצא שם מפורש על ענין המלחמה והנכחוקהוא ביד אדם כאומ׳ ותראו כי נחש בני עמון בא עליכם הרי שהמלך כל עצמו אינו אלא לשפוט עניי עם כשאלת שלמה בתחלת מלכותו אם אחר הנכחון הכוכ׳ בחרב לא אדם אם כן שהמלך לבטלה בישראל אמר הן לצדק ימלוך מלך ירצה לא ימלוך לצאת האויב כי לה׳ התשועה אבל לצדק ימלוך מלך ולעשות המשפט כי גם השרים יעשו משפט עם בני הרצים׃

והיה איש ירצה בהיות בורש צדיק ומכיר עצמו בזה יוכל ויזכה ליפטר מן העולם׃ **והיה**. איש כמחבא רוח ירצה בהיותו מלך במשפט או והיה כמחבא רוח ופי׳ כאן ד׳ אבות נזיקים שיש בזה העולם והם מפוורי׳ בד׳ יסודותיה במחבא רוח הוא רמז להיותו מנזקי יסוד הרוח וסתר זרם מנזקי המים בפלגי מים בציון בתר מנזקי האש אשר הוא שרב השמש כי החום כבר ידעת כי הוא בהעצם יסוד האש כענין הוני׳ ה׳ חמה מכרתך בצל סלע כבד בארץ עייפה הוא יסוד הארץ או יהיה פלגי מים בציון רמז אל בתר נזק הארץ כי הארץ לעצמה מקום יבש ליבשותה וצריך פלגי מים להרטיבו בצל סלע וכו׳ זה רמז לנזק המים אשר צריך לטל וזה יותר טוב או יפורש הכתוב באופן שיאמר כי זה יפעל בהפכים בכל זמן כמו שירצה עד שאם ירצה להסתר מהרוח ומן המים בזמן שיזיק והיה איש במחבא רוח ואם ירצה אליהם בזמן שיועילו כפלגי מים בציון כצל סלע כנוכר וכו׳

לא יקרא עוד לנבל נדיב כבר ידעת כי פועל הנפש כפי המעלה לפו׳ מי הוא ראוי לסקר׳
יתחלף מפעלו כפי אשר בכל מלאכה כי אשר במלאכות אין כגל או נדיב
צריך להיות כוונת הפועל דומה בפועל ההוא כי אם הפועל ההוא שלם בעצמו לתועלת המלאכה ההיא אין לנו להביט אם כוונת הפועל רעה או טובה כי אז נאמ׳ כי הוא רמז הפועל ההוא אבל המעלה אם לא נעשתה בכוון מכוין בשמחה ובטוב לבב לא יקרא מעלה כי אם כוונה לו או בקנין והקנין הוא בנפש והוא הכרנה לא הפועל לבד כי לכבוד קדוש ה׳ כי אני בוחן לבבות לתת לאיש כדרכיו אם הקנין הוא בלב אוציאתגי׳ לו כמפעלו

כי

כי מעלליו נמשכים מקנין הלב א"כ הנותן פרוטה לעני ואינו נותנה בהיותו
בעל קנין ההוא אלא כמתלמד ומתחיל להרגיל אבל שלא לשמה זה לא
יקרא נדיב כי תואר הנדיבות אשר הוא שם למעלה הנמשכת מהקנין
פ' כל נדיב לב· ואינו שם הפועל לבד כי ע"כ אמר הכתוב כל נדיב לב להורות שיתחשב
להמשך מהקנין אשר הוא בלב להיות נדיב שיעשה הפועל לבד וזהו שכיון
רש"י ב' ונדבה לשון רצון טוב כי צריך שישמח הנדיב במעשה אם כן כוונתו
שאף אם יתן אדם ויפזר לא יקראו לו נדיב אם לא תמצא בו בלבו המעלה
רצ' כי הקנין אבל יקרא נבל מאחר שקנין המעלה בלתי נמצא:

כי נבל נבלה ידבר וגו' זו היא הטענה האמור' כי אשר הוא נדיב שימצא
בעצמו הקנין ולא מפני הרואי אותו לשם א"כ זה יגיד אותו בלשונו
מה שתמצא בלבו כי הלשון שליח הלב אמנם בלב פנימה הוא נבל ואם
עושה כפועל זהו הנדיב זהו כי נבל נבלה ידבר ולבו יעשה און וכן כילי
כיליו רעים מאחר שהם דברים שבינו לבין עצמו נוהג בהם בקנין הרע
והוא הכילות הוא מזימות יעץ·

ונדיב נדיבות יעץ אמנם הראוי להקרא נדיב הוא בעל הקנין אשר לבו
שלם במעלה ההיא וכן כשיעשה כפועל וזהו ונדיב נדיבות יעץ
כי בנפשו היה וכן על נדיבות יקום א"כ אשר תמצא בהם התוארים ההם
הראשון ולא על השני אינו נדיב אבל ראוי לתת טעם למה קור לנותן כילי
ונבל כי היה ראוי לקוראו מפזר ואם תאמר שאינו מדבר בנותן אם כן מה
חדוש כי בשופטני עסקינן שקורין למי שאינו נותן ועוד שהיה ראוי שיאמר
ונבל אינו נותן למה פי' ואמ' ונבל נבלה ידבר מה ענין הדיבור אבל המעל'
ואשיב לנשאל כי יש נותן ראוי לקוראו נבל והוא הנותן למי שיודע שישיב
לו כפלים כעפרון לאברהם או הנותן למי שהראה לפקוד בידו מעותיו
ולזה קרא לזה נבל כי אין לו קנין המעלה אחר שנבלה ידבר ונגלה שם
חברונו ב' שנתן על מנת לקבל או לשאול במעות·

נשים שאננות ידוע שהנשים השאננות ניזונו' מועלות מבעליהן דכתיב
שארה כסותה ועונתה לא יגרע ואם לא שיפטרו לחמנו
נאכל ושמלתינו נלבש שאותם דברים שחייבים להם שאר כסות ועונה
פוטרות אותם מן הב' שהם דבר שבממונו ובידו לפשוט אותם והם שאר
כסות ועונה לבד יקרא שמך עלינו אסוף חרפתינו אשר זה צורך או
לרבויים כי מי יוכל לזון שבעה נשים מן התורה האיש חייב במזונותיה
וכן הכתובה בהיותה פחות משש מן התורה ג"כ חייב הוא במזונותיה כדין
האשה הנשואה והב' הם שאננות מפני שבוטחים באיש למזונותיהם אמר
כי הם תזבדנה בטחונם כי יבא זמן שלא יספיקו לעצמ' כ"ש לזולת' ויצטרכו
לעשות הן שכמם לסבול וזהו ימי' על שנה תרגזנה כי כלה קציר אוסף בלי

יבוא

יבא שעתידה התבואה להפסד וכן היין וכבר ידעת כי התבואה קודם
היין ומנה כמפלג חדשים ואם היין לא יבא בשנה א׳ וגם התבואה תפסד
תרגזנה כהכרח על התבואה לפחות עד יבא זמן התבואה הב׳ ואף כי
תבא התבואה בשפע עכ״ז ישבו כבוגן הן באותו הזמן שיבא התבואה והם
הב׳ אבל ימים מהיוכל על יותר שנה תרגזנה בוטחות כי כלה בציר וגם
אוסף בלי יבא ולכן צריך לנטות שכמם ושיפשטו לבושים הנאים כי לא
לכבודותם לא יוכלו עשות בהם החרבה יותר מהנשים כי הבלתי מורגל
יותר יחבר׳ **על** שדים וכו׳ הנה על מקום ההתפקות נק׳ שד כענין
אחות לנו קטנה ושדים אין לה זה שוכתה ללמוד ולא ללמד וכן שעשה לו
דדים במקום בינה דדיה ירווך בכל עת ולפי שמקו׳ ההתפקות׳ היו השדות
והכרמים אשר כבר אמרנו שיספדו או אם כן שדיהם יספדו ופי׳ ואמר על
שדי חמד ועל גפן פוריה והוא כלל ופרט ולשון נופל על הלשון׳

על אדמת עמי קוץ שמיר וכו׳ אחרי שפי׳ כי אנשי הבית יחרדו כנפור
על מיעוט אוכלין אמר כי בזה עצמו תאבד העיר כי אין העיר של
חבור הבתים והעיר ההוללה היא אשר בתיה שמחים וטובים כי אין בכלל
אלא מה שבפרט וזהו על אדמת עמי קוץ שמיר׳ לסורו׳ פלם

עד יערה עלינו רוח ממרום וכו׳ דע כי אין טוב באדם אם אין דעתו שכל האדם
ונפשו שלמה בי אבי באן הכל כאן אם שכל האדם שלם נ׳רה שלם כל
תמצא עמו שלם וכל דבריו שלמי׳ וכהפך בהפך וכן אמ׳ עד אם שאו ערים מעשיו יהיו
במפורש קודם ולכ״א כי זה ימשך על שהשכל יהי׳ שלם כרוח ממרום יערה שלמים
עלינו ואז תהיה מדבר לברמל וכרמל ליער יחשב ואחר שהניח המדבר
אשר פחות מהכרמל הניח המשפט אשר הוא פחות מהצדקה כי לזה יתנו
הראוי ולזה יותר מהראוי ובכרמל הניח הצדקה אשר בכרמל שם ירעה
שבט יהוד׳ כי הוא הר הבית והוא נכנס לפנים משורת הדין במעשיו יותר
משאר השבטים וחזקיהו ודורו יוכיחו וחור ופי׳ הנמשך מיושבי הכרמל מן
הצדקה הצומחת מגיהם׳ לסורות

והיה מעשה הצדקה שלום וכו׳ ירצה הצדקה מצד עצמה ימשך שלום בין שמספדקים
הכותי למקבלים והשטה אותה לא מצדה לבד אבל גם לעבוד במסך פתי
אותו ית׳ מצוה בן מזה הצד ועבודת הצדקה השקט ובטח הרי נמשכו טובות׳
מה נדק שלום ובטח זה בעה״ז וזה בעה״ב וכבר הכחנו שהכרמל והיא ארץ
יהודה שם מקום מניחת אם כן וישב עמי בנוה שלום כאמור וכן במשכנות
מבטחים והוא השקט ובטח עד עולם האמור לעה״ז לעה״ב כמו שיאמר
ובמנוחות שאננות והוא במנוחות הנפשיי׳ לסו׳ שספדיק

אשריכם זורעי על כל מים הנה בעלי הדתהם כזורעי׳ על מים רבים אינו צריך
כי אלה הם משלחי רגל השור והחמור שצריכי׳ שיה׳ לעבודת לפחל גדול

ה א ב ל האדמה

האדמה כי היא נעדרת מעצמה וכן הצדיקים אינם צריכים לעמל כ״כ כאותם אנשים הנז׳ והנ׳ משלחי ג״כ חמוריהם אשור או יאמר אשריכם שלא די שעושים הפעולות אשר יהיו בם השכל המפורסם בספרי הפילוסופ כי גם המצות מפני הגבורה אשר אין יד השכל מגעת אליהם כחוקים אשר
אחד מהם לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו ·

הוי שודד ואתה לא שדוד ידוע כי כל הולך בדרך הבית נקרא מלאך
ה׳ אם יעשה שליחותית׳ ולא יוסיף עליו וגם רשע ליום רעה אמנם
על לא המיב עשה זה לבד נקרא חוטא אשר עזה אמר ויקרא עליך ל׳ת ה׳ והיה בך חטא כלומר כשתעשה מה שאינו ראוי שמו עליך שלא יקר עליך את ה לפי שהיה בך חטא כי אין חטא לשמור מצותו וזהו הוי שודד ואתה לא שדוד הוי ששודד למי שלא שדדוהו ובוגד למי שלא בגד כי זה נקרא חוטא ובו יתקיים על דו טפת אטפוך וזהו כהתימך וזה יאמר על סנחריב ׃

פ׳ ויקר׳ עליך את ה׳ והיה בך חטא

ה׳ חננו לך קוינו הבית מפרנס העולם ע״י הסדורים הטבעיים ולכן צריך להם שיקבימו הסדורים כלם לטובתם רצוני לטובות
העולם אבל ישראל הזורעים על כל מים בין יקבימו או לא יקבימו הוא ית׳ תמיד עיניו בהם ופי׳ בכל יום ולילה ולכן אמר ה׳ חננו לך קוינו והבדל בינינו כי היה זרועם לבקרים יר׳ כטל משכים הולך לטובתם כשהוא בבקר ואור זרוח עליהם והוא בהסכים הסבות הטבעיות אם תהיה זרועם אבל ישועתנו בעת צרה בכל עת קוראינו אליו או יתפלל שיהיה זרועם או כימי חזקיהו אשר הוא וגם ישעתנו אנו מתפללים כשנצטרך אליו כי כן דרך
המדבר האל יהיה בעזרתכם וגם בעזרתנו ׃

להורו׳ שטוב ישראל איכה שמפרנס כ״א מהב״ה ·

מקול המון נדדו עמים ביאר ענין בכבד מאד בהשגחה והוא כי לא
יצטרך האל יתב׳ אל פועל מה שירצה לבלע ולהפקיד ולהשחית כמו שנצטרך אנחנו אבל הוא ית׳ השומר לנצח ואם יסלק עצמו מן השמיר׳ יאבד הנסתר מנגד עיניו כענין ואנכי הסתר אסתיר פני מהם וזה ברור וזה כי יצטרך קול המון עם רב אשר יתלה מהפועל ההוא כדוד עמי׳ אבל הש״ת לא כן מהרו ממות והסתלקות לבד כפוצו גוים לא כדוד לבד אבל בפון עד שיוכלו לאסוף שללם דורו של חזקיהו ואין מנפנף ולכן אמ׳ ואוסף
שללכם ירצה כי לא תוכלו אתם לאסוף השלל אשר הוא לכם ·

לסורות בהסתיר פניו ית׳ יבא הרע

נשגב ה׳ כי שוכן מרום וגו׳ גדולה הוא לו ית׳ כי בשוביני במקום והסתלקו
משמות הגוי בזה מלא ציון משפט וצדקה ·

והיה אמונת עתך חוסן ידוע כי האמונה ידיעת הדבר אשר לא באו
מופת עליו ולכן כשיבא חכם אשר יביא מופת על הדבר אשר תקבלהו או יצא מטבע האמונה ויקרא חכם וידיעה כי אנו לא נאמין שיש אלוה אחר שנדעהו במופת ולבא ופני תגבורת המופת יתברך ולפי שנבא

לבו׳ שהאמונ היא דבר שאין לו מופת

ישעיהו

ישעיהו על הנס הגדול המיועד לבא בימי חזקיהו וסנחריב עד שאותו נס
התחלת המופת לגודל השגחתו בפרטים אם כן יצא או הכרת השגחתו
בפרטים מטבע אמונה בעת ההיא ויקרא חכמה וזהו והיה אמונת עתך
כלומר האמונה אשר בעת ההיא בעקר חוסן הישועה תהיה חכמה ודעת
וכמו שיאמר להלן שמעו רחוקים אשר עשיתי ודעו קרובים ישועתי כי
הרחוקים אחר שלא ראו בעיניהם אין להם מופת אלא יקבלוהו בקבלה
אבל הקרובים שעיניהם ראו ידעו בידיעה וזהו קרובים׃

הן אראלם צעקו חוצה וגו׳ כי אין קרבן והכהנים הנקראים מלאכים
כענין מלאך ה׳ הם המלאכים המקריבים ועושה בזה שלום
בין ישראל לאביהם שבשמים מר יבכיון הרי אין מזבח ואין מקריב וגם
העולים ברגל להקריב ג״כ שבתו נשמו מסלות לפי שסבת עובר אורח עד׳
דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד גם הברית שהיה לאדמת ישראל בעלותם
ג׳ פעמים בשנה שנאמר ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך כי עיני ה׳
משוטטות בה תמיד לשומרה עתה הפר הברית ההוא ובזה מאס הערים
וגבשם ביד אויב ובכן לא נעשה הקרבה כי הם לא עלו לרגל והכהנים שבתו
אבל לא חשב אנוש כי הקרבן היה כופר לנפש׃

תהרו חשש וגו׳ הרי זה אומ׳ לא תעבור מאומה שנחום לו לנפול עמהם
באש כשמשון תמות נפשי עם פלשתים וזה יהיה מחשש ורוח אפם
יהיה לאש ויעשה אח״כ בחורתם הנשימה לפנים תעבר החשש בקרבם׃

שמעו רחוקים וגו׳ הנה הרחוקים לא ידעו מה שיקרה כאן שאז בעבור
זמן עליה ולכן לא אמר להם לדעת ההוא אלא מה שעבר אבל
הקרובים ידעו הגבורה הזאת שיעשה לכן אמר שהרחוקים שישמעו מה
שכבר עשה והקרובים ידעו הגבור׳ הזאת אשר יעשה עתה וגם יש לדקדק
שבמלת קרובים הטיל מלת ידיעה כי מה שיראו בעיניהם יפול בו שם
ידיעה אבל הנשמע יפול בו אמונה לבד ולכן שמעו רחוקים ולא אמ׳ דעו
במפורש למעלה׃ מי יגור לנו וגו׳ הנה הבלתי מורגל מהכאב ולזה
מי יגור לנו בתוך האש אלא התורה אשר היא מטבע האש כי היא נקראת
אש דת למו וזהו מי יגור לנו אש אוכלה וזאת האש שאכלה אנשי סנחריב
הוא אשר יגור במוקדי עולם והיא התורה שבעבורה נברא העולם וביאר
השלם דובר צדקות ודובר משרים ירצה השלם במצות עשה הוא השכל
המעשי וגם השכל העיוני והוא דובר מישרים וגם השלם במצות לא תעשה
בכל המצות התלויים בה׳ חושיו החיצונים כנגד הטעם אמרי מואס בבצע
מעשקות כי טבעו שלא ימתק לו מאכל עושק וגזל אבל ימאסהו ממישור
נוער כפיו מתמוך בשוחד הראות עוצם עיניו מראות ברע השמע אוטם
אזנו משמוע דמים אמנם לפי שאין מצות לא תעשה מבוארות בריא אין

נאם תרג' הולך צדקות תלוי בריה כי הצדיק מריח ודחין שנ' והריחו ביראת
ה'׃ הוא מרומים ישכון וגו' אמר כי האיש אמר אלה לו אעפ"י שישכון
בהרים גבוהים אשר הם על המעט ארץ חטה כי הבקעה היא מקום זרע
וכן לא ימצא בהרים מקום כהרים יאורים כמו בעמק כי על כן אמר בארץ
ישראל לא כארץ מצרים היא ועל כן אמר כי זה האיש אעפ"י שמכונתו
במרומים כי ירושלם גבוה מכל הארצו' כי הרים סביב לה ועכ"ז לחמו נתן
מימיו נאמנים כענין שנ' לאמר לאסורים צאו וגו'

מלך ביופיו תחזינה עיניך וכו' הרופא אמר כי על דרכים ירעו ובכל
שפיים מרעיתם וכן אמר שופטי הארצות הגבוהו' אוקי הבנין וטובי
המזג לדוכי החיים יהיה על כל הר גבוה ועל כל גבעה נשאה פלגי' יבלי
מים ולכ"א שזה אמר מרומים ישכון תחזינה עיניו ביופיו או תחזור הכבוד
לחזקיהו ויאמרו לו שעיניו יחזו את סנחריב כי קרוב הוא לו ותראינה עיניו
ארץ מרחקים כי אנשי מלחמתו רבים כ"כ שמלאו את הארץ אותם עד ארץ
מרחק וכבר ידעת דרך גודל סוסיו :

לבך יהגה אימה וכו' כי הלב הוא המדבר וממנו התחלת כל הפעולות
והלשון שליח הלב א"כ לבך יאמר אז באימה איה סופר איה
שוקל ירצה שתרצה לשלוח לו דברי שלום רשום בכתב ותשלח לקרוא אל
הסופר בן אסף המזכיר וכן תרצה לשלוח דורונות ובזה וזהו איה שוקל את
הכסף לשקול לו שקלי הכסף וסופר המגדלים לגבות מהם המס :

לבו' הלב הוא מדבר

את עם נועז לא תראה ירצה אעפ"י שלא תראה זה העם נועז אף כי
באת מלכם כאשר שכולם מתו שם והנשארים בהם נער יכתבם

עם עמקי שפה משמוע ילעג לשון אין בינה ירצה אפי' יתנו טעם
לדבריהם לשון ברור ופתוח שיכירהו הכל וזהו עם עמקי
שפה משמוע ורעה זולת שאין להם בינה ירצה טעם וכבר ידעת שאין
הלשון זולת השכל כאמור ואם אין בינה א"כ אין הלשון כלשון עגור אפי'
כשיחתוך בשפתיו מה שיחתוך האדם לא יקרא לשון כי אינו מסכים עם לבו
כי אין לו שכל והלשון שליח השכל ג"כ לשון האדם בלי דעת לא יקרא לשון
ולכן הוציאו כלשון לעג כלומ' לשון שהוא לעג לקוראו כן אלא כשתוף השם
אם אין בינה ואינו לשון עגלות כי הכל לעג לשון :

לפו' יופי של ציון

חזה ציון קרית מועדינו יר' לא תראה עם נועז אבל תראה ציון בבנינה
לג סבות האחת לפי ששם עלו שבטי' ובעבור כבוד הכתות העולות
שם היתה נכבד וזהו חזה ציון קרית מועדינו כי היא עצמה כעיר שחוברה
לה יחדיו עוד כלילת יופי גדולה ובנויה בשמים וזהו אהל בל יצען בל יסע
יתדותיו לנצח וגו' ה' שמה כי הוא עקר גדול בשלומה וזהו כי אם שם אדיר
ה' לנו יר' אם ה' שמה אעפ"י שלא תהיה הבנינה כ"כ חזק אלא במקום נהרים

עכ"ז

עכו"ם כל תלך באלו שיש או יאמר חוה ציון וגו' ירצ' אעפי' שציון איננה חוזקה
כלל כבית ועד ואוהל עכו"ם בל יצען ·

לכו' ההפרש שבין מלך לשופט

כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו וגו' ראוי לדעת כי ההפרש אשר בין
שופט למלך היא לפי כי יוסף לפרעה כי מלכי ישראל
לא דנין ולא כדונין ואין להם דבר המשפט רק לא להלחם בעד עמם ואם

פ' ועל פיך ישק כל עמי

הם שאו ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם וזה פרעה ועל פיך ישק כל עמי
והוא המלחמה רק הכסא אגדל ממך והוא המשפט שנאמר כי שמה ישבו
כסאות למשפט אבל הם כסאות לבית דוד לבד ולכי שם הפרש בין מלכנו
לשופטנו ואמר כי יבא בנחריב למשפט עמנו ה' שופטנו וגדולה מזו כי הוא
המכיח הנימוקויד ע שלא ישפוט בינינו שא כדת משה ויהודית ודבר גדול
שישפוט בינינו כדתנו ונמוקינו לא בנימוקיו וזהו ה' מחוקקנו כי פה חלקת
מחוקק כפון הור' משה המכיח הנימוק ואם הוא המכיגי ואם יבא להלחם
בקרבנו ה' מלכנו הוא יושיענו עד כל כלי יוצר עליך·

תשובה למה שהקב"ה יתן יד לגזול

ובל יאמר אמר כמשיב על טענת טועי' למה יעות הא' משפט עד שיצוה
ויתן יד לגזול כמ"ש למעלה או חולק על שלל הרבה כי אף
העורים והפסחים היו להם רגליה' לגזול ולעשוק והשיבם כל שכן ירושלים
לא יאמר חליתי חולי הנפש אף כשיגבה מה שכ כי העם היושב נה נשוא
עון כי אין לו עון מזה אחר שהכל ביד שמיר קבלהו אשר בידו הכל כפי'
באל תראי כי לא תבושי · **ונמקו** כל צבא השמים וגומ' אמר וכל
צבאם לרמוז כי אין הדין שדן הא"ל בצבא השמים שיגיע להם בו נזק כלל
אבל יגיע אל האומה שתחת משמרתם ואין זה כבביל עלה מגפי' כי לא
יגיע הנזק לעלה כי אף לפרי ופי' הענין ואמר כי רוותה בשמים ידי וגומ'
יד' כפי' כי חרב לה' בשמים הכונה שהאומה אשר תחתיה' תהרג וזהו הנה
על אדום תרד כלו יאמר כי ה הלו' הוא בשמים והכתם על אדום:

חרב לה' וגומ' ראוי לעיין כי עתה אמר שהחרב מלאה דם וגם תדושן
מחלב ולמטה אמר ורותה ארצם מדם ידע כיש בהמו' ראויות
להאכל וגם יש בהמות טורפו' שאינם ראויות להאכל הראויה לא כילה לא
הותרה אלא בשחיטה וגם בהכרת החלב ולכן אמר כי חרב יגום משוחטו
בחרב וגם הודשנה מחלב מניק ת החלב וגם הבהמות הכשרו וזהו מדם
הכשרים והעתודים מחלב כליות אלים או יהיה הדם משחיטה כאמור
והחלב מחתיכת הבשר בטבחים וזהו

כי זבח לה' בבצרה זה השחיטה אמנם הרמאי' שרבו עמם תרוה ארצם
מדם ועפרם מחלב תדושן כי אין ראוי להתכבד בשחיט' והכל
משל אל האומות עכו"ם כמפורש בכתובים:

כי יום נקם לה' וגו ידוע כי יש שני קצים לגלות הגדול הא' בבא עשו וזה
לא

להורות שיום ג' קצים באלף ז' תלוי בעתו ולא' בתשובה

לא ידע זולתו ית' והב' בתשוב' ומעשים טובים ולפי היום אסבקולו תשמש ועל שניהם אמר כי יום נקם לה' שמורה בלבו וגם שנת שלומי' לבני ציון יר' שנה שיעשה בה שלום מהריב אשר לו עם ציון או שכבר שלמו ימי הריב ביון שעשה תשובה וז"א כאן פירש דבר בני אלף שנים וגומ'מה שאפשר לבו זמן רב איננו לפניו ית' זמן וזהו כי יום נקם בלבי אשר הוא יום א' לפניו ית' נראה בעיני ציון שנה א' שנת שלומים וגו' וכבר ידעת מדותיו ית' יום לשנה מדור המדבר · חוריה ואין שם וגו' ירצה אעפ"י שהמלך הוא אשר תחת ממשלתו שרים רבים כמו שהשר אשר תחתיו אנשים רבים יקרה בארץ הז"את שאעפ"י שלא ימצ' ו שם הגדולים וח'ריה כמו רגלים אנלה ימצאו אחרים והם הנקר' ים אפס כלו' כי העדר וה' אפס שולט בהם וכמו' דבר בפי הפלוסו' שההעדר אשר הוא מהתחלות הנמצא לא נמצא במורכב שם ימצ' להם והם שלהם ההעדר יבתלק הוא המלך:

אמרו לנמהרי לב וגומ' ירצה נמהרי לב שאומרים ימהר יחישה וגו' ראוי שידעו שאין הש"ית שב שבות יעקב עד שינקם מהפושעים שבהם או יעשו תשובה ואחר יבא עתו ואם יבינו זה לא יצטרך ולא יארך הגלו' כ"כ אחר שעדין לא שבו ואז יתחזקו באמונה וזהו חזקו ידים רפו' ואמרו שיהם הנה אלדיכם נקם יבא · או ירצ' שבעבור היסורין כה'ג' הוא עצמו הישועה וזהו כי הגמול שיגמול להם ברוע מעללם הוא עצמו יבא ויושיעכם ·

והיה השרב לאגם וגומ' הנה מושב האנשים הוא במקום ציה וערבה ויובש גדול כענין המוליכך וגו' מקום נחש ועקרב וצמאון אשר אין מים ועוד ראוי לדעת כי הנחשים יבוקשו מהמצורעים כאשר רפואתם כמו שפי' במכת המים והמטה נחש ולכך אמר כי מקום הנחשי' אשר הוא מקום ציה הפך למבועי מים בנוה תנים רבצה ואז לא יעבור בדרך ההוא הטמא והמצורע אשר רגיל לעבור שם לבקש רפואתו והוא הנחש שם מכלול ודרך אבל יהיה קדוש כי לא יעברנו טמא והוא הכ"ל אשר הוא גדול הטמאים שיוצ' חוץ לג' מחנו' אבל הוא מעורב עמם לא יעבור באותו דרך כי קדוש יהיה כנו' בקדושת מחנה שכינה כי יש טמא מעורב עם ישרא' וחוץ למחנה שכינה · ויהי בי"ד שנה כבר ידעת הבדל מלחמת ישרא' למלחמת

להורו' הבדל בין מלחמת ישר' למלחמת א"ה

שאר אומות עכ"ום כי זה ילחם בפיו ובשפתיו ולב כי הקול קול יעקב וזהו התפלה או השכלי וזה בחרבו הגדולה והקשה כי הידים ידי עשו ולכן יצ"א דוד בשם ה' אלדי מערכות ישראל וגולית בחרבו ובחנית ולכן תמצא שמלכי ישראל לא היה בלב הש"ית שיועילו בנצחון המלחמה כי המלחמה לה' ע"י הכהן המשוח מלחמה אבל תועלתו לדבר א' והוא לשפוט ובקשת שלמה יוכיח ולכן חטאו בשאלם מלך למלחמותם כתוכחת שמואל להם ותראו כי נחש מלך בני עמון בא וגו' וה' אלדיכם כמ"ש שם. ולכן כשבא שליח

בנחריב

סנחריב שהוא רב שקה ברוב עם יצאו שלוחי חזקיהו ברב׳ חכמתם וכחם בשבט הגדול היוצא בסופריו ויועציו לא כאיש מלחמה כמו שזכרנו כי זה תועלתו וזהו וישלח מלך אשור בחיל כבד ויצא אליו אליקים והוא כה׳ לאל עליון כמ״ש למעלה בפסוק והיה ביום ההוא וקראתי לעבדי לאליקים בן חלקיהו ועמו שבנא הסופר ויואב בן אסף המזכיר וידוע שאין זה כי אם לענין המשפט ולכן ענה רב שקה בראותם כי אינם בני מלחמה בחרב ובחנית ובכידון אבל חכמים לבד אמ׳ אך דבר שפתים אינם בעלי זרוע רק בעלי שפתים כי אין כחם אלא בפיהם ועתה ראוי למעט בדבר שפתים אבל עצה וגבורה למלחמ׳ וכבר ידעת כי אכין ורקין מיעוטין ואחר ביאר שאין הגבורה והעצה סובר כי את ה׳ אלדינו בטחנו אינה מחשבה טובה לטענתו סובר לפי מינותו וגבורה לא התערב בה :

ויאמר אליקים אחר שאמר כי הוא יתן לך שנים רוכבים עליהם להיות בטוח בם על הנצחון יותר היה ראוי שיעש׳ כדבריה׳ לבל יביא לב העם אשר על החומה ואז ירא׳ אם תעמוד חכמתם ועצתם אשר לעג׳ עליה או לא והוא השיב שיעשה דבריהם אלא שכוונתו וכוונת אדוניו שלא ימותו בני ישראל בפתוי חזקיהו ממש וזהו העל אדוניך או היתה כוונתו לדעת אם הותם החרופים שחרף וגדף רב שקה אשר הדבריהם היה מומר היו מפאת עצמו או בשליחו׳ אדוניו בא וכמ׳ לקריאת בגדים אם חייבי׳ השומעי׳ גדוף השם מפי מומר ישראל או לא אחר שמספר כפירת אדוניו אינו כופר ולכן שאלו ממנו שאלה זו לדעת אם בלבו להרע או להטיב והו׳ הרשע החכים להרע והשיב כי גם תשובתו זאת באה מפאת עצמו כי המלך דבר לו שיצטרף לכל ישראל בכלל ובפרט או נתברר להם שהוא התחלת חירופו וקרעו על מה שלא היו חייבים אם המלך עצמו חרף וגדף אחר שאינו בן ישראל כמו זה רב שקה :

אל תשמעו ראוי לדקדק כי לא תיצא בזו העבודה אשר יעד לעשות להם לחם ויין והכוונה שהמלך או שלוחו יושב אז במצור על העיר ואין ספק שאין להם שם אלא מי הבריכה אשר היו שם והשדות והכרמים ולכ״א ביצאו עתה אליו ותאכלו כל א׳ עמו על שולחן אחד ותברכו השולחן יחד וזהו עשו א׳תי ברכה והכוונה עשו אתי סעוד׳ ואם לא תהיה הסעודה שלימה כ״כ כי יהיו שם ב׳ חסרונות הא׳ שלא אתן לכם אלא משלכם כי הארץ עדיין היה שלהם וזהו אכלו איש והב׳ שאין לחם ואין יין להיותנו במצור אבל לעתיד אקרא אתכם לסעודה יותר שלימה בביתי ובחומותי ושם תאכלו לחם ויין ממש וזהו עד בואי ולקחתי אתכם וגם הבטיח להם בכלל הבטחה רפואיית והוא שיוליכם לארץ שהיה שוה במזג ארצם בין אוירים בין במה שיאכל וישתה וכבר ידעת אף בהולכי דרכים כמה הפליגו

הפליגו בתיקון המאכל שידמה לנהיג ׃

פן יסית אתכם הוא טעם למה צ״ה שיגלו עתה ׃ **ויחרישו** ולא ענו וכו' אחשוב שזה המלך הוא שלמה שאמר אל תען כסיל כאולתו ׃ **כה אמר** חזקיהו אעפ״י שידע חזקיהו הבטחת ישעיה את יהודה ואת מלכם כי לא יפלו ביד סנחריב נתיירא שלא יגרום החטא כענין יעקב וכבר הסכימו שההבטחה טובה על תנאי אם לא בא לאות על נבואת נביא וזה דימה ליולדת שבר העובר בתוקפו וכגבורתו וכפי עניינו יש לו ההכנה לצאת ממעי אמו באופן טוב אבל עם חולשת אמו ימותו גם שניהם נ״כ ה ויהודה וחזקיהו כי הבטחת ישעיהו ראויים להנצל כשלמות הישיבה הכתובה שהיא הדת בל ו' פי' מכר עצמ' שהם במקום היולדת לא תקום ולכן כי באו בנים עד משבר והוא שכיו' ר התשועה הנבטחת לידי גמר והיולדה חלושה ולכן צריך שיעשהו האל בעבורו וזהו אולי ישמע ה' אלהיך את דברי רבשקה יר' כי בזכותך וזהו שדיך אמר חרף אלהים חי והוכיח בדברים יר' אפר בעקר חרף וגדף והביא ראיה מהדברים לפי שמיעתו וזהו שכמו ששאר מלכים לא הצילו לא יציל ג״כ הם ניצולי ואת התוכחה שהוכיח בתיקון ראיה הי' רגדיף ולכן כאחור לגלות הכפירה יותר מפורסמת בכתבים אפר שלח אליו מלכים את דבר ה' שילך שיך אשר עד עתה היה אומר שבשבילו אותי הוא עוזב אנו ויפרכם חזקיהו וגו' ויתפלל חזקיהו ׃ **ה' צבאות** אלהי ישראל הקדים הקדמה ואמר שהאל אדוני השמים היושב בכרובים והם המלאכים הוא אדוני הארץ והראיה שהוא היוצר יחד אותם רציני את השמים ואת הארץ והבורא אותם ראוי שנאמ' שהוא השומר וזהו אתה עשית את השמים ואת הארץ אם כן יוליד האמונה שאחר שעשאם שהוא המנהיג גם כן ואחר שכן הוא

לפי שהבטח' הנביא אם יגרום החט' לא יבא

להו' ששפי' מגיע בתח' כמו בעליון׳

הטה אלהי אזנך וגו' וראה שמע דבריו שהם סותרות הכוכ' ואמר אלהים חיים לתת כבוד למעלה שלא הזכיר שמו ית' על כמו זה ואמר

אמנה ה' החריבו אחר שהשלים טעות סנחריב ובכתו כנגד המופת הנו' התפלל לפניו ית' אמר שזה החריב כל האומות וכל הארצות וגם ארצו עצמה כענין כי ארצך שחתה כי בעל המלחמות שיחת בני עמו עי' חרב שיגלו ומאבד ארצו ואחר שזה החרימה ונתן שדיה' באש ולהיותם בלתי אלהים עתה עת לעשות עתה ידעו שאתה האלהים לבד אח' שכולם נתנם סנחריב לטבח ואתה ה' השמעת אותו ׃

וישלח ישעיה וגו' יר' עליו על סנחריב דבר ה' אלא הדברים ואמר בוזה לך וגו' הלא שכל אשר יבואו אותו לרוב חסרונו האנשים הגרועים ורוצה לעלות למעלה מהשרים הגדולי' וזה לסנחריב אחר שבוזה לך ולעגה בתולת ישראל איך חרפת וגדפת וגו' ומה שלעגו עליו היה שלא יבואו שיו

ברכב

ברכב ובפרשים וזהו עצמו כמעשה דוד עם הפלשתי:
אני קרתי ירצה שעשה ב' הפכים בשרנה ובשיצטרך אל המים קרה ושתה
מים ובשרנה להוביש יאורים לעבור בתוכם ואחריב וגו':
הלא שמעת וגו' ירצה איך מביט אלא כי אל הסבות הקרובות אשר אתה
חכם ואם תביט אל הסבה לכל זה תדע שאני הוא העושה וזהו
למרחוק אותה עשיתי כענין היתפאר הגרזן והוא ית' הוא אשר ברא אותם
הגוים שם לאות ענין וכן הוא עשה שיחרבו יאורים הנזכ' ואחר עליו וסבב
אותם הסבות הקרובות וזהו להשאות וגו'.
יען התרגזך וגו' ראוי לעיין כי לא גזר עליו המות אשר היה ראוי שגלהו
ע"י נביאו אבל אומר שאין צורך כי כבר אמר למעלה הנני נותן בו
רוח וגו' כבר אמר שבשובו ימות וגזר עליו עתה שישוב לאלתר ומעצמו הוא
שיהרג שם. וזה לך האות וגו' אם יתפרש יפה זה האות על מות פסו' וזה לך
סנחריב ירצה כאות מרעה וזה לך האות כי אנכי שלחתיך וגומ' שהאות יבא האות כי
על קיום הדבר אחר קיומו אבל אומ' כי לא יבא זה האות על מות סנחריב אנכי
אבל הזמן ידוע שאחר שכבר כבש כל הארץ יהודה וירושלם ועז עלה אל שלחתיך
מסלת שדה כובס כי הרעב היה גדול בעיר כשהיה בימי אלישע וכמש
בפסוק עשו אתי ברכה וגומ' ואכלו לחם ויין לא קאמר א"כ אפי' בשובו לא
ירצו ימותו אנשי חזקיהו שם כתוב אשר עליו אמר שם הלא על האנשים
היושבים על החומה ולכך אמר הכתוב בזה האמור ר"ל שובו לארצו יהיה
לך האות שהארץ תתן פריה והאדמה תתן את יבולה ותספיק לכל העם
אשר בירושלם בזולת זריעה ונטיעה כלל וזה יהיה כשאלת וכי תאמרו מה פ' אם כאכל
נאכל בשנ' השביעי' וגו' כי תאכלו בשנה הזאת ספיח וקציר שעבר ויספיק בשנים שנ'
ובשנה הב' יספיק זה הספיח הנקר' שחיס ובשנה הג' זרעו וקצרו וגומ' אבל
זאת ההבטחה כבר אפשר שתהיה לרעה בניקיון שנים בתרי עשר כי
בהיות העם מעט תספיק להם מעט מן התבואה לזה חזר ואמר כי זה
יקרה כשנוספה פלטת בית ישר' ויהודה או יהיה זה האות על שוב סנחריב
מעל הארץ או מיתתו ויהיה אוכל השנה ספיח כאות הקשת על המבול כי
הקשת כבר נברא בענן ע"י ניצוץ השמש מימי בראשית אלא שאות ג"כ
העד לעד בענין עד הגל הזה וכן עתה ענין השמיטה וכמ"ש ביובל כי כבר
זכרתי למעלה שהיה מסופק להם איך אפשר שבשנה ששית תסתפק להם
לעצמם ובשנת השמיטה ושנת היובל הסמוכה לו והקב"ה הבטיחם על כן
שנא' וציויתי את ברכתי לכם וגו' ואמ' עתה שאותו ענין יהיה לאות בימיהם
שהוא יתברך יקיים מה שגזר על סנחריב ואולי שאותה שנה היה יובל או
שמטה וזהו וציויתי את ברכתי וכו' וזה לך האות אכול בשנה ראשונה ספיח
ובשנית שחיס ובג' זרעו כי הוא עצמו ענין היובל הנזכר כי הגוזר על הארץ

לעשות תכלית לג' השנים מן הזרע הוא יגזור על בנחריב שיבוא :

בימים ההם על דעת חזקיהו לא רצה להנשא להיותו יודע כרשעים הבאים אחריו ממנו ונקרא לו א"כ שימות בע"ה כי הגוף הבלתי מוליד הוא כגוף התיבה עץ יבש אחרי מיתתו הפך יעקב אבינו ע"ה אתה בעה"ז ובעה"ב והוא הגוף שלא נשאר ממנו מאומה כשז"ל

ויאמר הנה ה' זכו' ירצה ממיתת הע"ה על כמעט אשר זה יקנה במעשים הטובים נתן טעם למה עבר על מצותו וזהו כא שמה שעשיתי לעשות רצונך עשיתי והרא"יה מה שעשה בעגמות לבו ובאשרים ובתי נים ולכן ג"כ לא נבתי להיו מכשם לפנך אכל באמת ובלבב שלם ורלא מה היה הכוונה רצויה לו ירצה אין ראוי שתביט אל המעשים המקולקלים לבד והמעשה הטוב לא תביט לבל ובור ג"כ מה שעשיתי הטוב :

הלוך ואמרת אל חזקיהו וכו' כבר ידעת דעות חכמי ישראל בזה הענין אם הוסיפו משלו או מוסף על הקצבה הטבעית כי שמה רבינו ע"ה אמר את מספר ימיך אמלא לבד אמנם כדעת השלם שהאל יכול על הטבע להוסיף על הקצוב וכבר הזכיר לתמוה מה צורך אל אות לאחר שכבר ניכול והאות הוא שם השנים ההם כיון שנמנות הקצבה הן נוקפות עליה והוא יכול להוסיף ואמר הנני משיב וכו' ירצה כבר ידע כי השמש הוא אשר מכוון היסודות על מזגם וימשם יפרד החום הטבעי אבר הוא למעלה מן החום היסודי ולם בשמש עצמו אשר כבר ירד עשר מעלות ישיבהו הש"ית אחור אותם עשר מעלו' כמו שהתיים הנמשכים ממנו מהחום הטבעי אשר כבר ירד עד התכלית גזירם לאחור טו שנה וכוה יתוקפו אותם השנים הקצבה הטבעי כי שב בנמו עלומיו למפרע ושוב השמש לאחוריו המעלות אשר ירדה וכלשו הנה ·

מכתב לחזקיהו וגו הנה נגזרה גזירה טבעית עליו ועל נפשו על גופו ככל והוא חשב מחיים שהם שהוסיפו לו היה משלו ועתה הודה לפניו תברך כי יתרום עליהם ושכפר לו עון נפשו והוא מכתב שאמר הוא הי, וכן כתב לומר שהיה מחליו לא שנתרפא לו לבד ·

אני אמרתי וגו גם דמתי ברב טוב ולא בדגתי היה שכיומי נכרתי שלא נשלמו ימי ושמקדתי יתר שנותי ושנגזרה גזירה על כריתת הגוף קודם מותו וגם על הנפש והנה אמרתי לא אראה יה ירצה לא אשיג אותו בעה"ב ובעה"ז ענין הנפש וגם לא אביט אדם עוד :

דורי נסע כמו שנכע שמנו בהבל ושלג בלב בעה לא ארחו כמו שוכר למאנה הם דורי בבעה בעה"ב בבע ומתני והוא דורי וגם כמו שניקע ממני הבלי לאיר כבע מני ימיו כי כך ימים ידועי יקרה דור כנודע בא"יוב ואמר שימיו כרגע ממנו כנקע רועה ה' לבימי עלי יהוה משכ סילה קפדתי כאורג ירצה כמו שהאורג יקטעו לו חוטי אריגתו במלאכתו קודם

לפו' למה לא היה רוצה לישא חזקי' וטעמו

להורו' שהאל מוסיף ימים על ימים הגזורים מתחלת הולדתו

להורות שחזקי' הודה לפניו יתבר' שיסף ימים על ימיו

במת

באת כלות ידיעתו בשלימות כי קפדתי חיי כאורג ופיר' הענין ואמר אדלא
יבצעני ירצ' מדלות הכמר בזה המיתה המקרית נו החולי כשם שדלית
החוט יחתוך קוד בא הגמר בו והראיה פי' שדלות הכבה מדה לי המקרה
הזה לא שאבקו כחותיו לגמרי כי בשמיום ועד לילה תשלימני ועבר ימי
זמן הסיבה אשר שם ינוחו הכחות ואז שויתי עד בקר וגו' אז עשיתי
בהרים אחר ושבר כל עצמותי ואח"כ בזמן השינה ישובו כחותי אלי וזהו
מיום עד לילה תשלימני ואפשר שמדלה יבצעני לא שקרבו ימיו ואולי שהיה
החולי שלישית אשר תשבע שפעם ינוחו יום ולילה ואח"כ בבקר כארי כן
ישבר העצמות בשובה שלישית אליו ·

מסוס עגור וגו' כי עקר התפלה שאמר בלחש אבל הלב והעין הם
התלויות אליו ית' אמר כנגד שתיהם כסוס עגור וגו' והכ' דלו עיני
למרום והיתה תפלתי ה' עשקה לי ערבני ירצ' עם היות התעסקות לי במה
שפוקדתי ביתר שנותי במר נפשי ערבני לא תפקו' על עונותי ואשר קנת
חיים בערבון כי היה דעתי שהוא היה נתפש בעונו ולכן מתתי בכרת שלא
בקרבו ימיו למות כאמור · מה אדבר וגו' ירצ' העיד עלי כי הוא
עשה עמי נס גדול והוא כהוספו ימים על ימי והדמיון הראשון היה שעות
בידי · או ירצ' מה טענה יש לי על היות הימים האלה הנוספים מכלל ימי
אחר שכבר הביא ית' מופת על כתרו וכמו שהביאו כן עשאו כי כן עשה
שבי השמש עשר מעלות ואח"כ נראה כאלו כאפפתי ש' עמי בחטא שבידי
אבל ואעפי שהב דעות שחשבתי שימשכו לי אכי אובד הגוף והנפש בכר
ביטול הגוף אבל נאמר שאדדה כל שנותי על מר נפשי ואפי' שמר נפשו היה
עם שהיה עד עתה טועה בהשגחה כאמור · ואפשר עוד שאמר שמכאן
ואילך יעשה תשובה על עונו וישא ויוליד ׃

ה עליהם וגו' הודה לפני האל כי על הקבלה הטבעית אפשר לחיות
והראיה כי על כל בהם ועל כל הטבעי חיה רוח ואחר זה תפלל
ותחלימני והחייני הורה שיחייהו מחדש ·

הנה לשלום מר לי מר ירצ' קודם החולי שהיה שלוה לגופי אז נאמר לי מר
כפ"ל כי המות הכה על נפשי הכל עתה חשקת גם נפשי ית' יען
אותה משחת בלי אחר שכלאת לעוני עם החולי והשלכת אחרי · כל
חטאי כי אחרי שהצלת נפשי ממות ושמעת תפלתי זה באור לאחר מ' · את'
עמי כדבריהם שהרופא קרי בזקן ואחר ענה לו שתי כי הוא בן הע"ב
ולכן הוא אולה שנתרפא שאין שלום לאדם בנפשו אלא ב[illegible] שיבוריו בלין
עליו כחו גם מתנות טובות וזהו הנה לשלום מר לי מר כי בזמן השלום לא
ישוב בתשובה ואומר כפ"ל כי לא שאול תודך וגו' שאול שהוא
אבדון הנפש והמות הוא אבדן הגוף בבדי ולכן שהשאול לא יודה לו אבל

לסור' ולאמת אך הוסיפו לו ימים ·

לאחות שלומי יין כן סוסים ·

היות

במות יהללוהו כי אחר המות תהלל הנפש ופירש הענין ואמר לא ישברו
יורדי בור אל אמיתך והוא אבדון הנפש אחר אובדה ׃
חי חי הוא יודך שני מיני חיות א׳ בעה״ז וא׳ בעה״ב כי אני עתה חי כעה״ז
ועתה אהיה אב לבנים ואודיע את אמתך ׃
בעת ההיא שלח וגו׳ הנה עלה בידינו מהכת׳ אשר שלח לחזקיהו הורא׳
על מעשה ה׳ בחלותו ויחי מה לנו כי כר׳ הו והפך מן הטבע
או למעלה ממנו אמנם מדורך כפי פשט הפסו׳ לא הבין הסוד הנו׳ וחשבו
ענין טבעי כאו׳ כאן וישמע כי חלה וגו׳ יר׳ לא ידע כי הוסיף לו הא״ל אחרי
מות טבעו של שחלה ויחזק וכזה טעה חזקיהו שלא ספר מעשה גדלו של
הקב״ה אבל הראה לו קניינו אשר הקים האל לו מאיל סנחריב והוא הראה
אותו להם כאלו היה שלו כמו בכתובים וכן ג״כ טעה בטעות בלעם באומ׳
מארץ מרחק וגו׳ ולזה הסכימו ג״כ בעלי המדרש ולכן נענש בעונש ההוא
שזכר ׃ ויאמר חזקיהו וגו׳ ידוע כי על ג׳ דברים העולם עומד על
הדין ועל האמת ועל השלו׳ ועתה ירבה מדת הדין עליו ולכא שזה טוב אם
יקיימו ג״כ ב׳ עמודים אחרים שהם האמת והשלום ׃
נחמו נחמו כבר ידוע ב׳ קצוות הגלות הנז׳ בעתה אחיסנה וכנגדם אמר
ב׳ נחמו ופי׳ אותם ואמר דברו על לב ירושלים וגו׳ זהו בעתה
כי נרצ׳ עונה זהו אחישנה אחר שכבר זכו ונרצה עונה וכזה נעשה שלקחה
מיד ה׳ כפלים בכל חטאתיה וזהו שארך הגלות עד ב׳ קצין שעברו כי כל א׳
מהם היה ראוי שיבא או שכל א׳ יענש על חטאתו ביסורין וישוב א״כ בגלות
בעון אביו מה שלא יספיקו עונותיו להגלותו אבל לקח כפלים
קול קורא אמר דרך וג׳ האמצעי להשפיל הגבוה מהראוי והרים הנמוך
מהראוי וכזה יבא של האמצעי וזהו כל גיא ינשא׳ ואו כזה הדרך
יגיעו אל האושר וזהו ונגלה כבוד ה׳ וראו וגו׳
קול אומר קר׳ כולי רמז לענין מה והוא שטבע הדבר להדמות של מקום
אשר ממנו חוצב ושכל מורכב יחזור אל פשוטו וזהו כל הבשר
מאחר שנעשה מחציר הבשר הוא מזונו ויבש חציר בכל ציץ ופי׳ ואמר אכן
חציר העם ירצה זה המשפט לא יאמר על חכמי העם אבל על עם הארץ
אמור אעפ״י שהבשר יבש ליבש המזון אשר הורכב ממנו אבל דבר שהיה
והוא הנפש אשר הוא הדבר אשר הוא חלק האל מגוף האדם הוא לבדו
יקום לעולם ׃ על הר גבוה עלי לך ירצה עלי לך על הר גבוה
לפי שהמרחק גדול עד ירושלם שתרים קול מכאן עד ירושלם ואת שישמעו
הקול האויבים אשר בנתיים בהרמת קולי ויריעו את המבשר לבא הרימי
אל תיראי וכו׳ עד ואת על במתימו תדרוך ירצה עם היות שאתה בארצם
ודורך במותם אפ״ה יתכחשו לך ׃

הפטרת נחמו

לסו׳ שים שכי קני׳ לגאולם

לסו׳ שכל דבר שיש דומה למקום אשר חצבו מוצב׳

הנה

הנה ה׳ אלדים בחוק יבא יר׳ עם היות שאמרנו שהוא ית׳ יבא בחוק אין הכונה שיצטרך הל׳ אל אחר חוק שיבא עמו כי זרועו מושלה לו וגו׳ כי כשהש׳ יעשה למען רחמיו לבד אין הענין כ״כ קיים כמו אם יעש׳ בשביל זכות שקדם כי אז אפי׳ מדת הדין עונה אמן כי לכך אמר הנה ה׳ אלדים ופי׳ ענין החוק ואמ׳ הנה שכרו אתו יר׳ השכר עם הפעולה הנעש לעבודתו יבואו שתים לפניו והמשיל הענין ר״ל הרועה כי הוא כחבד לבד כחמלתו על הטלאים בזרועו יקבצם אבל הע״ל ית׳ יגדל ויותר ויותר יעשה להם ומן הדין לא לבד ע״ל החבד כי כבר הקדימו לו שכר בטלאים הנו׳ ולכן כח קו ישא·

מי מדד בשעלו מים כ״א פי בנין העולם מד׳ יסודותיו כמו שביארו ירמיהו בפסוק עושה ארץ בכחו ועיין שם אלא שרמז כאן של ענין אחר והוא כי אחר שהש׳ ית׳ ברא הארץ ל׳ תהו ברא׳ לשבת יצרה והוצרך לגלות המים מעליה ולהכניסם של מקום א׳ עד שתשאר הארץ לחוד והמים לחוד אבל גם זה לא כמו שיודמן אבל שיעור מיוחד של המים ושיעור מיוחד מן הארץ עד שבזה האופן יתקיים העולם ואם יגבר יותר זה על זה יפסד וזש מי מדד בשעלו מים וכמשך מזה שגם הארץ נשארה גלויה מוגבלת וזהו וכל בשליש עפר הארץ וגו׳ רמז של חיוב היותם מוגבלים לקיימם ומשוערים ביחס מה זה כנגד זה שיעור מיוחד מן המים ושיע׳ מיוחד מן הארץ ושיעו׳ מן הרי׳ והגבעו׳ כי ההרים תועלתם ידועה אצל החכמים בקיום העולם·

מי תכן את רוח ה׳ וגו׳ זה השם חוזר אל כל האמור מי פעל פועלו עשה את כל זאת בו׳ אמנם אמ׳ כי אחרי שזאת התכונה והמונה עשה אלדים חוייב שהפעולה אשר יהיה להם זה הממיזוג תפי מזגו ידעם האל וזש ואיש עצתו יודיענו ר״ל לכל איש יודיענו יתברך עצתו רצוני ידע כל מה שיתיעץ האדם בפעולותיו ויודיענו האל כי הוא משיגם ע״ד כי ידעתי את יצרו וזה עצמו יהיה מופת על שברא׳ כי הוא ידע עצתם ואת כל מחשבותם

את מי נועץ ויבינהו אחר שאמר שכל מלאכת שמים וארץ הוא ית׳ עשאה אולי חכמת המלאכה היא ידעה מאחר עד שיקרא אותו האחר פועל בענם כמו שנעשה זה מהנכור הפעלי הנמנא בשכלו ראשונה כענין הרופא שהוא מרפא עם היות שאינו משתדל בידים כלל של יועץ לבד לכן אמר את מי נועץ ויבינהו אחר שהוא ידוע שהפעולה נעשית מאתו יתברך אמור מעתה גם הענה עליה אם נתנה אחר׃

הן גוים כמר מדלי יר׳ איך אפשר שבני אדם יעניהו כי בערך של העולם בכלל ר״ל בני אדם אשר הם יורכבו מן הרקק עפר ומים כמר מדלי כי מימיהם מועטי׳ בערך אל הכל ועפרם אצל הכל כשחק הנשאר במאזנים אבל כל השקול בו או יאמר ראה מי יעצו כי הגוים הם דמיון לכס מעלה וכשנאמר שהגוים שהם נגרת הכולל לא יעצוהו א״כ גם הכולל כן

ווב

להורות שיש גדל רחמים כשיש זכות

להורות שיש ל׳ בין העולם על יסודותיו

וזה כי הצורה השמיימית אשר בטפה השמימית חוק כב כצורת מי הים ואחר שהאדם כפשו מכפשות העליונים וחומר השפלים צורת הכל בו ואם הוא בטל אצלו גם הכל כן ולכן הביא משל ממנו ועו' שהם אצל הכל כשחק המאזני' לגבי השקל וסיים בו האיים כדק יטול ומאמר נאמר על המלאכים ועל הארץ כי הבא והנמשי די להם במיחתם לבער בם ועדין לא יספיקו וכחיה להעלות עולה וזהו ולבנון אין די בער:

כל הגוים כאין נגדו וגו' ירא' מעני' שאמרנו שצורת הכלל נמצאת בו אך הכונה ג"כ שכן צורתו ית' כי אין בנו דבר הנמצא בו ולא דמיון כלל אליו וזהו כל הגוים כאין נגדו וכן הוא כי מהאפס ותוהו נחשבו לו ירצה שהתחלתו הוא היה עד הגמו ומאתו הוא מציאותו ושמו נגל' עליו כאמר מפס א"כ הם הפכיים ואיך ידמה זה דמיונו על זה וזהו ואל מי תדמיון אל ירצ' אל מי מהנבראים תדמה האל כי אין דמיון בנבראים אליו כנאמר במאמר החוקר והא"ת אעפ"י שאינו דומה בטבעו אפשר לעשות במלאכה דמותו גם זה הבל ומה דמות תערכו לו: הפסל נסך וגו' ירצה תדמה לו הפסל המלאכותיי בין מזהב בין משל עץ שלא המסוכן תרומה עץ לא ירקב וגו' הלא תדעו הלא תשמעו אמר כי בין מהמקובל מהתוריי בין מהפלוסופי ירצ' עליכם על הכל ועל העיון אמר הלא תדעו ועל המקובל כדת אמר הלא תשמעו ופי' שתיהם ואמר הלא הוגד מראש לכם ע"י התורה הנקר' ראשית וכן מעולם נקכתי מראש כי היתה ראשונה הלא הבינותם מוקדות הארץ ירצ' הלא חקרתם מן היסודות ומעלה כי מהם יעלו יש פועל וממציא ראשון:

היושב על חוג הארץ וגו' ומ' הנה כבוד כל הקרן יקרא חוג הארץ וכאן ביאר ג' טענות לאמת מעלתו על הכל ואין דומה לו ובפרט כל דבר הא' נחלקת לשתים והיא מצד היותו כבת כגודל אחד היושב על חוג הארץ יר' שיושב על כל הארץ ומלא כל הארץ כבודו' הב' מקום הכמנ' אים וזהו ויושביה כחגבים ומצד זה יורה גדולתו יותר בערכם ולפי שהגודל הא' שיחב לו ית' נמצא ג"כ לשמים אמר כי ג"כ יתעלה מהם כי לא הם כדוק שמים וימתחם כאוהל לשבת: הנותן רוזנים לאין זאת הטענה לקוחה מן היכולת ונחלקה ג"כ לב' אם מצד יכולתו להכניע זרים להשפיל גאים ואם מצד יכולתו להקים מעפר דלים ולהושיבם עם נדיבים ועל שתיהם אמר הנתן רוזנים לאין שופטי ארץ כתוהו עשה:

אף בל נטעו וגו' הנה הצמח יצמח בג' אופנים אם בזריעת נטע מן האילן ויורכיבהו באילן אחר וזה יקרא נטע ואם בשורש אשר בארץ ויצמח ויקרא זרועיה תנמיח ואם בשיחה זמורה או עירה ושימנה תחת הארץ ותשרש שרשיה וזו תקרא הברכה וזה יותר קרוב אל הפועל זהו מציאות השלשה ואמ' כי לא בלבד הטענות שהם יורו שאין לו דמיון אליכו כי גם

זאת עוד והיא גדולה מכולם. כי כני האדם וגם כל העולם נעשה מאין
הגמור ולא היה בהם בשעת עשייתם שלימות בכלל לא שלימות ולא הזרוע
ולא המורגש כי כל אלה יש להם מציאות מה ונעשו מיש שכל אלו מהאין
הגמור וכן עתה אחר עשייתם גם נשף בהם ויבשו וסערה כקש תשאם א״כ
מה דמיון ידמה זה יש מקור מבוע המציאות עצמו בפי׳ כל הגוים כאין נגדו
ואל מי תדמיוני ירצה לי שאומרו הש״ית שהוא קדוש רצו למי תדמיוני
ואודה אני שהוא שוה כמוה לי שהשווי הוא יותר מהדמיון שדמיון
הוא צד מה אבל ההשוה הוא דומה ודומה. או יר׳ אלו למי תדמיוני ואשוה
אותו עניין יר׳ מר שה׳ כי קדוש ואין לי שום דמיון עמו׳ או ירצה למי תדמיוני
אף מנוראו השמים שהנ״ יש הנאמרים למעלה מן הנמנ״ יש הנאמרים למי מצבא השמים
תדמיוני כי זה שאשוה שיו ברית יאמר קדוש יר׳ מי שהוא נבדל ונפרד מן
העולם ינמנ״ י כי הוא נבדל מהם כמו שיורה משמו קדוש יהיה רצ׳ יה שלא
ידמה להם כלל. היא ר׳ יה לקוחה מהשם. טענה שנית שאו מרום עיניכם
וראו מי כר ׳לה כי הבורה לא ידומה אל הנברא באופי. מן הלופנים
וזהו מי ברא אלה ג׳ שנב׳ השמי׳ אין כפק שהם׳ כפני עצמו אם המלאכים
בנודע לכל חכם כי הם נבדלים הבדל אחרי המספר כי עשרה אנשי׳ כל
א׳ מהם הוא ממין א׳ ונבדלים לבד באיש אבל עשרה אחרי המספר כל א׳
מהם מין בפני עצמו והרא׳ יה שזה קודם לזה קדימ׳ טבעית ומי שזה דרכו
אינו ממינו וכן הם המלאכים בי זה עולה וקודם אליו בענין וקרא זה אל
זה ואמר וזהו הריוציא במספר צבאם והראיה על זה שהם במספר כלם
שאינם שוים זה לזה אבל זה א׳ וזה ב׳ מתאחד ממנו כי לכלם בשם יקרא
כי אין שם זה הלקוח מפעולתו וטבעו כשם חבירו אבל זה מיכאל או רפאל
שמרפא או גוריאל שגורף וזה חמה וכחו מיוחד על האש וזה לבנה שכחה
על המים הפכיים ממש ומכל זה יתבאר שהם נבדלים במין׃ הקדמה ב׳
שהש״י ית׳ כולל לעולם צירות כולם כמנהיים בו באופן יותר שלם עד שצירתם
הנמצאים בו איכם נבראים במותם כי ה׳ למבול ישב א״כ איך אפשר לומר
שיתדמה א׳ מהם לו אם אין בכל א׳ מהם גורה א׳ וכח א׳ והוא יתברך כולל
לכולם וזה מרוב אוני׳ ואמיץ כח והוא האל ית׳ איש מהם לא נעדר כי הכל
נמצא בו׃ למה תאמר יעקב אמר שאחרי הראותו במופת גודל עילויו
ושאין דומה לו הביא עתה מופת על השגחתו לפי שאל״י יטעו עתה לומ׳ כי
לעילויו זה תבתלק השגחתו ממנו לבן סמך לו נראי׳ עליה ואמ׳ למה תאמר
יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה׳ וגם המשפט המחוייב לינתן כפי
הדרכים לא ינתן ממנו ג״כ אחר שהדרך נה ידע כנו׳ לו ירגה שזה האל
ית׳ רנ׳ המהוה הרמוז בשם הזה הוא אשר דרכו ממנו נסתרה להיות דעת
הפילוסופים כי לא יתחייב ממנו שא מנוי ראשון לבד אחר שאחדו פשוטה

לשו׳ שאין מי ידמה לו ית׳

הפטרת לכה תאם׳

לשו׳ השגחתו ית׳ בעולם׳

וגמורה ומאותו מצוי יתחייב א׳ וכן כלם עד ההשתלשלות ואם כן יאמר
שאותו מצוי הא׳ אשר ממנו הושגחו ככי האדם כמו אותו אשר למעלה ממנו
הוא ישגיח בשמים ולכן ראוי שיקרא האלוה עד אשר יקרא למהוה בשם
ה׳ ולמשגיח אלהים כאומרו עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם
ה׳ האלהים לכו אחריו עד שהודו בסוף ה׳ הוא האלהים וכאומרו ה׳ אלהינו
ה׳ אחד ואלה הנמשכים אל הסברא הפילוסו׳ יאמרו כי לפשיטותו ואחדותו
לא ימשך ממנו של פשוט ממינו ואליו תכלה השגחתו אבל מאלהי משפטי
יעבור ירצה מאותו אל העובר ממנו משפטי יצא אבל האמת שעם היות
שהוא יתברך פשוט וכבאן חומרי׳ רבים ואין ידוע איך אפשר מהבדל יצא
חומר עכז יקרה לו ית׳ עם כל נמצאין כענין המח עם כל עצבי החוש
והתנועה כי ממנו יתפשטו אל כל האברים עם היות שרבים מזוגי העצבים
התחלתם מהשדרה אבל אותו המח בשדרה הוא מכלל אשר במח וממנו
יצא מזון אל העינים וממנו אל הגרון וממנו אל הכתפים וממנו אל הידים
וכלם על דרך האמת מן המח כן הוא ית׳ עם היות כי אמצעי הכחות הם
רבים וכמדומה שהתחלתם ממנה כמו השדרה אבל כלם מושגחים בעצם
מלמעלה וכלם ממנו וזש הלא ידע אם לא שמעת וכו׳ ירצה בוראו ולא כלבד
החלק הרוחני כי גם החומר וזהו בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע ירצ׳
המופת על היותו בורא עולם שאם לא תאמר כן אם כן תאמר שהוא אינו
יכול לברא החומר להיותו פשוט ויבא לידי לאות בו כענין מבלתי יכולת
ה׳ וזהו המופת לא ייעף ולא ייגע ואם תאמר כי גם בזה יש סתירה כי א״ב
נשיב אל הקושי׳ הראשונה איך אפש׳ שמן הפשוט יולד מורכב נשיב בן אין
חקר לתבונתו ירצ׳ אין לחקור בתבונתו כי חכמתו היא בב״ת ואין כח בנו
לעמוד על חכמתו איך ברא העולם:

להורות שכל הפועל קיים קודם לכח · נותן ליעף כח ירצה אין דבר יוצא אל הפועל לא היה קודם לכן כח וזה
הכח שנמצא בו מפאת אחר הוא התחלתו וגם אחר שנמצא בו זה
הכח אא להמצא בו בפועל אלא אם כן בסבת פועל מחוץ כי זה הוא אשר
בו הכח ויצטרף אל אשר הוא בפועל בו יוציא אותו בפועל גם כן וכנגד שני
אלה אמר שהאל נותן ליעף כח וכבר ידעת שהכח אמצעי בין ההעדר
והפועל ולכן יקרא נושאו יעף ואח״כ לזה הבעל כח אשר הוא לאין אונים
עצמה ירבה ירצה אין פועל בו עצמה ירבה הרי הוא שהוא הבורא קצות
הארץ כאמור ונתן בהם הכח והמוציא הכח ההוא אל הפועל עם היות
שיש לשאול אם הוא ית׳ המוציא הכח ההוא אל הפועל למה לא יצא בו בעל
כח לפועל אחר שהוא שוה לכלם אלא שיחוייב שהם הם התחלת פעולתם
השיב · וייעפו נערים ויגעו וכו׳ ירצה אעפ״י שהוא התחלת צאת כחם
אל הפועל אבל כהכנ׳ שלא יהיה דרך מונע אבל יכינו עצמם לקבל הטוב
ההוא

ההוא אבל אלה החברי דעת כסול יכשלו בשלא יכינו עצמם היטב ולכן ייעפו וייגעו אבל וקויי ה' יחליפו כח והם המכינים עצמם ומקוים אל השופע יחליפו וימירו כחם בפועל או ימירוהו בכח אחר כי לבעל כח כהוציא זה הכח אל הפועל אז ימצא בו כח אחר אל דבר יותר ממנו וזהו ירוצו ולא ייגעו ירצ' הם התחלת תנועתם והשיכוי והוא ית' משפיע שלימותו המגיע אחר התנועה ובזה לא יפקדו ולא ייעפו מכאן לעולם הנשמות ובזה האופן יאמר שהוא יתבר' מונאם וישאר אפשר שלא הכל יהיו שלמים ונשלם המופת שהוא הבורא הכללים והפרטים יודע מחשבות אדם ודרכיו ומשפטיהם וזהו **החרישו** אלי איים וגו' יר' אם לא תאמינו היותי הנותן כח והמחליף כנז' למעלה א"כ גושו הלום למשפט נקרבה:

מי העיר ממזרח וגו' שאני מביא מופת א' מן הנכיון והוא מהפועל האחר שהכח יש עליו מעוררים מי הוא אשר העיר וקרא את אברהם ממזרח לרגלו ומשכהו אחריו כאומ' לך לך מארצך ונתן לפניו גוים ומלכים ירד בחמשת מלכים ואין ספק כי אותה מלחמה לא בכח נעשתה וכל שכן לדעת חז"ל י"ח ושלש מאות זה אליעזר כי בזולת עם נעשתה וזהו יתן כעפר חרבו יר' כשם שהעפר והקש נידף לא יועיל למלחמה כן לא הועילו לו שום חרב וקשת וכל כלי קרב ע"ד כי לא בחרבם ירשו ארץ ע"כ ירדפם יעבור שלום יר' יעבור בשלום מה שלא נוטה באורח כזה או יר' יעבור בשלו' אורח שנמנע לעבור אותו ברגליו לולי ה' היה בעזרו ·

מי פעל ועשה כלומ' כזה שאי אפש' לעשות כל זה שא מי שברא העולם מתחלתו כמו שהתחיל זה בביאורו הלא ידעתם לא שמעת וזהו קורא הדורות מראש וגם הענין הב' שהשגחתו כמצאת עמנו ומשגיח באישנו הפך נסתרה דרכי מה' וזהו ואחרונים אני הוא ואחר שהשלים זה המופת אמר: **ראו** איים וייראו יר' שמה שיעד למעלה להביא מופת כנגד האיים שנאמ' החרישו אלי איים ולאמים כבר הביאו וראוהו האיים והודו בו וקרבו ויאתיון לחבות תחת כנפיו כאשר באו עמי' רבים או ירצה אחר שראו איים אותה התשועה לא בחרב ולא בחנית וכאומרו ראו ראינו שהיה ה' עמך או קרבו כל האומות זו לזו להעזר יחד כאשר קרה למואב ולמדין וכל ל"א מלכים וזהו איש את רעהו יעוורו יר' כי קרה לאלדיהם הפך מה שקרה לאל ית' עמנו הם הם הלוחמים בכח ידיהם כ"ש שיעוזרו זה את זה וע"כ **ויחזק** חרש את צורף יחזיקו אליהם כאלו משם תבא אליהם תשועתם ואדרבה כי הם המה המקיימים צלמיהם ויקיימוהו במסמרים לא ימוט: **ואתה** ישראל עבדי אשר החזקתיך ירצה הפך הנז' כי הוא ית' המחזיק בך ופיר' הכתוב ואמר כי לפי דרכם הוא זה שיקרה להם מה שיקרה לבבלים כי האוהבים יעזרו זה את זה ויעזרו זה בשביל זה מה שלא

יעשו בשביל אחיהם לפי שעורם בשביל רעיהם יעורו הם בשבילם כי אהבתם היא אהבת המועיל לבד ולכן בתועלת האחים אשר מטבעו הוא שיעוור בשבילם ממש לא לתקות הגמול ימנעו ממנו ותתראה אחוותם בדברי׳ לבד וזהו איש את רעהו יעוזרו אבל לאחיו יאמר חק לבד:

ויחזק חרש את צורף וגו׳ זהו מה שהגיד החוקר בס׳ המדות שהמלאכות העליונות הם נאהבות מהתחתונות כי הם דרושו׳ בעבור העליונו׳ וזש החרש שהוא למטה הוא מחזיק את הצורף לפי שהוא דרוש מהצורף ויגיע לו תועלת במציאות הצורף שהיא המלאכה העליונה הדורשת אותו וכן מחליק פטיש את הולם פעם לפי שאלה צריכים מאד ש פעולת הצלמים לפי שאעפי׳ שאפשר להעשות צלם בלי פטיש ובלי הולם פעם עי׳ הדבק אבל הוא יותר טוב המסמר שלא ימוט וזהו אומר לדבק טוב הוא אבל יחזקהו במסמרים לא ימוט לעולם:

לבורות שהמלאכות העליונות נאהבו׳ יותר מהתחתונות

ואתה ישראל עבדי הנה יעקב קודם שלימותו אשר עליו נקרא ישראל היה עכז׳ יותר טוב מעשו אחיו ולכן נבחר מהש״ית כי יעקב בחר לו כאומרו ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי ואח׳ שיעקב היה שלם נק לרוב שלימותו עבד ה׳ כי מצדו היה בהשלי׳ נפשו עבד ה׳ ואף קודם לכן בחירו בערך האחר וגם מחוץ יש לו שלימות אחר והוא היותו בן טובים ועל ג׳ אמר ואתה ישר׳ עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי ופי׳ שלשתן ואמר ורא שונה למאי דבליק מיניה והוא היותו בן טובי׳ אשר החזקתיך מקצו׳ הארץ ועל שמו הקנוי בשלימותו אמ׳ ואומ׳ לך עבדי אתה ועל הראשון אשר נבחר בו בחרתיך ולא מאסתיך ואפש׳ שיאמ׳ שעם היות שלקחו מקצות הארץ ירצה מעפר הגביהו למעלה גדולה עד שהיה מאציליה ועכז׳ שהיה בשביל זה שישתעבד אליו לעבדו בפרקוש לא קראתיך עבד אלא ביכי לבין עצמך וזהו ואומר לך עבדי אתה:

לבור׳ שיעקב עם קודם שנק׳ יש׳ היה שלם יותר מעשו

אל תירא כי עמך אני זה הפך פועל הבו וחזקו אבל לא כן אנכי עמו כי ה׳ א המחזיק בידינו ואמר כי המצליח בדרכיו הוא אשר עזבו אלהים ונתן לו כח לעשו׳ חיל בו ישתדל לקנות לו כולו אבל לא כל המשתדל ומרבה בחורה מצליח אלא אותו אשר אחר השתדלותו יקרא אל ה׳ מעל ויגמור עליו וזש כאן כי ינטרך אל ב׳ דברים אלו הא הוא עזר האל והב׳ הוא השתדלות שאמר ש תירא כי עמך אני לעזור ולהועיל ולכן צוה שיבטח בו בכ״ב שלבו לא יירא אבל שלא ירפה ידיו עכז׳ מלהשתדל׳

לבורוש האל׳ צריך לעזרו יתברך וית׳ ולהשתדלותו גם כן

אל תשתע כי אני אלהיך וגו׳ ירצה אעפ״כ ש תרפה ידיך מעשות לומר כי אני אלהיך אעשנו כגזר מן שעו׳ מיני כי אין הדבר תלוי בי לבד אבל אני עוזר מג׳ פנים הא׳ כי אני הנותן לך כח טבעי לעשות חיל וזהו עזר גדול והב׳ עוזר ומצליח דרכיך בכל מעשה ידיך אשר תעשה באותו הכח והג׳ מגין על הרעה שלא תבא וכנגד שלשתן אמר אמצתיך אף עזרתיך

עזרתיך אף תמכתיך בימין צדקי: הן יבושו ויכלמו כל הנחרים
בך וגו׳ ירצה אין ספק כי הבושת הרב את האיש המאושר הוא רע כי
יורה על רוע שכלו . אחר שלא ידמה לו וכש״ שיכפל בראותו כי אותו הכלמ׳
עם האיש הטוב ההוא כבר אבד כי מה יקוה גם הוא וז״ש כי יבושו ויכלמו
הנחרים בו אחר שיראו שיהיו כאין ואבדו אנשי ריבך ויחייב א״כ כי אלו
הנחרים המבקשים להלחם בראותם אבידת הלוחמים יבקשו השלום או
ינוסו תבקשם ולא תמצאם אנשי מצותיך לפי שיראו שיהיו כאין וכאפס
אנשי ריבך הלוחמים. כי אני ה׳ אלהיך מחזיק ימינך וכו׳ היה ראוי
להאמין כי אני המחזיק ימינך עתה למה שכבר עשיתיו מלפנים וזהו
ואומר לך אני עזרתיך: אל תיראי תולעת יעקב הנה בני ישראל
בהיותם מקטינים עצמם עד ישימו בארץ גוים ובלעם אמר מי מנה עפר
יעקב וכחול אשר על שפת הים ואברהם אמר ואנכי עפר ואפר ודוד
אמר ואנכי תולעת ולא איש אבל להם לבדם נתנה הארץ הזאת למורשה
ובארצם והיא ארץ החיים ג״כ משנה יירשו כי יש להם חלק בב׳ עולמות
חלקם ולפיכך תמלא בטנם וכנגד שתיהם אמר אל תיראי תולעת יעקב
מתי ישראל ירצה בין כשהם נחשבים כתולעת שהוא כשהם חיים כמ״ש דוד
בין במיתתם לא ייראו כי אני עזרתיך נאום ה׳ בעודם בחיים וגואלך קדוש
ישראל אחר המות: הנה שמתיך למורג חרוץ חדש אמר שאעפ״י
שנמשלו לתולעת לא לגריעותם נקראו אלא למעלתם ולטובתם וזה שאם
שמתיך תולעת היה לפי שיש בתולעים מי שישבר וידוש הרים וידוק והוא
השמיר וזהו הנה שמתיך תולעת למורג חרוץ בעל פיפיות ירמוז לב׳ חלקיו
אלה והם חלק העולם הזה והעולם הבא כי בזה ידוש הרים והם המלכים
ויועצי ארץ ובבא כנגד מתי ישראל אמר ואתה תגיל בה׳ בקדוש ישראל
תתהלל: הן עבדי אתמוך בו וכו׳ רצה בזה שהנביא צריך שיהיה
הוא ראוי שיתדבק בו רצון בוראו כמו שאמר הרמב״ם ז״ל ובכאן אינו צריך
לעשו׳ מופתי׳ בשמי׳ ובארץ וכן היה משה רבי ע״ה וזהו הן עבדי משה ראוי
לתמוך בו ולא עוד אלא שהוא בחירי ורצתה נפשי נתתי רוחי עליו ומשפטי
לגויים יוציא ירמוז לב׳ מיני נבואה או לצורך עצמו או לזולתו ולפי שמשה
רבינו ע״ה נקר׳ עבד ה׳ אמר הן עבדי ולפי שאינו צריך אחרי זה מופתים
וגם לא היה איש דברי׳ אמר לא יצעק ולא ישא על לא איש דברים ועל מה
שלא היה צריך אל מופת אמר קנה רצוץ ולפי שנאמ׳ עליו לא כהתה עינו
אמר לא יכהה ולא ירוץ עד ישים בארץ משפט ולתורתו איים ייחלו וזאת
היא ההקדמה למה שרצה לומ׳ אחריו והוא שמנבואת משה נדבקה בו רוח
הקודש כדרך שאר הנביאים לרז״ל וזהו שסמך אליו אני ה׳ קראתיך וגו׳.
כה אמר האל ה׳ בורא השמים ונוטיהם החרשים יר׳ ע״ד אנחנו החומר

להו׳ שאעפ״י
שים מקט׳ כי׳
עצמ׳ נוחלים
שני עולמות

להו׳ שהנביא
צריך שיהיה
ראוי הוא
להדבק בש״י

וגו' ומעשה ידיך כולכו שר"ל החומר וגם כלי הגוף ולא נותן נשמה וגו' ר"ל של צדיקים השולטי' בגירם נותן להם נשמה וזה לעם עליה שהם השולטים על חורמם אמנם לשאר העם שהולכי' אחר החומר ומדותיו הוא נותן רוח לבד

ה כגבור יצא וגו' ירצה לי שדרך המלכים לשלוח גבורים ברא שונ' והמלכים הולכים באחרונה אומ' הכתוב שהיתה בהפך גם כי דרך המלכים שאינם מעוררי' המלחמ' עד שיבאו עליהם אבל הש"י בהפך הוא יעיר קנאה גם יריע וגו' גם דרך המלכי' שלא ינצחו עד שילחמו אבל הב"ה משעה שיתעורר יתגבר או ירצה שהש"ית יצא כגבור להלחם עם ישרא' אבל באחרונה ישפוך חמתו על האומות עכו"ם וזש על אויביו יתגבר וגו':

החרשים שמעו וגו' אמ' דבר ביארו החוקר והוא שהעדר מוכר לא יכנס רק על מה שדרכו שימצא בו אותו ההעדר כי לא תאמר זה העור עור וזש החרשים שמעו והעורים הביטו לראות אפשר הוא מאחר שאין עוד כי אם עבדי מי עור כמשולם שהוא שלם באותו החוש כמי שאין מדרכו להיות שלם כי לא יקרא עור וא"ב שהוא שלם בו אפשר שישמע וגם עתה אחרים וזה נאמר לפי שדורש לישראל ולא לשאר האומות הנזכרי' לפי שלה הם העורים והחרשים מ"שכ השאר שאין מדרכם לראות ואמ' ה' חפץ

והוא עם בזוי ושסוי לא יכבר מעולם שלימות מפאת הנותן כי ה' חפץ מכח נדיבותו וצדקתו יגדיל תור' אך ימנע מחסרון המקבל וזהו עם בזוי ושסוי · **מי** בכם יאזין זאת וגו' אמר זה לפי שיש טוענים' שאינם יכולים ללמוד למה שאם אין קמח אין תורה והנביא אומ' בשם הב"ה שאינן טוענים ההפך כי למה שאין תורה אין קמח וזה מי בכם יאזין זאת התורה יקשיב וישמע לאחור ממה שהם טוענים באומ' אם אין תורה אין קמח וזהו דעת מורי ז"ל ושני הטענות טוען התנא באומ' טענת האומ' אם אין קמח אין תורה תחלה והוא שבוש בידם שהיה להם לראות כי אם אין תורה אין קמח וכנוי לדעת מוהר"ם אלשיך נר"ו·

כי תעבור במים הנה הראה כחו בב' יסודות האלה מפני שיסוד הארץ והאויר הם חיות העולם וחיי האדם אך אמר במים ובנהרות לרמוז במים באתם אל כללותם והם הים והנהרות אל הפרט וכן עשה כמ"ה ורמז בזה כי כן עשה בים במצרים עם ישרא' והוא הנהר ובאש עם אברהם בכבשן ובלהבה עם חברי דניאל וזהו שפיר' עוד כעד המים נתתי כפרך מצרים ובעד האש אמר ואתן אדם תחתך בשלהבת האור שלאומים הם המלכים של אברהם ולהורות עוד אליהם אמר:

להו' שהש"ית
שראה כחו
בב' יסודות
שבהם תלוים
חיי האדם

אל תירא כי אתך אני ממזרח אביא זרעך על אברהם מדבר ועליו אמ' מי העי' ממזרח צדק מסם יצא שהוריע זרע והו' ממזרח אביא זרעך דאי קאי צדק במערב מובילנא ליה למזרח וזהו וממערב אקבצך

ונגד

ונגד החברים שבבבל אמר האומר למצולתני:

לפר' שכל מי שיש לו שם על חוץ הס' נתנו לו

כל הנקרא בשמי וגו' אמ' עוד פה דרוש אחר שכל מי שיש לו שם על פני
חוץ הוא ית' נתן לו כל השלמיות התלויות בד' סבותיו אלה והוא פועל
ועשה את הכל בזולת אחר שהיציאה מן הכלל והוא העור ועניניו יש כי
הבחירה איכה בידו יתב' ועוכו של זה הוא ביד האדם כי ע"כ יומר ביצירתו
וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים גם נתן
לו הרוח החיוני ויהי האדם לנפש חיה ויהי האדם מעצמו לרוח ממללא:

פ' וייצר ה' אלהים

עם זו יצרתי לי וגו' אמר כי ראוי לישראל לעולם שיספרו שבחו של מקום
למה שעשה עמם בגלותם טובה גדולה הלא היא שעם

הפטרת עם זו יצר

היות שנאמ' וכל יאמר שכן חליתי יר' שנשתבחה ירושלם בכ' שלמיות גשמי
ורוחי כי לא חלה שם אדם שכן כדרך שיחלה ההולך ממדינ' למדינ' לשינוי
האויר או המים כי לכן נקר' יפה נוף משוש כל הארץ וזהו וכל יאמר שכן
חליתי ג"כ יש לה שהעם היושב בה נשוא עון אם מפני תפלת שלמה לעשות
משפט עבדו ומשפט עמו ישר' דבר יום ביומו כי לא יכפול עין על עון כפי'
ר' אבהו רק אתכם ידעתי פק' דעא' ואם ע"י הקרבנות כי בזה נתקיימה
הבטחת האדם על שאלת במה אדע כי אירשנה ואמר קחה לי עגלה
משולשת כדברי רז"ל אך יושבי הגלות במה יזכו כי הם עמוקים עונות מכל
הימים ואין להם קרבן וגם התקנה שנאמרה לאברהם שהיא קריאת
הקורבנות בגלות אמר רש"י ז"ל בסוף תעניות שאינו יודע מאין למו זה וכתב
עליו גאונים ואנחנו נאמר כי כן אנחנו אומרי' בשאר הקרבנות זאת התורה
לעולה ומשם יתבאר גם כל זה לא אותי קראת הקרבן בשיגעת כי בחטאיך
וגם לא הבאת והם הקרבנות על החטא וזבחיך של תודה שהם כבוד
החטא שנאמ' זובח תודה יכבדנני וזבחיך לא כבדתני ואת"לא חטאתי אך
העבדתני כי העובד ע"א ידמה אליו כי האליל תקיף להצילו מיד בוראו
וכאלו ממשיל האליל עליו ח"ו כפי שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך אב
כר' שאתה עמוק חטאות ואין לך שום תיקון לא קרבן שאין קרבן בגלות ואז
בוטל תמיד ולא קריאה ראויה יתחייב שהקולא לכל עונותיך אתה חייב
לשבחו ולהודות לפניו כי למען שמו בלבד יעשה וזהו למעני למעני אעשה
ולפי שלא תאמר מה טובה עשה לי יותר מן הכל כי הוא וותרן וזהו דרכו
עם הכל הרי אז"ל האומ' אותרן הקב"ה יוותרון מעוהי והראיה יש לך גדולים
וצדיקים מאדה"ר ומשה ואהרן ולא נכלא להם חטא מהם וזהו

להורות שראוי לישראל לשבח להשי"ת למה שעשה עמם בגלותם

אביך הראשון וגו' ולא סלחתי אדרבה ואחלל שרי קדש ונודע כי מפני
שלא יכנסו לארץ גם ישראל וזהו ואתנה לחרם יעקב ואתה לא כן
וזהו ואתה ישראל אמר כי עשה עמהם למען שמו אלא שג"כ עוזר
להם זכות אבותיהם וזהו כה אמ' ה' עושך ויוצרך מבטן הוא אברהם יעזרך

אל

אל תירא עבדי יעקב : **כי אצוק** מים על צמא וגו׳ אמר כי לא אמתין אל זכותך כלל אלא כדרך שאני ממטיר על כל מקום צמא ועל יבשה והיא התשוקה הטבעית מהמים לארץ על אותו דרך עצמו ר״ל אציק מים על צמא אצוק רוחי עליך וברכתי על צאצאיך לא ע״י זכות וזהו ע״ד כי מי נח הרמוז בכי יצר לב האדם רע מנעוריו : **וצמחו** בבן חציר כי כל הבשר חציר ע״ד שצומח הערבים על יבלי מים : **זה** יאמר לה׳ אני אמר כי לפי שזה החסד הוא תלוי בב׳ דברים כאשר אמרנו הא׳ בזכותו של מקום והב׳ בזכות האבות אמר כי ימצא מי שיתלה הכל בזכותו של מקום ויש שיתלה הכל בזכות האבות ויש שיאמר בזכות שניהם וזהו וזה יכתוב ידו לה׳ ואף בשם ישראל יכנה : **אכן** אתה אל מסתתר אלהי ישראל מושיע יר׳ כי אעפ״י שאין הגוים מכירים לאל ית׳ ואין הגוים רואים אותו אפי׳ הכי מצד פעולותיו שהוא מושיע לישראל ניכר שהוא אלהי ישראל או יר׳ אעפ״י שהש״ית הוא מסתתר פניו מישראל כשהם חוטאים אפ״ה מצד שהוא אלהי ישראל הוא יושיע אותם אעפ״י שהוא כועס עליהם :

מח כ״או על ההרים וגו׳ המכם ביאר שלא יהיה זה אלא בהמתנה גדולה ולאורך ימים ולכן צריכין אל שמירה ואזהרה שלא יתערבו בגוים וזש למעלה סורו סורו צאו משם טמא אל תגעו ונתן טעם ואמר כי לא בחפזון תצאו עתה אמר כי כמו שקרה לכללות ישראל עם האומות עכו״ם מהחרפה והקלס כן יקרה ויותר מהם לחכמים עם שאר העם מן החרפה והבזיון בין בממון בין בגוף אבל הוא לטוב לו כמו שיבאר ומכאן תקוה לישראל על העכו״ם וזהו הנה ישכיל עבדי :

הנה ישכיל עבדי וגו׳ למעלה כישר להם לישראל בלשון יחיד ואמ׳ שתים הנה קוראותיך והא׳ השוד והשבר בנכסי׳ והב׳ הרעב והחרב בגוף כי כן יקרה היום אבל בישר להם שיתהפך לששון ולשמחה :

כאשר שממו עליך רבים רצו׳ על ישראל להיותך נבזה ומאוס בעיניהם כן משחת מראה המשכיל בערך השאר כי כבר ידעת ממדותיו פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ומי יחיה חיי הבשר במדות אלו אמנם כמו שיקרה לו זה בן יזה גוים רבים ובדעתו ישלוט בהם ויעלה לשולחן מלכים כי שמעו מפיו מה שלא סופר להם עד עתה אחר שזרוע ה׳ נגלתה עליו וממדות אלו אעפ״י שתשוקתם רעה כי על הרוב הם בעלי המדה עכ״ז נחמדים לשכלם הרב :

אכן אלייכו הוא נשא עתה בא לבאר למוד א׳ מפואר והוא שיבוארין באין על כמו זה הצדיק ועליהם יכירו העכו״ם רוע אמונתם כאו צדיק ורע לו ולא ידעו כי הצדי׳ אבד באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק להיותו ניכר אלדים לפני העם ובהיותם רעים וחטאים כבונרם מעליהם

לפו׳ שהצדיק נפטר בעון הדור

מעליה׳ א״כ זהו ראיה על חטא׳ העם לא עול הקללה ולא כן היללנו הוא
נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו שהאל הכהו והוא רוע הם דור
וזהו ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה :

והוא מחולל מפשעינו כ׳ מיני ייסורין האפשריים לדון על האדם והם ייסורי אהבה וייסורי החטא ושניהם באו עליו מפאת עונינו ועליהם אמר והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו והב׳ מוסר שלומינו עליו המוסר אשר בא לשלום ג״כ הוא עליו :

נגש והוא נענה עתה הגיד כי הב׳ מינים הנז׳ למעלה הב׳ עונשי הבאים על כלל האומה מן האומות יהם אשר בממון והגוף ג״כ יבואו עליו והוא כצאן אשר לטבח יובל הגוף וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח פיו והוא הממון : **וה׳ חפץ** דכאו והחלי כת׳ מוכת כי תבאו הייסורין הבאים על הצדיק על חטאותיו כי אין צדיק אשר לא יחטא כדי אשר באו על חטא העם אשר אמרנו ואמ׳ כי הייסורין הבאים על והמכל חטאתיו לא יגיעו עד המיתה כי הוא ידוע שיעשה תשובה ויודה עליה ובהכירו אשמו ירחמו עליו מן השמים כחזקיה ויחיה אבל אם הוא נתפס בעון הדור אין בידו התשובה וימות בגללם וזהו אם ה׳ חפץ לדכאו כמו בעונותינו שחשבנוהו למעלה כשתשים אשם נפשו יראה כשתשים נפשו עליו ויכיר באשמו חוייב שיראה זרע יאריך ימים כי חפץ ה׳ בידו יצלח לכפר עליו אבל אני רואה כ׳ דברים הא׳ שהוא צדיק והב׳ שרואה רעות רבות וצרות וישבע בהם ולא יכופר עליו שלא במיתה כאמור אם כן אינו בגלל חטאתיו אלא בעון העם ועליהם אמר :

מעמל נפשו ישבע וזהו הצרות הנז׳ בדעתו יצדיק צדיק וכו׳ כי הוא מצדיק צדיק אם כן עונותיהם הוא יסבול ובגללם הוא יסבול סבלם : **לכן** אחלק לו ברבים וכו׳ יאמר כי אלה הייסורין שסובל אינ׳ עול לו כי בעולם שכולו טוב ישלם ה׳ פעולו בין הרבי׳ והעצומי׳ כי זכותו גדול ולא ירום מאברהם ונשא ממשה וגבה ממלאכי השרת כדבריהם כי אין מעלה למעלה ממעלת המקדש שם שמים ונתפס בעון הדור :

הפטרה רני עקרה יהו׳ שיגפו׳ ש׳ ...ם כמו ש...קר באין לה בנים ...יזכר להם שהיו כל עד שיצטרך להרחיב מקו׳

רני עקרה ידוע כי בעון אדם וחוה נתקללה שתהר בעצב וג״כ שתלד בכאבים ונשברים כי בשני העתים האלה תקבלנה הנשים משברים שנאמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים אם כן העקרה שאין לה אחד מהם טוב לה אבל לא יתרון כי אם אין לה בנים ואין לה צער הלידה וההריון תרון וזאת היא הבשורה שעם היות ישראל עקרה כלום שאין לה בני׳ באו לה מבני שאר האומו׳ שנתגיירו עד שיצטרך להרחיב מקום אהלו להם וזהו רני עקרה שלא ילדה ירנה שלא עברו עליה חבלי יולדה וגם פצחי רנה וצהלי שלא חלה חבלי ההריון ועכ״ז יהיו

בני

בני שוממה רבים אשר יבואו להתגייר:

אל תיראי כי לא תבושי ידוע כי המכנים בני חבירו בביתו יקרא לו קורא דגר ולא ילד והוא בחצי ימיו ויקרא בשם נכל כי אסוף מה שאינו שלו ואפשר שיקרא לישראל באספם בני האומות עכו״ם כקורא שילכו מאתם וישארו בבושה ולכן אמר אל תיראי כי לא תבושי כי בושת עלומיך תשכחי ביאר מושכל ביארו הרבטו כי הבושה אינה מעלה להיות׳ באה על כל דבר פשע ולכן יתארוה לנערים וזהו כי בושת עלומיך תשכחי ירצה הבושה הנאותה לך בנעורים אותה תשכחי כ״ש שלא תבוש עתה הפך מה שאמר ירמיהו בפסוק כבושת גנב כי ימצא וכו׳ כי אלו היתה הבושה בנעוריהם היתה מעלה אבל היתה למלכיהם שריהם כהניהם ונביאיהם אמ׳ עוד בושתי וגם נכלמתי עם היותי בימי הזקנ׳ לפי שנשאתי חרפת נעורי והוא החטא הנמצא בנעוריהם כמפורש שם:

כי בועליך עושיך נתן טעם למה עשה ה׳ זה רצו׳ הבר בני העמים ונתון לישראל כי זה גזל לכן פי׳ כי אלהי ישראל הוא אלהי כל הארץ וא״כ משלו נתן כי הכל שלו ואין זה אלא כמלך שנתן שלו ע״י הסוכן כי לא נתן משל סוכן כלל אלא משלו וזהו כי בועליך עושיך ,וכו׳ירצ׳ העושה אותך הוא שעשה ג״כ כל העול וזהו הרמוז בה׳צבאות שמו כי הוא המהוה הצבאות כלם וגואלך קדוש ישראל אלהי כל הארץ יקרא:

כי כאשה עזובה וגומ׳ירצה אין לך לירא שתעזב עוד לעולם אף על פי שתחטא כי לא לקחך האל בחזקת כשרה שימאסך בעת החטא שא בחזקת חוטאת וזהו כי כאשה עזובה עצו׳ קראך ה׳ וכאשת נעורים מאוסה מבעלה א״כ אי אפשר שתעזב כי בחזקת כך לוקחת ומן הידוע שגנו רז״ל הלוקח אשה גרושה מאישה כי מצא בה ערות דבר לפי שזה לוקחה בחזקה רפה ובאחת טרם יקחנה ישלחנה מביתו אח״כ כי כאשה עזובה וכאשת נעורים כי תמאס וישוב בעלה ולקחה ואולי כיון למה שאמר בעל המחזה כי יש פעולות המיועדו׳ש׳ הנשים מהם טובים ומהם רעים והטובי׳ הרחמנות והבושה ירצה שהבושה מתבונותיהם ולכן אחר שאמר שלא יבושו אפי׳ בושת הנעורים אמר שג״כ לא יהיה כנשים אלא כאותן שכבר׳ אבדו הבושה אשר הן אז עזובות לפי דבריו שם כי לעולם תמנ״כ הפכיים

בשצף קצף הסתרתי וכו׳כאן ביאר כי אין הייסורין באין אלא לטובי וכי הייסורין לזמן מועט והטוב לזמן רב כענין על שלישים ועל רביעים לשונאי ועושה חסד לאלפים לאוהבי וזהו כי רגע באפו חיים ברצונו: **כי מי נח** זאת לי וכו׳הביא ראיה על מה שאמר שלא תעזב אחר שלקחה בחזקה כן כי קרה למי נח כשהיה העולם בחזקת כשרות שנאמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אז בעונותם גרמו

להורות שהייסורין באין לטוב האדם

למי המבול אבל אחר המבול שכבר היה העולם בחזקת רעה וחוזרים ככר נפקד אמר לא אוסיף עוד לקלל וזהו ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף עוד לקלל את וגו' ומ"כ הותרה הקושי למה לא יביא עליהם מי המבול אם יחזרו לחטא את אחר שהמבול בא עליה' כנגד הדין הגמור וזה כי הראשונים חזרו מרם שוה והם עוונו אורח ואלה יצר לבם רע מנעתם ולהלן ואין חטאתם שוה אל הראשון כי בחזקת פסולה ליקחה וזהו כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח זאת על הארץ כן נשבעתי וכו' או יאמר בהפך כי תהלה נחשב חטאם שמאז הוא דגרם שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ ויתעצב אל לבו ויאמר אמחה את האדם אשר בראתי וכאשר ראה צדקת נח בריח הניחוח אמר לא גרם זה החומר עד שהפקיד כל בעל חומר כי לא היתה בכה רק יצרו של אדם שלוקח לא אוסיף וכו' וזהו כי מי נח זאת לי: **כי ההרים** ימושו וכו' כי בזמן משיחנו ימוש חצי ההר צפונה וחציו נגבה ואז יבא משיח בן דוד שנאמר בו וחסדי לא אסור מעמו חסדי דוד הנאמנים אליו רמז וחסדי מאתך לא ימוש וגם שיהו יבא עוון כי עליו נאמר בריתי היתה אתו החיים והשלום וכו' את בריתי שלום

לזורו שיתף הקושיא כים נשבועתו ית' שלא כיא עו' מי המבול אעפ"י שיבין רשעים כראשונים

עניה סוערה לא נוחמה כבר ביארנו למעלה שתים הנה קורא אותיך ים כגוף ובממון ועליהם בכה את ישראל בעניה וסוערה בממון ובגוף ואמר כי היא יתברך הפך עניותה לעושר גדול כי הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ושמתי כדכד ועל הבער אמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך יהיו כ"כ בשלום שיהיו כלם חכמים וירבו שלום בעולם:

הפטרה עניה סוע'

לזהו' שפנ"ות יתהפך עניו של ישראל'

בצדקה תכונני מה שהיית עד עתה גיבה צדקה בעניותי ובקער גופך עתה אני מצוה שתעשה אתה צדקה לאחרים ושלא תעשה עושק לאחרי' כי פשיטא שלא תירא שיעשקוך וגם תתרח מתת מחתה לגוף אחר שפשיט' לך שלא תבוא אליך מחתה כמו בראשונה או ירצה אם לא תעשוק לא יעשקוך ואם לא תתן מחתה לא תקרב אליך:

הן גור יגור אפס מאותי כל זה אני אומר לפי שאין לך דבר בא במקרה אלא ע"י האל ית' כענין מי זה אמר ותהי ה' לא צוה וזהו הן גור יגור אפס מאותי בתמיה וכי עלה בדעתך שיאספו עליך רשעים זולת עצתי באמת מי שגר אתך עליך יפול ירצה אם כ"כ רשע הוא יפול עליך כי הכל נעשה עי' **הן** אנכי בראתי חרש ירצה כי הנצחון יהיה בכח הזרוע ובמשפט ועל שניהם אמר כל כלי יוצר עליך וכל לשון תקום אתך למשפט וכו': **הוי כל צמא** לכו למים לפי הרעב או הכל ו... יח יכ לא למנוע תאותו ולמלאת רעבונו או כ... שילך ויועט אל המים בכל מקום שהם כ... אשר אין לו דמי יין ואם זה לא יספיק למלאת רעבונו כי הגוים לא יבקשו אל חלק אבל לכן צריך שישכר ... כל ואם אין לו דמים

יסור מצלות התור שהיא טוב לקטנים ולגדולים ולכל

צריך

צריך שילך אלי אותם המים וימכור אותם בדמים ובדמיהם יקח לו לחם לפי אכלו ובכן יעשה שיאכל וישתה ולא משלו אלא משל אחרים ולא יחסר כללו ויוכל בזה ללכת אל הרב ללמוד ולאכול לשבועה בשר מנה ולשתו' יין הרקח בלא דמים כי מה לכי בחנם אף אתם בחנם שנאמ' ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי וזהו שאמר הוי כל צמא לכו ילך למעט אל המים ואם אין לו כסף ילך וימכור אותם ויאכל ובכן יוכל ללכת לאכול בלא כסף ובלא מחיר הנזכר יין וחלב והוא הדת אמנם תיאר אותם בשתי שמות אשר הם המזון היותר נבחר שאפשר כי הם דם נכבד ומזון נקל אבל היין נאמר אל התינוקות כי הוא חם מאד והם עץ יבש אבל הוא טוב לבחורים והחלב יותר נאות ליונקים כי הוא לחם והתורה שוה לשניהם כי הוא מזון טוב לינקים ולבחורים ולכן אמר שהתורה היא כיחס היין והחלב כלו' תוכל להאכל לשניהם יחד:

למה תשקלו כסף וכו' כי התורה היא מן המקובלות המושכות אל חוש השמע ובה יגלם הנפש אשר עליו אמר ותתענג בדשן נפשכם ואכרתה להם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים ירצה אצמיח לכם ישועה ע"י משיח בן דוד אשר כן גזרתי עליו גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך והוא חסד אלו יתברך והוא שפי':

הן עד לאומים נתתיו כבר אמר כי בן דוד לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח כי לא יצטרך עדות לשפוט העם אלא מריחו ידין שנאמר והריחו ביראת ה' אם הוא העד הוא הדיין וזהו עד לאומים נתתיו וגם דיין ומציה לאומים וזהו החסד הנזכר למעלה:

הפטרת דרשו

דרשו ה' בהמצאו וכו' אחר שכבר יודע דברי המדרש יר' שכבר הותרה הקושיא בשנאמ' משני עניינים אם שנאמר שידרשוהו לעולם כי הדורש אותו בהמצאו והוא נמצא לעולם וכן בהיותו קרוב והוא קרוב לעולם א"כ לעולם ידרשוהו ויהיה זה כמו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ר"ל שיאמר שיזהר על אמונת שני דברים הא' שהוא נמצא הב' שהוא משגיח והם הם שרמוז בהמצאו ובהיותו קרוב אמר שידרשו כב' אלה הדרושים ויאמינו ויעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו והן הן ב' כיתות הא' כופרת המציאות וזהו רשע גמור והכופר בהשגחתו ומודה במציאותו הוא איש און כי באון ידבר כי למעלתו לא ישגיח ומדמה לומר שהוא מגדיל אותו במה שהוא משפיל ולכן צוה שישובו וישוב הראשון אל ה' ויודה מציאותו והאחר אל אלהינו שיודה שהוא משגיח בנו כי אחר שהוא אלהינו שהוא ירבה לסלוח: כי לא מחשבותי מחשבותיכם אפשר שיאמר דברי הרב שחכמתו יתברך ודעתנו אינם מסכימים ובזה הותר הקושיא כי זאת המדמה לא ידע שטעותיו ומחשבותיו אינם טעות נגד השכלת ואין דרכי

הטענה

הטענה דרכים כנגדו יתברך וכתן הטעם ואמר כי גבהו שמים ירצ' האדם לוקח מהארץ והאל יתברך מלך בשמים א"כ כמו שגבהו שמים מארץ כן גבהו דרכיו מדרכיכם או יאמר והוא היותר נכון אתם מפקפקים ההשגחה לרוב עילויו על המשגיח ואני אומר כי רוב עלויו לא יכגד השגחתו וראיה לזה השמים והארץ כי אעפ"י שגבהו שמים מארץ כגבהו עליו הלא תראה שים גלגל א' לבד שחקוקים בו שנים עשר מזלות אשר כל א' מהם הוא גדול מהארץ תק' א"כ הארץ כגרגיר חרדל בתוך הים ועכ"ז ירד הגשם והשלג מן השמים להרוות הארץ והולידה והצמיחה כי הגשם במדרגת הזרע והארץ שהיא הנקבה והגשם הזכר וכן יהיה דברי אשר יצא מפי:

להורות שני דברי הנביא שהוא כמגביה וש' ומשגיח ורואיתו:

כי בשמחה תנאו אחר שהמשיל טובת והשגחת ה' עלינו עם פעולותיו לשפע הגרמים השמימיים על הארץ והביא ראיה מזה על הארץ והביא ראיה מזה על זה אמר שההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה למה שיורו להיותם מושפעים ברוב תדירות מן השמים שגם האל יתב' ישגיח עלימו וזאת הראיה היא ההוראה עצמה:

תחת הנעצוץ אמר כי לפי שפרי האדמה יהיה הוראה עלינו אמ' שהוא יעשה שיהיה כל כך מושפע לפי שרוב השפע ההוא יהיה הוא ית' לאות עליכו ולכן אמ' שתהיה הארץ הנמשלת בשפע עד שתחת הנעצוץ יעלה ברוש שהוא אילן גדול ותח' הסרפד הדב וכל זה לכי שהארץ ההיא משל ואות לו ית' שזהו והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת:

לסורות ולהבטיח טובה לשני מיני אנשים אם לזרים ואם למי שמתחיל המשפחה מאכו

ואל יאמר בן הנכר וגו' הנה בכאן הבטיח טובה לב' משפחות או שני מיני אנשים הא' הוא אשר תכלה בו משפחתו והוא הסריס והב' הוא אשר התחיל משפחתו והוא בן הנכר כי הוא התחיל היחס ולזה יתרע' זה כי אין לו חלק בעה"ז והוא הסריס מאחר שאין לו בן יותיר תחתיו ובו ישאר זכרו וזה יתרעם שאין לו חלק לעה"ב כאותם חוטבי עצים ושואבי מים ולשניהם אמר ואל יאמר בן הנכר הבדל יבדילני ה' מעל עמו וגם לא יאמר הסריס הן אני עץ יבש כי הסריס ואם הוא אמת שאין לו חלק בעה"ז אמנם שם עולם אתן לו וזהו שם העולמי פי' ואמר אשר לא יכרת פירוש שלא תכרת נפשו לעולם אמנם בני הנכר הנלוים אל ה' לשרתו כגבעונים שהיו משרתים לכהני' ולהיות לו לעבדים שהיו עובדי' בבית ה' וכ"ב עיר הכהנים תוכיח הלו לא הובטחו לחיי העה"ב אבל אמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי כי כן יתפלל שלמה כי בית ה' לא לבד תועיל אל תפלת ישראל כי גם אל הנכר הבא להתפלל אל הבית הזאת אתה תשמע השמים ולכן אמר ושמחתי' בבית תפלתי וגם עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי בענין והביאוכל אחיכם מנחה לה' וגם מהם אקח וזהו שפיר' כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים ירצה לפי שכבר התפלל שלמה שזה

הבית

הבית יהיה תועלתו לכל העמים ·

נאם ה׳ אלהים מקבץ נדחי ישרא׳ רמז על זה הנכרי וזה הסריס והנכרי הסרמוז גם כן ש הנפש והגוף אשר הנפש סריס כי לא יוליד והגוף הוא הנכרי בע״הב וכל אחד מהם מתרע׳ב תלונתו ואתויים בו להם כאמור

כל חיתו שדי וכו׳ נשא משל האויבים הבאים לכלות רגל מן השוק והנביאים איגם מנבאים והמלכים במקום שמירתם הם עצמם כעשו נרים זה לזה דמה זה אל הנאן אשר באו עליו חיות היער והנופה והוא הרועה הוא עור והכלבים אלמים חוזים שוכבי׳ ירה׳ הכלבים השבעים ומרוב השובע ישן הוא דבר טבעי כמו אכלתי יערי עם דבשי אני ישנה אבל אלה הכלבים חוזים שוכבים ואוהבים לנום כלומ׳ מכינים עצמם אל השינה כי אינה באה׳ אליהם אחר שאינם שבעים ·

והכלבים עזי נפש וכו׳ או יהיה אוהבי לנום ראיה על שלא ידעו שבעה כי אחר שלא ישנו יר׳ שאינם שבעי׳ והמה רועי׳ מגוף הנאן איש לבצעו מקצהו אם תסתכל אלו הכלבים בשמירת הנאן אוהבים לנום אבל לא באכילה שנאמר והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה ויקרא להם מעשה כלבי חרש ברזל ·

אתיו אקחה יין וכו׳ המעלה תתקיים בשנות פעולותיו ולכן תתחזק · ולכן אמר כי אחר שאוכלים ושותים עד ברצונם יהיה יום מחר גדול יתר מאד · **הצדיק** אבד וכו׳ אמר כי בעון הדור נתפש הצדיק המייסיד ולפי שעדיין לא השגיחו בזה נפטרו החסידי׳ לברכנו׳ הדור והרע המגיע להם בזה הוא במזי רעב וקטב מררי העתי׳ לבא בחיי הצדיק לא יבא ולא יהיה בעניין נחום איש גם זו בביתו ולכן לוקחם האל יתבר׳ להביא הרע אל הדור כמו שנפרש להלתר אמנם הצדיקים והחסידים הנזכ׳ אינם חברים מאומה כי נפשם בטוב תלין וזהו שפי׳ בנגד אלו ב׳ כתות רצוני החסידים והצדיקים כנגד החסידים אמר יבוא של ם ינוחו על משכבותם יר׳ לרוב חסידותם השלום על משכבם תכף בגיפתם אמנם כנגד הצדיק שוכב אמ׳ הולך נכוחו ירצה אין שלום מזדווג אליו לשתר אבל הולך נכוחו באותו זמן ואז כשאר הדור פרוץ והפורענות בא עליהם אז וזהו·

ואתם קרבו הנה בני עוננה ירצה ב׳ עבירות גדולות נמצאות בך ע״א וגילוי עריות ע״א בני עוננה גילוי עריות זרע מנאף ותזנה זרע שהאב מנאף והאם ותזנה · או ירצ׳ האב מנאף ואתה ג״כ זונה זהו ותזנה ·

על מי תתענגו כ״כ משפחתך והתחלתך בזויה ומגונה שאין ראוי בתרחיב פה לגנות לאחרי׳ וזהו על מי תרחיבו פה תאריכו לשון בהיו׳ שאתם ילדי פשע העא הנאמרת וזרע שקר ירצה זרע נזנונים שאינו אמיתי לאותו שנקרא אביו ·

הנחמים

לבור׳ שבעון הדור נתפש הצדיק

הבחמים כאלים אמר כי שפיכות דמים כנגדת אחר גילוי עריות וזה כי האשה המוכבת באיש חשוקה חוץ לביתה תחת האילים ר"ל האלה והאלון בעת לידתה תצטרך לצאת אל הנחלים לשבת שיה ותשליך את הילוד שמה לבל יראה וכל ימצא כמצא שכבר חטאו באותם עבירות שכבר זכרנו׳

בחלוקי נחל חלקך ירצה ראוי שהעושה כן שירגמוהו בחלוקי נחל כי להם עצמם העלית מנחה עד׳ זקף לבינה הוא זרק אבן למרקולים מדה כנגד מדה ראוי שיסקל בהם או יאמר כשם שהאבות עשו מה שנאמר למעלה גם הבנים עתה מעשה אבותיהם בידיהם ולכן דבר דבריו כמספר אל הנוכח ופי׳ אותם לבנים בחלוקי נחל חלקך שפיכו׳ דמי׳ גם להם שפכת נסך גלוי עריות על הר גבוה ונשא שמת משכבך :

ואחר הדלת והמזוזה וכו׳ ירצה כשם שאני צויתי מזווה לפי שיזכירו המצות כה עשו דכותה לע"א כי במזוזה עשו זכרון לע"א כי גלה השם ענין זה הזכרון לישראל וזהו כי מאתי גלית כאלו הוא ית׳ גרם כזה׳ **ברוב** דרכך יגעת וכו אמת כי המוצא מה שלבו חפץ איננו מקפיד על יגיעתו ולא מרגיש בו וזהו ברוב דרכך יגעת ירצה אפי׳ שיגע׳ מאד ברוב הדרכים ללכת אל ארץ רחוקה עכ"ז לא אמרת נואש לפי שחית ידיך מצאת ע"כ לא חלית ולא הרגשת את העמל :

ואת מי דאגת הכוב יאמר מחית ב׳ דברים הא׳ חשק הדבר הנמצא בלב אומרו ויראת דבר אחר אשר ממנו ירא לומר דברים שבלב ולא נחקתי כי ירצה לעד א"כ ואת כונת הכתוב איזה דבר אשר דאגת עליו לאהבתו וממי יראת ג"כ אשר מפני אלה הדברים תכזבי הלא אני מחשה ומעולם ואותי לא תיראי אם כן זאת היא ראיה שאין לך יראה מפני דבר אם כן נחזיר השאלה את מי :

ואמר סולו סולו כה אמר רם ונשא הא׳ שני שהוא רם ונשא וקדוש ונבדל הוא הוא נמצא עכ"ז עם השפלים ולא כמו שחשבו עזב ה׳ את הארץ אמנם אמר שהוא נמצא עם הקדוש ועם החוטא השיב מרום וקדוש ואשכון ואת דכא ושפל רוח או יאמר עם הגדול ועם הקטון והוא הנזכר במרום וקדוש ואת דכא ושפל רוח : **כי לא** לעולם אריב אומר כי הפועל והעושה אוהב פעולותיו ולכ"א כי ה׳ שוכן בתוך אלה לפי שהוא עשה אותם כאו׳ כי ריח מלפני יעטוף וגו׳ או ירצ׳ כשהרוח מלפני יכנע כך הנשמה אלין ממני היא ואיכה צריכה הכנעה : **בעון** בצעו אמר כי לפי שבזמן ירם הוא ית׳ קנף על האדם זה הקנף יגרום שיסתיר פניו וממני היה הקללה היותר גדולה וזהו קנפתי ולכהו הסתר ואקציף והוא עצמו גרם שילך שובב בדרך לבו שאם היה הוא ית מוכה אותו בלא הסתר היה נראה

שידו

להו׳ ששפיכו׳ דמים כנגדת אחר גילוי עריות

להו׳ שהכוב יאמר מהעת ב דברים :

הפטרת סולו סולו

שידו עשה והיו שבים אבל להיותו מכתיר פניו היה הולך שובב כדרך לבו
כי יאמרו שהמקרה עצמו עשה והראיה שלא יתמיד המכה עד יפול מצדך
· אלף רק בעיניך תביט וגו' כי אתה ה' מחסי עליון:

דרכיו ראיתי וגו' אמר כי מדרכי התשובה הוא שהאל יתע' יקבל בתשובה
לשבים תכף התשובה וזה במצות עשה אבל יש עון שתשובתו
בייסורין וזהו דרכיו ראיתי וארפאהו ר"ל ייסר בחלאים כאמור וכנה ירפא
אותם כשובה ויש חוטאים בחילול ה' ותשובתם היא תלויה במיתתם וזהו
ואנחהו ואשלם ניחומי' לו כי מיתתו כפרתו וכן לאביליו של מת שאל"כ יענשו
הקרובים בעון זולתם והוא המת ויותר ממנו כי הוא ינוחם כדבר והנה
אחר שפיר' הייסורין והמיתה פיר' התשובה התלויה בפה לבד ואמר עליה
בורא ניב שפתים שלום ר"ל באמצעו' ניב שפתים יתן שלום לרחוק מה' ולקרוב
כדבריהם ז"ל · **והרשעים** כים נגרש הים יש לו ב' סגולות האחד
שהוא לעולם זועף והב' שהוא מגרש אחר ג' ימים בשר המת ממנו ומשליך
על שפתו ועליהם אמר והרשעים כים נגרש והב' שיגרשו מימיו רפש וטיט
כן הם הרשעים כי בעוד ג' ימים יצא לחוץ רוע הלבב ·

לבו' לג' כיתי
אנשים כת
צריכי תשוב'
לבד כת צרי'
ייסורין וכת
מית' ממרקת

קרא בגרון אל תחשוך הקורא בגרון יש לו סגולות שהוא מחתך בשפתיו
מה שהוא אומר אמנם הקורא בחצוצרות וקול שופר יש לו סגולה
אחרת והוא שקולו גדול ונשמע יותר מן הקורא בגרונו ולכן צוה שיקרא
בגרונו לחתך הדברים ושיתן הקול כשופר או יאמר כשופר בזמן השופר
והוא בין ר"ה ליוה"כ כי אז מודיעים לעם חטאתם ·

הן לריב ומצה תצומו ידוע כי כשם שכל חולי ירופא בהפכו כן כל
תכונה רעה בנפש תרופא בהפכה ולכן צריך הכועס לענות
נפשו והמכה את חבירו אין צריך תעני' אבל לפייס אותו ולשוחדו בממון ואלה
הם תועים כי לתיקון רעתם והמכה והמריבה אשר רבו את חביריהם היו
מענים נפשם ואין זה תיקונם וזהו הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרוף
רשע כלומ' על לא חמס ואין ראוי שתצומו כזה העת להשמיע במרום קולכם
אלא להשמיע את העלוב ולפייסו כאמור כי הדבר הצריך אל עינוי נפש
הוא כשהנפש לבדה תקבול חטאה · ויר' לי שכוונת עצה טובה לאדם שלא
יתענה אם אינו עושה תשובה גמורה בשביל שכשהאדם מתענה ומתפלל
לשם שמים חוקרים ודורשים אם יש לו עונות או זכיות ואם אינו עושה
תשובה גמורה הוא סבה שיקטרג עליו השטן לזה לא תצומו וגו' ·

לבא' שכל מי
שיש לו תכונ'
רעה צריך
בהפכם

הכזה יהיה צום אבחרהו ויר' אין צורך אל צום אלא ביום שצריך לענות
הנפש עצמו אל כל הדברים הנאמרי' והוא אל כל הקבלה ודומה לה
אינה תשובה אלא פתח חרצובות רשע וזהו הלא זה צום אבחרהו פתח
וכו' וזהו האיכון ואמר המירוק והוא עשות הפעולות טובות הפך הראשונות

כי

כי החולי ירופא כהפשיט וזהו׳ **הלא** פרוס לרעב לחמך ולפיכך צריך
האדם אל ג׳ דברים והם לחם ושמלה ובית כי זה כלל צרך בני אדם חסר
עליו השיב לא אהיה חובש ובביתי אין לחם ואין שמלה כי אעפ״ שהיה לו
דית חסר ממנו שתים ולכן יעקב בקש אל ממנו ית׳ לחם לאכול ובגד ללבוש
ושבתי בשלום אל בית וכי אמר שהאבן הזאת יהיה בית אלהים ירצ׳ כדי
שלא יבקש בית אלא בית אלהים ולכן אמר שזה המפתח פיתח הצדקה
ראוי שיפתח ג׳ אלה ועליה׳ אמ׳ הלא פרוס ולפי שגדול כחן של בעלי תורה
על עושה מציה לכך ביאר הבטחת שתיהן ואמר אז יבקע כשחר אורך ור׳
תהיה לו אור אבל לא אור יקרות וקפאון כלו לא כאור נוגה הולך ואור עד
נכון היו׳ אבל כאור השחר לבד ועוד שזה האור צריך שימתיקו לו ולקבותיו
הטבעיות עם היות שימהרם ט׳ וזהו אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה
תצמח אמ׳ הבטח׳ בעלי תור׳ גדולה עליהם כי אורה גדול׳ מאד כצהרים
ועוד שאפי׳ יצטרכו לה בחצי הלילה או האיר אור אותו המצטרך אליו וזהו
ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע יר׳ כשתוציא החכמ׳ הנמצא׳ בנפשך
להשביע ולרוות נמא אותי הנפש אז יזרח בחשך אורך ולא תצטרך שיו כלל
להמתין ועוד שיהי׳ גדול׳ כ״כ כאור הצהרים ודקדק אומרו כאן ונפש נענה
כי בפעולות הנפשיות ידבר מה שלא אמר כן עד עתה׳

ונחך ה׳ תמיד עתה כלל שתיהם בטוב המגיע לאיש ההוא אם לגופו אם
לנפשו על ה׳ אמר רצו׳ של נפש ונחך ה׳ תמיד הב׳ שיתרבה אורה יותר
באותו אור הצפון הנכרא ביום הראשון הבא מאליו להביר המונע ועליו
אמר והשביע בצחצחות נפשך ירצה אור נח ויותר נח מזה הנרגש אלינו
עתה אשר לפי כבלו ועל הגוף אמר ועצמותיך יחליץ וזהו תחיית המתים
שהבטיח על התחיה ועל עולם הנפשיית זו יאמר ועצמותיך יחליץ על
העצמות האחרים׳. **ובנו** ממך חרבות עולם אמר שראוי הוא שתהיה
עבודתינו אל אלהינו גדולה כ״כ כי אף הדרכים והחרבות ראוי שיהיו
מיושבי׳ ממנו כי אם פוגע שבת ביהודי אחינו בדרך ראוי שישבות בו וכמצא
שהדרך לענין שבת שב׳ מקום מיושב מבני ישראל וזה׳ ובנו ממך חרבו׳ עולם
וקורא לך גודר פרץ מסובב נתיבות לשבת כי הנתיב נעשה מקום מיושב
וזה אם תשיב משבת רגלך וזהו דרישת סמיכתו׃

אז תתענג על ה׳ זכור מה שכתבנו למעלה שהוא מרומים שבון מגידות
סלעים משגבו וכן אמר כאן כי יהיה מקומו מקום גבוה ואם אינו ראוי
לזרע אמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך ירצ׳ הנחלה המובטחת ליעקב
כלחם לאכול ובגד ללבוש וזהו כטח כדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף
שמיו יערפו טל׳ או יאמר אעפ״ שתשיב משבת רגלך ומעשות דבר
באותו יום קדוש לא יחסר כלל כי לחמך נתון׃

להור׳ נצ-יך האדם לנ׳ דב-י׳ כענין הצדקה
פסוק ושכבתי בשלום אל בית אבי

הן לא קצרה יד ה' אמר שאין ראוי שתאמין אמונת המינים שהוא בלתי יכול ולא בלתי יודע וזהו הן לא קצרה יד ה' מהושיע וכן לא כבדה אזנו משמוע וזאת התשובה למאי דקאיק מיניה על הבטחתו והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר:

כי אם עונותיכם אמר כי כשם שהשכל בפועל חי מדבר בן האדם זה גדרו חי מדבר אלא שיש הבדל ביניהם כי זה האדם להרכבתו החומריית נשאר אפשרי על החטא ובעל בחירה והוא ית' ולא המלאכים וזהו כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם כי ההבדל הוא האפשרות על החטא והכוונה בזה שאמר שאחר שאין הבדל ביניהם אלא זה והוא פחיתות א"כ מה שנמצא שלימות בהם ימצא גם בו ית' וא"כ לא קצרה יד ה' מהושיע ולא כבדה אזנו משמוע יאמר לא די שאני שומע ככם אלא שהעון עשה שאתם לא תשמעו הפך סברתכם שאתם שומעים ולא אני וזהו הסתירו פנים מכם כלו' שלא תשמעו:

להורות כי ה
הבדל בין
המלאכים
והאנשים

כי כפיכם וכו' כי לרוע אמונתם וסברתם יעשו פעולות רעות כמו שביא' להלן וזהו כי כפיכם נגואלו בדם והם רוע הפעולות וסבתו היא רוע האמונה וזהו שפתותיכם דברו שקר וזה ג"כ בסמוך אין קורא בצדק: **בטוח** על תוהו ירצה שהיו בטוחים בעשותם הרע על דברי תוהו והוא הכחשתו ית' או על שהכל תוהו ובכן בבטחם על זה יעשו הרע כענין הרה עמל וילד שקר והוליד און:

להסיר טענת
מי שאמר שאין
השם משגיח

ביצי צפעוני בקעו האו' שה"ית אינו משגיח יאמר שהוא כן לרוממותו ומראה פנים בשו לחשיבותו יאמ' והוא מבוה על פניהם וזהו הנמשל בביצי צפעוני וקורי עכבים כי מבקעים ביצי צפעוני והוא רוע מעלליהם אמנם המבוה על פניהם הוא קורי עכבים שיראו הפנים עליו לדקותו ולא יועיל דבר וזהו ולא יתכסו במעשיהם אבל מעשיהם מעשה און ופועל חמס בכפיהם כי מרמה הוא בפיה' לומר כי לרוממותו לא ישגיח והנמשך ממנה הוא פועל חמס: **דרך** שלום לא ידעו וכו'. אמר כי הרשעים הנמשכים אחרי שרירות לבם אחר דרכו דרך אחר ונמשך הקנין הרע מפעולותיהם אז אותו הקנין לא יתגם להכיר האמת כי באותו הדרך אשר דרכו בה ימשכו מפאת עצמם כי שו הדרך עצמו יובילם שיו וזהו נתיבותיה' עקשו להם: **נגששה** כעורים קיר לא יאמר למי שאין דרכו לראות שהוא עור אלא בלתי רואה א"כ יש שנים בלתי רואים העור ואשר אין מדרכו לראות ואיכם רואים וכן באלה אשר עינים להם נגששה ותהיה הכוונה מה שיבאר **כשלנו** בצהרים כנשף הבלתי רואה באשמנים כי בלתי ראות בצהרי' יבא מצד פגע בכח הרואה או בבליו אמנם באשמנים כמתים הבלתי רואה באשמנים אינו לפגע הרואה אלא להעביר האור

והוא

והוא דומה למה שאינו מדרכו לראות כי אין מדרך הרואה לראות בחשך ·
והכוונה בכל זה יימנו ההשגה לא בלבד בלתי אפשרי כי גם באפשרי ·

נחמה כדובים כלנו ירצה נעשה רע כאלו נהיה דובים וכר' עצמנו
כהרים ומצפצפים כיונים · כי רבו פשעינו נגדך ידוע כי
מהבלתי מפורסם נגיע אל הנעת המפורסם יכן רוע האמונ' אשר מושבה
בלב איש עקוב הלב מכל ומי ידענו אבל מאחר שמן הפעול' יודעו הכחות
כשנר' עשות פעולות רעות נכיר רוע האמונה וזהו אומרו כי רבו פשעינו
נגדך כלו' התלויי' בך והם האמונה והראיי' והעד חטאתינו וזהו וחטאתינו
ענתה בנו כלו' הם העדים על שעונינו נגדך וביאר הקדמה הראשונה
שמהמפורסם נגיע אל הנסתר ואמר כי פשעינו אתנו ועונותינו ידענום יר'
ראוי שיהי' כן כי פשעינו הם אתנו רצו' בלבנו ומי יודע הנסתר אבל עונותינו
ידענום ויודע הנסת' · פשוע וגו' עתה הראה דרכי החטאי' ההמה ואמ'
כי ראשונה יכחשו בה' בנו' ומכאן והלאה יעברו ג' מיני עבירות הא' בפה
והב' בלב והג' במעשה וזהו דבר עושק הוא בפה הורו והוגו מלב דברי
שקר הוא בלב הפועל והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד אמנם
אומר כי משפט וצדקה יתנהגו ביניהם בין בשיהיה משפט יוסג אחור כש"
שאין שם צדקה ושאפי' במחשבה לא תבא שמה וזהו ·

להורו' שרוע האמונ' נכר מהפעולות'

לסורו' דרכי הרשעי' שהם ג' מינים

והוסג אחור משפט וצדקה מרחוק תעמוד ונתן טעם לשניה' ואמר
כי המשפט לא יתברר אלא על פי האמת היוצ' מפי העדים
ואמנם בשלה ברחוב אמת אם כן יוסג אחור משפט וכן צדק הלא תוכל
לבוא או יר' שאחר שהוכחשו המושכלות המפורסמות הנו' אשר לפרסומם
קראם ברחוב וא"כ נכוחה לא תוכל לבוא ורמז להכחשת השגחת האל יתב'
כמ' · ותהי האמת נעדרת אמר כי אם דינו שלכם אדם שיתנהג לגזור
על פי העדים והעדים כשרים לא יאמנו ולא יקראו כשרים לפני השופט
אם כן מה נעשה לאותו המשפט וזהו ותהי האמת נעדרת ולא ידוע לפני
הדיין והפר אשר הוא סר מרע אשר הוא המונע הדבר אל הדיין ירצה
בעיניהם משתולל אם כן ראוי שידע לפני יתב' שאין משפט כלומר שיגזרו
הדין הפך האמת לפי' בדין התורה כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות
אפשר לומר עוד כי אין צורך המשפט אלא בזמן דליכא קושטא בעלמא
ובזמן העבירה צריך המשפט ולכ"א שאחר העדר האמות היה רע בעיני
ה' כי אין גם כן המשפט שהוא הוא העדר האמת גם אפשר כי כשיש
האמת אין צורך אל המשפט ואף כשאין האמת אם יש אהבה אין
צורך אל המשפט אעפ"י שיקח זה משל חבירו אבל אם האמת נעדרת וגם
אהבה וסר מרע משתולל או צריך וירע בעיני האל כשאין משפט שהוא
תקון שניהם בענין על ג' דברים העולם עומד על הדין וכו' ·

וירא

וירא כי אין איש ידע כי האלוהים ינזורך אל חרב לנצח למגן לכל יכולת וזהו בהאל תושע לו זרועו וצדקתו במכתהו במקום מגן וזהו וילבש צדקה כשרין ור' המעשה והעיון הם כלי צדקה כשרין הוא המעש' הראוי אל הגוף וכובע ישועה בראשו הוא העיון הנקרא ישועה שנאמר ממעיני הישועה הראוי אל הראש ור"ל המוח ·

הפטרת קומי אורי להו' שגאולת ישראל י' ..' בכד .. .. שיתפרסם גדולתו ויבואו כל העו' לעבוד לש"ית

קומי אורי כי בא אורך אמר כשיזרח שמש האל עליכו גם כשמועיל לנו ג"כ יועיל בכד מה לש"ית כי תועלתינו לגש גאול עצמנו והוא ית' כשתתפרסם מעלתו וכבודו וזש על שניהם קומי אורי כי בא אורך זעליו ית' **כי הנה** החשך יכסה ארץ וגומ' כבוד הש"ית תתפרסם עליך ועליך יזרח ה' עליותו ית' וכבודו עליך יראה כי כין שנינו בגולה לא יונפעל שום אחר ממנו עד והייתם לי סגולה מכל העמים ולכן אותו אור לא יזרח אלא עליך כמו שהאבן המגניטס לא ירצה אלא בברזל וכשתמשוך הברזל אליה כאמר שהאבן עוכה כן יראה כבודו ית' עליך·

והלכו גויים לאורך לא בלבד יהיו בני ישראל באור זה אבל יקרה להם ככוכבים שאורם מעצמם ותוכל לעבור לאחרי' כענין והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע· **שאי** סביב עיניך וגו' אמר שזה שאמ' שבאורם יראו שאר העמים אור גם יהיו לתועלתנו כי באורנו יביאו בניכו ובנותינו על צד תאמנה· **אז תיראי** ונהרת אמר שכ"כ היא התשועה גדולה ורבוי הבאים לעבוד את ישראל מעמי הארץ שתוליד שמחה ורעדה יחד וגם הם שתי תנועות הפכיות לירא פן יבואו רבוי העם ההוא למלחמה ובכר מדע שלכן הובטח וחרב לא תעבור בארצכם אפי' של שלום והשמחה תהיה אחרי ראותם מה שיביאו וזהו אז תראי ונהרת וגו' או יאמר שיעבדו את ישראל באהבה ושמחה מעורבת עמה היראה אמנם אמר ופחד ורחב לבבך לאות בזמן הפחד אז יתקבצו הרוחות והדם כל א' לחללו ויצטרך שיתרחב לבבך וזהו נדות לבבי הרחיבו ופי' ואמר כי יהפך עליך הפחד מהמון ים והם העמים לשמחה שחיל גוים יבואו לך והוא ממונם הבנ' להלן:

מי אלה כעב תעופינה אמר שימנאו להם ב' בגולות· הא' המהירות בתנועת' למעלה לבא מארץ רחוקה לא"י הגבוה מכל הארצות והב' בואם אל ארץ ידועה מיוחדת ולכן המשיל הא' לעב והב' ליונים הבאים אל מקום מיוחד שלא כדין העב שהרוח מפזרתו·

ובנו בני נכר חומותיך אמר פי כפי הדין יתחייב שבני נכר ומלכיהם ישרתוך לפי שלא נשתעבדו ישרא' ברצון האל ית' כי על אפו הכה את ישרא' ולא ברצונו עשו מה שעשו או יאמר כי בקצפי לתת טעם על שינוי רצונו יתברך כי אמש הגלם ועתה מנשאם ואמר כי אף אמש על אפו הכה ליבורם אם כן גם שם רצונו אלינו כמו עתה :

ופתחו

ופתחו שעריך תמיד אמ' שהשערים יהיו נפתחים יומם ולילה להביא
העם והשרים נהוגים רצוני תפוקים שם והם המורדים הבלתי
עובדים והוא לפי שכבר נגזרה גזרה על הבלתי עובד וזהו שסמך כי הגוי
והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו · **והלכו** אליך שחוח אמר שבני
מעניך ילכו בשחוח לעשות מאמרך אמנם המנאצים עצמך ישתחוו על
כפות רגליך · **תחת** הנחושת יאמר כי תחת כל דבר שנלקחו
מישראל יובא להם כפלי' וי"ס כן לכלם יושב להם מה שלקחו מהם וירצו בו
שגלותם היה לטוב וזהו ושמתי פקודתך שלום בהיות פקודתך נגזר מן לא
נפקד ממנו איש יר'מה שנפקד מהם יהיה לשלמות' ונוגשיהם שעבדו יהיה
צדקה להם עתה או יאמר מה שהיו הגוים עד עתה באי' בארצך לפוקדה
למלחמה עתה פקודתם תהיה לתת לך שלום ·
לא ישמע עוד חמס וגו' עד עתה יאמ' שלא יבואו עוד למלחמה עליהם
גם אמר שיפתחו שעריהם תמיד לא יסוגרו א"כ למה להם
פתחים רצו' דלתות העריהם וגם למה להם חומה גבוה אמ' שכן יהיה שלא
תהיה להם חומה כלל כי התשועה הגדולה שיעשה הש"ית בהם תשתפך
במקום חומה כי יראו מאד והלאה מגשת אליהם אם כן התשועה תהיה
החומה וזהו וקראת ישועה חומותיך ואם ימצאו דלתות בפתחיהם לא
לשמירה אלא לתפארת כפרוכת לפני ההיכל וזהו ושעריך תהלה :
לא יבוא עוד שמשך אחר שאמר שלא יהיה עוד השמש לאור יומם ולא
נוגה הירח יתמיד: שני דברים האחד שהעתים המוועדים
מפאת הכת המשכים ש מהלכי השמש והירח נפסח וכמוכות לא יבארו
במקומם וכן גם כן תכונות החטה וההולדה אמר ידעת כי האדם יולידהו
האדם והשמש אם כן תחבר ההוויה ומה שראוי עליהם אמר לא יבא
עוד שמשך וירחך לא יאסף כי וגו' ירצה עם היות שלא יבוא עוד השמש
ותהיה או בכל ימיך כיומא אריכתא ואין מספר ימי זה יהיה להועיל לבד
והתועלת הוא שלא תמנה ימים לענין אבלות וזהו ושלמו ימי אבלך ואל
הענין הב' והוא בהולדה אמר הקטן יהיה לאלף יר'יהיה בטבע ה[illegible]
גדול כ"כ אחר שהפועל בכת"והוא כח האל ית' שאשר הוא הקטן בהולדה
יוליד אלף וכמאמר עתידה אשה שתוליד בכל יום וכו' :
ובנו ממך חרבות עולם חבור בני אדם ג' עובד אדמה ורועה צאן ויושב
אוהלים והוא אשר אליו התכלית וכולם לצורכו כעניין כה אמר ה'
כאשר ימצא התירוש הכתוב להלן וכן אמר שעתה תחזור ההנהגה ההיא
שימצאו עובדי אדמה ורועי צאן אבל יהיו שניהם בני נכר סבל ·
ואתם כהני ה' תקראו והם המעטים ואמר שימצא לנו ב' דברים האחד
המעלה והכבוד הראוי לחכמים כי כבוד חכמים ינחלו להיותם
מלובשים

מלובשיה רק זמה בכרמי ה' כל חשוביו וחכמים וכהנו וכני דוד כהנים היו וכך כתיב אלה הולדת בנם רת לא להיות בכח המסרת והמורה תורת אלהינו לישראל לו משכו הזה התועלת הנזכר מהם הזה התועלת הב' הכבוד חיל גוים תאכלו ובכבודם תתיימרו · כי אני ה' אוהב משפט אמר שלא לבדו ראוי המשפט לאמר יעשה המשפט רל טוב ולכא כי אני לא כמי שוכא עולה הכלה כגזל ולכן לי ראוי לשופטו ונתתי פעולתם באמת ·

הפטרת שוש אשי לשוררו שבפי שנאולה בנו משאר עכום כן יהיה הטוב שמגיע יותר

שוש אשיש בה פי' הר' קמחי שהגוף והנפש שמחים במדת רחמים וזש שוש אשיש אמכם רצ"ד בהוא מדת הדין אז אין הגוף שמח בייסורין כא הנפש לבד וזש תגל נפשי וגו' כי הלבשני וגו' כחתן יכהן פאר ירשים לבנים ונשים שאין בהם יופי כא המלבושים שעליהם הם מייפים אותם אמנם יש מין אחר שהם בעצמם כ"כ יפים עד שהם מייפי' למלבושים שעליהם אף לס אותם המלבושים הם בלויים ואין בהם יופי אמר שישראל יהיו מהמין הב' וזש כחתן וגו' וככלה תעדה היא לכליה ומלבושיה וכחתן שיכהן הפאר · **כי כארץ** תוציא צמחה אמר כי כפי הגדולה יותר הנמצאת בנו משאר העמים עכום כך יהיה הטוב המגיע יותר כי הפועל יתברך א"ואין בו כילות ולכא כי הוא ישגיח בנו יותר הוא לרוב הכנתו כשם שהפאר יותר יתכן לחתן וכלה לרוב חיבתו והוא כחתן יכהן פאר והמשיל הענין לזורע במקום המחרישה כגנה או במקום שדה והוא שקראה ארץ ואמר כי כארץ תוציא צמחה כן יהיה מה שיקרה לנו בערך הגוים הנו' וזא נגד כל הגוים · **למען** ציון לא אחשה מטבע הפועל יתבר' שכמו שימצא ההכנה אז יפעל בלי איחור ואמר כי אחר שציון וירושלים מוכנים א"כ למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט ירצה כי אא לו לשקוט אחר המצא ההכנה · **וראו** גוים צדקך ירצ' יראו הכנתך כי אתה צדיק ויראו גם בשכר והוא הכבוד · **כי יבעל** בחור בתולה וגומ' אמר כי ההבדל אשר יש בין בעילת בחור בתולה לבעילת חתן וכלה כי זה יעשה בעילת מצוה וזה לא למצו' כי אם להנאת עצמו הוא ההבדל בין רצונות' בארץ אשר ידבר ובין רצון ישראל ·

על חומותיך וגו' הנה שומרי החומות ישמרו ביום בראות עיניהם ובלילה אשר החשך מגין בעד עינם שומרים אז בחוש השמע באוז' והקשיב רב קשב כי או היה הלילה אמנם שמירת עם ישרא לא כן כא כולה בדבור תורה ובזכות העסקים בה וזהו כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו כי שוה בין ביום בין בלילה עיניהם רואים כי דמיון החסידי' בלילה דומה לדמיונם ביום כפילוסוף ובדבריהם אין להם מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב ·

עברו עברו בשערים הנה הוא ידוע כי תקון מדות בני האדם אינה כדרך א' כי הקר המזג העצל צריך אל מצות עשה וזה אשר מזגו

אדומי אל מגית לא תעשה ולב"א בכאן כי הרוצה לפנות דרך העם שצריך שיעבור בשערי' כלומ' כבל שער הפני עצמו כי דפי החיל תהיה רדפו זה ואין כל החולים שיש לבו צריך לבל שער תרופה בפני עצמה וכולו הוא שכר טוב פעולתם וזהו הנה שכרו את פעלתו לפניו ירצ' כשכר הפעולה ולב"א וקרא להם עם הקדש גאולי ה' ירצה הקדושים ועם גאולי ה':

מי זה בא מאדום אמר שמב' קינין מיוחדים אל הגאולה אני ה' בעתה אחישנה למיעוט המעשים הנמנאים כה יצטרך לעשותו בעצמו ית' מבלתי שימתין לעזר מעשינו וזהו שרמז בזה המשל והמשיל הענין לאיש הבא בלבוש נאה אחד מכף רגלו ועד קדקדו אשר יורה רוב נביעתו ואבל מראה בגדיו נצוע נצבע אדום ובלתי נצוע וא"כ מראהו מתחלף אל לבושו וזש מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה והוא אודם המראה זה זה הדור הוא הוראה על אורך בגדיו והשיב אני מדבר בצדקה חזר על הש אלה אשר היתה הראיה עליו והיא אודם המראה ואמר מדוע אדום ללבושיך והשיב **פורה** דרכתי לבדי השיב שתי תשובות האחד שמה שלא נעשה ברצון האיש אינו גנאי ולא שבח לו אמנם זה המראה היה בלא רצון האל ית' לפי שמהב' קינין הנ"ל חוייב שיהיה אשר מפאתו ית' אחר שמעמים אין איש אתו ירצה אין זכות איש אתי מבייע ולכן ארמסם באפי כלו' ארמסם אני אבל באפי שלא כרצוני ומה שאינו כרצוני אין צריך לתת לו טעם טענה שנית שאחר שזה המראה היה מקרה בזה הבגד כשלבשו היה נאה ואחר קרהו מקרה שנתחלף במראה אין תימה עליו וכן היה כי יז נצחם על בגדי וגו': **כי יום** נקם בלבי בכאן חזר ופי' הענין ואמר כי הקץ אשר הוא בלב וגם שנת גאולי אשר ע"ז את באה אמנם לא היה הזכות מסייע שנ' ואביט ואין עוזר אמנם ביאר מה שאמר הפילוסו' שהאף אינה מעלה אף אם הוא כלל כמאמר שלמה אש בנחירים וזהו ונדקתי היא סמכתני וכענין בקנאו את קנאתי:

ואבוס עמים באפי וגו' אחר השברות יפול השכור לארץ אמר כי בחמתי יר' מרוב חום המוח יתבלבלו כשיכור ואז יפלו לארץ וזהו ואשברם בחמתי ואז יפולו וזהו ואוריד לארץ נצחם:

חסדי ה' אזכיר הנה החכם אמר שאין האדם רוצ' שיזכרו לפניו האדם אשר גמלו טובה אבל אם הגומל הוא חשוב במלך אדרב' שרוצה בסיפורו כמו שזכרנו למעלה בפסוק שמעו אלי אבירי לב הרחוקי' מצדקה וזש שרוצה לזכור חסדי ה' אשר גמלהו לפי שרב טוב לבית ישר' אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו אשר אין להם בושה ממנו:

להו' שיפרש רוצ' לספר מה שג' אל ם להם וכו' לפס מצלם·

ויאמר אך עמי המה וגו' ימ' דרך בשר ודם שהכותי רוצה שיודע שהוא נותן מבלי שיהיה חייב אליו והאל ית' מבלי שיהיה חייב אליו עם היות

שגמלם

שגמלם אומר שהיה חייב אליהם לפי שהם בנים לא ישקרו :
בכל צרתם לו צר אמר שהאל מצד שתופו אל המשתלשלים ממנו יאמר
שהוא בצרה וזהו כפי מאמר יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה יר'
אחר שהוא קורא אותי שאצילהו ואני עונהו שאז ירא' שקריאתו גלויה אליו
או אם לא יציל מראה שבלי יכולת ח"ו א"כ עמי הוא בצרה וכל זה הוא
מצד אחוריו והם המשתלשלים אבל מצד עצמו איננו מכושאי המקרים ולכ"א
שבכל צרתם לא צר אבל לפי שמצד פניו לא יסבול היותו בצרה לכן מלאך
פניו הושיעם ואמר כי לא כמדת ב"ו מדת הקב"ה כי ב"ו יבזו בעיניהם האיש
אשר קבל הנאה מהם והנה האל יתב' באהבתו גאלם ועכ"ז וינטלם וינשאם
כל ימי עולם וכמ"ש קודם לכן כה אמר ה' יוצרי מבטן לעבד לו :
והמה מרו ועצבו הנה פושעי ישרא' כמחשבת קרח ועדתו וזה ועצבו את
רוח קדשו ירצ' נבואתו עם היות שעי' אותו רוח הקדש גאלם וזה
עצמו נהפך להם לאויב · ויזכור ימי עולם היה ראוי שיאמרו כי
אין רוח הקדש היה המעלם מים את רועה צאנו והוא משה כי אך ראוי
שנאמ' שמשה העלם א"כ היה ה' בקרבו של משה את רוח קדשו כי אין רוח
הקדש מצויה כאשר אמרו · או יאמר זה המעלם מים רצוני את ישרא' עם
רועי צאנו והם השבעים זקני' והיה השם בקרבו של משה רוח קדשו כאמור
הבט משמים וראה מן הידוע שמגיע לאבות מעשה בנים ולכ"א אחר
שאתה אב הבנים למה אין לך קנאה ורחמיך יתאפקו עליו ולא
נכמרו כראוי והביא ראיה שהוא האב ואמר ·
כי אתה אבינו נתן ב' טעמים האחד שאין צורת דבר מגעת אלינו ומלאכתה
אשר תמצא העושה בשכל אבל אברהם לא ידענו כי גם ידוע
מה בבטן אשתו כי אין ראוי להקרא פועל גמור אשר איננו מחויב שימצא
לקיום מלאכתו אחר שעשאה כי כל פועל טבעי איננו נמצא עם מלאכתו
לעולם ומעמידה כמו שאמר להלן בפסוק וכוכבים וגו' אבל הוא יתברך
נמצא לעולם עמנו וזהו שחזר ואמ' אתה ה' אבינו והראיה כי גואלנו מעולם
שמך · למה תתענו ה' מדרכיך זו היא שאלת צדיק ורע לו אמנם להורו' שאלת
אמר במדת החסידים שלא ירע בעיניו שלות הרשעים ושאינו מקש' משלות צדיק ורע לו
הרשעים אבל שישוב למען עבדיו והוא בקשה על רעת הצדיקי' ולכן חוזר
שיבאר ג' דברים הא' היות העלובים צדיקים הב' היות העולבים רשעי' הג'
היותו ית' יכול לעשות ולזה לבאור הראשון :
למצער ירשו עם קדשך שנ' יר"כ ביותר מעט שיהיו שרשנו היה שם קדשך
כי בוססו מקדשך כי לחרף שר' שמים באו ואין עלבון לצדיקים
גדול מזה ובנגד הב' היינו מעולם לא משלת בנו וכנגד הג' שאמית
לו קרעת שמים ירדת וגו' :

בקדוח אש המסים אמר שכשם שעושה הניצוץ כשרוצה להבעיר האש המסכה שימליך שם טפית מים והותם היום מבעים ומבעירין הם כן עשית אתה לה דינו סמך לנריך והוא מכת הברד שהרי האש יורד מתלקחת בתוך הברד כי מבעירו כאמור וזה היה בעשותך נוראות לא נקוה · **בעשותך** נוראות וכו' ירצה ואף אם לא כוונו ונדיקי' כבר עשית נוראות לא היינו מקוים אז בתעשה אותם בזכות ישר' וכי אוניא את בני ישראל ממצרים ומפניך הרים נוזלו כאמור:

ומעולם לא שמעו יד' ולא עשית הנב ההיא לפי שהזמן ההוא מחייב נסים כאלו אף בלא זכות עד שנאמר שאין אתם עושי' לבלתי חייבם הזמן שמעולם לא נשמע שעשה נסים כאלה אלוה אחר זולתו לעם מחכה לו · **פגעת** את שש ירצה לא ראינו שפרעת להם הרעה כראשם אבל פגעת לעושי הצדקה וזה המעלה ראוי שיעש' מעש' המעלה ובשמחה שהיא המורה על מעלתו כאו'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך וכזה תתענו מדרכיך אלה כי איננו ניכר אלא מצד דרכיו וזהו בדרכיך יזכרוך איננו ניכר שלא בדרכיו ואם כן אם הדברים הם מקולקלים נטעה בהם וזהו כי אתה קצפת בצדיקים ונחטא שנאמ' שאין אתה משגיח ח"ו · ושיעור הכתוב הן אתה קצפת בהם עולם ונושע ונחטא ·

ונהי כטמא כלנו הנה בגדי הטמא טמאים ולכא שהמעלות אשר הם תארים עלינו כבגד על המלבוש הם כבגדי עדים לפי שאנו כלנו טמאים · **ונבל** כעלה כלנו ירצה הפרי באילן הוא העקר והעלים עליו לצורכו אמר שדרך גוזמא שזה האילן כלו עלין ומטבע העלין שישאם הרוח ויפילם וכן יקרה אותנו וזהו ונבל כעלה כלנו כי כלנו עלין ואין פרי ולכן עונינו כרוח ישאונו וזאת תשבשעת הנפל מן האילן כחזיק בו שלא נפול על ידי הרוח אין קורא בשמך להחזיק בך ·

ועתה ה' אבינו אתה אמר שהוא ית'הפועל הגמור בעגם לא כאב הגשמי שאינו מביר בפועלו כאמור למעלה אלא כיוצר הזה כי אנחנו החומר ואתה יוצרנו ולא כיוצר שעושה הכלי מחומר הנכר' כבר אבל מעשה ידך כלנו כי גם החומר הראשון אתה עשיתו ·

אל תקציף ה' עד מאד ירצה אחר שהוא ית' בלתי בעל תכלית יתחייב שקצפו כבת אמר אחר שאין אדם רוצ' במופלת והאדון מעשיו שלא יקצוף עד מאד ולא לעד יזכור עון וזה שכל מה שפסד שלו ומעשה ידיו הם הבט נא כי עמך כלנו · **האומרים** קרב אליך וכו' כלו'א"א שהוא נגש אלי כי קדוש ומפורד הוא ונבדל ממנו כי כבר הבאנו על זה מופת וזהו כי קדשתיך והביא ראיה כי האש ימנא לבערם מן המתאחר והוא העשן כי אחר שנמנא עשן חוייב שימנא אש וזהו עלה עשן באפו אם כן אש יוקדה

כח אמר ה׳ כאשר ימצא התירוש כאן ביאר בפירוש שרוב עם והם הבלתי
לפור׳ שכעם בלתי שלמי׳ הם כעלים לפרי לשמור הצדיקים׳

שלמים יקראם הב״ת בהיותם כעלים לפרי לקיים הצדיקים כאנשי
קדוש על אותם הצדיקים אשר כפי׳ אברהם ואנשי ניכוה ג״כ ולירמיה כאמר
על מה אבדה הארץ והמשיל זה ש׳ האשכול אשר ירחמו עליו להיותו מעט
תירוש כמ׳ נמצא בו כן אעשה למען עבדי לבלתי השחית הכל וזהו והוצאתי
מיעקב זרע אשר המתברך בארץ ירצה עד עתה לא היתה ההשגחה
ניכרת כפי הטענות הנז׳ אבל הכל יודו בה ויתברכו בו יתבר׳ להיותו נמצא
אצל הכל ונתן הטעם ואמר כי נשכחו הצרות הראשונות אשר מהן היינו
טוענין עליו כבר נשכחו אעפ״י שהוא אמתיות כ״ש שלא היו אמתיות כי
נסתרו מעיני כל ומד אותם הצרו׳ לא הייתי אני הפועל כי הם אם להכרח
החומר אם לרוע בני אדם זא לזה כהרמב״ם ז״ל ולכן אמר כי מכאן והלאה
יבטלו רעת האדם והאדם ואז יהיו הכל שמחי׳ וזהו כי אם שישו וגילו עדי
עד אשר אני בורא כי הנני בורא את ירושלם גלה ואת עמה משוש וזה הוא
והארץ והאדם ואז אם הארץ והאנשים יהיו השמחים והגילה, ב׳ הפכים
בנושא אחד אא״כ לא יהיה שם קול בכי וקול זעקה וזהו וגלתי בירושלם וכו׳
לא יהיה משם עוד עול ימים יש לשאול איך אפש׳ שימצא זקן שלא ימלא
את ימיו אבל הבחור שמת להכרת לחלותו כי הנער שיאמר שמת נער
והחוטא שיקולל למות נער בהכרת ההוא מיתתם מאה שנה׳
לא יבנו ואחר ישב כבר אמרנו למעל׳ שהפועל בדברי׳ הטבעיי׳ נמנ׳ תמיד
עם פעולתו מש״כ בדברים המלאכותיים ולכן יקרה שזה יטע וזה
יאכל לכן אמר שיקרה להם כעץ שהוא מן הדברים הטבעיים שימצאו עם
פעולתם עד שיתמיד נותר מן הפרי הנמשך ממנו וימשך שמעשה ידיהם
יכלו בחירי׳: לא יגעו לריק לפי שלא נוכל ממפלה עם שגם הם
יתמידו ויחיו יותר מכירים אמר לא יגעו לריק וגו׳ וזה יתמיד להיות כן לפי
שהברכה כוללת לכל עם אשר בכללם נ״כ הבנים ואם כן ז״א לחיות יותר
מבניהם וזש כי זרע ברוכי ה׳ המה וצאצאיהם אתם אבל תחשוב הברכה
אפטרת השמים כסאי

אל הבנים: כה אמר ה׳ השמים כסאי אמר שאין צורך לו יתב׳ אל
מקום והביא ראיה עליו מב׳ טענות הא׳ שהמקום מקיף למתקומם ומאחר
שכל השמים הם הכסא לבד וכל הארץ כלה מקום הנחת הרגל א״כ אנא
לפורו׳ שאין צורך לו ית׳ למקום

ימצא זה הכסא באי זה בית או אי זהו המקיף את הגוף כי אין שם אלא
הכסא והרגלי׳ ואמ׳ מקום מנוחתי לפי שהמקום ינוח בו ממתקומם וכשיותר
ממנו ישיב אליו ועליו אמר השמים כסאי א״ב אי זה בית לאותו הכסא או
אי זה מקום שינוח שם הגוף הטענה הב׳ שהמקו׳ חוייב להמצא לעולם עם
המתקומם ואם אני הבורא לאותו מקום א״כ מהו המקום הנמצא לו קודם
בריאתו וזהו ואת כל אלה ידי עשתה ואמר ויהיו כל אלה נאם ה׳ לומר שלא

עשאו

עשאו מחומר אלא מרצוני הפשוט ׃ **ואת** כל אלה ידי עשתה וגו׳
כלו׳ שעשה הבית עם היותו בלתי צריך אליו לתת שלימות וציור בו לפי כו
ג תכליס והם שיהיו בלתי שלם הב׳ שיהיה בלתי מוכן אליו הג׳ שיתגדל
להשיגו ועליהם אמר ואל עני פי השלמות הב׳ נכה רוח והוא ההכנה הג׳
ההשתדלות והוא וחרד על דברי ׃ **שוחט** השור וגומ׳ אמר שאין
רצונו ית׳ שיביאו קרבן על עבירה אלא הג׳ נחות והם כח הזן והחיוני והשכלי
כי המכה איש והוא החוטא בכחו החיוני הכעסני אין רצונו יתב׳ שישחוט
השור ולא שיעלה מנחה לאכול דם חזיר שהם בתי הטלות דם וחזיר וזהו
החוטא בכח הזן מזכיר לבונה מברך און מברך שדי נכר והוא חוטא השכל
גם המה בחרו בדרכיהם שגם אין להביא עולה אלא על השוגג אבל המה
בחרו בדרכיהם גם ראוי לעורר שעם הבחירה והרצון והחפץ בתכלית
במאמר בחכם בכפרו ׃ **גם אני** אבחר בתעלוליהם יר׳ הנה אמר
אמב׳ עניניס אס בעבור שלא חפצתי כ״ש שלא בחרתי בם כבחירתם בחרו
בענה גמורה בם או שיאמר שאחר שהבחיר׳ אבר היא רצון לקוח בענה
ואין ענה אלא בדרכים להיותם בלתי מוגבלים לכן אין ראוי שתהיה לו ית׳
בחירה כלל בדבר אחר שגם הדרכים ידועים ומוגבלים לפניו יתברך ולכן
בטיל החפץ לו ית׳ והבחירה להם וזהו ובאשר לא חפצתי בחרו וכן אמר
למעלה ותעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרתם ׃
שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו יר׳ כי המנדים אומרים שכל מה שנבאו
הנביאים על ישראל ועל בית ה׳ ניבאו עליהם ועל בית תפלתם
עם שהם יחשבו שהם ישראל שעושים מעשה ישראל ולכן על שמם יתכבד ה׳
שבם רואים בשמחתכם כלו׳ בשמחה הראויה לנו וישראל יבושו ח״ו או יאמר
הנביא לישראל ונראה בשמחתכם והם יבושו אמנם רנה להשיב שאלתם
והיא אורך הגלות ואמר כי הבית והעיר השי״ת שבהם יוכללו עניני הארדם
שלם כתוחם בשהש״י שלם גמול לאויביו אבל זה הא אלא באמצעות הט׳
אדמים כי גם תהרה ותוליד ברגע אח כש שהא׳ שיוליד הרה ויולדת יחדיו
ואם דרך תימה בטרם תחיל ילדה מי שמע כזאת מי ראה כאלה ׃
ואני אשביר הבית מופת על הגאולה העתידה ואמר האני אשביר ולא לדורו מופת
אוליד וגו׳ או יאמר בטרם תחיל ילדה הרה׳ שהכה עתיד להשביע על הנחמות
את ישראל שובע שמחות כאשר הרה שתשמח בלידתה בלי חבלי׳ ושמחה שעתידים ·
יתירה בשתלד זכר כש״אם תלד בלא חבלים ורוב זכרים וזהו בטרם תחיל
ילדה ועוד בטרם יבא חבל לה והמליטה זכר מי שמע כזאת היא הג׳:
שמחו את ירושלם אמ׳ שכשם שים הפרש אבל האוהב על אוהביו לאבל
אבילגו עצמם כן יהיה הפרש שמחתו בזמן השמח׳ וזש שמחו את
ירושלם וגילו בה כל אוהביה ירנה שמחו בה כי אם תשמחו בה ותגילו

פשעותיכם. לשמוח בשמחת הלב וכי השיח לתכם מלך וזהו שמחו את ירושלים אמנם האבלים רב להם יותר שמחה והדוה וזהו שישיגו את המשוש כל המתאבלים עליה: למען תינקו ושבעתם זה כנגד הלב והם הנכבים הבאים אל ירושלם כי משם ינקו האוהבים י״ל למען תמצו זה כבוד החכמים ר״ל כי נזון הוא שיאמר שירגילו עצמם לטוב עד שיגיע שיתענגו בטוב במה שהוא טוב וא״ם קודם לכן יתענגו בו שלא לשמו אלא למען ינקו מהלכבים כדברי הרמב״ם ז״ל וכענין ותתענג בדשן נפשכם כי אין ספק שכל הדברים הם לתכלית האמתי הטוב וזהו התענוג הגדול עם היות שלאולמת הכח לא ישיג בחוזק עריבותו כמו שגם האבר החלוש הנרדם לא ישיג בטובתו או ברעתו ולכן צריך הרגל בו לשוב להתענג בו אמר אלגזאלי באלהיות קודם חתימת המאמר באחרי בשורש הג״ל כזה הדוה שאלת מי שיאמר לו היו השכליות יותר עריבות היה ערבותיא בידיעות ונעדרו בהפקדם ויאמר כיבת זה יציאת הנפש ממנו שיגזור הטבע במנהג כי זה הולך בנפש והלב דרך תרדמה וחולי באבר וכבר ימנע האבר אש ישרפהו והוא לא ירגיש:

כאיש אשר אמו תנחמנו ירצה מי שמת אביו אין מי שינחמנו יותר מאמו כי גם היא קובלת אבל היא תנחמנו כשתכנסה אבל לא יהיה אבינו עצמו וזה ינחמכו בירושלם עצמו: ונודעה יד ה׳ ידוע שהמעולה עם היות שלבו שמח ידלה עצמו עכב לזרוק מרה בתלמידים ולכן יודיע מה שבלב את אוהביו ומראה הזעם לאויביו:

כי הנה ה׳ באש יבא אשר הוא זעף ורוצה הוא לנקום בנקמו אבל יפשר רתיחתו את נקמתו אבל הא הנקמה אצלנו אם לא כשירתיח או האף כענין שלחו אש בנחיריהם א״כ לרבות האף צריך להרתיחו וזהו כי הנה ה׳ באש יבוא ר״ל החמה שיתחמם בזמן הנקמה ע״י האש:

כי באש ה׳ נשפט הנה הטועים בעא״ה שועים אחרי השמש אשר הוא מניע האש לעבדו ולכן כשהא רצה להודיע שאין כאוהו הראה ש״ף האש לא יתנועע אלא על ידיעת ורצונו ולכן יתמיד אותותיו על ידי האש כענין בהר סיני ודבריו שמעת מתוך האש ואש ה׳ יורד על המזבח כמבואר במקומו וזה יספיק על הצדיקים במופת ולרשעים גם כן יביא זה המופת להם לרעתם כענין נדוב וקרח וגוג ומגוג וזהו כי באש ה׳ נשפט ירצה על ידי האש תתברר השגחתו ית׳ נשפט עליו גם לבלתי מאמינים אחריכו:

והביאו את כל אחיכם הנה הרד״ק ע״ה פי׳ בענין זה כי כלה והוא זה שאנחנו זרע ישראל עם היותינו מפוזרים הנה והנה ואין לנו כתב יחוסנו לא יקרה לנו כמו שקרה לכהנים בימי עזרא אשר בקשו כתב יחסם

ולא

ולא מצאוהו ונגאלו מן הכהונה לפי רבו עד היותינו בתכלית הפיזור
וזמן לא נודע קצו עם כל זה יביאו הגוים את ישר' אל מנחה :

וגם מהם אקח וכו' מאותם בני המביאים אקח לכהנים וללוים עם
היות שאין בידם כתב יחוסם האמנם אמר מהם ולא מכולם יתכן טעם

לדורו' חכמי
ששמים הם
קיימים יותר
קיום יום ליום'

ואמר כי כאשר השמים החדשים וגו' אקח מהם עם היותם
מאותם הנוכרים לפי שכשם שהשמים קיימים כן בני ישראל קיימים וגם
שמותם ונודע לפניו מי הוא כהן ולוי זה דעתו וגם אני הלכתי מעט ואמנם
החכם ר' יוסף אלבו התיר קושיא תעמוד נגד מאמר ואותך לא אעשה כלה
והיא מהקדמה האומרת כל הווה נפסד ואמנם התורה הניחה החידוש
אם כן אמר שזאת ההקדמה כוזבת והראיה הניחה אותם לארץ הגוים ועם
כל זה אמר הפילוסוף שהם קיימים כן יקרה לנו וזה כי כאשר השמים
החדשים כלומר ההווים עומדים לפני לעד כן יעמוד זרעכם ושמכם :

והיה מדי חדש בחדשו הקיש החדש לשבת לפי ששניהם מעידים על
החידוש זה כי ביום השביעי שבת וזה כי באותו יום נברא רצוני
יום חידוש הלבנה יעיד שאינה על ענין תמיד וזה עדו' על הבור' המחדשה
כמו שהיות גלגל השמש מוכרח על התנועה היומית אשר תספר כבודו
יתברך שנאמר השמים מספרים כבוד אל יום ליום יביע אומר וגו' יסופר
כבודו גם מצד השמים ותנועותיהן הטבעי' והן מן הרקיע והוא המכריחם
על התנועה המוכרחת העושה הימים וזה יום ליום א"כ זה יעיד ממנוחתו
בשלמות מלאכתו וזה במלאכתו עצמה :

ויצאו וראו בפגרי וגו' הכלתי מאמינים ופושעי ישראל בגופן אמרו
כראש השנה שנשמתן נשרפת וגופן כלה ועל זה אמ'
בגוף כי תולעתם לא תמות ועל הנפש אמר
ואשם לא תכבה או יורצה כמו גדול
מהאש תכבד בגופם מחמת
העפוש בהיו' התולעת
בו ולא תמות
התולעת
מחלות
האש
תם

פירוש מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו

יתכן שבעבור שחזקיהו היה צדיק וחסיד ומאמין אמונה שלימה בשם ית' ובהשגחתו ויכולתו ומציאותו ושכל הדברים נמשכים ממנו ית' ושהוא ממית ומחיה מוריד שאול ויעל והוא מוחץ ורופא והאמין מה שאמר לו הנביא ישעיה בשליחות הש"י שיצוה אל ביתו בהיותו חולה שעתיד למות מאותו חולי והאמין שתפלתו ודמעתו הועילו לו שהש"י קבל אותם ונתן לו רפואה עד כי והפך הטבע כי אז בחלותו חולי היה קצו הקצוב לו ועל הטבע בחלותו חולי ימות ובהבקשם בשאלה שהש"י נתן לו רפואה ויחי מחליו עשה זה המכתב לשלח אותו בכל ערי מלכותו לפרסם ולהודיע לכל העם הגדול שהש"י עשה עמו שהשיב אותו מחוליו אחר התיאשו מחיים וזה בעבור תפלתו שקרא לש"י בתפלתו ובדמעתו וזה מכתב לחזקיהו מלך יהודה שכתב לסבת חוליו שעשה הש"י עמו נס שחיה מחוליו ומלת חליו ר"ל שהיה החולי כ"כ מסוכן שמחייב שימות אם הש"י לא היה עושה עמו נס וזה בעבור שמלת היא מיותרת.

אני אמרתי בדמי ימי נוכל לפרש מלת בדמי לשון דמי ממש והיה רצונו לומר שבהיותו חולה וישעיה אמר לו צו לביתך שכות אמר בלבו כמו שאומרי' הנהרגים ע"י כד' שמת' אשים מחייהם כי לסבת דמי ימין כי האיש הנהרג יאבד דמו או לסבת כריתת דמין במו אוי לי כי נדמתי אלכה בשערי שאול ר"ל שאינו מקוה שנפשו תלך לגן עדן אלא לגיהנם וזה בעבור שהאנשים שמתים בקצרות שנים ובחצי ימיהם עדיין רצונם ולבם מוטבעים בעניני העולם ותאוותם עושים תשוקה בנאוי ודמיהם רותחים ואז הכעס והגאוה והשנאה והאהבה והתאוה והנאוף בעבור זה שכה בשערי שאול ר"ל לגיהנם פוקדתי יתר שנותי כתנטעס למה שאמר אלכה בשערי שאול ר"ל לגיהנ' ואומר פוקדתי יתר שנותי כמו לא נפקד ממנו איש שהואיל וחיי האדם הם שבעים שנה הוא היה חסר ונפקד מיתר שנותיו הצריכים לתשלום השבעי' ונוכל לפרש מלת בדמי לשון דממה וכמו וידום אהרן כי כשהאדם מת ידמו שנותו וימיו **אמרתי** לא אראה יה היה אומר ג"כ שלסבת מיתתו ימשכו לו ב' דברים הא' שלא יראה לש"י והב' שלא יראה עוד פני אדם וכנגד הא' אמר אמרתי לא אראה יה וכנגד הב' אמר לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל ובעבור שאמר לא אראה יה שאין ראוי שיאמר אותו אלא הנביא הרואה מראות אלהים ואיך נתרעם שלא יראה את הש"י הואיל ומעולם לא ראה אותו לזה יה בארץ החיי' ר"ל מה שאמרתי לא

לא אראה יה רציני בארץ החיים שהוא העה״ב כאומרו לעולם ירשו ארץ וזה בעבור שההולך לגיהנם אינו רואה פני שכינה. כמ״ש אלכה בשערי שאול וכנגד הדבר הב׳ אמ׳ לא אביט אדם עוד עם יושבי חלד שבעה״ז לא אראה עוד אדם ולא אהיה בחברת אנשי בגולתי׳

דורי נסע וכגלה מני בעבור שהשארות האדם הוא על ב׳ פנים האחד קיום והשארות האיש והב׳ קיום המין והשארותו בעבור זה אמר עתה לא די שבואת המיתה הכרתית שבא אליו היה כמנע השארותו באיש כי נפשו תהיה נאבדת ולא תזכה לחיי העה״ב כי האדם יתקיים באיש אם נפשו תלך לג״ע ותראה פני שכינה ותשאר קיימת לעולם אבל ג״כ הקיום שהוא במין והוא בהולדה ג״כ יתאבד כי האיש המוליד בנים יקיים מינו והאיש המת בלא בנים כמוהו לא יקיים מינו בעבור זה אמ׳ שבואת המיתה יאבד מינו וימות בלא זרע וז״ש דורי נסע ונגלה ר״ל דורי שדור הולך ודו׳ בא שעמו מתקיים המין נסע ונגלה מני לשון גלות או לשון גילוי ואין לי זרע שאני מת בלא דור שהוא נסע ונגלה במיתתי כמו שנסע אוהל הרועה כי כשאין מרעה למקנה במקום אחר יסע הרועה את אהולו וימיש אותה מאותו מקום שהיה ונשאר המקום שהיה בו האוהל כאלו לא היה שם שום דבר וגם כן המשיל עצמו בזה לדבר אחר והוא קפדתי כאורג חיי קפדתי לשון קפדה וכריתה רוצה לומר נכרתו חיי בחצי ימי כמו האורג שכורת הבגד שארג בחצי ונשאר החצי כן אמר שנכרתו חייו וימיו מדלה יבצעני אמר שמלבד כל זה שאמר שבהכרח יקבל צער גדול על מיתתו בעבור שמת בהיותו בגדולה. כי האיש שמת בהיותו עני ושפל אין לו כל כך צער אבל הוא שיהיה נכרת בגדולה ובכבוד בהכרח יהיה לו המות דבר קשה מאד ומלת מדלה כמו כי דליתני וכמו וגם דלה דלה לבו ומלת יבצעני כמו ויבצע ממקום היפה שבפת רוצה לומר שהשם יתב׳ בצע וכרת אותו בהיותו בגדולה מיום עד לילה תשלימני ר״ל שקודם שיעבור היום והלילה יהיה תשלום וסוף חייו שהי׳ מקוה שבתוך אותו היום יהיה תשלומו וישתלמו חייו׳ שויתי עד בקר כארי אמר כי כשהיה חולה מאותו חולי שה״ית רפא אותו שנשאר כמו איש נבהל ונבעת בשומעו דבר הש״ית שיצוה לביתו ואז התחזק כנגד החולי בכל מ׳וני כחו לצוות את ביתו ולעשות מה שראוי לו לעשות והתחזק כארי ר״ל שויתי ושמתי את עצמי כל אותו הלילה כנגד החולי כארי ר״ל התחזקתי נגדו כארי ולא הועיל לי אותו התחזקות כי החולי התחזק יותר כנגדי וז״ש כן ישבר כל עצמותי ר״ל כמו שאני התחזקתי כנגדו כן התחזקו הוא לנגדי ושבר כל עצמותי ולא נשאר בי כח לחיות כי מיום עד לילה היה תשלום חייתי׳

כסוס עגור אמר שהחולי היה כל כך רע ומר שלא היה לו כח
לדבר ולצוות לביתו אלא שהיה מצפצף כסוס עגור והגה כיונה שנראה
שהיא נאנחת תמיד ולא היה לו כח לזעוק אל הש״י אלא שנשא עיניו למרום
ובקרב לבו היה שואל מן השם יתברך שיעשוק אותו מיד המות הרוצה
להמית אותו וזה שאמר ה׳ עשקה לי רוצה לומר עשוק אותי וקחני בחזקה
ובעושק מיד הממית אותי וערבני רוצה לומר היה ערב בעדי על זאת
החובה שעלי ולא אמות שאני בוטח בך שאם תעשוק אותי מידו שלא
נפטר מן הערבות שאתה יוצא ערב בעדי ׃

מה אדבר ואמר לי עתה מגיד מה שאמר אחר שנתרפא מן החולי
אמר שלא היה יודע במה יקדם ה׳ ואכף לאלהי מרום בעבור
רפואתו שנתן לו וזה שאמר מה אדבר ומה אומר לשם יתברך על שאמר
לי הנני מוסיף על ימיך והוא עשה רוצה לומר וקיים דברו כי כמו שאמר
כן עשה שנתן לי רפואה אדדה כל שנותי רוצה לומר איני יכול לעשות
דבר אחר אלא שאדדה ואכיר ממני שנתי ולא אישן אלא שכל זמני אוציא
בעשות תשובה על המרירות שיש לנפשי כחשבי כי בעונותי זכר השם
יתברך שאמות ובחסדו הגדול נתן לי רפואה אז יהיה מלת שנותי כמו
ימי שנותינו ׃

ה׳ עליהם יחיו רוצה לומר שהיה מבקש מן השם יתברך שעל השנים
שעברו יתן לו חיים יותר והכוונה על השנים שחייתי יחיו שנותי
הבאים וזה לכלות בהם חיי רוחי בסגופים ועתשים שאקח ואקבל על
השנים שעברו שהייתי חוטא בהם ויהי רצון מלפניך שתחלימני ותחייני
שהכל לשון רפואה ׃

הנה לשלום מר לי מר אמר שלסבת השלום והשקט ובטח שהיה לו בשנים
שעברו קודם זה החולי היה לו מרירות בנפשו כי לסבת השלום
היה נשכח מן הש״ית ובעבור זה יש לי מר ואמר שהשם יתברך נהג עמו
במדת חסד ולא שלם לו מדה כנגד מדה אבל חשק את נפשו להציל אותה
מן המות וזהו שאמר ואתה חשקת נפשי להודות לך והצלת אותה מבלות
ואשו בשחת ומלת בלי כמו כנגד יצלו וזה בעבור שהשלכת כל חטאי אחרי
גוך רוצה לומר שעשית כמו שעושה האדם מן הדבר שאינו רוצה לעבור
שמשליך אותה אחריו ׃

כי לא שאול תודך רוצה לומר שימשך מזה שיודה את השם יתברך מה
שלא יוכל לעשותו כמותו כי מי שהוא בשאול לא יודה את השם ית׳
ולא המות יהלל אותו כי המתים בנפשם שנפשם מתות שזה רמז באומרו
מות יהללך רוצה לומר לא המות יהללך לא ישברו יורדי בור אל אמיתך
רוצה לומר שהיורדים לגיהנם לא יהיה להם תקוה לראות הייעודים שהש׳

יתברך

יתברך יעד לאוהביו שהם כלם אמיתיים הן בעה״ז הן בעולם הבא ולא
איכם יכולים להודות לו:

חי חי הוא יודך אמר ב׳ פעמים חי בעבור שכשהוא יתברך רפא
אותו מחוליו היה חי מחיי העולם הזה ומחיי העולם הבא
שבקומו מן החולי נעשה חסיד ושב בתשובה שלימה ואעפ״י שגם כן קודם
זה החולי היה חסיד עכ״ז היה חסידותו יותר ולזה חי חי כמוני היום שנתת
לי חיים ורפואה וגם כן אני חי בנפשי אוכל להודות לך ומי שהוא כמוני היום
חי בעה״ז ובעולם הבא יכול להודיע לבנים אמונתך •

ה׳ להושיעני אמר שעליהם ראוי לומר ה׳ והוא כל אחד יפעול הפעולה
המיוחדת לו והשם יתברך יעשה פעולתו שהיא הישועה שהושיע
אותו שהיא פעולה שיאות לו לעשות לכפי יכולתו והוא
יעשה הפעולה הנאותה לו שהיא ההודאה שיודה את
השם יתברך וזה שאמר ונגינותי ננגן רוצה
לומר אני אעשה ניגונים ומזמורים
שננגן אותם אני ואוהבי
כל ימי חיינו על בית
ה׳ על הרפואה
שרפא
אותי ועל תוספת שנים
שהוסיף
לי •

דברי ירמיהו

בן חלקיהו וגו׳ המפרש אמר כי לפי שהתחיל לקינטור וכמעט כן היו דברי
קנטורין אמר דברי ירמיהו וגו׳ ואם הם דבריו ית׳ ולי נרא׳ שהתחלת הספר
מב׳ בטר׳ אצרך בבטן וזה הפסוק שלפניו וחביריו הם דברי המגיד ואמר
שה דבר רע שירמיה ודבר וכה אמר גזרה היה דבר ה׳ אליו בימי יאשיהו
וזאת דברי ירמיה אשר היה דבר ה׳ :

בטרם אצרך בבטן וגו׳ הנה רמז לא׳ מב׳ דברים אם למה שפי׳ במקו׳ אחר
בממשלת הככבים על הילוד כפי הכוכב שהוא מושל על ההריון
אם כפי המושל על הלידה ואמנם זה יהיה בילדי העכו״ם אבל לא כאלה
חלק יעקב כמ״ש שני גוים בבטנך והוא ההריון ושני לאומי׳ וגו׳ והוא הלידה
שבכל לא יהיו שוים במשפט אא׳ כי ולאום מלאום יאמץ וגו׳ וכן אמור אהבתי
אתכם וגו׳ וז״ש כאן שלא הביט לזמן יצירתו בעת ההריון ולא שעת יציאתו מן
הבטן או ירמוז למה שאמ׳ הרמב״ם ז״ל שהנבי׳ ינבא אחר הטבע מוכן ואחר
שתדבק שכינה רצונו יתבר׳ אליו כמ״ש בישעיהו הן עבדי אתמוך בו בחירי
רצתה נפשי וכן אמר שהיה מוכן מן הבטן או ירמוז למ״ש הרמב״ם וכן שהוא
ית׳ קדש אותו ודבק אליו רצונו ואמר נביא לגוים שלחו כי אפשר לו׳ שינבא
אליו אחר ב׳ אלה התנאים · **ואמר** אהה ה׳ אלדים וגומ׳ אמר כי
לפי שמנהיגי המדינות יקחו הקדמותיהם מן המפורסם וזה בלתי נגלה אל
הנערים אמר לקוצר הימים לא נבו ללכת כאלה ולכן הנער איננו תלמיד
הגון

כגון למדינית א״כ ירצ׳ שמנהיגי המדינות ראוי שיהיה בזקנים באים בימים כפי הקדמות החכם ולכן כשיאמר לו יתברך נביא לגויים נתתיך אשר ג טבע ליבר עמים ולהנהיגם על הצד היותר טוב ולכן אמר הנביא ע״ה הנה לא ידעתי דבר וכו׳ ירצה מצד היותי נער איני ראוי לדבר וליבר גוים ולהנהיגם באומות וכש״ם אם תהיה מלת דבר מלת ארמית:

ויאמר ה׳ אלי בכאן גילה לנו שאין דברי נביא דברי עצמו אלא דברי שלוחו יתברך כמאמר מרע״ה במאמר בזאת תדעו כי ה׳ שלחני וגומר ואמר כי אם דברי הנביא בימרו את העם יהיו דברי עצמו היה ראוי שיהיה זקן ומנוסה אבל אם הוא שליח זולתו ואינו אלא מביא דברי שלוחו לזולתו א״כ אינו מחוייב השליח שיהיה זקן וזה אל תאמר נער אנכי כי על כל אשר אשלחך תלך ירצה אני המשלח ואתה בשליחותי תלך ולכן נוה ואמ״ש תאמ׳ וכו׳ כי ירצה ממנו שהוא המנהיג ואינו כן כי על כל אשר אשלחך תלך: **אל** תירא וכו׳ כי גם להיותו שליח צריך שיהיה חזק ולכן אמר כי אם כיון לומר נער אנכי לומר שאף להיות שליח אינו אמיץ כח להעשה שוטר אל תירא אפס כי אתך אני ירצה גם הענין האמור והנה שאתה הולך בשליחותי ולא מפאת עצמך הוא עצמו יצילך כי במקום שתלך שם אני·

וישלח ה׳ את ידו וכו׳ הנה הלשון הוא שליח השכל אבל לא כל לשון שליח שכל האיש ההוא כי הנביא או המגיד דברי זולתו הוא שליח זולתו וזה שמלח ה׳ את ידו יר׳ נבואתו כענין היתה עליו יד ה׳ ואז נעשה שה׳ נתן דבריו בפי ירמיהו יר׳ שהלשון ידבר דבריו ית׳ ואינו שליח ירמיהו·

ויאמר ה׳ אלי וגו׳ ירצ׳ זאת המראה הגיד והעיד כי הש״ית יתן דבריו בפי ירמיהו ואם שהוא נער כשם שיש אילן יתן פריו קודם כל האילנו׳ והוא נשקד כן אני שוקד על דברי לעשותו ירצה לתיתו עליך ובזה הותר הקושיא למה יעשה אות על המסירות הדבר קודם אבידתו·

ואתה תאזור וגו׳ הנה החכמים דברו כי הש״ית אינו מקפיד לכל נורם כפי הכנתה וכמשך מזה שאם האדם בלתי מוכן אל שלמות לא יקבלוהו עם היותו יתברך רוצה בשלמותו ולכ״א בלא תחת מפניהם שאם הכנתו כעת ימשך החתות ש״יו בהכרח וזהו פן אחיתך לפניהם ובזה הותר הקושיא גם כן למה אמר אף יחת הנביא מפניהם מפני מראה ומפני חטאתו· **הלוך** וקראת וגו׳ כיון באומ׳ מן בתחלת התוכחות זכות נעוריהם להיותו הוא עצמו ביותם כאדם שאומ׳ לחבירו שאין טוכתו אלא בקטנותו כבני אתונות שירא. או נחמדים או כאו׳ לחבירו התמיד אלא כל זמן התמידת על שולחנו מפאת תתונתו ועל הא׳ אמ׳ זכרתי לך חסד נעוריך ועל הב׳ אהבת כלולותיך· **מה** מצאו וגו׳ אחר שאם היו טובים גם

אני מצילם מיד אויביהם ועושקיהם כמאמר כל אוכליו יאשמו אם כן מה מצאתם בי עול שרחקתם מעלי · או יאמר כנגד האומרים שאין השגחה ומביאים ראיה מרעות הצדיקים ואומר או ה׳ משגיח . או עול אבל אינו עול ו״כ אינו משגיח כמאמר ה׳ לא ייטיב ולא ירע או איה אלהי המשפט בתרי עשר ועליו אמר אחת היא ע״כ אמרתי תם ורשע הוא מכלה ירצה אחר הק״ב אשר אמרתי כי מה שאמרתי היה שתם ורשע הוא מכלה ולכא מה מצאתם בי עול שבכיתם עליו שאיני משגיח וריחקתם או מעלי ואמרו אז וילכו אחרי ההבל ויהבלו לרמוז שהישארות הוא בהשכילו המושכלו׳ הקיימות כאומרם כל היודע שיעורו של הש״ית מובטח לו שהוא בן העה״ב אבל המשכילים מושכלות אובדות המה יאבדו ג״כ עמם ולכן שה העוזבים הש״ית ומרחקים מהשכיל בשיעורו אשר הוא נימוס הנמצא בכלל אשר זה יושג מצד התורה השדי׳ אשר היא ג״כ הבלו אמון ונימוס והולך ללמוד חכמ׳ זכות אשר היו שאם כלה כי אין השכל האנושי מושכל מפאת עצמו מה שלמעלה מהגלגל אשר הוא הקיום א״כ באבדת המושכלות יאבד המשכיל וזהו וילכו אחרי ההבל ויהבלו · **ולא** אמרו וגו׳ עשה להם ג׳ מיני נסים הא׳ הוציאם מתחת חיוב המערכת עצמו המחייב עבודת׳ · הב׳ תת להם לחם ומים במקום ציה וערבה · הג׳ הוליכם בדרך לא ידעו אדם ועל כולם אמר ולא אמרו איה ה׳ המעלה אותנו מארץ מצרים הב׳ המוליך אותנו בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות · הג׳ בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם והוא הוליכם בעמוד ענן ההולך לפניהם :

הכהנים לא אמרו וגו׳ הנה תמה מאד שימצא וא׳ מהמציאות רפים מבלא מציאות האחר כן בלא אב עבד בלא אדון תלמיד בלא רב ושו המצטרפי׳ עמו יתכר׳ לא השגיחו במציאותו כי הכהן הוא המשרת ועבד אלא אמרו איה וגו׳ · ותופשי התורה והם התלמידי׳ ולא ידעו את רבי׳ וכמשך מזה כי המלך אשר נאמר עליו ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגומ׳ לא ידע מלך מבא ליה ולכ״א והרועים פשעו בי וכן מהאחרים והם התלמידים אם לא יחכמו כדברם אשר החכמה היא מעלה מהמעלות לעלות ש׳ הנבואה לא ינבאו וזהו והנביאים נבאו בבעל · **לכן** עוד וגו׳ כבר הקשו בכאן אם עד הנה כפור מה שהיו עושים האבות או ספור הכהן והמלך והרב וכו למה יריב את הבנים אלא שהוא ידוע ששגגת לימוד עולה זדון ירצה השאלות הנופלות בעיקר המצוה אין להם סליחה ושה הפושעים הם מזה הבוג ולא נאמר שהרב או הכהן לא למדו את שה יפרעהו עליהם כי היה להם לידע ולכא עוד אריב אתכם ואת בני בניכם אריב לומר אפילו בני בניכם היה ראוי שידעו אלה הדברים ואם הם קטנים כי מיעטה בדברים האלה וזהו כי עברו איי כתים :

טיוב

ולי

(ולפי זה כיון שהבני נתנו בהם לערבי' עבא כי עוד על מה שיריב אתם ס לא יספיק לכפרת רו לא ייוכרו הנה גם את בניהם לריב גם עמה' ומועט' לפי זה יוכרו ב רבויים עד ואת כנגד בנים ובני בנים):

החמיר גוי וכו' כבר ידעת שכמם שנפרע מן האומה העובדת ע"א כן נפרע מאלהיה וזה להיותה מכנעת כח ית' תחת אותו השר אשר עליו אמר לא יפקד ה' בלוח לו כי רל קנא הוא ולכן כשמאר האומו מה מחלפי' אלוה באלוה אחר אינם מכניעים כח ית' תחת שלא עבדוהו כלל אבל מכניעי' כח לא שהיה כלא שהיה אחר אבל ישרא' כשעובדים ע"א מכניעים אותו ית' תחת לא אלהים כאומרו צור ילדך תשי ואמ' העבדתני בחטאתיך ולכן מהאלוה גם כן וזה ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלא יועיל אם כן אפרע ג"כ משוה וזהו שומו שמים על זאת וכו' נאם ה': **העבד** ישראל וכו' הביא ראיה על מה שאמר למעלה אותי עזבו ואמר אחר שכל דבר אחד אבל קנינו עד שהאלוה ירצה בקיומו של לוה בסבה שאמר החכם אם כן אם ישראל הוא קנינו ית' ועבדיו לא יעזבם לבז אבל עזבם לבז שנאמר עליו ישאגו כפירים יוליד כשרות בותר הנמשך הפך הקדם והוא שאינם עבדיו והוא שאמר אחריו הלא זאת תעשה לך עזבך את ה' אלהיך הרי שתמצא הדרוש ראבונה אותי עזבו והב' הקדמות הבקש בהעביר ישראל ושנוי הנכתר בעליו ישאגו כפירים גם בני נף והולידו הדרוש והוא הלא זאת וכו' עזבך או יהיה פי' הלא זאת תעש' לך יר' שזה כבר מורגל לך כי זה עצמו עשית בעלותך ממצרים כשהיה הוא ית' מוליכך בדרך על ידי העמוד כאו' נתנה ראש ועתה מה לך לדרך מצרים:

תיסרך רעתך וכו' רע ומר עזבך את ה' הוא מר ולא שיביא תועלת כמהירות כתרופות המשלשלות אבל הוא גם כן רע שמעתיו:

כי מעולם וכו' ירצה שחטאתם רע רב ושהם בכתו עצמם ואינם מוכרחים עליו וזה כי האדם המוכרח על המר מפאת אחר אין עליו תרעומת וגם אם נולד בתוך עם טמא שפתים עם עמקי שפתים לא הורגלו במדה מהמדות אין להם אשם גדול מזה כי מעשה אבותיהם בידיהם עד שלפי זה לא נענשו האומות בע"א שהיו עובדים אבל אשר הוא בבחירתו עם היותו בן חכם ולא ירא אלהים לבדו גדול עונו מנשוא אשר על שתי אלה אמר דוד אנא ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך כלומר בטוב פתחת למוסרי ירצה הוא בבחירתו אבל לך אזבח וכב' אלה הוכיח אותם מעולם שברתי עולך והוא התו ברשותו:

ואנכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת וזהו טוב א"כ הוא עצמו סבת חטאתו וזהו איך נהפכת לי סורי הגפן נכריה ואיני רוצה לסליחה וזהו כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית ירצה אם לא שיביא

חטאתי

חטאתו מה אני אפשר כמו שאמר איך תאמר וכו' : **פרא** למוד
מדבר וכו' ירצה עם היות שיהיה משורש טוב רב בחירתו בעת גבר תאותו
עליו אפש' שיחטא מבלי שימשך חלול שמו ית' כי יגברו תוקפו ולא היה רצונו
להכעיסו אבל התאוו תאוה להכעיסו במע' ידיהם וזה אם הפרא הוא
למוד מדבר הנה מוכרח למלאת תאותו כי באותו נפש יצטרך לשאוף
רוח אשר הוא נמצא במדברות יותר ויסתפק ממנו ולא יבקש יותר אחר
שבו ימלא תאותו באותו נפש יצטרך לשאוף רוח אבל בני ישראל אינם
מדברים להצטרכם שיו כלל אלא שהם מבקשים תאוות ולא יסתפקו במה
שישיב צורכם ואם כן מי ישיב וימלא תאותם אחר שהם מבקשי' מה שאינם
מצוים אשר עליו אמר משה עם הצאן ובקר ישחט להם כפי' שם עד שלכן
נכתב תאותה באל והתאוה היא תאוה להם עד שאם יתנו להם בביתם
בשעת צמאונם מים קרים לבל ילכו במדברות לא יסתפקו בהם כמ"ש להלן
מנעי וכו' כלומר שנותנים לו מים לרוות ולא ילך ליגע גופו ולא ירמה
שלא יעשה כן הפרא הנז' כי אם היה מאיש המים בעת צמאו
לא ישאף רוח המדבר או שידבר כל אותו הפסוק בפרא נאמר כי הפרא
למוד לשאוף הרוח לצמאו ולרוץ במדברות לצמא הרוח ולכן המבקשים
אותו בל ילאות ימצאוהו בחדש היום אשר אז יש לו רוח יותר אם כן הצורך
הביאוהו שיתפשוהו ואליהם אמרו מנעי רגלך מהמדברו' וכו' וגרונך מצמא'
ולא רצה כי כבר נואש מן הפורענות הנמשך לו כפרא הנז':
כבושת גנב וכו' כבר כתבנו כי בושת עלומיך בישעיה מאמ' הקבה
כי הבושה אינה מעלה אבל בנערים הוא קנת מעלה אשר
הם לבדם מורגלים בדברים המגונים הצריכים אל הבושת ולכן נאמ' נער
ביישן ולא זקן ביישן ואלה חשבו שאם אמר שים ביישנים ירצה הגדולי' ולכן
גם הגדולים והזקנים נתלבשו מהבושה כאלו היא מעלה במוחלט וזה הוא
כבשת גנב כי ימצא כן הובישו בית ישראל המה מלכיהם וכו' לא הקטנים
לבד עד שלא תמצא להם מעלה אלא זאת וזאת אינה מעלה לב' סבות אם
לפי שבעליה גדולים וזקנים ואף לפי שאמרת שהיא קנת מעלה הוא שע"י
הבושה ישוב מהחטא ההוא אבל הם לא ילבשו מהבושה הזאת המביאה
לשוב מהעבירה אלא מהבושה המגעת לגנב כי אין לו בושה אלא ירצה
ואינם לשוב אעפי' שיתביישו כשימצאוהו בעבירה • או יאמר כבושת גנב
כי ימצא ודעתו שאין להם בושה שלא יראה ואין נמנעים מהחטא מן הבושת
אלא מהיראה כאומר' ז"ל שאלמלא מורא וכו' וזש שנמצא להם בושת הגנב
הנמצא בעבירה כי היא אינה בושה אלא יראה כי כבר גנב אבד הבושה
אומרים לעץ וגו' הנה בית ישראל לא ידקדקו בכתובים אלא להרע וזהו
כי הוא ית' אמר וראית את אחוריו וגו' כי אפשר לראות ממנו כי

המשתלשלים

המשתלשלים ממנו כפי׳ הרמב״ם ז״ל הרמוזים באחרויים אשר שם העורף אמרו א״כ לא נוכל להביט אליו ית׳ מפאת פניו אביט ש׳ עורפו והוא אחוריו ונשתחוה או לו כמנהגו אם כן משתחוים אל צבא השמים ואל עץ ואבן אשר הם המשתלשלים וזהו אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילידתנו וגו׳ ואשר אליו רמז באומרם ז״ל א״ל נימריכהו משה רבינו תמנאהו מפורש בפירושינו למאמרים ובעת רעתם וגו׳ הנה מנד אי אפשר לשדד המערכות כי אם מנד פנים ית׳ אשר בו מהוה והם טועים מאד שהם פונים אליו מאחורים ׃

ואיה אלדיך וגומ׳ הנה המערכת אין בידו לעשות אלא פועל מיוחד כי אין מלאך א׳ עושה שתי שליחיות כפי׳ במאמרי׳ ולכן אין שני מקומו׳ בנות מזל א׳ כי אותו רגע שנדדו ומזל המושל אם הוא השליט במקום ההוא בפי התוכנים ואם הוא טלה יכולת על הראש ואם שור על הנואר ואם תאומים על הזרועות וכן כולם אם כן טלה לא יוכל להציל על הנואר ולא הזרוע ולא שור הראש כי כל א׳ מהם מצילים דבר מיוחד לפי שהם שליטים קטנים על דברים מיוחדים זא״כ אמר אחר שמבבר עריך היו אלדיך שזה נעשה לפי שאין יכולתם שוה בכל אם כן להם להושיעך בכל מין רעה שישג לאותה אומה או יר׳ אחר שאלוהות רבים וכל א׳ יכלתו על דבר מיוח׳ אם כן מכל רע הבא איך ינילוך כי א״א שאין בינים הממונה על אותו דבר

התשכח בתולה עדיה וגומ׳ כבר פירשנו בישעיהו בפסוק הן על כפים חקותיך כי החכם אמר שהמעלה לא תפול בה שכחה אחר שהיא קרוייה בהרגל וההרגל טבע שני וכשם שהדברים הטבעיי׳ לא תפול בהם שכח׳ לא תפול במעל׳ עד של כ״א אם אשכחך ירו׳ וגו׳ וכנגד׳ אמ׳ התשכח בתולה עדיה כלה קשוריה ועמי שכחוני כלומר שכחו המעלה וזה הפך הטבע׃

מה תטיבי דרכך וגו׳ ידוע מאמר החכם שהמעלה תלקח ממה שיבאר החכם תמנאהו כגדרו במעלה ועליו אמר כי כ״כ ים חכמים להרע שנלקח למוד מהם לכל הרשעים כי באמת דרכיהם טובים מאד להגיע אל

מה תזלי וגו׳ הרונים לעשות דבר מגונה ישנו את דרכם לבל יראו אותם בני אדם ולכן ישנו את דרכם הישר׳ ללכת אורחו׳ עקלקלות ואם יאריכו בדרך וזהו מה תזלי מאד כי הולכת מהלך גדול ואותו המהלך הוא לשנות את דרכו שלא ישגיח בהם ׃

לאמר הן ישלח איש את אשתו אמר שהאשה המגורשת אם תנשא לבעלה האחר לא תוכל לשוב לבעלה הראשון אעפ״י שהשליכה והיתה לאיש אחר הוא לשם קדושין ואת דרך זאת ולא עוד אלא וגו׳ ועכ״ז לא שבת ולא רצית לשוב ׃

ב שאי עיניך וגו׳ אמר שעשתה זנותה בה אכל דעתה להסתירו על דרכים ישבה חוץ לעיר ועכ״ז לא יכלה כי ערוה בשר לתתן וככר ידעת שהעדי׳ בזה הנ השמים והארץ ואעידה בם את השמים וגו׳ א״כ כשהשמים

חן

א"ו לא יתמו עולם יעידו על זכותה שנא' ועצר את השמים א"כ אעפ"י שרצת
להסתירו לדרך לא היה בידה כי השמים גלו את עונה שנא' וימנעו רביבים
ומלקוש לא היה עדות: ומצח אשה זונה הלך וימנעו רביבים כי
הזונה שלעיני עדות כה: הלא מעתה וגומ' הנה האב צריך שיזכנו
בתחלה הבנו להוותו וגם בהיותו בן קטן לגדלו אבל אין הצורך שיו לשומרו
לעולם שהאב יצטרך אליו הבן שיחיה האב כל עוד שיחיה בנו. מה שלא
יהיה הבורא ית' כי הוא ברא עולמו וצריך עולמו שיו לעולם לשומרו כי הוא
ב"ה ונבראו ויעמידם לעד לעולם כי מציאות העולם יצטרך אליו מציאותו
שהעדר. כאשר ידעת החכמים. המכ' כי למדנו אכי יהולך לפניהם יומם ר"ל
שומר מטטרון ששמו כשם רבו יר' כי הוא שומר ושמו מוכבס עליו וזה חשבו
שהוא ית' לא נצטרך אליו יותר מצורך הבן של האב אשר הוא להוליד אותו
ולגדלו לבד ועתה שאלו כשני העמידה וגדולי המעלה לא נצטרך לו וזה
בלה. מעתה קראת לי אבי אתה כלו' אתה חשבת שים לי עמך ערך האב של
הבן אלוף נעורי אתה ירצ' שאינו צריך אליו בימי הנעורים אבל אינו צריך
אליו בימי הנעורים גם לעולם לשומרו: הינטור לעולם אם ישמור לנצח
ישפט: זה סבה שתעש' הרעות או יר' הלא מעתה קראת אבי כשמוכיחים
אותה שעזבה את בעלה ומדוע לא שבה אליו אמרה שהוא אביה ואז היא
אומרת אליו מחבלת כמיה. הרי שלא סבורה בו שהוא אביה ואשר כראה
שלא לגרע ולבלתי עובדו כאשתו או יר' הלא מעתה קראת לי אבי כשראית
שנמנעו רביבים ומלקוש אז תשוב להתפלל לו ולך. רא"ו אבי אלוף נעורי
ותזכרת לפניו י"ג מדותו שאינו נוקם ונוטר לעולם. והדרכה זה. הסרין כונת
שלא עשה יותר. והו הנה דברת אלי ותעשי הרעות כלומ' הנה בעת שהיא
סקכרה כל זה דרך תפלה תעשה כל הרעות האלה וזהו הדבן של בני אדם
בעונותינו שדכו: ויאמר ה' אלי צדקה וגומ' הנה אין מי שיפול לבגוד
עבנועי' ביותר תמת הראותם טובי' ואמינו להם להפקיד בהם ואחר יבגדו בם
כענין הזהרו מן השבועים וכן קרא לו יתכר הפקיד כיתרון ברגתו כיד
יהודה שלקו ותמם תגא בורא לפב ישראל שכא' כי יפלא ממך דבר ואחר
בגדו בו. ולכן קרא אותם בוגדה שלא יפול בעטרת השעפי' ולכן בשילכו
להם להשיפם אבל אמנם מה יעשו שאין להם בעלי אחר ששבע יהודה
בכר בגדו ואל מי ילכו כי יפלא בעיניהם דבר ולכן אמר אך תדעי עונך
בלומר שובי אלי אבל ראוי שמכאן והלאה תדע מקום החטא בחוטן שלא
תצטרך ללכת אצל אחר ושיא כי תרבו הנה התימה אמר שבימי משיחנו
לא יאמרו עוד ארון ברית ה' עד שהוצרך סר'דק ז"ל לפרש שבל זה יאמר
לענין נאת המדון למלחמה שלא יצטרכו עוד אליו אחר שיבטח על השלום
עד לא שבכם שהיה בימי קד' אבו' לכתו' מה שינתן עם' אבל כולם היו יודעים

אותה ע״פ כן הבטיח הנביא בימי המשיח שלא יכתבו התור׳ שכתב׳ עתה ליכתב להיותם שגורה בפיהם כאומרו ונתתי לכם רועים כלבבי ורעו אתכם דעה והשכל ואז לא תכתב התורה שככתב וזה לא יאמינו עוד ארון ברית ה׳ כי להיותה כתובה בימי יאשיהו אבדו אותה עד שמצאו אותה בימיו וזה קרה להיותה כתובה בארון לא כלב או ירמיו למה שהיו בוטחים בהיכל ה׳ וביארו הענין היכל ה׳ היכל ה׳ עתה יאמר שלא יבטחו עוד בארון ולא יאמינו עוד שהוא יציל׳ אותם עם היותם מכעיסים ׃

בימים ההם ילכו וכו׳ הנה רצו ללכת אל ארץ ישראל כנוחלים אותה מאבות׳ וזה ילכו בית יהוד׳ על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכ׳ כאלו מאבותם תבא להם וע״דה אחר שחטאו נדונו הם למיתה ולגלות ג״כ מה שלהם כי נכקיהם למלכות כמפור׳ אגלי כאבינו מת במדבר כפרשתו וא״כ חזרה הארץ לו יתברך ואינם יורשים אותה מחמת ומפאת אבותיכם אבל הוא יתברך שיכחילוה מנדו יתברך שיעשו כניו וזה יעשה בשיקראהו אב ואז יעשו בניו ליכחל אותם וזהו תחבולה מאתו יתבר׳ וזהו אנכי אמרתי איך אשתך בבנים כלו׳ איך אעשה אותך בן לי לתת לך אותם הארץ ואו׳ אבי תקרא לי ואמכם אמרו ומאמת לא תשובי יר׳ שלא כאמר מה שהיו אומרים אבותיכם כמו שכתוב למעלה שהיו גם כן קוראים אותו אב להרע לו ירד עלינו יתברך וינטור לעולם כמו שפירשנו למעלה אבל אתם תקראו לי אבי אבל מאחורי לא תשובי כמו שעשו אבותיכם ׃

אכן בגדה אשה מרעה הנה התדבקו׳ הוא יותר גדול בין האיש לאשתו מהאב לבנו להיותם לבשר א׳ ובעבור זה יעזוב איש את אביו ואת אמו אמנם מי שהוא יותר דבקות אמיץ בין איש לאשתו ולאב לבנו והש״ית לישראל גדול מכולם עד כי הוא בן אי אפשר שלא יחיה הבן לעולם אבל האשה אפשר את בעלה להיותה לאיש אחר והוא יתברך שתהיה כנסת ישראל אלוה לענין הדבוק הגדול ואז קרא אותו אב כמו שאמר הלא מעתה קראת לי אבי אחר הזנות הנזכר למעלה ואחר שהוא יתברך אמר אבי תקראי לי לפי שמשך שמאחר לא תשוב האשה לקנות האפשרו׳ ככן שלא שלא יהיה כן או תקראי א״כ אבל אכן בגדה אשה מרעה ולכן קראוהו בעל והוא לזה להיות האפשרות להפרד וזהו שאמר אחר תקראי אבי ומאחרי ירנה שלא יהיה כן או לא תקראי לי אב אבל אשה אכן בגדה אשה מרעה כלו׳ קראוהו והוא לעזבו ולתעבו ׃

נשכבה הנה בכאן ביאר שהבושה שאמרנו עליה פעמים רבות שאיכה מעלה ואם היא התחלת מעלה אבל בנערים ואנחנו נשכבה בבושתינו אנחנו ואבותינו מנעורינו עד היום הזה אבות ובנים בימי הזקנה כמו בימי הבחרות ׃ **אם** תשוב וכו׳ הנה התשובה הראויה בכללת

בכ׳דברים הא׳ המיר הבגדים הנאים והפעולות הרעות שעליו והב׳ עשות
אותם טובים ואמר שאם ישוב אליו יתברך שיעשו פעולות טובות גם הוא
ישיבהו ויקריבהו אליו ואם לא ישוב אלא שיסיר השיקוצים לבד לא
ישיבהו ויקריבהו אבל לא יגלה מארצו וזה לא תנוד :

הגידו ביהודה וכו׳ הנה מנהג המדינ׳ כשירצו לחדש דבר בעיר יתחברו
מנהיגי העיר בבית קבוצם ובעצת כולם יחד יעבירו קול בעיר
בחצוצרות וקול שופר לאותו קול יתקבצו כל העיר לשמוע ואחר יקר׳ הקור׳
באזניהם אותו דבר המוסכם מאת המנהיגים הנז׳ ועכז׳ רמז בזה הפסוק
דבר כפול ומכופל הגידו ביהודה וכו׳ נוה שישמע דבר זה בכל העם וזה
יעשה בזה האופן שיגאו העברת קול השופר הנז׳ ראשונה וזהו אומ׳ תקעו
שופר וכו׳ יר׳ צוו שיתקעו שופר בארץ שאליו יבואו כלם קרואים ומקובצים
ואחר אמר האספו ונבואה אל ערי המבצר אחר הקבוץ יגידו אליה
הראויים אלה הדברים במצות השר ׃

עלה אריה וכו׳ ירצה שעשו וישראל שונאים זה לזה בטבע עד
שמלחמותיה׳ איננה זה של כנגד זה עד שכשזה קם זה נופל
וזהו שאמר שכשעלה ארי׳ וכו׳ וכשנסע זה ממקומו היה לשום ארצך לשמה
כי אל מלחמתו אל אחר ׃ **על** זאת וכו׳ ירצה היותר רע שבכל זה
הוא היותנו עדין בחרונו כי החסיד יותר ירע בעיניו מהיותו הוא בבת חרון
אפו ית׳ ממה שירע לו מכתו ממנו וזהו שלא הקפיד על מות ישראל שא על
חרון אפו ית׳ ׃ **והיה** ביום ההוא יאבד לב המלך וכו׳ ׃ החכם אמר
שהמאושר איננו קל התנגעות ולא יתמה מהרעות ולא מהטובות הגדולות
כמו שיתמה הגרוע ממנו ולכן יאבד לב המלך והשרים אינם בעלי האושר
והכהנים נשמו אבל לא יאבדו והנביאים יתמהו ולא יאשמו ׃

ואומר אהה וכו׳ הנה למעלה אמר אם תשוב ישראל במראה פנים
נהובות להם ועתה יבא עליה׳ רעה וזהו שאמ׳ השא השאת
וכו׳ נגעת חרב עד נפש והשיב בעת ההיא יאמר לעם הזה ירצה ישיב
לזאת השפה שהוא ית׳ רואה רוח שפיים במדבר והוא הרוח שזכר למעלה
שילכו בית ישראל אליו לעבוד ע״א כאמור באות נפשה וכו׳ שאי עיניך על
שפיים וראי איפה לא שכבת ולכן אמר רוח צח שפאיים במדבר והוא
הרוח ולא לזרות ולא לזרים אבל לע״א רוח מלא מאלה יבא לי כלומר זה
הרוח עולה אלי כי הוא כנגדי ולכן חיוב שאדבר משפטם אותם כמו
שדברתי ׃ **הנה** כעננים וכו׳ ירצה יעלה למעלה כעננים לעלות
בזמן הליכתו לירושלים כי גובה הוא ותקל הליכתו יותר מעננים ׃

דרכך ומעלליך וכו׳ ירצה רעה גדולה היא רוע הפעולות אבל יותר
רע הוא בעשות הפעולות והרע ההוא בהסכמת המחשבה

וזה

וזהו זאת רעתך כי נגע עד לבך ירצה הרע הגדול הוא שנגע על הלב
והמחשבה רוע הפעולה · **עד** מתי אראה נס וכו' וכו' לפי שאמר שלבו
ומעיו חמרמרו מפני שופר המריע תרועת מלחמה התפלל על זאת הזמן
שישמע אותו שופר אשר הוא נס הגאולה ·

כי אויל עמי וגו' הנה מאמיני הקדמות יחשבו שאם היה העולם מחודש
ברצונו יתבר' יהיה הרצון משתנה שאל"כ למה לא בראו קודם וכו' וזה
בעל מנ"ט הרב אמר שכמו שהוא יתבר' לא נשיג מהותו כך לא נשיג רצונו
אחר שהוא ורצונו דבר א' וא"כ כמו שהוא בראו אבל לא נשיג למה לא בראו
קודם או אח"כ וזו טענה נכבדת כנגד מאמיני הקדמות ואמ' שע"ה בקהלת
עת ללדת וגו' מה יתרון העושה בכל אשר הוא עמל וגו' את הכל עשה יפה
בעתו אחר שאמר שהכל תחת המזל הקצה ואם כן מה יתרון העושה כי
הבחירות שקר וראוי לעצות בו שאמת הוא שהכל נגזר בעתו כאמור וגם
הוא אמת שהעולם נתן בלב האדם ובבחירתו אבל לא נשיג איך אפש' זה
וזהו מבלי אשר לא ימצא וגומ' כי זהו דעת אלהי לא ישיגהו זולתו והרשעים
שהחכמים בטענה אח' להרע ולא בשנייה לטוב וז"ש כי אויל עמי כי אחר
שאותי לא ידעו רצון מהותי ג"כ אפש' להם לידע רצוני והיה א"כ להם טענה
טובה אבל בנים סכלי' המה חכמי' המה להרע כלו' לעשות טענו' פלוסופי'
להאמין אמונה רעה ולהטיב אמונה טובה לא ידעו חכמה והיא הטענה
הא' ג"כ נולד מזאת הטענה שהוא יתב' ברא עולמו ברצונו מאין וזהו שראה
הנביא בנבואתו ואמר **ראיתי** את הארץ והנה תהו וגו' ירצה אני
רואה בנבואתי שהוא אמתה שאמר הכתוב והארץ היתה תהו ובהו
ואין אדם וכן ראה ראיתי ההרים והוא היסודות וכן ראה והנה אין אדם
ירצה שהיה העולם בלא צורה מהצורות א"כ כמו שהוא יצרה אפשר בידו
להחריבה וזהו ראיתי והנה הכרמל המדבר וכל עריו נתצו מפני ה' מפני
חרון אפו כי כה אמ' ה' שממה תהיה כל הארץ הנה לפי התחל' המחשבה
ירצ' נותר עצמו כי אמר שממה תהיה דרך כלל ואחר, כך אמר וכלה לא
אעשה והנה אם כן שאלו הדברים יאמרם אדם בפיו מבלי שיחשוב בלבו
תכלית דבריו ואם כן לא נאמין שיהיה כן כמו שנשפוט ולכן אמר:

על זאת תאבל הארץ ירצ' יותר רע הוא שמה שחשבתי או בלבי והסכמתי
עליו וזהו על זאת תאבל הארץ כי על כי דברתי זמותי ירצ' שזמותי מה
שדברתי ולכן לא נחמתי ולא אשוב ממנה וישאר אם כן הקושי' איך אמר
וכלה לא אעשה והשיב שהארץ יהיה כל הארץ מיושב או בלתי מיושב
וז"א בפרט ע"כ המיושב וכשאמר שממה תהיה כל הארץ ירצה המיושבת
וזהו מקול פרש כי פי' כל הארץ ירצה כל העיר עזובה ואין יושב בה איש
ואת שדוד מה תעשי לפי שאמר שהעיר תהיה עזובה ירצה שאין המשפט

שגיע לאנשיה ואת שדוד וכו' ירצה שממון הארץ הוא משפט גדול על
אנשיהם כי הם מוכני' לכל רע ולחרב ולרעב ולדבר אל ארץ לא ישב אדם
שם כש"ה להלן אוי לי כי עיפה נפשי להורגים : כי קול כחולה וכו' ירצה
כבר פי' כפי' ישעיהו בפסוק אוי אנחס וגו' שהנ"ה שב מחרונו עלינו מפני
כעס אויב פן יאמרו ידינו רמה וזהו שאמ' כנכת ישראל אוי נא לי כי עיפה
נפשי להורגים ולא אמר לנהרגים・

שוטטו בחוצות ירושלם וכו' תדע שאפשר לעבור הדת באחד מב'
פנים בעבור על המצות אשר בין אדם לחבירו ובעבור על ה
החמורות והם בינו למקום ועדה היותר רע הוא, זה האחרון כי אז נגעה
חרב עד נפש כאומרו הרהורי עבירה קשים מעבירה ועל ב' אלה היה
תמיהת הנביא כי על שניה' חטא ישראל כאומרו שוטטו אם יש עוש' משפט
כי המשפט בין אדם לחבירו מבקש אמונה כי האמונה לאלהים הוא・
ואם חי ה' וכו' הנה כנגד המשפט בלבד וזה שאם היו בנ"ד כופין אותו
להשבע באלהים לשקר ישבעו ואמר הנביא ע"ה כי הוא אין בלבו
שישראל יחטאו באמונה רעה כלל אבל חשב שחטאתם היתה בדבר
המשפט לבד ובזה עשה המופת הנז' למטה אמנם מנא שהיה גלוי וידוע
לפני היודע לבות וכליות שהיו כופרים בו בלבם אורבים וזהו ה' הלא
לאמונה וכו' ירצה הוא ית' על האמונה הביא אותם אבל אני חשבתי שלא
ג"כ חוטאי' כ"א על המשפט וזהו ואני אמרתי לך דלים הם נואלו כי לא ידעו
דרך ה' וכו' ולכן עשה המופת ואמר אל הגדולים וכו'・

אלכה לי וגו הם חוטאים בבלי דעת לא מצד הכפיר' א"כ היודעים
לא יפלו באותו חטא עצמו ולכן אלכה לי וכו' כי המה ידעו
דרך ה' וכו' אבל המה יחדו חטאו אם כן נרא' שהיה הכפירה בלבם וזהו
שברו עול והוא עול מלכות שמים והיא הכפירה ולכן עשה זה המופת ואמר
על כן וכו' ירצה אריה אשר בארץ ואשר בשמים ממעל שהוא הערבות
עלו הנה החכמים הסכימו כי הוא ית' נוגרה לעולם ועד שתקיים אשר
לדבר הוא מציאותו יתברך ולכן אמרו שאם ידומה העדרו יתברך
נעדר העולם בהעדר החומר ובהעדר צורתו ועזה אמר הסתר הסתיר
פני והיה לאכל וזהו שאמר ג"כ בכאן הסירו נטשתיה כי לא לה' המה
אחר שאינם כן יתברך תבוא התכלית בהם אבל זה אפשר כי אישים כן
בהם אפשר לנפול הסתר פנים מה שא"א בעינים והנשארים כמו במבול
מכל מין מבלי עון לעבדו ולכן אמ' נטשתיה והם הקעיפים לבד אבל כלה
אל תעשו : כי בגוד בגדו וגו' ירצה כבר ידעת מאמר החכם על הנורות
הנבדלות אשר הטוב בחלקו על רבו ואמרו ונשבו על זאת הסברה לא היו
ששות לורות נבדלות ואמר הקודם והמתאחר בתנועה בטבעו יתב' שא"א

שיוכל

שימצא זורה בחלוק ונגוד על עצמה בהתנגדות הקודם והמתאחר זה אל זה לכן גם אלה בני ישראל חולקים עליו יתב׳ וזה לא הוכח א״כ איך אפשר שימצא הבכה יתבר׳ במציאות בעל הצורות שא״כ ימצא בעצמו מי שיכחיש עצמו וזהו שנתן טעם למה שאמר כי לא לה׳ המה שאינם נמצאים בו לפי שבגוד בגדו בו ׃ **כחשו** בה׳וגו׳יר׳הן אמת שיש משגיח אבל אינו הוא וזהו לא הוא כי הם חושבים שהמשגיח הוא שכל הפועל אם כן לא תבא עלינו רעה בהשגחת המשגיח ׃

והנביאים וכו׳ירצ׳אין נבואה באותה שאמרו מאמיני ההשגח׳הפרטית אחר שאין השגחה כאמור א״כ אין קול מדברת מגעת אל אזני הנביא והוא הקול הנקרא אבל הוא ענין רוחני ואולי קורא רוח הקדש אבל הדבר אין להם באמרם כה יעשה להם כלומר כה כמו שאמרנו שאין דבור ידבר לנביא אלא רוחני · או ירצה כה כמו שאמרנו לא תבא עלינו רעה וכו׳ כי מ״ש שלא יבא עליהם רעה אינו כן אלא שיבא אבל זה יעשה להם או ירמוז למלת כה שמתנבאים בה הנביאים ׃

לכן וכו׳הנה הוא יתברך נקרא הוא אש כנאמר כי ה׳אלהיך אש אוכלה וכו׳והכוונה כי כמו באיש הנוגע באש יותר מדאי ישרף כן הנגשים אל ה׳יותר מהראוי יאכלהו אש אשר לא יעלה מן המתאחר אל הקודם ולכן זה הוא יתברך וכו תדבק אבל על ידי אמצעי והוא הנביא או הת״ח כאומרם ז״ל כי באמצעותם לא ישרפו כי החכם בינו וביניו כמו השחוח בין עצם לבשר ולכן כשלא ימצא חכם אלא שנפגש בו יתברך בלא אמצעי נשרף א״כ כשאמרו אלה על הנביאים שאין הדבר בהם נעשו כאלו אינם אמצעיים ומביאים הדבר אלינו בלי אמצעות אחר שאין אנו מקבלים אותו מהם ומאמינים להם ונשרפו בדבר עצמו שהוא אש כי ג״כ נקרא הפה אש וזהו לכן כה אמר ה׳צבאות לפי שאינם מקבלים מהנביאים אם כן הנני נותן את דברי בפיך לאש ׃

ויאכל קצירך וכו׳ירצה שיש לדקדק איך יאמר שאכלו בניהם ג״כ שנית שאיך למה אמר בבנים יאכלו אחר שקוד׳לכן אמרו ג״כ והכוונה שכל מיני מאכלים אשר היו אוכלים אותם עד פתח הם ובניהם יאכלום אויביהם והם לחם ובשר ויין ושאר מיני פרות וזהו יאכל קצירך וכו׳ ירצה יאכל הקציר והלחם אשר היו אוכלים בניך ובנותי׳ וזהו הלחם יאכל צאנך ובקרך זהו הבשר יאכל גפנך ותאנתך זהו היין והפירות ׃

והיה וכו׳לפי שמדתו יתברך לתת מדה כנגד מדה ולכן שואל למה ה׳ מכות האלה ביחוד והשיב כאשר עזבתם אותי ירצה באלוהות וזהו אשר חלק ה׳אותם לכל העמים אין יכולתם כ״א על הארץ ההיא המיוחדת להם כי יכולת השרים במקומם לבד ואינם ראוי׳ ג״כ שאשר

יגור במקום מר א׳ יעבוד לשר אחר שאין לו יכולת שם ולכן ישראל שהיו
עובדי בארצם שזהו שאין להם יכולת בארץ ההיא ראוי שיגרשם משם עד
שילכו לעבדו בארץ ההיא וזהו כאשר עזבתם אותי ותעבדו אלהי הנכר
בארצכם כן תעבדו זרים בארץ לא לכם ירצה יותר ראוי שתעבדו אותם
הזרים בארץ לא לכם אשר הוא ארצם בייחוד :

שמעו נא זאת וכו׳ ירצה הנה הוא יתברך ברא בנו איברים על ההכרח
ואחרים על היותר טוב על ההכרח הפה והלשון העין והאוזן
על היות׳ טוב הם העין השנית והאוזן השנית כענין עין רואה ואוזן שומעת
כלומ׳ שתי העינים ושתי האזנים ה׳ עשה אותם על היותר טוב והנה תמה
כי אעפ״י שברא להם שתי עינים ושתי אזנים ואינם רואים ואינם שומעים
א״כ אחר שהכל מובן ואינם רואים ירצה שהכח נפסד וזהו שספט על
הפסד הלב שהוא מקרר כל הכחות כולם ואמר שמעו נא זאת עם סכל
ואין לב כענין לב לדעת ואזנים לשמוע ועינים לראות:

האותי לא תיראו ידוע שטבע המים להיות על הארץ להיותו טבע
המוכרח חוץ מטבעו ישתוקק לשוב אליו כענין יקוו המים ומאז
היו המים מוכרחות חוץ למקומ׳ וידוע ג״כ כשהמוכרח חוץ למקומו ישתוקק
לשוב אליו וישוב כבוד הכח המכריח ולכך אמר האותי לא תיראו יר׳ היה
להם ללמוד מהטבע כי שמתי חול גבול חק כלו׳ בבריאת העולם הגבלתי
המים בארץ כנגד הטבע ולא יעברוהו ויתגעשו להיות המוכרח משתוקק
אל מקומו ועכ״ז לא יעלו יהמו גליו ולא יעברונהו עד אפסי ומה אעש׳ ואני
גזר עלי מן השמים וזהו ויתגעשו ולא יוכלו :

ולא אמרו הנה תפשתם למעלה בלב וכחושים על החושים הביאה ראיה
מימיהם מוקפות ומוכרחות תחת הארץ אשר זה ישיגהו העין ועל
בכלות הלב הביא ראי׳ ג״כ מן המים אשר ירבו מאתו ית׳ להכריח נמיחת
מזונותינו ואלה יושגו בשכל אף בשלא יראו והיה ראוי שאשר לא יתן לבו
הכרח המים תחת הארץ ולא ילמדו מהם להיות תמידי והדבר התמידי
לא יתמהו ממנו היה ראוי שיתמהו ויראו מהאחרים הצריכים אלינו מגד
שהוא ית׳ נותן לנו יורה ומלקוש בעתו ממש שבועות חוקות קציר ישמור לנו
ולא במקרה והזדמן וזה יותר צריך אלינו כי לא כארץ מצרים ארצנו ·

עונותיכם הטו אלה כאן למדנו מושכל והוא כי אין בילות בו יתבר׳ אבל
הטוב מושפע ממנו יתבר׳ ואשר לא יקבלהו הוא לרוע הכנתו
כמי שלא יביא מים בכדו מהמעין להיותו שבור וזהו וחטאתכם וגומ׳ כי
הטוב לעולם יורד מלמעלה אבל החטא מונע הטוב מהאדם וזהו גם כן
עונותיכם הטו אלה כי החטא מטה הטוב ההוא מלמעלה שלא יבא עלינו ·

ככלוב מלא עוף ירצ׳ כמו שמלוי הכלוב מן העוף יגיד על מרמות בעליו

כי

כי לא יבושו אלא במרמה כן עושר רב יגיד על גדיות אדונו כי לא היה
כל זה בועת אפו כא במרמה : **שמנו** עשתו וגומ׳ ירצה לפי שאין
ממונם קנוי בעמל ידם ואינם עושים תבואה תחייב התכה לכן שמנו עשתי
במאכלם ועשרם וכבר ידעת שהבטלה מביא׳ לידי זימה ולכן אחר ששמנו
עשתו עשה דברי רע והיא הזימה · דין לא דנו ירצ׳ אינם דנים משפט ואינם
דנים דין יתום אלא להכאיב עלבם כי יש יתום עשיר ולוקחים ממנו שוחד
וזהו דין יתום ויצליחו דנים דין יתום כשמצליחים עמהם והראיה כי כשאין
נכסים ליתום אין דן דינו וזהו ומשפט אביונים לא שפטו ·
כה אמר ה׳ נבאות וגו׳ ירצ׳ שלא נתקיימו עליה שני מנות שנצטוו בתורה
והם כרמך לא תעולל וגו׳ והקפדה הראויה לבל להעניסם על הא׳
אמר עולל יעוללו וגומ׳ על הב׳ אמר על מי אדברה ואעידה יר׳ למי אדבר
ואעיד עדים אם ערל אזנם ולא יוכלו להקשיב ואין ערלת לב בידון בלל
מהיות הדבר ההוא נמצא בעירו הרי דבר ה׳ וגו׳ ·
ואת חמת ה׳ הנה אזל שג׳ה״בה שוכאן זקן כואף עשיר גבב עני גאה אמ׳ ואמר פלשם
שעל שלשתן חרה אף ה׳ בעמו על עולל בחוץ ועל סוד בחורי׳ והוא ס״נפ פונם
הזווג נמצא בין איש לאשה זקן עם מלא ימים האיש וזקן עם אשה מלאה
ימים עשיר גנב אמר כי מקטנם ועד גדולם ירצ׳ כהן ונביא וגדולים גם כן
כולם עושים שקר יעיד שהעשירים גונבים ממון חביריהם :
וירפאו את שברו וגומ׳ הרופאים אומרים חוליים בטוחים וחוליים בלתי
בטוחים הבטוחים הם אשר אין מועיל רפואתו מחמת חוליו
והאחר הפכו כמו שהקבה והחולי כי מה שירפא לזה יועיל גם לקבתו
וכבר ידעת כי כל זה אמר שנביאי השקר אמרו ששבר בת עמי מובטח
ונקל לרפואתו למה שיש לו שלום שלום כלומר שלום אל הקבה והחולי אשר
הוא נקרא חולי מובטח כנו׳ ואמר ואין שלום ר״ל אפי׳ שלו אין לו אחד רביבי
לקבתו או לחליו · **הובישו** כי תועבה עשו הרופא החוטא במלאכתו
ויכיר בחטאתו הנה זה יבוש מעצמו על הרע המגיע לחולה מידו אבל
כשלא יכיר החטא זה יפול ברעה בעת עמידת הרופאי׳ עליו ויפקידו ממנו
מה שעשה כי או יתפשוהו וזהו גם בוש לא יבושו ולכן בעת פקודתם יכשלו
והיא פקודת הרופאים אותו על מעשיו : **כה** אמר ה׳ עמדו הנה כל
מושכל יושכל עפ״ה מב׳ דברים הקדמות מושכלות מקובלו׳ כמאמ׳ איבעית
אימא מיחש הוה חייש ביה אבא קבלה מרביה אבא סוד ה׳ ליראיו וגומ׳
ועכא ראוי שישכילו את אשר יעשו כא׳ מהם על המוחש מדרכי ההשכלה
האלה אשר עמדו על דרכיהם וגו׳ יר׳ הוא המוחש על המושכל המגיע לנו
בהכיענו כל ברואי ועמידתו בכוכבי הגלגל עד וידעת היום ומשם נשכל כי פסו׳ וידעת
ה׳ הוא האלהים וגומ׳ אמר ושאלו לנתיבות עולם איזה הטוב שממנו נגיע אל סיום
מרגוע

מרגוע בנפש על המקבל אמר והקימותי עליכם צופים הקשיבו לקול
שופר ויאמ' לא נקשיב : **לכן** שמעו הגויים אחר שאמר שאין רצון
ישראל לקבל מן הדרכים הטובים והוכר בעצמו מלהבין ולא ישמע לקול
מורה זהו האיש אשר לא יועיל ותקנתו קלקלתו ולכן החליט גזרה עליהם
ואמר לכן יר' שאינם מקבלי' התראה אטומה אזנם משמוע ואין כד' יכולים
לדון בלא התראה לכא' שיעבירו קול התראה בפרקום במקומו' המתגלים
וידע מי שידע וזהו אומרו לכן שמעו גוים וגומ' ואומר שיתן קולו במקום
מפורסם ותדע העדה אם תרצה : **שמעי** הארץ וגו' ירצ' כי אחר
שאין מצוה האין עבירה ואין מצוה אחר שלא שמעכו אותה אמר כי אפי'
יענשו לפי שלא רצו שמוע ברעת יצרם ולא יענשו על עברם על המצוה
אחר שלא שמעוה אבל על שלא רצו שמוע במחשבה ועיון ועל דבר כזה
כאמר הרהורי עבירה קשים מעבירה וזהו הנה אנכי מביא וגו ירצה צריך האמ' הרהורי עבירה
אני לתת להם פרי המחשבה שחשבו לפי שעל דברי לא הקשיבו והיו
חושבים לבלתי הקשיב · או ירצה אפקוד עליהם פרי מחשבותם לפי שלא
הקשיבו ולכן אין ראוי לפקוד עליהם פרי המעשה או ההכרה מן המצוה
אחר שלא קבלוה אבל אפקוד פרי המחשבה שחשבו לבלתי הקשב וזה :
עונש השכרות ג"כ והוא עונש ההתחלה שהיתה בידו קודם השכרות ומזה
יתבאר שהכל הולך אחר המחשבה : **לשה** זה לי וגומ' יאמר כי
אחר שהדברים הנמצאים אתנו הם לבדם אשר צוה עליהם להקריב מהם
קרבן ולא מהאחרים שלא להטריח א"כ אחר שאלה הביתיים איני רוצה
בהם למה אטרידו להביא ממרחק או יר' כי אם הקרבן שהוא העיקר אינו
לרצון למה יביא קנוח בעודה עליו שהם הבשמים על הקרבנות.
לכן כה אמר וגו' יא' לפי שזבחי שלמיהם אחר שאינם לרצון להם ירצה
לפי שעושים אותם להקריב כהן זה לזה לעמוד כנגד החברות כי
חבור עצבים וגו' לכא' כי שה הזבחים הנעשים להתחברם יחד אני אפרוד
רעותם ליתן להם מכשולים : **כה** אמר ה' וגומ' יא' כי אעפ' שדרך
בני אדם שלא לערוך מלחמתם עם אשר יפורקם חולשתו כש' שלא להרבות
חיל כבד עליהם כש' שלא יבאו בבלי זיין הנעשים לשמירת כושאם ממגן
וצנה ודומיהם אחר שהם בטוחים בחולשת מי שכנגדם וכש' אם המנגד
אשה או נשים עכז' אמר כי ישראל אשר כחם כחושים כאומרם נשים באות
מאירות אותה ונשים משלו בה ועכז' יביאו עליהם חיל כבד ובכלי מלחמה
לשמירת עצמם כאלו הם צריכים אליהם ועל סוסים כאלו יביאם הצורך
הצריך לברוח שחמת כובד מלחמה וזה בא מארץ הצפון יורה על רבוי
החיל : **קשת** וגומ' הם כלים להכות מרחוק אשר יפחדו להכות
מקרוב בחרב וכידון על סוסי' ירכבו לצורך בריחתם והכל ללחום עם אשה
אמר

אמור עליך בת ציון וגם מנהג הוא שירחמו על הנשים אמר ואכזרי הוא:
שמענו ירצה לשמוע אזן כי אין לנו אומץ לב לראותם כש"כ לערוך עתם
מלחמה והם באים כאופן הנ"ל: אל תצאו וגומ' ירצה
שאעפ"י שאמרנו שהם באים בכלי זיין להכות מרחוק באלו יפחדו מעשות
אלינו ותהיה א"כ התחבולה להתקרב אליהם ולצאת מהעיר כנגדם אמר
כי אינו כן כי כלי זיונם הנז' אינם מפחד לבבם אלא להכות יותר לנכתרים
וא"כ לא תצאו השדה וגו' ירצה כי הם מכים בחרב אשר הוא הכלי הצריך
להכות לקרובים אשר סביבם וזהו מגור מסביב:
בת עמי וגו' ירצה כי אעפ"י שמכל כלי מלחמתם כלמוד שכל עצמם ודעתם
ללחום בחוץ לעיר אפשר כי יבואו תוך לעיר וזהו כי פתאום יבא וגו'
בחון נתתיך בעמי וגו' ירצה מכבר תועלת הצרים בתוך העיר כתועלת
העופרת בתוך הכסף להוציא הסיגים ולכא שהשית עשה הנביא
מבחן להבחין את ישראל כענין העופרת להבחין הכסף אם יצא טוב אבל
בכסף נמצא שלא יועיל העופרת לו כן לא תועיל את ישראל הנביא:
אל תבטחו וכו' היו ישראל חושבים שאחר שהמשכן כבודו יתבר' בארץ
כמו שהיא בשמים כמו שאמרו ז"ל ירושלם של מעלה כנגד ירושלם
של מטה ואחר שכן הוא א"א לו יתבר' להחריב את מקומו וזה כי המתקומם
צריך אל מקום וזהו שאמר אל תבטחו לומר שהיכל ה' של מעלה והיכל ה'
של מטה שניהם היכל א' כי זה שקר כי אין ירושלם של מטה וכו' ואחר שכן
הוא כי אפשר לו יתבר' מכוונת כנגד של מעלה אלא על ידי פעולת ישראל
שהם המכוונים וזהו כי הטיב תטיב:
כי אם הטיב תטיב וגו' המטה המשפט שבת רעות רבות א' שבת העושק
עצמו ב' שבת הנעשק יבקש דינו ע"י גוים וזהו אבק ינא כאו' כי לא כנורינו
נורם וכו' הג' שים שפיכות דמים וזהו שאמ' שאם יעשו משפט בין איש לרעהו
אז גר לא יעשקו וגם דם כהן לא ישפוט והג' אחרי אלהים אחרים לא
תלכו לבקש דינם כש"כ שהוא לרע להם כי שם יכלו דמיהם וממונם בכך:
הגנוב רצוח וגו' כשם שאמ' שלא היה כל מוכב שהים כוולת פעולת שוכביה
כן אמר שאין אנו בני ש"ח אילמען ה' בלבד כענין ה' שיהיו בעלונו אדונים
קשים וזולתך לבד בך וכו' אבל יקרא האדם בשם מן השמות שירצה ויעשה
פעולות בני אברהם הם משובחים והראיה כי זה יאמר לה' אני וזה יקרא
בשם יעקב כי בשמות מחולפות נקראו וכולם ישמעאלים וזהו שאמר שהפכו
עשרת הדברות אשר יסודם הוא העקר שהכל תלוי בו ואם תעיין שם
רצון בזה הפסוק תמצא כל הלוין שבעשר הדברות אשר בזה יצאו מהכלל
ואחר באים אל הברית אשר נקרא שמו עליו כאלו השם לבד יש לו סגולה
להציל. המערת פריצים וכו' ירצה ואת הסגולה הנאמרת היכה

אלא למערת הפריצים כי היא לבדה תגיל עושקים ורוצחיהם ואם תהיה כן בעיניהם ג״כ היא בעיני וא״כ אוכל לבוא להרבה לא כמו שאתם חושבים שיהיה היכל ה׳ כי היא מהדברים הקיימים ויהיה גם אנכי הנה ראיתי כענין רואה אני את דברי וכו׳ ירצה גם בדעתי יהיה כי אתם חשבתם אותה מערת פריצים לעשות כל רע ולהנצל כקיומה ואני חשבתיה מערתי פריצים להרוס אותה ברוב פשעיה וזהו כי לבוכה:

ואתה אל תתפלל וגו׳ כאן הזכיר שלש מיני תחנה והם הזמירות והגדת גבורות הש״י אשר אנו אומרים קודם התפלה ולזה קרא רנה ותפלה כמשמעו התפלה הם על צרכי ישראל הכ׳ פגיעת כמעשי׳ כפגיעת חנה אשר עליה נאמר ותתפלל על ה׳ כי פוגעת במעשים ידועים אשר מביאו לענות אז: **האינך** רואה וגו׳ הבנים מלקטים וגו׳ הלא תמה מה שעבדו עא״ז בהאהבא כי מלאכה א׳ אשר מנהגה לעשות ע״י איש או אשה יחלקוה לחלקים וכל איש יתעבק בחלקיו לפי שיזכו כולם בחלק ממנה להיותם נכבפים אליה כי עשיית כונים א״א לעשות על ידי אשה או איש במנהגם היום והם הבנים מלקטים עצים והאבות מבערים את האש וכו׳ עד שהכל יתעבקו בעבירה והנשים לעשות בצק ומדבר זה היה תמה הלא תראה מה המה עושים וגם זה יגיד כי הוא למען הכעיסני ואותם שאינם מחוייבים אפי׳ לענין עבודתם: **האותי** הם מכעיסים וכו׳ הנה ענין כפריצי כי נכרא הג׳ פנים והוא השכל וכעוו עיניו אשר הוא פנים כנ״ה וזהו הלא אכי למען בושת עיניהם:

לכן כה אמר ה׳ הנה אפי וחמתי וכו׳ הנה ענין הדבר יזיק יותר לבני אדם לפי שאין תרופה כה יתוקן רוע הזמן והאויר כא׳ לחוש האויר יחלה הלב וימנאו דשאים ועשבים ופרחים כולם קרות יתקנו הרע המושג מכל בזמן עפוש האויר והדבר ג״כ יתעפשו העשבים והפירות כדברי הרופא ואין תרופה וזה שתתן חמתו על האדם והבהמה הנאכלת להם בעבור שיהיה המזון ג״כ מעופש וכן כל עץ השדה וכל פרי האדמה שלא תהיה תקון לרע וזהו ובערה ולא תכבה ובכן יתורץ אם אדם חטא בהמה מה חטא אלא שהכל לעונש החוטא׳

הפטרה עולותיכם

כה אמר ה׳ עלותיכם וכו׳ העולה קדש קדשי׳ וכולה כליל ווכח השלמים נאכל לבעליו זולת חזה ושוק כמבואר נאמר כאן שהעולה הראויה לגבוה שיעשוה כזבח שלמים לאכלה והמשיך ואמר

כי לא דברתי וכו׳ ירצה כי ביום הוציאי אותם מארץ מצרים רצו׳ כמאמר הנביא לא אמרתי להם אז דברי קרבן אלא שמוע בקולי שנאמ׳ והיה אם שמוע תשמעו בקולי וגו׳ או ירצה לא צויתי אות׳ שיעשו קרבן אף כי אמרתי אליהם פרשת קרבן אבל אמרתי להם אם תרצו להקריב הקרבן וזהו אדם

כי

כי יקריב מכם וגו' וזהו לדעת הרמב"ם · אוירנ' שעיקר הקרבן לשמוע אלא
יתכר כענין הנה שמוע מזבח טוב וגו' וא"כ אף כשצויתי את הקרבן אחר
שאין הכונה לו ית' אלא לשמיעה א"כ לא דברתי על דברי עולה וזבח אלא
שמעו בקולי : ולא שמעו וגו' הנה הבלתי שמוע המניה איכו ראוי
לה ענש על יכלתו לעשותו אחר שלא ידעו אבל יעב' על אטימת אזנו משמוע
בכונת מכוין שלא לשמוע וזהו ולא שמעו ולא הטו את אזנם וילכו במועצות
וגו' יור"ל כי העצה יעונה לא רצו לשמוע בחשבם להנצל מן המזיקין כשילכו
אחר ע"א שלהם כמו שאמר שהוא שרירות לבם כשו עבודתם שיהם יצילום
מידיו יתהו ך כענין שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך כמבואר אצלי ולכן
ראויים לה ענש כראוי וזהו ויהיו לאחור ולא לפנים ואמר עוד ולא שמעו
וגו' דבק עם כי את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי כי כן כאמור
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי והשיבו כעשה ונשמע עד שהוצרך לומר הנה
אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וזהו ולא שמעו :
למן היום אשר הוצאתי וכו' הוצרך לו' יום השכט ושלוח לפי שאין להעני'
שא על החטא הנעשה בישוב הדעת וכרצון גמור ואין דעתו של אדם
מיושבת יותר מעת הבקר בהשכמה ולכן כל נבואתן של ישראל בהשכמה
כמבואר וכמו שיאמר להלן פעמים ואמר שהיה הבדל רב ביניהם ובין
אבותיכם ואם כולם משכימים בבלתי שמוע עד שבמעמד הנבחר גם כן
לא נאמר ונשמע כנאמר אבל בלתי שמעתים אז הוא כי אין יכולת בידם
לא שלא רצו כמבואר אצלי שם אבל כאן הרעו אבותיכם והם הרעו מאבותם
כי אז היה לבל ירצו בו וזש ולא שמעו ולא הטו אזנם למן היום אשר יצאו
כי זה רמז של מאמר' שם במעמד הנבחר ואשלא אליכם ידבר של הנמנאים
וגם הם לא שמעו אלי אלא ויקשו את ערפם עד שהרעו מאבותם :
ואמרתי אליהם וגו' הנה בעלי החקירה אינם בעלי אמונה כי לא קבלו
אלא מן השכל האנושי לבד אבל ישראל שקבלו מהש"ית חדשו
מציאות האמונה וא"כ שזה הגוי לא שמעו בקול ה' שהוא התחלת האמונה
אבדה האמונה ונכרתה מפיהם ולפי שאין הבדל בין ישראל לאומו' ע"כום
אלא בזאת האמונה שאלה בני אמונה ואלה לא עד שזהו העדי תמונא
בכל א' מישראל שנתעטרו בו ישראל במעמד ההוא ע"י מרע"ה ששים רבוא
של מלאכי השרת עתה שאבדה האמונה אשר עליה נאמר בימי משה ע"ה
הורד עדיך מעליך נאמר ג"כ בכאן גזי נזרך וגו' וזהו ג"כ הדבוק
שים לבו עמו ית' אשר אמנעי בינכו ית' עד והנה ה' נצב על יעקב כמו וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא' עליך וזהו קשר של תפילין כי שם ית' בם לרמוז
כי הוא דבק לראשינו כענין ואתם הדבקים בה' וגומ' ונאמר ומי גוי גדול
אשר לו אלהים קרובים שיו אשר לא ימנאו לא ע"י איש ולא שמים ולא מלאך

כמש ויצא אותו החיצה וגו' א"כ עתה שאבדה האמונ' נתק' ק! הוא נורא שיכו אשר הוא נור הקדש עלינו עתה גזי נזרך:

לכן הנה ימים וגומ' אחר שכל דבר יקח מהכונה עד שהבתירה תקרא בנין אם הכונה לבנות ובנין נערים בתירה אחר שביניכם איכו כלל כן אלא השוחטים בניהם לשם ה' הם מקריבים יהיו הם וקרבניהם קדש אבל אלה הנו' השורפים בניהם ובנותיהם לתופת יקראו בקורבנם ההוא הורגים והמקום ההוא גיא ההריגה לא מקום קדש לפי שמשך מזבחיהם ההוא מיתת בניהם לבד לא דבר אחר או שיקר' כן לרוב ההריג' העתידה לבא עליהם לעונש מעשיהם· **והיתה** נבלת וגומ' יש לתמוה כי בתחלה אמר וקברו בתופת וגו' ואחר אמ' שיהיו למאכל לעוף השמים אבל דעתו שהמתקדשים המקיר ההוא הם עצמם יצטרכו לקבור חלליהם שם ולכך ידוע כי לא יעשו כן שלא לרבוי החללים אשר לא ימצא להם או מקום כי כבר לקחו כל שאר הארץ לשם קבורה ולא די עד שהוצרכו הם עצמם לטמא בית הקדשים וגם זה לא יספיק עד שישאירו רבים מבלי קבורה לדומן על פני האדמה וזהו גנאי גדולה·

והשבתי מערי יהודה וגו' כבר נודע כי אלו חמשה קולות כנגד ה' קולות שבמעמד הנבחר שהמקיי' מה שניתן בה' קולת יבורך בה' קולו' והם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו וגומ' אמנם המבטל את התורה. והיא קול אומרים הודו את ה' כי טוב ליבטל הוא יתב' מהם הד' קולות הנשארים ולכן לא תמצא כאן אלא הד' כי הה' לא יבטלנה הוא ית' אלא הם ותדע עוד שהאדם צריך אל ג' דברים בו יתקיים הא' על מזונות אשר יתקיים. בהם גוף האדם הב' בנים יתקיים גופו אחרי מותו והג' תורת ה' בו יתקיי' וישאר נפש האדם אחרי מותו ולכן בבטלו התורה שהיא קיום נפשו יבטל הש"ית ממנו הב' דברים הנשארים וזה והשבתי מן המקום הזה קול ששון וקול שמחה וזהו נאמר על המזונות כאומ' והנה ששון ושמחה אכל בשר ושתה יין וגומ' כי השתיה שמחה והאכילה ששון כי היין משמח וזהו נוחה על היין קול חתן וקול כלה היא האשה הצריכה לקיומו אחר המות בגוף קול אומרים הודו את ה' הוא הצריך אל הנפש:

ח **בעת** ההיא נאם ה' וגומ' מכאן שעל חטא הקהל ראוי להענים המלך או הנשיא אשר הנה ראוי להוכיחם ולכן כשיבאו הצרות האלה יתנקמו הם עצמם במלכיהם ושריהם כמו שעשה שאול ממלמדו כי מחה אמחה את זכר עמלק· **ונבחר** מות מחיים וגו' רשעתם גדולה כ"כ שהרשעים אשר עבדו ע"א ואשר אהבום כאותם המתים שזכר יבחרו לשיעשה בהם משפט המתי' הנ"ל להיותם נוקפים שיו לאהבתם ע"א שלהם ולכן נפל למעלה מיני האהבה והעבודה אשר להם כל כך·

ואמרת אליהם וגו׳ הנה הוא ית׳ בשרנו להשיבנו אליו כשנשוב ולהצילנו מצרותינו שנאמ׳ בבקר לך ומנאוך וגו׳ וז״ש אפשר שיפלו בגלות ולא יקומו אם ישובו מרשעתם ונוה שישאלו אותם זאת השאלה ועכו לא ישוב:
מדוע שובבה וגו׳ ירצ׳ אחר שהוא ודאי כי ישוב ישיבם האל ית׳ א״כ מדוע שובבה העם הזה משובה נצחת אחר שאין להשיב תשובת שישע אחר אבל כאמר מאחר שעברו עבירה הותרה להם כי קנו אותה קנין עולם והקנין קשה ההברה כענין החזקה בקרקעות ולפיכך קשה לשוב וזהו החזיקו בתרמית ולכן מאנו לשוב עד כאן השאלה:
הקשבתי ואשמע וכו׳ ירצה הקשבתי תשובתו לשאלתי ואשמע שהם מדברים ואו׳ לא כן ירצה שאינו כן כאשר אמרתי והכוונה שאינם עושים העבירות מחמת הקניינים הרעים כמו שאמרנו ולא ברצון גמור כי אין איש ניחם על רעתו:
גם חסידה בשמים וכו׳ ירצה העופות אינם מלמדים מזולתם של מעצמם יודעים וזהו שרמז באו׳ מועדיה כלו׳ הידועים לה מעצמה ועמי לא ידעו את משפט ה׳ כלומר המשפט המלומד להם מאתו ית׳:
איכה תאמרו וכו׳ ירצה האמת הוא כאמור שאפי׳ הדבר המלומד אינם יודעים אותו והם יגמרו מעצמם שאו׳ שהם בעצמם חכמי׳ בחכמ׳ הפלוסופיא ושכתירת ה׳ ג״כ אשר היא המלמדת ג״ה אומרי׳ שאין להם צורך למלמדים ולחכמים ולסופרים אשר הם התלמודיים וזהו אכן לשקר עשה עט שקר סופרים וזה יאמר כנגד הדת אשר זכר הר״מבם ז״ל בפי׳ פרק חלק בשם הרופאים אשר יחשבו בעיניהם חכמים ומסתפקים בתורה במה שיבינו בפתיותם המבזים קבלת התלמודיי:
הובישו חכמים וגו׳ אמר כנגדם כי א״א שיהיו חכמים ואפי׳ בפלוסופיא וזה כי כל החכמה ההיא תעלה עד שיגיעו לפועל הא׳ וחכמתו כל מה שאפשר להשיג ממנו וא״כ החכמה הנמצאת במין האנושי אינה דבר אחר זולת השגת קצת מחכמתו יתבר׳ וא״כ אם בדבר ה׳ מאסו שהיא חכמתו ית׳ א״כ חכמות מה להם· **לכן** אתן וגו׳ **וירפאו** את שבר וגו׳ כל זה תמצא ב׳ עלין למעלה כפי הנרא׳ לי: **מבליגיתי** עלי יגון וגו׳
ט הנה הטבע יתחזק ויתקומם כשירצה המנגד כמבואר אצל החכמים עד שלפי כן חרשי ברזל נותנים באש מים להחזיק כפגישתם האש להתחזק
ישעיה ם ד כנגדו כמפורש בישעיהו כקדוח אש חמסים וגומ׳ וכן בבא ג״כ הצרה על
תלים כו האדם יתרחב לבבו כאו׳ צרות לבבי הרחיבו א״כ כי זה הכח שמור בטבע עד שאמרנו כנגד אשר לא יתקומם בצרות שלא נמצא בו זה הכח שנ׳ אמר התרפית ביום צרה וגומ׳ הרי נראה שהטבע יתחזק בבא צרה עליו גדולה מהמורגלות לו וז״ש כי הוא היה סובל יגון וכשבאה אליו מחלה אחרת

גדולה הימנה והיא כאב לב או נתחזק מהיגון או יאמ׳ איך יתחזק מהיגון אם הלב שהוא המקור והתחלת הכחות הוא עצמו חולה והב׳ נרות הכוכ׳ כפי הראשון והם היגון וכאב הלב ירמוז אל נרות אשר בארץ מרוב נרות האויב והוא היגון וכאב לב הוא גלות עשרת השבטים אשר כבר גלו מדבריהם אשר זכר לאלתר אשר אומרים כי נרותם משכחים את היגון:

הנה קול ונומ׳ הנה שבויי ישמעאל אשר בארץ אדום אחרי שיש להם ממשלות רבות וגם בממשלתם מבני אדום גרים בתוכם לכן בני אדום המ׳ לשמירת אחיהם שבארץ ישמעאל ישמרו בני ישמעאל אשר בתוכם וג״כ עשרת השבטים המפוזרים היו שמורי׳ בגלות כל עוד שהיו בני יהודה ומלכה קיימים כי גם ביניהם שבויי עמים רבים ולכן כשראו י׳ השבטים שיד ה׳ תקפה עליהם אז דאגו מאד כי חשבו שכבר אבדה ג״כ מלכות בית דוד וזהו הנה קול שועת בת עמי והיא שועת עשרת השבטים אשר בארץ מרחקים יאמרו הה׳ אין בציון אם מלכה אין בה שאויבנו מבעיקים אותנו מאד וזהו מדוע הכעיסוני וגו׳ **עבר** קציר וגומ׳ על שבר בת עמי וגו׳ ירצ׳ אעפ״י ששבר גדול והוא השבר אשר למלכי יהודה אבל יותר גדול בינינו שבר אחינו ושועתם הבאה מרחוק וזהו הכאב לב הנל וזה עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו וגו׳ יר׳ מלכי יהודה גלותם רע ומר ועל כן יש בלבי היגון הנז׳ אבל יותר רע בעיני שבר בת עמי שזכר למעלה וזה על שבר בת עמי השברתי קדרתי וזה הכאב בבת חוזק הכח מהיגון הראשון הנל וזהו שמה החזיקתני כי השמה הזאת החזיקתני מהצרה הראשונה:

הצרי אין בגלעד וגו׳ יר׳ אין תורה בעשרת השבטים או רופא ירצ׳ חכם בדת כי אם היה ביניהם חכם ראוי שירפאו:

מי יתן ראשי וגו׳ ירצ׳ שתהיה הראש מלאה לחות ומשם תזול הליחה אל העין ותולכה הדמעות: **שבתך** וגומ׳ ג״כ שבאו דעת את ה׳ כי אעפ״י שהמרמה העידה אגלם שב׳ מאנו דעת אותי נאם ה׳ אף במרמה כלו׳ לא רצו בדעת לכונה לעשות מרמה ולרמות את האדם׳

כה אמר ה׳ אל יתהלל חכם וגו׳ כבר ידעת אומרם מלאך א״ש ושמו לילה ואוטפה זומה תהא עליה וגומ׳ כי החכמה והגבורה והעושר אשר הם מדרגות והתחלות אל הנבואה אין ראוי שנחשוב שיבואו לנו מפאת

ע״א נ׳ דברי
אלו במחשב׳

עצמנו כא מאתו ית׳ עד שהוצרכו לומר ג׳ דברים עלו במחשבה להבראות ערב שבת וכו׳ ולרא לנוה נ׳ כי ת״ח אינם חכמי׳ וכו׳ כמו שהם מבוארים במאמ׳ אנליא כל ראוי להאמין כי הוא יתבר׳ התחלת הכל וזש אל יתהלל חכם בחכמתו כלו הוא התחלת החכמה ההוא ולא בעל עשר והגבור יתהללו בעצמם כאלו הב׳ התחלתם וסבתם אבל הוא שישכילו וידעו כי אני ה׳ עושה חסד משפט וצדקה והם אלו הג׳ מתנות הנז׳ וכולם כאצלות מאתו ית׳

והללו

זה הלול הראוי נאלו הוא מצד שהש"ית חפץ באלו לתת להם אלה האותות
להיותם ראוים להם יותר מהשאר והראיות ההוא הוא ההלול לבעליו ·
כה אמר ה' וגו' הנה בני ישראל בקבלם יהדות פעם בפנים מאתו יתב' בלי
למנינו ינאלו מתחת צבא השמים כיציאת אברהם אבי אמנם בראותם
אבורים בזיקי הגלות ישובו ויסוגו אחור ג"כ תחת אותות השמים ככל המון
העמים העובדים אותם וזהו שהזכיר אל דרך הגוים ש' תלמודו והוא חזרת
הדת ואלו מאותות השמים אל תחתו ודרך הגוים היתה העבודה אל צבא
מעלה אשר היא עבודת החכמים מהם כי העבודה הפחותה הימנה והיא
עבודת הצורות הגשמיות עץ ואבן אין צריך להזהיר עליו כי ענין מיעוט כרתו
וזה הוא כי חוקות העמים הבל היה לכך אין צריך להזהיר עליו והוא מן
המפורסם · אל תראו מהם וגו' לפי שאמר כי לא ידעו ירצה שמזה
הצד ראויה יותר העבודה והאהבה להם לפי שייטיבו ושלא ירעו לכן חזר
ואמר שכשם שלא ירעו ואין צריך לירא מהם ג"כ אין ראוי לאהוב אותם כי
הטיב אין אותם · או ירצ' שמי שאין בידו להרע ולשנות אל תקפידו המבור
לו מימי בראשית ג"כ איננו מטיב גם כשיטיב אחר שאין בידו לעשות דבר
אחר אבל המטיב הוא הש"ית הבורא : מאין כמוך כל כמנא יתואר
הוא ותואר ב' דברים מה שאין זה כש"ית כ"א יתואר בדבר א' לא יוסיף תארו
עליו כלל וזש שאין כמוהו כי הוא גדול והוא במקום מהות וכשיתואר
בגבורה נ"כ נשאר שמו גדול כבראשונה כי לא יוסיף התואר עליו כענין
ה' איש מלחמה ה' שמו : מי לא יראך וגומ' הנה האהבה תסובב
פסו' ה' איש מלחמה
מדמיון האוהב זה לזה ולכן תמצא בין החכמים והצדיקי' מה שלא תמצא
בין הרשעי' לדמיון שלו לשו זולת האחרים כענין עד מתי פתאי' תאהבו פתי
אמנם אשר אין ביניהם דמיון אין ביניהם אהבה ולכ"א החכם כי לא ירצה
האדם את אוהבו שיעלה למעלת מלך במשל כשם שלא ירצה שתאבד
אהבתם כי מאחר שאין דמיון בין המלך לעבדיו לכן אין אהבה ביניהם כי
אם אהבת המועיל והערב כמאמר החכם וכדברי חז"ל שאין מקרבין לו
לאדם וכו' לכ"א שלש"ית אין ראוי לאהוב אלא לירא מפני כי לחכמתו שבכל
הגוים אין כמוהו ואין דמיון ביניהם וזש מלך הגוים ואין מלכות דומה לו
וא"כ היראה יותר ראויה אליו ית' מהכל יותר מאהבה · או יר' בכל חכמתו
בכל מיני העבודות אשר יעבדו החכמים והם צבא השמים אשר הוא
מלכותם אין כמוך כש' עצבי הגוים עץ ואבן והנו באחת יבערו וגו'
כסף מרוקע וגו' דומה לאומ' כי חוקות העמים וגו' וה' אלהים אמת וגו'
האמת הוא המוסכם מכל צד והוא הבכמת אשר הוא חוץ לנפש
עם אשר הוא בו ולכ"א כי הש"י אשר הוא פועל העולם ומנהיגו מצד שהוא
דיוקנו של עולם והצורה הנכבדת הכוללת כל מה שיפעל והוא אשר בעשה

כערך

בערך אליו כמנא חוץ לנפשו אשר עליו יקרא אלהים מסכים לו יתברך אשר
נקרא שמו ה' ולפי' אמר וה' אלהים אמת כי יסכימו זה בזה עד שהיא אלהים
חיים ומלך עולם הכל יסכימו בזה הנד' ולכן אמר שהמסכים עליו שם
האמת אבלומצד המקרי' והתוארי' אשר הסיתוארו עליו העכו"ם החוטאים
בנפשותם בקנוא וכוקס ובעל חמה מזה הנד' לא ידענו איך יסכים האמת
בו אחר שלא יסכים מה שהוא חוץ לנפש עמו יתב' ולכן נבא לנו מזה הנד'
ולא יכלכו לדעת זה וזהו מקצפו תרעש הארץ ולא יכילו גוים זעמו וכל זה
הפך צלמיהם הנ"ל ובאחת יבערו ויכסלו וגומ' כסף מרוקע כי תמונתם
וצורותם לא יסכימו זה בזה כי לא תורה התמונה על אשר הוא בתוכם :

כדנה תאמרון וגו' ראוי שהוא שהעבד הבלתי עובד לאדוניו ילך מארצו אל
ארץ אחרת שם יעבוד זולתו כמו שכתבנו לעיל בפסוק והיה כי
תאמרו מה עשה ה' לנו את כל אלה וגו' ויתחייב מזה שאשר לא יעבוד את
י' חייב לצאת תחת ממשלתו ויצא א"כ מכל העולם וזהו אלהא וארקא כי
אחר שממשלתו ארץ ושמים יאבדו מתחת שמיא אלה :

עושה ארץ וגו' רצו לקיים מש' לעיל במופת שהש"י אדונו והשמים והארץ
יחד וזהו עושה ארץ בכחו כי הוא היסוד הארציי היותר כבד
ולכן תאר לו הכח בעשייתו ומכין תבל בחכמתו אמר כנגד היסודות כי
חכמה גדולה היתה ישיבתם זה על זה ומקוה המים אל מקום אחד הפך
טבעם ובתבונתו נטה שמים הראה שהוא אל למעלה ומטה והמופת :

לקול תתו וגו' יר' ממשלתו המון מים בשמים יתבאר מזה כי אחר שלתת
מטר על פני ארץ חוייב שיסכימו עליונים ותחתונים כי זה יכוע
ווהויתנועע וזהו לקול תתו המון מים בשמים מעלה נשיאי' מקצה הארץ וגו'
משם יראה שהוא ית' אדון הכל אחר שלפעולתו יצטרכו כולם ופועל בהם
ויחד כולם עונים אליו בפעולה א'. או ירצ' על הד' יסודות ועל המים אמר
לקול תתו המון מים ועל הארץ מעלה נשיאים מקצה הארץ כי הוא גם כן
מהיסוד הארציי יעלה להיות ההווים כנוכ' כקפרים במים ועל האש אמר
ברקים למטר עשה ועל האויר ויוצא רוח מאוצרותיו. ואפשר שביאר כאן
השגחתו ית' כשיכריח הטבע לעשות מה שהוא הפך טבעו בכל הד' יסודו'
וזה כי הארציי עשאו בכחו כאמור ואח"כ הכריחו לעמוד על המים כמאמר
יקוו המים וזהו מכין תבל בחכמתו עד' לא לתוהו בראה לשבת יצרה :

לקול תתו המון מים בשמים תראה שמכריח המים לעלות מעלה הפך
טבע יסוד הכבד כנגד כל מעשה בראשית ומה טעם עושה
גדולות עד אין חקר וגו' הנותן מטר וגו' ור' אחא אמר מה כלה עושה ארץ
וגו' לקול תתו וגו' (ברבה פר' בראשית) כמו שם כי הנה יר' בזה הפך הטבע
כב' פני הא' כי בכל גשם אפי' היותר טבעי חוייב שירד כשיעלה קודם לכן מן

הארץ

הארץ והוא הפך הטבע הנאמר והב' כי כשירד בזמן שאין העולם מוכן שיו
יורד כי הוא כמעט יש מאין ומבלי שיעלה מן הארץ ואל זה רמז הא' ואל
הב' והביא ראיה מהכתו' הזה ברקים למטר כי הפך הטבע הברד מהמטר
כי זה מטבע האש וזה הפכו בענין ואש מתלקח' וגו' גם בתוך כך ויוצא רוח
מאוצרותיו כי בסיבת הרוחות ירבה בגיבת גשם בגשם אחר שאין ריקות
נמצא ואולי להיות זה רמז נכבד חור ושנהו בסוף הספר:

נבער כל אדם וגו' יר' הנה מחכמתו ית' ומהרכבתו היסודו' בשוה או על
השווי הידוע אשלו יולד הרוח החיוני בחיים אבל שה ע"א פועלי
הצלמים שקר נסכם שאינם יודעים לנסך ולמזג במזג שנולד ממנו רוח וזהו
כי שקר נסכו ולא רוח בם ואפשר שאחר שאמ' שלא יבא הרוח לנח הגרמי'
השמימיים עד שחומר האדם אשר יבא מאליו מאתם יקרא אדם בשתוף
השם בצלם הנעשה ע"י ציור מבני אדם ויאמרו שאינו כן אלא הוא רצוני
שנפש הגלגל ישפיע הנפש האנושית ג"כ לבד ביאר הפכו כי איך יחשב
שהגלגל שהוא נברא ועתיד ליפסד יברא נולד יותר שלם ממנו וקיים לעול'
והוא נפש האדם וזהו הבל המה וגו' המה יאבדו א"כ איך ברא מבלי אובד
אבל אלא כאלא וכו' ולכן כל דבר ישוב להתחלתו ומי שהתחלתו עפר ישוב
אליו והנולד מאין ישוב אל האין:

אבל המה הקדמה היא בדברי החכמים שכל הווה נפסד ובזה יבדל
הוא ית' ג"כ מהצלמים כי הם ככל שאר ההווים הנפסדים בעת
הפקדה כמו ולא נפקד ממנו או יאבדו אבל הוא לא כאלה חלק יעקב לא
בלבד לא יקרה לו הפקד חלילה אבל הוא נותן המציאות לכל נמצא וזהו
לא כאלה חלק יעקב כי גם הוא יוצר כל נוצר כמ"ש שאינו כהם באבדתם
וישראל ג"כ יעיד על זה כי גם הוא אינו אובד מצד מהותו אשר עליו נקרא
אותו ית' ה' צבאות רצוני שהוא ה' אל צבאות וכמו שהוא אינו אובד לעד כן
צבאותיו: אספי מארץ וכו' יאמר שהוא ית' יקלע אותם בתוך כף
הקלע את ישראל והנה אשר יקלע ירשום באויר עגולה א' והאבן אשר
בכף יחתוך אותם שבעגולה וכל מרחקיה וזש"אספי מן הארץ וכו' כי לא
ישבו בארץ לבד אבל יפלו בכף הקלע ויחתוך כל העגולה עד שימצאו בכל
מקום וזה יעשה למען ימצאו כי המקדש ראוי שיבקש בכל מקום ואז יבקש
מבוקשו והכוונה שיצר להם ובצרתם יבקשו וימצאו כאומרו בצר לך ומצאוך
ובקשת' משם ומצאת וכו' וזהו כי כה אמר ה' הנני קולע את כל יושבי הארץ
בפעם הזאת והצרתי להם למען ימצאו:

אוי לי על שברי וכו' ידוע הוא שאין ראוי להעניש כ"א ממה שהוא בידינו
לעשות או לא בענין אין מתום בבשרי וכו' יר' היותר רע הוא חטאתי
פ' אין מתום בבשרי עצמו עד שמגע לעצמי וזש כאן בשם ישראל אוי לי על שברי וכו' יר' ראוי
אמ

אני להענש על שברי מצד שאני בכתו כדבר החכם שהבוזה שקרה לו כן מרוע בדורו ראוי להענש על מומו אבל אם היה לו מצד חולי קרה לו כטבע אין אשם לו וזהו ואני אמרתי אך זה חולי ואשאנו :

אהלי שודד זהו פי' מה שכבר אמר אם אהלי שודד וכו' אני הייתי בכתו וזהו ע"כ לא השכילו וכו' : ידעתי ה' כי לא לאדם וכו' כפי החכמים חוייב לכל תנועה רצון קודם אליה כולל לאותה תנועה ולכל חלק ממנה רצון אחר פרטי דרך משל להתנועע ממקום זה למקום אחר חוייב לו רצון קודם אליו להתנועע אותה תנועה ואח"כ לכל א' מצעדיו יתחייב רצון פרטי וזה הו' כי אין דרך האדם נמשך מרצונו ולא האיש ההולך רצונו אשר הוא כבר הולך כדרכו אין צעדיו נמשכים ממנו מרצונו השני הנזכר :

יסרני ה' אך במשפט וכו' כשישראל עושים רצונו יתברך אין מזל שליט עליהם וכשאין עושים רצונו כאומר עליהם ואנכי הסתר אסתיר פני וכו' כי בקנפו הוא הסתרת פנים ותנתן האדם תחת שרי מעלה ואח"כ כשיעלה האדם למדרגתו האחרונה בצל שדי יתלונן וכשימעיט מעלתו נתון תחת קנפו ושרי מעלה וזהו שהתפלל הנביא שכשהוא יתברך ייסרנו לא יסתיר פניו ממנו עד שאז נכנס תחת המערכה ותמעט מעלתו אבל ייסרנו במשפט זולת הסתרת פניך : שפוך חמתך וכו' התחנן על ב' מיני האנשים מהם שלא ידעו את ה' מיום אשר ברא אל"ים אדם על הארץ והב' אשר ידעוהו וכפרו בו וכנגד הראשונים אמר שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך והב' ועל משפחות וכו' ירצה משפחות מישראל שיצאו מן הכלל ובשמך לא קראו ירצה שיעקב נק' יש' ע"י הב"ה ומזה השם הנכבד המוציאנו מתחת יד המערכת כי שרית עם אלהים ממנו ברחו כל רשעים ברשעתם שאין אדם יוצא מיד הטבע וזהו אשר בשמך לא קראו כאומרו אמרו לכו ונכחידם מגוי וגומ' כן על השם הוסדו יחד ולכן התפלל עליו בסוף ואמר מלא פניהם קלון וגו' יר' זה השם הנכבד הקלנו על ידיך כמו שפי' בישעיה פסוק לכו ונכחידם בפ' כי נטשתה עמך בית יעקב וז"ש כאן כי אלה המשפחות אשר לא קראו בשמך הנו"הם אכלו את יעקב כי לא היה ראוי להקר' שמו יעקב ובקריאתו את השחיתו ואכלו אותו : ואמרת אליהם וגו' כה אמר וגומ' ארור האיש וגומ' ואען וגומ' מה לו ולתשובה זאת כי כל דבריו אלה נזה לא מרם לבני ישראל ואין להשיב אבל ירצה שכוונתו לומ' שאין קללה גדולה בעולם מאותה הבאה מעצמה לאיש אשר נאמר לו שייטב לכת כי ממנו יעלה למדרגת מלאך כי לטובתו הוא והוא לא כן ידמה ולא יעשה דבר ולכ"א ארור האיש ולא אמ' ארו' יהיה להגיד כי מעצמו הוא ארור אשר כא' לו ארור אשר לא ישמע וגו' והודה הנביא ואמר כי כן הוא כי איש כזה ארור הוא ומכאן יצאת הקריאה שאמר לאלתר ויאמר ה' אלי קרא וגו'

ולא

ולא שמעו וגו' כי העד וגו' למן היום וגו' למה נאמר בשרירות לבם ומה
ענין מלת הראשונים כי פשוטה כי אבותם ראשונים הם ולהשיב זה פ'על שלשים
עונו לזכור גוררת הכתוב על שלשים ועל רבעים לשונאי כי אין הכבה נפרע ועל רבעים
אכל וכל ממשפחה עד שיהיו ד' דורות שונאים הכל ראוי לדעת אם הדור
הראשון חטא כשכול מאכלות אסורות וה' כאיסורי בעלות והג' כמלאכת
שבת והד' בע"א או להפך השאת יפרע מהם כי יש פעם זה ואמר אין ראוי
להפרע מהד' כי כל א' כפני עצמו ואין העון מתחזק יותר כדור ראשון אחר
שה חטא מאלף וזה יאמר חייב קרבת אחר שכלם חייבים בנפשות וחוקה
קונה להם אבל התרגם אמר במקום הנה כד משלמין וגו' יפרע כי אין
לגזור הגזרה עד שבעון א' יאחזו כולם עד שכבר הותר להם וזהו שרמז כאן
כי נמצא קשר באיש יהודה וי' שנקשרים יחד כולם בעבירה א' ועוד שכבר
עברו דורות רבים וזהו שרמז שבו על עונות אבותם הראשונים וי' כי שונתם
של אלו ועונות האבות הראשונים ד' הכל ענין א' הם הרי נמצאו להם הב'
תנאים המורים על רעתם ועל חיובם כליה ולכא כה אמר הנני מביא
אליכם רעה וגו' · לכן כה אמר ה' וגו' הנה פושעי בני ישר' יחשבו
שכל רעתם שתבא אליהם מפאת המערכת ולכן יחשבו כי בידם להנצל
ממנו עי' עבודתם ולכ"א כי יביא עליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה
ושיכירו כי מה' היתה הסבה ויזעקו אל ה' ואז לא אשמע ׃
כי מספר עריך וגו' הנה המופת על אחדות הש"י הוא כי הם רבי תגיע'
לכ"א בא לא כן אלא שהש"י הוא יכול על הכל אב' שאמר הם לבעל
אין עורך אליהם והשתו לואת ושקר האלוהות האחרים אב' אין שם אלא
ש' ולא והושע לא יושעו בעת רעתם שהם לואה במעשיה הראיה כי מספר
עריך היו אלהיך יהודה רצוני שהם רבים וכבר נודע שהיותם רבים יחייב
הלאות כנו' ופי' הפ' כבר קדם ממני לפנים · ואתה אל תתפלל פירש'
למעלה הודיעני ואדעה וגו' אין דרך הנבואה כדרך החקירה כי החוקר
רוב הקדמותיו יוקחו מן החוש כאלו תאמר מהנראה וממנו יובן אל העיון
ואח"כ אל הדמיון ואח"כ אל המוחש וכשכל והנבואה תבא ראשונה אל
השכל ואח"כ אל הדמיון ואח"כ אל העיון כשנבואתו כנבואה אם כי ראשונה
הגיע זה הדבר אליו בשכל והבנה הודיעני ואדעה ואח"כ הגיע לעיון וזהו
אז הראיתני מעלליהם · ואני ככבש אלוף עדותיו עם הנביא
האומרים להועיל שהולך לפניהם כמו שהכבש האלוף שהולך ללכת
לפני הצאן כי שניהם מנהיגים [illegible] ואמר אחריהם ואמר כי קרה לי ההפך המנהג
כי הוא כאשר נגח האלוף והמכניב בעצם אלוף והפך שהם מנהיגים
אותו ושובלים אותו לטבח ונתן טעם למה לא הרגיש בעצמו בדבר ואמר
לא ידעתי לפי שאולי חשבו כי אין האדם מגיע לסוף דעת חבירו אלא מפאת

מעשיו

אני להענש על שברי מגד שאני בכתו כדבר החכם שהבוראו שקרה לו כן מרוע בדורו ראוי להענש על מומו אבל אם היה לו מגד חולי קרה לו בטבע אין אשם לו וזהו ואני אמרתי אך זה חולי ואשאנו :
אהלי שודד וזהו פי' מה שכבר אמר אם אהלי שודד וכו' אני הייתי בכתו וזהו ע"כ לא השכילו וכו' : **ידעתי** ה' כי לא לאדם וכו' כפי החכמים חוייב לכל תנועה רצון קודם אליה כולל לאותה תנועה ולכל חלק ממנה רצון אחר פרטי דרך משל להתנועע ממקום זה למקום אחר חוייב לו רצון קודם אליו להתנועע אותה תנועה ואח"כ לכל א' מצעדיו יתחייב רצון פרטי וזה הו' כי אין דרך האדם נמשך מרצונו ולא האיש ההולך רצונו אשר הוא כבר הולך כדרכו אין צעדיו נמשכים ממנו מרצונו השני הנזכר :
יסרני ה' אך במשפט וכו' כשישראל עושים רצונו יתברך אין מזל שליט עליהם וכשאין עושים רצונו כאומר עליהם ואנכי הסתר אסתיר פני וכו' כי בקנאו הוא הסתרת פנים ותנתן האדם תחת שרי מעלה ואח"כ כשיעלה האדם למדרגתו האחרונה בכל שדי יתלונן וכשימעיט מעלתו נתון תחת קנאו ושרי מעלה וזהו שהתפלל הנביא שכשהוא יתברך ייסרו לא יסתיר פניו ממנו עד שאז נכנס תחת המערכה ותמעט מעלתו אבל ייסרנו במשפט זולת הסתרת פניך : **שפוך** חמתך וכו' התחנן על ב' מיני האנשים מהם שלא ידעו את ה' מיום אשר ברא אלהים אדם על הארץ והב' אשר ידעוהו וכפרו בו וכנגד הראשונים אמר שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך והב' ועל משפחות וכו' ירצה משפחות מישראל שיצאו מן הכלל וכשמך לא קראו ירצה שיעקב נקרא ישראל ע"י הב"ה ומזה השם הנכבד המוציאנו מתחת יד המערכת כי שרית עם אלהים ממנו ברחו כל רשעים ברשעתם שאין אדם יוצא מיד הטבע וזהו אשר בשמך לא קראו כאומרו אמרו לכו ונכחידם מגוי וגומ' כן עז השם הוקדו יחד ולכן התפלל עליו בסוף ואמר מלא פניהם קלון וגו' יר' זה השם הנכבד הקלנו על ידיך כמו שפי' בישעיה בפ' כי נטשתה עמך בית יעקב וגם כאן כי אלה המשפחות אשר לא קראו בשמך הנו"הם אכלו את יעקב כי לא היה ראוי להקר' שמו יעקב ובקריאתו את השחיתו ואכלו אותו : **ואמרת** אליהם וגו' כה אמר וגומ' ארור האיש וגומ' ואען וגומ' מה לו ולתשובה זאת כי כל דבריו אלה נזה לאמרם לבני ישראל ואין להשיב אבל ירצה שכוונתו לומ' שאין קללה גדולה בעולם מאותה הבאה מעצמה לאיש אשר נאמר לו שייטב לכת. כי ממנו יעלה למדרגת מלאך כי לטובתו הוא והוא לא כן ידמה ולא יעשה דבר ולכ"א ארור האיש ולא אמ' ארו' יהיה להגיד כי מעצמו הוא ארור אשר כא' לו ארור אשר לא ישמע וגו' והודה הנביא ואמר כי כן הוא כי איש כזה ארור הוא ומכאן יצאת קריאה שאמר לאלתר ויאמר ה' אלי קרא וגו'

פסוק לכו ונכחידם

ולא שמעו וגו׳ כי העד וגו׳ למן היום וגומ׳ למה כאמר בשרירות לבם ומה
ענין מלת הראש נים כי פשיטא כי אבותם ראשונים הם ולהשיב זה פ״ל שלשים
יש לו לזכור גזרת הכתוב על שלשים ועל רבעים לשונאי כי אין הב״ה נפרע ועל רביעים
אבל וכל ממשפחה עד שיהיו ד׳ דורות פושעים הבל ראוי לדעת אם הדור
הראשון חטא כשכול מאכלות אסורות וה׳ כאיסורי בעלות זהב׳ במלאכת
שבת והד׳ בעא או להפך השלי׳ יפרע מהם כי יל׳ פעם זה יאמר אין ראוי
להפרע מהד׳ כי כל א׳ כפני עצמו ואין העון מתחזק יותר כדור ראשון אחר
שה חטא׳ מאלף וזה יאמר חייבים בכת אחד שכלם חייבים בכפשית וחוקה
קונה להם אבל אם תרצה אמר במקום הנ׳ כר משלמין וגומ׳ יפרע כי אין
לגזור כגזרה עד שבעון א׳ יאוקוכולם עד שככר הותר להם וזהו שרמז כאן
כי נמצא קשר באיש יהודה יר׳ שנקשרים יחד כולם בעבירה א׳ ועוד שככר
עברו דורות רבים וזהו שרמז שבו על שנות אבותם הראשונים יר׳ כי שנותם
של אלו ושנות האבות הראשונים ד׳ הכל ענין א׳ הם הרי נמצאו להם הכ׳
תנאים המורים על רעתם ועל חיובם כליה ולכא כה אמר הנני מביא
עליכם רעה וגו׳ · לכן כה אמר ה׳ וגו׳ הנה פושעי בני ישר׳ יחשבו
שבל רעתם תבא אליהם מפאת המערכת ולכן יחשבו כי בידם להנצל
ממנו ע״י עבודתם ולכא כי יביא עליהם רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה
והשכירו כי מה׳ היתה הסבה ויצעקו אל ה׳ ואז לא אשמע ·
כי מספר עריך וגו׳ הכה המופת על אחדות הש״י הוא כי הם רבי השגיע׳
לכ״א בא לא בן אלא שהשי״ הוא יכול על הכל. הב׳ יאמר הם לבעלי
מין ארץ אליהם והשגתי לואב ושקר האלוהות האחרים תב׳ אין שם אלא
ס׳ולש והושע לא יושעו בעת רעתם שבם לואה כמעשיה נראית כי מספר
עריך היו אלדיך יהודה רצוני שהם רבים וכבר נודע שהיותם רבים יחייב
הלאות כנו׳ ופי׳ הפ׳ כבר קדם ממני לפנים · ואתה אל תתפלל פירש׳
למעלה הודיעני ואדעה וגומ׳ אין דרך הנבואה כדרך החקירה כי החוקר
רוב הקדמותיו יוקחו מן החוש באלנסתאמר מהנראה וממנו יובן אל העיון
ואח״כ אל הדמיון ואח״כ אל המוחש ובשכל והנבואה תבא ראשונה אל
השכל ואח״כ אל הדמיון ואח״ב אל החוש כמבואר בנבואה אם כי ראשונה
הגיע זה הדבר אליו בשכל ונבואה הודיעני ואדעה ואח״כ הגיע לעיון וזהו
ונבראיתני מעלליהם · ואני ככבש במה עדותיו עם הנביא
האנשים להועיל סהולך לפניהם כשאומר הכבש האלוף ומלומד ללכת
לפני הצאן כי שניהם מנהגו יאמר אחריהם ואמר כי קרה לי הפך המנהג
כי הנה כמדרגתי מלומד והמנהיג בעבש אלוף והפך שהם שמנהיגים
אותו ושובלים אותו לטבח ונתן טעם למה לא הרגיש בעצמו כדבר ואמר
לא ידעתי לפי שאלי חשבו כי אין האדם מגיע לבוף דעת׳ שכירו של מפאת

 מעשיו

עליו אמר כי אין איש שם על לב · **זרעו** חטים וגו' זהו הרעב נחלו לא
טעמו יר' לא נרפא זו זהו הדבר וגו' מתבואותיה ר"ף ה' וגו' יר' כי אף התבואה
אשר כבית נרקבת ווה יורה יותר על ההשגחה הפרטית·
כה אמר ה' על כל שכני הרעים וגו' יר' הנה ההמון שאליהם מספר כי כל
הגוים ילכו איש בשם אלהיו אשר ימשיל בארץ ההיא אבל אחד אשר
הם בארץ וכבשה נשתעבדו לאלהי ישראל אשר הוא שם גדול בכל העולם
אבל ביחוד וכשנכנס ר"ל ונעשה אם כן כמתגייר שאינו יכול לחזור בו וזש בו
יג שכניו אלה הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי וגומ' וזכור דברי גרי
אריות ותשכיל ותבין מה שאמרו: **כה** אמר ה' אלי וגו' הנה פושעי בני
ישראל יחשבו כי לפי שירשיעו ויפליאו לעשות פשעם לא תבא עליה רעה
להיותם דבקים במלך שהשלום שלו אשר הוא לקבל פגע מהתנשאי ומוה הנה
לא יוזק הדבק בו כענין ומלאך פניו הושיעם וכן עמו אנכי וגומ' ויעיד על
מחשבתם זו באו' היכל ה' וגו' לכל יתב"ל שכמה להם כאזור הדבק
אל המתנים איש נביא וירא שדים יחשב בעצמו כי אחר שהוא דבק במתנו
אי שלא יפכד לעפ"י שבמים לא יבליהו ולא יתקן בתקונים הצריכים לו
וזהו כלי קפק שבוש כי דבקו מתפרד כי פוגשים זה בזה וערובי שכמי לא
זולת וכן קרה להם כי דביקתם כשתי תמרות המדבקות ומאמר שימנו
בחותם על לבך כמפורש אצלנו במאמרים וזהו שנגה שדבק האזור אלא
ובמים לא יבליהו אמנם אלו לא בלבד עשו שלא תקנו עצמם כראוי להם
אלא שהעלו חלודה על כפשם והורידו לארץ מרם רנובי אל יבוד העפר
ולכן נוה ג"כ שזה האזור לא די לו במים שהוא מקום ליבונו אבל אמר קח
את האזור אשר קנית וגו' נוה שנשם כיבוד הארץ המבלה והמפסיד וזהו
המפורש אצלנו בפיר' ישעיה כפ בא בבור וגו' ובמה שלמעלה הימנו ואחר
נוה שילך ויקחהו משם לראות כי נשחת האזור ולא יצליח לכל·
כה אמר וגו' יר' כי לעפ"י שהדברים הטבעיים המפסידים יפקידו מכל
שישגיחו להציל הטוב ולהרחיקו מהרע הנמשך ממנו כי לא בדעת
וברצון ינהיג עולמו ולכ"א זה האזור נשחת מכל וכל אבל ישחת הרע והמותר
לבד כאשר ידבק האזור וזהו פי' מה שאמרנו למעלה כמשל האזור:
ואמרת שיהם כל נבל ימלא יין ופי' ענין זה המשל יראה טפל מבלי מלאת
כי מה תועלת שיאמר ענינו זה ותשובתם ואזרתו כי אין הדרוש
כ"כ עמוק שיצטרך למשל ואומר כי רצון הכתוב לגלות באופן הזה והמשל
כווב והוא כל נבל ימלא יין כי זה פשוט כי אינו מהמחוייבים והיה ראוי
שישובו ויקשו קושיית למה והשיבו פשוטא להודיע כי הם כ"כ רודפים אחר
היין שיחשבו הקדמת כל נבל ימלא יין למחייבת ולכן השיבו הידוע וגומ'
וחטאתם גלהו יותר ישעיהו באומרו תוף וחליל וגו':

חרי

תוי עטרת נאות שכורי וגומ' אמנם אורי ז"ל אמר ואמרת אליהם וגו' שכרון ירצ' בהקדמה אשר אמרתי כי כה מחוייבת בדעתיכם אכל כונתי כה שאני ממלא את יושבי ירושלם וזהו דעתי בה ולכן כה א"מ ה' וגו' ירצה אך דעתי כה וזה העונש מחוייב מתשובתם כי אחר שהם נמשכים אחר אין שהשיבו מה שהשיבו ואשי שכירה עצמו ולכן ראוי קודם גלות העונש הוה להקדים תשובתם ולהמתין אליה ׃ **ונפצתים** האיש אל אחיו הכונ הטבע יחייב שבן יכבד אב הרבה וכן אחיו ולכן להפך הקרה ולהבעיר הבערה בימיהם צריך שישתכרו כמוהו וזה שאמר שימלאם שכרון ויולד אז שפיכות והבכים יחד יתמו אמנם אמר לא אחמול ולא אחוס ולא ארחם כנגד שלשה מיני אדם הנזכרים בפסוק ׃

שמעו והאזינו אל תגבהו הנה הלשון כמה שהוא כלי הדבור הוא במדרגת הפועל והאוזן כמה שהוא במדרגה לשמוע הוא במדרגת המתפעל והפועל גדול מהמתפעל לכן ירצו יותר כמו אדם להשתמש בלשון יותר מהאוזן להיות להם יותר לכבוד ולכן אמר שישמעו עתה ולא ירצו בעיניהם גרעון מה שכינוהו תלמידים לא מלמדים איכו כן כי הוא דבר ירצה שהם תלמידים למקום ולרמוז על הנאמר רמז ואל תגבהו ׃

תנו לה' אלהיכם כבוד וכו' הנה האדם אחר שעבר עבירה ושנה ושלש בה נעשית קנין בעצמו ונעשית לו כהתר ולא ירגיש כנשרף שלא ירגיש בחומו והמשוקה ברוע הרכבתו ולכן העצה היעוצה שישוב האדם מרעתו בעבור שירגיש ברעתו קודם שיחשך שכלו ויקבע רוע תכונתו וזהו תנו לה' כבוד וזהו וקויתים לאור וכו' **ואם** לא תשמעו וכו' אמר כי אם יבתמו אזניכם לא יכנסו דבריו אל הנפש במסתרים בדברים הנסתרים ממנה להיותו בלתי מקשיב למלמדיו ולא בלבד חלוף השכל יהיה כי גם ישבית הגוף וזהו דמוע תדמע וכו' **אמור** למלך וכו' הנה הפורענות שנו' הם ב' פורעניות מהשכל ופרענות הגוף כנגדם אמ' כי ירד מראשותיכ' והוא השכל עטרת תפארתכם הוא העם כי ברוב עם הדרת מלך וכמו שפי' איה העדר כתר לך ׃ **ערי** הנגב וגומר כשהערים אשר הם ראשונות וגדולי המלכות הקרובות אל מלכיות אחרות הם הנקראים ערי הנגב כשהם סגורות ואין האויב כובש אותם כל המלכות יושב בטח ואלו הם סגורות ואין פותח ועכ"ז הגלת יהודה וכו' כי בשלום ובלי מלחמ' נמסר בידיהם א"כ ירצה שהמלך חייב חטאת ועונש גדול כי לא מבוכד המלחמ' נמסר ומסר עצמו ביד האויב ולכן סמך אליו ׃

מח תא"מ כי יפקוד וגו' והמשיל משל בשם שה אשה המבכרה אוחזת חבלי יולדה ומתרעמ' מאב שאין ראוי להתרעם ממה שהוא סבתו כי תולדה ה? סבת הכאב הוא בבעלה אוהבו כי היה סבת עצמו יותר כי קבלה אותו

ועשאו

ועשאו אלופו כן ג״כ אין למלך ישראל להתרעם ממלכי האומות אחר שהוא
המליכם עליו וזה המשל כמשל ומה תאמר דרך התנצלות כי יפקוד
עליך אחר שאת למדת אותם להיות אלופים זעשה כאלו חבלים יאחזוך
כחבלי יולדה כי היא גם היא הביאה עליה מי שסבב חבליה ׃
וכי תאמר וכו׳ מדוע קראוני אלה כאן פי׳ מה שאמרו לעיל בפסוק ותו
לה׳ כבוד והוא כי הקנין טבע שני ולכן כמו שטבע לא ישתנה כותן
בעל הקנין עד שבעל הקנין יתחיל לקנותו ברצון אח״כ בעשה אדומו ואפי׳
בעל כרחו וזהו כי תאמר בלבבך מדוע קראוני אלה מי הרגילם בעבירות
גדולות כ״כ אשר לא נוכל לצאת מהם השיב ברוב עוניך הגלו שוליך ירצה
ברצון התחיל בעבירה ואח״כ ישנה וישלש ואף בע״כ ואלו נחמסו עקביך
כאלו חומסן אח״כ לשכותה ופי׳ הדבר ואמר ׃ היהפוך שישרו וכו׳
כמו שהטבעיים לא ישתנו כן המלומד ברע עד שמו קנין לעצמו לא ישתנה
לפי שאין תקנה לשה שא בשבירה כדברי המן ישנו עם אחד וכו׳ כפי׳ שכבר
לכל אמר ׃ ואפיצם כקש עובר וכו׳ והוא מקום שלוח העם בחטאתם
אהו גורלך מנת מדיך וכו׳ וגם אני חשפתי וכו׳ אמר כי אין העונש כאדם ב״א
זולת גלוי שנו וזהו וחשפתי שוליך על פניך וכו׳ ׃ ניאופיך היה החוטא
והרשע יש הבדל גדול ביניהם כי החוטא אינו חוטא כחטא עצמו והרשע
הפכו וזה יבחן בב׳ דברים כי זה יעשה בחטאו כאלו יתביים ממנו וזה
בקול רם ב׳ כי זה יעשהו בפרהסיא בשווקים וברחובות וזה בירכתי ביתו
וכן זה העשה בשמחת לבב אין לו תקנה כלל אחר שלא ירגיש בחטאו
כלל גם כן הוא מלומד בו שמח עליו עם היותו יודע בו וזהו שאמ׳ ניאופיך
ומצהלותיך וכו׳ ירצה אם תנאף בלא מצהלות וצהיבות פנים לא יעיד על
זנותיך כי נאמר כי אעפ״י שהוא אינו רוצ׳ בחטאו אבל המצהלות המשכות
של הניאו׳ הם עצמם אמת לניאוף והזנות וכן האחר׳ והיא עשיתו בפרהסיא
על גבעות בשדה וכו׳ ירצה כי חפץ ברשעו ואין לו תקנה וזהו אוי לך
יד ירושלם ׃ אבלה יהודה וזה יאמר כנגד העם הקודרים בזמן
היובש וכנגד עשב האדמה הרמוזים בפסוק כפי׳ ואדיריהם שלחו וכו׳
העיד על חטאתם אשר עליו יבא העונש הזה כי חשבו גדוליהם כי
מימיהם כאמנים ואין כח באל יתברך ח״ו למונעם מהם ע״כ שלחו צעיריהם
למקוה מימיהם וכששבו כליהם ריקם אז בושו ונכלמו על בכרתם וחפו
ראשם כי לא תפול בושה אלא על חטא מקדם כי על חטאתם בצורת באה
לעולם וכל העולם נידון לרוע מעשיהם וא״כ ראוי שיבושו על כולם וזהו שפי׳
שבעבור האדמה וכו׳ ירצה לפי שחתה הארץ כאגידו הגשם לפי׳ בהעדר
בושו אכרים להגיד ולהודות כי הם הסבה ׃ כי גם אילת בשדה וכו׳
הורה כי הבצורת גדול כ״כ כי אין דשא ליונקי שדיהם ולא עשב לגדוליהם

גם כי גם אלו לא היו כי עצרו גשם לפי שאין דשא לתת להם. וכן הפראים
עצמם שהם פראים כי אין עשב לפניהם וע"פ דרכינו למדנו ב' דברים הא'
בגשם שאין הטבע מתחיל דבריו אלא לגשם אשר קמו בדברי הפילוסופים בו
בתחלת בריאת העולם שאין דשא לדשות עם יבנים עוצמם אחר שאין עשב
בשדה ב' הדבר כי לא יעדר במזון תעדר עיני הבהמות הנק' בולמוס וזהו
כלו עיניהם כי אין עשב: אם עונינו וכו' ככר פי' למעלה אבל זימנם
דרכים כי מניעת המטר הוא עדות על חטא בני ישראל אשר העדים
היו ראשונה בשמש כענין והיה אף ה' ועצר: ונתתי את שמיכם כברזל
והעונש ללמוד החטא ובזה עצמו עדות שבזה הם עונינו. עוד פי' אחר
שהעונש גדול כ"כ עונו גדול אלא רפואה ממך כי החולה לא ירפא עצמו כי
ככר מעשית לו כהתיר ובזה את אמרתי ה' חטאתי וכו' וכו' אחר שחטאתי פי' כי לעומתי
לך הריני חולה וצריך אני אל רופא וזהו שתפול מלת כי לפתיחת טעם הוא פ' חנני
האופן שאליך היא המתכת שאינו דרוי שירפאהו לפי שחטא וזה שפיר'
כי רבו משובותינו לך וכו' ירבה מאד שרבו משובותינו שהוא כפל החטא
אשר איני יכול לשוב כי נר' החטא כהתר וצריך אל רופא ולא תמאין כי יד
שי יכולת לכפר מה שחטא אדם לחבירו ואמר אבל לך חטאתנו לבד פעמים
לך לבדך חטאתי למען תצדק וכו' ירבה לך לבדך חטאתי ואז אתה תוכל פ' לך לבדך
לזכות במשפט ולכפר אם תרצה: מקוה ישראל ה' וכו' הנה האל ית' חטאתי
אליו יתקבצו בני ישראל אם למשפט או לדבר קדושה שנית כי הוא יתברך
המציל והמושיע בעת צרה שהוא כאיש מלחמה ומכ' אלה יתרעמו עליו
יתברך כי אמר מקוה ישראל שהוא הראשון ומושיע בעת צרה השני למה
תהיה כגר בארץ וכו' כי הגר אינו נעשה שופט ולא דיין כענין הא' בא לגור
וכו' נעשה כגר הפך מקוה ישראל וכנגד הב' אמר למה תהיה כאיש נדהם
וכו' וחזר על השנית ואמר על הראשון ואתה בקרבינו ה' וכו' ושמך עלינו
נקרא אל תניחנו בעת צרה וזה כנגד כגבור לא יוכל להושיע:

כה אמר ה' לעם וכו' הנה התנועה לעולם מורה על חסרון מה אחר שלא
הגיע אל התכלית המכוון שאם יגיעו שם ינוחו במקומם אבל בהמון [illegible]
בנבוע הארון וכו' אמר כי אלו לא יתנועעו להיותם דגים במנוחה כדרך
כל מתנועע אבל כל כוונתם היא התנועה לבד מאחר שרגליהם לא חשכו
ואם היתה כוונתם בתנועה המנוחה אשר תבא עד התכלית אשר הוא המנוחה
וכו' כענין הרא' מנוחה כי וכו' או ימצא אותו מה המנוחה אבל אינם כן כ"ש
כוונתם בתנועתם עצמה ואינו כתנועת השמים אשר היא תמידית כי היא
עצם הכוסף והתשוקה והרצון הנבדל אל הגלגל כמו שבוקש נפש הגלגל
אליו אבל אלו לא לא ארצם וכו' ואז יאמר כי הגלגל יתנועע לעולם אינו פועל
כפל אחר שכן רצון האל ואם שכבים לעשות רצון קוניהם אבל אין כ"כ
רנב

דונה בתמעתם וגבי שהחטא והראוי לבליחה הוא הנעשה בבלי דעת
אלא אהבו לנוע אם כן אין ראוי לבליחה לכן עתה יזכור עונם ויפקוד
חטאתם ׃ כי יצומו אינני שומע אמר שהוא עם היותו נביא לא יתפלל
עליהם כי לא ישמע קולו וזהו כי יצומו וגו' ירצה יצום מי שיצום אינני שומע
הטעם כי בעד רתיחתה אינו מכיר פנים אבל רוממותינו בא לעולם וגו'
שהו שנתן טעם למה שלא ישמע ואמר כי בחרב וברעב ובדבר אני מכלה
אותם כאלו יאמר כי ימי הרתיחה הם ולומר אהה וגו' ׃
כי שלום אמת וגומ' הנה נגד האמת הוא הבכמת מה שחוץ לנפש עם מה
שבפנים ולכן יקרא שלום אמת אחר שהפכים השלום אשר בחוץ עם
אשר בפנים ולפי שהכריז עליהם חרב מחוץ ורעב מבפנים ולומר לא תראו
חרב ורעב לא יהיה לכם אם כן שלום אמת אתן לכם במקום הזה ׃
ויאמר שקר וגומ' הנה אלה נקראו נביאים ויש ג' מיני נביאים הא' אשר
ישלחהו האל ית' לאחרים להזהירם על מצות האל ית' לו לבד על
שמירתו כמו רעה הב' כאברה' אשר יצוהו הש"י ית' לו לבד על מצותיו כאברהם
אבינו ע"ה וזהו אינו שלם כ"כ אשר עליו נאמר כי יתן ה' את רוחו עליהם לבד
הג' הוא שלא יצוה לו כלל אבל ידבר עמו האל ויגלה לו סודותיו כבלעם
או רבים בחכמי הגמרא המשתמשים בבת קול אשר עליו נאמ' כי אם גלה
סודו וגו' ולכא' כי שקר הם נביאי' אחר שאינם מאמינים לא הג' לא שלחתים
לאחרים ולא צויתים לעצמם ולא דברתי אליהם א"כ נמצא כי השם קראם
בו והוא נביאים הוא שם כזב כי נביא יר' מביא דברי הזולת לאחר ומאחר
שביאר שאינם שלוחי השגחה למה נקראו נביאים לכן השיב חזון שקר וגו'
ירצה יש מהם שלוחי הקוסמים ולכן נקראו נביאים יש מהם שמגידים מה
שבלבם לבד ולפי שהלשון שליח הלב נקרא נביא ירצה כי לשונו נביא הלב
מוציא דבריו כנביאת האדון מאחיו ׃ כי גם נביא גם כהן וגומ' נתן
טעם לחוזק הרעב כי אפי' הנביא אשר הכל יבואו אליהם ובכר לחם בידו
בראיה משאול בבקשו האתונות והכהן המקבל מעשר מן המעשר כולם
עשו סוחרים לרוב חסרון ומעוט חלקם מה יעשו שאר ישראל ואם הם אינם
רגילים כי אחר שינאו כל ימיהם בלמוד עתה לא ידעו לעשות מלאכתם
שבאן לבעלי היתר ׃ המאוס מאסת וגו' הנה הוא ית' הבטיחנו ואמר
אף גם זאת וגו' ומשיחו ע"ה נבא אל ציון ואמר הבוטחים בה' וגו' ואחר שכן
הוא הקשה ואמר המאום מאסת וגו' מה שכבר הכעסת על הספק וביאר
ענין המאום הנז' מגד פעולותיו וזה כי יסורי האב את בנו אינם עונש אלא
דרך וחינוך ודרך הוראת דרך הישרה ולמונע מדרכי המורדין והפושעי' א"כ
יסור כן הן לטובתו ולהנאתו עד ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן
על יסורין והמשל בזה הפשע והחבורה אשר עשו בעלי מלאכת היד על

הנגעים ועל המכות כולם לתכלית טוב כהן והן הבריאות והחולי וכיוצא
השביעי או הי"ד ביום גדולו ירפא   אבל כשנראה איש יעשה חבורה
ויפרד חבור ולא יבריא כלל אבל ימות בעליו כאמר כי זה אינו לתכלית
טוב אבל לרעת החולה וזש מדוע הכיתנו וכו' הכוונה בעשית המכה
והחבורה ולא לרפואה וגם בזמן הגדול יהיה גדול רע וזהו קוה לשלום וגו':
ידענו   ה' רשעינו ירצה אחר שעונותינו ועונות אבותינו הם אחרים הכונה
היה כי כמו שעונותיהם אבל הש"ית לבדם כי בעא היו חוטאים כן
חטאת הבנים היו בעא לבד וזהו ידענו ה' וכו' ידענו שרשעינו הוא עון
אבותינו והכונה שחטאנו לך והתועלת בזה כי אחר שהחטא לו לבדו יכול
לכפר כענין לך לבדך וכו' ולכן סמך ואמר .   **אל**   תנאץ וכו' ירצה
אם היה החטא נגד אחר היה ראוי שתנאץ לפיום אל הזולת אבל דבר
הראוי לו לבד אין ראוי שינאץ כ"כ על כבודו וזהו אל תנאץ וכו' כלו' שתנאץ
על הדבר אשר הוא בעבור שמך לבד ואל תנבל וכו' וזהו כנגד ואם בציון
געלת נפשך וכו' ירצה למה שאמר בברכה לא מאסתים ולא געלתים נגד
מה שאמר המאום מאסת וכו' כשו יאמר המאום מאסת זה א"א זכור בריתך
ושבועתך וכו' כתוב ולא מאסתים: **היש**   בהבלי הגוים וכו' יאמר
כי אפי' שהשמים יתחילו לתת רביבים לא יוסיף ה' עליהם אלדים להרבות
לעשות בשם אבל אתה ה' אלהינו וכו' ירצה כל אלה הרביבים והגשמים
או ירצה הגשם וגם השאים הם כולם מעשה ידי אל בהם:
ויאמר   ה' אם יעמוד הנה משה ע"ה ראשון לנבואה ומלכות יחד ושמואל
ע"ה סוף לשלשלת ההוא רצוני לשופטים אשר היו נביאים ומלכים
לכן בכלל כל הנביאים והשופטים בזכרם יחד וזהו אם יעמד משה ושמואל
ירמוז למשה ואהרן בכהניו וכו':   **ונתתים**   לזועה וכו' בכלל משה
הנה כל ישראל נענשו על חטאת מנשה לפי שגם הם חטאו כי אחר שהוא
המלך והמראה אשר יביטו יראו בו כולם ילמדו ממנו וזש ירבעם חטא
והחטיא וכן מנשה והנביא אמר מושל מקשיב וכו' וזהו אם הכהן המשיח
יחטא לאשמת העם כי אשמת העם תחייב אשמה וכו' וזהו אשר עשה
בירושלם כי החוטא ישבו בירושל':   **כי** מי יחמול וגו' זכור דברי החכם
כי הרעות הבאות על האדם והוא סבתם לא די שלא ירחמו עליו אבל
יבוישהו ויתפשוהו עליהם בתפשת השיכור על שכרותו וזש כי מי ינוד וגו'
ואת נעשית אותי וגו' ירצה את היות המכה בזה הפך מ"ש להלן פתיתני וגו'
ואמר זכר מי יחמול וגו' ומי ינוד וגו' ומי יסור מי יחמול קודם השחת לבלתי
השחית ומי ינוד לך אחר ההשחתה ומי יסור לשאול לשלום כי המרחק
רחוק אשר ילכו בו בשבי כמו שנזכר בסמוך: **ואת**   נעשית וגומ' כאן
שאמר מי יחמול ואמר אחר שנטשתני נטיתי ידי עליך נלאית הנחם וזהו מי

יחמול ואורס במורה בשערי הארץ נגד מי יכור לשאול לשלום כמו שאלתי אכדתי והו נגד מי ינוד לך עד מה אעידך וגו' או יאמר בפ' כי מי יחמול וגו' את נטשת וגו' ג"כ שבני העיר אין תקוה שירחם אחר עליך העליתי עליך היא הא"ס שוכר לעיל היא ירושלם אשר היא עיר והכ' כיפר"ל ׃

אומללה ילדת וגו' ירצה מקום הזרע ומעיינו נשחת וגם אשר כבר נולד לחרב אתן והם שאריתם שוכר ׃ **אוי** לי וגו' מי וגומ' אחר שאמר ושאריתם לחרב אתן יר' הנולדים ג"כ ימותו על זה היה דוה לבו על שהוא כבר גם ילדהו אמו והוא השארי' הנז' ועליו אמר השם אם לא שאריתך וגו' יר' אינך נכללת תחת שארית הנז' כי שרותיך לטוב הוא או יאמר אוי לי אמי ירצ' אחר שלא נשיתי ולא נשו בי וא"כ אין רוע בחירתי בבת רעתי ולא מעשי סבבו אותי אבל חוייב לי שהכרח החומ' יחייבהו או רוע מולד האיש כפי כח המזוב' עליו והבכה א"כ באם אשר הנגלית כח מה ובו ג"ב התחלת הלידה ולמה תלה הליד' בעת ובאם שילדתו אחר שהוא איש ריב עם היות שלא נשיתי וגו' יר' שאינו בבחירה ׃ **הירוע** ברזל וגומ' אחר שהבטיחו למעלה אם לא שאריתך לטוב וגו' הביא מופת עליו ואמר שאפשר שהברזל לבדו ישבר הברזל המעורב עם הנחשת אשר הדבר היותר חזק כמו שזה נמנע כן נמנע שהאויב עם היותו ברזל יקנץ מי שנא' עליו ונתתיך היום הזה לעמוד ברזל וגומ' וכבר ידעת שלפון מקור המחלבים היותר נכבדים עד שנ' מצפון זהב יאתה ׃ **חילך** כל אוצרותיך וגו' הנה אחר שירמיהו כהן ידוע כי חילו ואוצרותיו הם אוצרות בית ה' המונחי' בבית ה' אשר ישרת שם ועליהם אמר לבז אתן ׃ **אתה** ידעת ה' וגו' ידוע כי הזכירה נופלת בדבר נודע תחלה ולכן אתה ידעת זכור לי וגו' יר' דע שאלתי יר' אעפ"י שיר' היות שאלתי זאת שלא כמנהג המעולה להיות מתנקם מן האויב אבל להושיעני כי לא על כבודו אני אומ' שא תנכל כקא כבודך לא על כבודך כי חרפתם אשר חרפוני מפני נבואתי יחרפוני אשר עליהם סמך ואמר כי רק שמך עלי ויהיה א"כ כי אותך מאסו וא"כ איני יכול למחול על כבודך כ"ש כי לא ישא לפשעכם כי על הנביא נאמר כפי' הרמב"ם וזהו דע שאתי עליך חרפה ׃ **נמצאו** דבריך וגו' ירצה כי לא כלבד נבואות האל הבאה אליו תשמחהו ויאמין בה אבל הנבואה שכבר נמצאו בפירו' נביא אחר ובפרט ע"י מרע"ה יאכלנה ויאמין בה וזהו נמצאו דבריך לי ואכלם אמ' אמכם יתרון ערבוב ושמחה יש לי כשדברך נופלת עלי לבכה שאמר וזהו ויהי דברך לי יר' דבוריך לי לששון ולשמחת לבבי והבכה שאין הקב"ה משרה שכינתו על הצדיקים אחר מיתתם כי אז ישובו לטבע הכולל וה' אלדי הנבאות רצוני

פ' אל אלהי אלוד הכולל כי לכן קדושה נאמרה בעשרה וזהו אל אלדי הרוחות וגו יר'

פרוחות אתה אלוה לכל בשר בכלל ופעך תשחית א"כ הכולל לפי שאיש הא' יחטא

א״כ שהקב״ה ישרה שכינתו על איש א׳ נעשה כאלו אותו האיש שב אל טבע מז׳ ואגדלם
הכולל הש״ר כי הוא הנביא וזהו ואגדלם שמך זהו שדי יעקב כי יעקב נעשה סוף זהו
או כלל ואומה וגם כאן כי כוה ישמח לבו כשדבר רוח אלהים בו לפי שאז שאמר אלהי
נעשה נבא גדול ונקרא או שמו עליו יתב׳ לבד עם היותו פרטי נקרא עליו יעקב
אלהי הכל ותשמב אל הטבע הכולל : לא ישבתי בסוד וגו׳ יר׳ המה
או אלי דבר ה׳ יבא כי כמש׳ לבן כאלו אמר התחלת נבואתיכו ועדה איכו
כן כי לא מלבי מה שדבר ני לומר וגם איני מומין עצמי אל הנבואה כאלו שמע
שאמ׳ קח לי מכנן וגו׳ כי הנבואה מתוך שמחה שורה ואני לא ישבתי בסוד
משחקים ואמר בסוד כי התכלית לסוב המכוון למשחקים הוא הנבואה
והוא הסוד ואני לא כונתי רעתי שיהם אבל כאקראי נמצאו הדריך לרוסי׳
וסוכלם וגו׳ או ירנה אעפ׳ שלא ישבתי בסוד משחקים לבי עלו ומפני השגי׳
נבואתיך בדד ישבתי להכרח התבודדות ואני שמח אעפ׳ שזעם מלאתני :
למה היה כאבי נצח הנה הרופאים אומ׳ כי הרוע מזג הטבע והמופת
כוה בעל הרקה והשקוי ודומיה וגדר הכאב הרגש המנגד פתאו׳
ואפך א״כ שכל כאב מורגש יורה על עצמו שאינו נקבע ועדין יקבל רפואה
וזהו שהיה תמה על זה למה היה הכאב לעולם כאלו נקבע והמכ׳ אנושה
נקבעת עד שמאנה הרפא ולבא היו תהיה כמו אכזב כי היות הכאב שם
יורה על הבריאות ואחר שלא ירפא נעשה זה המופת אכזב על בריאותו
או ישוב למה שזכר למעלה והנקם לי מרודפי אל לארך אפך תקחני שלא
יבא הגבול ארוך כגבול החולים הנושבים אחר שכתבו והוא עלכונו הוא
לנגא למה היה אנושה עד שהגבול בכ״ב רחוק מאנה הרפא כי רפואתו בא
זמן רעתם ומפי העמיאמר היו תהיה לו וגו׳ כי נעשת כזוב בעיניהם אחר
שארך גמלם כב׳ לכן כה אמר ה׳ אם תשוב וגו׳ בכאן הורה שארך
אפי לאלה הרשעים שמא ישובו מדרכם הרעה וזהו אם תוציא יקר מזולל
הלא כפי תהיה ולא תגטער אם אתה תשוב פעמים רבות כי אין לך הספר
כבך כי שפרך ברכה אחר שלפני תעמוד בכל שעה בבוא הנבואות האלו
אליו מאתי ואתם תהיה לפני ומתפלה לשלום וזלת היות רואה פני המלך
ועומד לפניו והוא שבר גדול כמדע כפי קם בא את כבך וגו׳ ימשך מזה א״כ
שהרשע ישוב מדרכו הרעה וזהו תכליתו ית׳ ואז אם תוציא יקר מזולל וגו׳
יר׳ כבר תהיה כמבוק משמעזה כי אין תכלי׳ הנבי׳ תכליתו ית׳ כי תכלי׳
הנביא עשות שליחו׳ לבד בין יגליה מגלה או השגת ערכו׳ הנבוא׳ ותכליתו
ית׳ קיום המעש׳ תהוא ועילותו לא זה בפי אני אמרתי לרשע וגו׳ יר׳ כמה לכתי
שנמי׳ רסי׳ בפעלתוני ולא הייתה מלנים הגיתי או שזה הפועל פעולתכם או
פועל הכל או תיהו ותביה מפוך׳ עפי׳ בכלי שבת ונד׳ שעד״ה אין תכליתו הוא
לא יגיע לפועל כי בשליחות בתכלית התכלית המכוון ממני והמכוון

מאתו יתברך והמכוון ממני כבר יצא לפועל אחר שהלכתי ודברתי אליהם
כי אין לו לעשות עוד אמנם תכליתו יתברך הוא תשובה וה״כ המשפט
ששפטתם על עצמי הוא את ה׳ כי תכליתו הוא האובד כי פעולתי את השים
ירצה פעולתי כבר נעשתה והוא לעשות שליחות אלהים ואלו הם התכליות
שזכר הוא אם תשוב פעם ואשיבך פעמים פעולתך לתכלית טוב וקיים כי
לפני תעמוד ואם ימשך שתוציא יקר מזולל כפי תהיה ירצה כבר אצלי
יו יהיה ג״כ: ויהי דבר ה׳ הנה עיני ירצה שאסור לבעול שלא לצורך
פרייה ורביה אחר שאמר שלא יקח אשה לפניו אחר שהבנים הילודים
עתידים למות: ממותי תחלואים ימותו וכו׳ הביטה וראה כי
המתים מרוב חולאים אמר שיהיו לדומן על פני האדמה והרוגי חרב אמר
שיהיו מאכל לעוף השמים כי המת מחמת חולי בשרו מעופש ואינו ראוי
לאכילה אפי׳ לבעל חי: כי כה אמר ה׳ אל תבא וכו׳ פי׳ למעלה
בפסוק כי מי יחמול עליך וכו׳ לכן כה אמר ה׳ הנני משבית וכו׳ כבר פי׳
למעלה בפסוק והשבתי מערי יהודה וכו׳ ולפי שסבת ביטול שני דברים
שזכרנו למעלה שם והם פרי הברית והגוף והם קול ששון וכו׳ הוא בטלת
הג׳ והוא ביטול הנפש והוא ביטול התורה והוא קול אומר הודו את ה׳ זש
מה עונינו ומה חטאתינו אשר חטאנו לה׳ אינו והוא בביטול התורה שאמר
אלא שכחשו בו וזהו שהשיב על אשר עזבו אבותיכם אותי·
ואתם הרעותם וכו׳ ז״ל איך הרעו מאבותם אחר שאבותם כחשו בה׳
ועשו כל התועבות אשר עשו זולא מבלתי רצונם לעשות כי כבר
עשו עבודות רבות לאלהים אחרים וחטאתם גדולה מאד אבל ירצה מזה
כי אין חטא גדול מהפרד איש מעל אחיו הן לטוב הן למוטב וכבר ידעת
חבור עצבים אפרים הנח לו וזהו שהרעו מאבותם כי כלם עבדו ע״א בלב
א׳ ואתם הולכי׳ אחרי שרירות לבם הרע ועם היות שדעת כלם שוים לרעה
לכן הנה ימים באים וכו׳ להיות האמת מה שאמר שפיזרם בד׳ כנפות
העולם לכן ימשך שכשמורה ישראל יקבצנו אמר עליו חי ה׳ אשר
העלה וכו׳ וכבר ידעת קושייתם מה כתוב שאמ׳ למען תזכור את יום צאתך
מארץ מצרים וכו׳ כל ימי חייך להביא לימות המשיח ולכן יהיה הפי׳ הנכון
בזה כפי דעתם ז״ל שלא לבד יזכרו את עצמם אבל כל העולם וגם שתהיה
מצרים בתפלת העולם וזהו שאמר כי אם חי אני נאום ה׳ אשר העלה וגו׳
והוא הגלות הזה האחרון כי אנחנו צפוניים בלי ספק ואו׳ מכל הארצות
אשר הדיחם שמה להכניסם דרך עמם את בת מצרים אעפ״י שאינה
צפונית אבל הרומית לארץ ישראל ולבן אינה נכנסת אלא בכל הארצות
אשר הדיחם שם לא כארץ צפון: הנני שולח לדייגים וכו׳ ירצה
בין יהיו גבוהים בין יהיו שפלים קטנים לבלם יתפשם בענם כי יושבי

קנוות מחוברי הדעת הם וכנגד השפלים אמר הנני שולח לדייגים וגו'
ואשר הם גדולים אשלח לציידים וצדום ופירש העבין ואמ' מעל כל הר כנגד
הציידים נגד השפלי' ואמר וכנקיקי הסלעים ולפי שזה רמז על דרכי האדם
היושבים בקנוות פירש ואמר עיני על דרכם אינו׃

ושלמתי ראשונה יר' קודם שאקיים ההבטחה הטובה שאמרתי למעלה
משלם עונם כי עונותיהם ועונות אבותם ישוב על ראשיהם כענין
ועד אבותינו חטאו ואינם וגו' וזהו והתודו את עונם וגו' וזהו כי אנו בגלות
בעונותיהם אעפ"י שלא גדלה חטאתנו בהערב' שם שנתפקו להם חטאתינו
כי אין זכות להוצי' נקם עון אבותינו ועונותינו יחד וזהו כי לקחה וגו' כמסור'
הפטרת ה' עזי בכ"ה עזי ומעזי וגו' יר' הוא עם לבלת' עמים אשר וממנו להנקם ממנו בעת
צרה עד מגן עורך וגו' ויאמרו אך שקר וגו' האמונה אין כה כי טוב לו מהבה
ולא מועיל כנגד התכליתם הטוב אמר אך שקר כי העון היינו בין אמת
ושקר הכל הוא מהמה ואין בם מועיל במשמעות׃

היעשה לו אדם וגו' הנה עושי צלמי' יחשבו לעשות צורות כנגד הצורות
השמימיות הנקראות הצלם אלהים ולהם אמר אפשר שאותו
הצלם הנעשה עי' אדם יהיה שדים אם הצורה שמויימית עצמה אינה שדים
וכנגדם אמר והמה לא אלהים יר' הצורה עצמה אינה אלהים׃

יז חטאת יהודה וגומ' הנה הכתיבה נריכה עט וכייר ודייו ויד הסופר על
העט אמר בעט ברזל על היד אמר בציפורן שמיר כי הצפורן
מחזיק ג"כ בעט על הנייר אמ' כתובה על לוח לבם ולא מ' דייו כי אין צורך
אחר שהיא חרות בלוח ולכן הוצרך לחקקו בכח חזק שבצפורן שמיר ושיהיה
העט עם ברזל ואמר ולקרנות וגו' להורות שאין הפועל פועל עד שמנחשבו
הלב והפועל שוים וכנגד מחשבתם הרע ולבם הזונה אמ' כתובה על לוח
לבם וכנגד מעשיהם הרעים וקטרתם לאלהים וזבחם אליהם אמר ולקרנות
מזבחותיהם׃ כזכור בניהם וגו' פי' הענין ואמר כי חטאתם הוא כתו'
בהם כמו שהוא כתוב במוחם עבודתם הזרה כי זה במשך לזה והזכירה
כתובה במוח אמנם אם כפיהם כי הזכירה נמשלת יותר בבנים ובבחורים
יותר מבזוקנים לעוף לחותם הגוכף כאשר ידעת׃

הררי בשדה וגומ' מי שהוא הררי וקדוש השוכנים באהלים למה לבם
עושר ובכסים אחר שרונה בקדושה וסיוז התבודדות אשר לכן
בעשה זרה בבמי רבב ומי יתנני במדבר לעד ולפתאתה הררי חילך וגומר
למה לך חיל גדול ואוצר אלו הכל המתקדשים והמטהרים והעוברים על
כל הר גבוה ואמיריהם על כל עץ רענן וגו' נתן לבם משדותם הראוי להם
ואמר חילך וגו' וגם עדיה אין כאן קדושה כי אלה הבמות הם חטאת גדול
בכל גבול ישראל׃ כה אמר ה' וגומ' הנה אגפי' שהאדם כ' קבלו

גם הכל כי אלו לא היה הקב״ה שותפו לתת בקרבו רוח חיים כי בו בכח
החיוני המניע והמרגיש. שאר הכחות וא״כ מי שיבטח וכו' בבשר ולא בש
נותן הכחות כבשר הוא שוטה גדול וזה כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל כי
בכח מ״תוית וזה כאמרו ארור הגבר וגו' אשר ישים זרועו בבשר לבד ומן ה'
הנותן כח יסור לבו והיה כערער בערבה וגו' ר״ל ערירי כי לא ישותף
בו הבית ההפך זה: ברוך הגבר וגו' כתב שהוא ראוי שיבכים
כהבטחתי זאת ושיהיה הש' מבטחו כי לזה יקרה לו טובות רבות בין בזמן
רעבון בזמן טוב כי לזה אח' שיבטח בנותן הכח כי יבכי' בעמלו להצליח
יקרה לו כעץ השתול במים כי אם יהיה שנה טובה וגשומה לא די שישמר
הפרי מתחת המי' אשר תחתיו כי גם העלה מחמת הגשם הנופל בו ממעל
לנאמנם בשנת בצרת אשר לא ירד הגשם עליו אעפ״י שהעלה כבל אבל
הפרי ישמר ועל זה אמר והיה עליהו רענן וכו' הפרי ועל הבצ' אמ' ולא ימיש
מעשות פרי כן גם הבא בשם ה' כי בשנה שהטבע מסכים להטיב בכל
מעשיו יצליח: עקוב הלב וגו' לפי שהאדם יר' לעינים ואין לו אלא מה
שלבו ועיניו רואו ועל פיו יתנהג במעשיו כי השכל בגוף כשופט בעיר כמו
שנאמר בספו שלהלן ואמר נואש כי אחרי מחשבותינו נלך וגו' בי יכול אדם
להתנכל כי לבו הטעהו כי שלב האדומי ישפוט רע כדבר הכעס והנאוף
ודומיהם כדבר דוד ע״ה הן בעון חוללתי וגו' עד שלפי זה אמ' החכם הנולד
במזל טוב הוא טוב לכ״א הש' כי כל פושע ירגה להתנכל במזג לבו כחשבו
כי מי ידע להבינו אמנם אעפ״י שעקוב הוא ואנוש שמתיאשים בני אדם
שהכירו במי ידעת אבל אני ה' חוקר לב לדע' וגו' וכל זה לתת לאיש כדרכיו
אם אירע שלא חייבו מזג לבו רוע חטאתו ומעלליו אבל הם דרכיו ממש:
קורא דגר וגומ' כשם שהקורא יאסוף בני זולתו כי זה בחצי ימיו יעזבהו
בניו ובאחריתו לא יהיו לו בנים כן עושה עושר ולא במשפט כי
הגוזל ועושק ועושה עושר בעושק וכלוז יקרה לו מה שיקרה ליורש עושר כי
יפזר ירושתו מיד כדברי החכם כי לא ידע יגיעת ידי אביו ויגיעת אפו
בעמותו את החיל הזה ולכן יפקיד היורש ממון חבירו בעושק וכלוז יפזר
לאותה קבל עמה וככן יקרה לו שיפזרו ויחייב שיעזוב בחצי ימיו העושר
הזה ובאחריתו שלא יוכל לעשוק ולגזול והעושק כבר אבד ישוב אל הקנה
האחר להיות נבל כמו שקרה ליורש הנזכר ולבל מפזר:
כסא כבוד וגו' וזה המפזר המ' ישוב לסוף ימיו נבל אבל ישראל ילכו בעת
ההיא יותר מכובדים וטובים וזכור חכמי ישראל בל זמן שמוקמין
ונו' ודע במקומו כהיותנו בגוף הוא המשה. ואשר באמרתנו והוא אחרי
המיתה הוא המעלה במוחלט כי הדבקות הוא בראחיים ולא עוד שלא
אפי' בעת כי כו ישמח לבו והש' הוא מקור הנשמות כולם כדרז״ל ב' דברים
שאלו

שאלו ישראל שלא כהוגן והשיבו להם כהוגן פירוש במקומו ואמר אורח חיים
למעלה א״כ יותר טוב הוא המקום האחרון מן הראשון וזה מקוה ישראל כי
שם יקוו הנשמות שם אמנם סורי בארץ יכתבו ירצה הסורים מהשי״ת מקומם
המטה והוא וסורי בארץ יכתבו ויהיה סורי כאלו נקוד סורי בצירי והנוספת
רפאני ה׳ וגו׳ ירצה ב׳ הדברים שאין רפואה מוכנת ואמיתית שלא תבא
מהש״י כי הוא אם ירפא ירופא בלי ספק וזהו וארפא ׳ וכ״כ כי רפואת
הגוף קודמת בזמן וצריכה אל תשועת הנפש כי לכא׳ אח״כ הושיעני וגו׳ ואמנם
אמר על התשועה כי תהלתי אתה לפי שאם הרפואה היא בידי יתב׳ אבל
לא אם לא יסכימו פעולות האדם בו   אמנם כי באמת יסכימו מעשינו בו
תהלתי אתה ׳ הנה המה אומרים אלי איה דבר ה׳ ירצה אלה חשבו כי
נבואתי מעצמי ועשיתי כדי להפך הגזרה או לקיימה או להוסיף עליה ולכן
אלו וגו׳ יבא נא כשלא יתפרסם עמי ואינו כן כי באמת שליח גבורה של מעלה
אני כאומ׳ אל תאמר נער אנכי כמפורש שם וזהו ואני לא אצתי וגו׳ ירצה איני
הולך אחריך ויום אנוש לא התאויתי מעצמי מעצמי שנבאתי. עליו כי מוצא
שפתי נוכח פניך דנוני שהנבאתי מפני שבא יום אנוש לפי שנצטויתי ממך
ובשלי מאמתך אמרתי ובשאמרת והנה כי מבוא דעה וגו׳ כי מלת של הנני איך
תאוה אני יר׳ כשנבאתי על הרעה ויום אנוש לא התאויתי שזה כי זהו התכלי׳
המכוון מאתך בשליחותי אבל התכלית אשר לי בשליחותי איננו אלא קיום
מצותיך לבד וזהו מוצא שפתי נוכח פניך הנה ׳ אל תהיה לי מחתה
וגו׳ ירצה גם אפילו ביום הרע מחתה אתה להנצלני כ״ש שאין ראוי שתהיה לי
למחתה ותסבב הרע לי : יבושו המה וגו׳ רצה ב׳ דברים הא׳ שהוא
לא יבוש והב׳ שיבושו המה. וכזה יבא אל תשובה משנה שברון כמו שירע
בעונש הפור עצות הבא עליו ג״כ ירע בעיניו שטוב הבא על מוכאו ועל״כ אמר
הבא עליהם עם רעת נגד והם יבושו ומשנה שברון נגד אל שבושה אמר:
כה אמר ה׳ אלי וגו׳ יתבארו מזה ב׳ דברים הא׳ שבבא הנביא בשער אח׳
דרך שם יצא כדברי יחזקאל ובבא הנשיא דרך אולם השער וגו׳ מזה שאיש
פעם הארץ כי יבא דרך שער צפון יצא דרך שער נגב פמב״ שם ולכן צוה
כאן שינוע בשער אשר יבואו בו מלכי יהודה וגם אשר יצאו בו כי בשער ש
יבואו ויצאו. ולכן פי׳ ואשר יבואו בו וגם יעמוד בשערים הא׳ חרים אשר אין
להם זאת הבגולה וזהו ובכל שערי ירושלם   הענין הב׳ הוא שיהיה כעם
ככהן נגד מצות הא׳ כלם שוים ועל כלם ציוה ואמר שמירת הנבואה הזאת :
האפרת   אליהם וגו׳ הנה כבר ידעת מש״ בקבלה ז״ל כי הנושא משא בשבת
איננו חייב עד שיוציא מרשות לרשות אחר ויפרוק שם כי נצטרכו
משא ופירוק וגם שיביא מרשות לרשות וזה כאן ואמ׳ השמרו וגו׳ וזהו הרשות
האחר כי העיר כולה רשו׳ היחיד היא ואין ספק כי בגלל והבאת׳ הפירוק

וכן

וכן הטענה ברשות היחיד והפירוק כרה״ וזהו לא תוציאו משא כ׳ לענין כי
אחר שניה לזה ואמר ולא שמעו וגו וחזר ואמר והיה אם שמוע וגו׳ דע
כי כונת שמירת התורה איננה לתכלית אחר זולת שלמות הנפש כם כדברי
הרמב״ם בפי׳ פרק חלק והחכם בה׳ מהמדות כי הרושב איננו בעבור אחר
אמנם לחברי הדעת אשר לא ישערו בשלמות המגיע לנפשו אבל ישער
אתר טוב המגיע לגופו וירצה יותר לזה והחלק כי לזה לבדו כאמר ונתתי
גשמיכם בעתם ועל שניהם כא׳ למען תנקו ושבעתם וגו׳ כמ״ש במקומו וכנגד
אלו אמר כאן כי יותר ראוי שישמעו המצוה הזאת לשלמות הנפש לבד וזהו
השמרו בנפשותיכם וגו׳ ואחר שלא רצו בזה חזר ואמר והיה אם שמוע וגומ׳
ובאו בשערי העיר וגו׳ הרי שפי׳ להם שכר האמור וגו׳ ולכא כתשובה לבלתי
שמוע ולבלתי ק׳ ת מוסר כלומ׳ שאיכם רוצים בו לקחת מוסר לבד ולשלמות
הנפש בלי שכר אחר ונתן השכר כי במקום משא אחרת תהיה המשא
ממלכים ושרים במשא כי תהיה המשא לשם ה׳ עולה וזבח׃
ואם לא תשמעו אלי וגו׳ ירצ׳ אם אתם תעשו מלאכה ביום השבת גם אני
אעבור בריתי להבעיר אש בשבת והצתי אש בשעריה ואכלה וגו׳׃
יח קום וירדת וגומ׳ ראוי שתדע שכשם שהעתקת גוף ממקום גבוה למקום
שפל נקרא ירידה ואל מקום עליון נקרא עלייה כן בהעתיק השכל
מהמושכל הקל או אל הגבוה ואשר בהשכלים נקרא עלייה. ועזה נאמר
ועלית אתה ואהרן ומשה עלה אל האלהים וכהעתיק השכל אל דבר קל
נקרא ירידה ועז׳ נא׳ וירד ה׳ וירדתי ודברתי אתך וגו׳ וכבר ידעת לעולם לא
ירדה שכינה וכו׳ ולא עלה משה עליית גוף כ׳ ראוי לדעת שאין הנבואה
מורה אלא על אכם כי הנביא ינבא בדברים אשר קדם לו בהם ידיעה מה
ועתה תבין צורך ירידת הנביא בית היוצר לשמוע ולהבין דבר ואמנם
היתה זאת הירידה ירידת עיון כי היא השגת בדברים הפחותים ולזה
הוצרכה להיות לו אז הקדמות מלאכת היוצרים היות חכם כפנה אשר עד
הנה לא ידעם׃ וארד בית היוצר וגו׳ הנה החכמים הקשו אם הש״ית
רוצה בטוב ובשלמות למה לא ברא כל אדם שלם בתכלית השלמות עד
שלפי זה יהיו הכל שוים והשיבו כי כשם שהמתכן את הקורות יחתכו ויעשו
קורה א׳ ישרה וטובה עד מאד בכלי׳ ההם ואין זה גרעון בכלים כי החומר
לא יכבול יותר מהמלאכה ההיא אחר שהם שלמי׳ בחכמה והכלי׳ הגונים
בן כפי זה הוא יתבר׳ עם היות הוא בכ׳ תכלית ישפיע הטוב על הכל בשוה
אבל לא יקבל בה את כפי כחו ואין גרעון בחקו ית׳ מה שלא יקבל המקבל
ואם שירד בית היוצר בשכלו ומה שעושה מלאכה על האבנים ירצה בשוכה
ונחת ובכלים הגונים והנאותים ועכז׳ ונשחת הכלי וגו׳ ראה רמיזתו
בחומר כי בונתו בהשחתת הכלי אשר הוא עשה מחמת החומר הבלתי
מובן

מוכי ולכי יעשהו כלי לא הכלי שהיה כבונתו ורצונו אבל כלי אחר כאשר
יתיישר הדבר לפניו שאפשר לקבל כו הוא יתברך בערך יצירותיו שרצונו
להשלים ובעשה דבר א ממה שיר׳ כי כחומר ביד היוצר כן אתם בידי ופירש
הענין ואמר **רגע** הדבר וגו׳ כי בפעם יהיה כדעתי והחומר לא יקבל
כי הגוי יעשה הרע אלו לא יקבל השפע ונחמתי ולא עשיתי וכן בהפך:
ועתה אמור נא וגו׳ אחר שהודיע דרכיו ית׳ גזם על ההווה ואמ׳ כי עתה
דעתו להביא עליהם רעה ושישובו בתשובה:
ואמרו נאש וגו׳ כי אחרי מחשבותינו נלך הנה החכם הביא דעות האנ׳
כי האדם אשר שכלו ודעתו יפתוהו על הרע לעשותו אין אשם
לו כי כשם שבני המדינה חייבים לשמוע השופט אשר יהיה בימים ההם
אפי׳ שיאמר על ימין שהוא שמאל כן וכפי כן כחות האדם חייבים לשמוע
אל השכל כי הוא השופט ביניהם ואעפ״י הוא ישפוט על הרע שהוא טוב
למה יענש ההולך בדרכיו כמו שלא יענש השוטה והשכור וזולת׳ ועל כיוצא פ׳ כי בשרי׳
בזה נאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך ויר׳ כשכונת שכלי שף נמשך לבי אלך גו׳
זה כמש לעיל בעקוב הלב וגו׳ וביארו בזה שאם הדבר נתייעץ בו הוא
מהדברים המסופקים בעין כלל או לרוב העם בידיעת אותם פרטי׳ ודברים
עמוקי׳ אשר בדת והו האיש הראוי לבלוע על החטא אבל אם חטא בדברי׳
אשר כלל העם ישפטו בהם שהוא עול ורשע לא די שלא יתנצלו בשבילו כי
גם הוא נענש על שגגת שכלו כזה הענין חטאתי כי לא ידעתי ושגגת לימוד
עולה זדון וזה ואמרו נואש וגו׳ ירצ׳ מתייאשים מן הפורענות אחר שאחרי
מחשבותינו נלך ואחר שכלנו נלך ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות ואיש
שרירות לבו הרע ירצה אעפ״י שיהיה רע אחר שהוא שרירות לבו ומחשבתו
ראוי לעשותו: **לכן** כה אמר ה׳ שאלו וגו׳ השיב מה שאמרנו כי זה
החטא אשר הבהמה דעתם עליו לא יסכימו בו כל גדולי הפתאים כי מי
שמע כאלה: **היעזוב** מצור שדי וגו׳ כי כ׳ מימות הן טובות אשר יזובו
מהצור ובאים דרך ימה והם הנז׳ כאן היעזוב וגו׳ ירצ׳ היעזוב המים הקרים
בשלג לבנון הבאים מצור שדי או מימות שנשאבו מנהרות גדולים באים
מארץ מרחק והוא מש״ש ינטשו מים זרים קרים נוזלים מהיה מים זרים שורשו
מן זרם המים לפי כגולת המים הטובות להתקרר במקרה הגונה כי יורה
היעם שרובם על האלה הראויי המונע קבלת הגשמים וכן פי׳ כב׳ המימות
האלה וקרא להם בשם שלג להורות על הקור ועל הב׳ אמר זרים קרים:
כי שכחוני עמי וגו׳ ופי׳ המשל ואמ׳ כי הוא ית׳ היה המי׳ אשר עזבו מקור
מים חיים אשר לא עשה כן שכל איש כענין ההמיר גוי אלהים וע״כ לא
נתן כמו שחשבו ואמ׳ כי המקטר והעובד כפה או בידים ואין הלב שם ואת
לא העבוד רעה הגוב׳ וראויה לקבל כי לבך אמר יהיו לרצון וגו׳ במוך אל

הפה ואע״פ כששפכו לו כי אמו לשוא הקטרתם ויכשילום וגו׳ ירצה לפי שאין הב״ה
עושה משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו אבל יניח מקום אל
הטבע לעשות ורואה שהטבע יפעל בקיום דברים רבים חשבו כי הטבע
השר הגדול וראוי להעבד ואע״כ דרכי הטבע הטעו אותם ויכשילום וגו׳ אחר
שאינה הדרך אשר דרכו בה אבותיהם ׃ לשום ארצם לשמה וגו׳ הנה
כפי דעת הרא״בע ז״ל נו׳ כפי הטבע יהיה שבתאי אשר הוא ממונה על
שממון ואבדון ודברים רבים כאלה תמצא אם תעמוד עליהם במק׳ מ׳ ואע״כ
בני ישראל כשיעזבו את ה׳ המצילם מהפורעניות ההמה יעמדו אז תחת
ממשלת השר ההוא ומשפטו ואלה שהכשלו שבילי עולם נתנו ביד השממון
וזהו לשום ארצם וגו׳ ׃ ויאמרו לכו ונחשבה על ירמיה וגו׳ הנה תועלת
הנביא בתוך העם הם ג׳ וביחוד תועלת ירמיהו וזה כי כמה שהוא כהן
והכהני יורו התורה והמשפט ליעקב יועיל ללמד תורה לישראל וכמה
שהנביא חייב להיות חכם יועיל גם כן להיישיר המדינה בחכמתו על דרך
ה׳ צדקנו ירצה מצדיקנו כפירוש המפרשים ׃
ויאמרו לכו ונחשבה מחשבה שלא תאבד תורה מכהן ועצה מחכם ודבר
מנביא כי לכן אין להמיתו ונצטרך לעצה ושיתה העצה נכדהו
בלשון לא בחרב וירצה שיעידו בו שהרג או שגלה עריות כמו שאמר הרד״ק
ז״ל ובזה יפסל לנביא ולא יחייבו לשמוע אל כל דבריו ושמעו קנתם והם
הדברים הנו׳ אשר אמרנו שהם צריכים אליהם וזהו ואל נקשיבה אל כל
דבריו ולפי שהם לא רצו לשמוע ממנו התפלל שישמיענו אליו ויקשיב הוא
אליו וזהו ׃ הקשיבה ה׳ וכו׳ ירצה שמע דברי ודברי שונאי כי ראוי
לשמוע ב׳ הכתות יחד או יאמר כי דבריו לטוב עליהם ודבריהם לרע לו
והוא שפי׳ לאלתר הישולם ועל אלה הדברים אמר הקשיבה ׃
תשמע וצעקה וכו׳ ירצה לפי שהם כרו שוחה ללכדני פתאום כן תביא
עליהם רעה פתאום אשר לפתאומיותה ירגש כאיבה יותר
כמבואר אצל החכמים ויצעקו ייתר ולכן אמר תשמע זעקה מבתיהם וגומר
לפי שהם ג״כ כרו שוחה ללכדני ׃ ואתה ידעת כי אעפי׳ שלא עשו
כלום עכ״ז לא יכופר עונם אחר שלא נעשה בבלי דעת אבל בעצה יעוצה
וזהו אתה ידעת כל עצתם עלי וכו׳ ולפי שאין מדת הדין נותנת שיענשו על
זה אחר שלא עשו דבר כי מחשבה רעה אין הקב״ה מצטרפה למעשה לכ״א
ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפך עשה בהם ירצה יוכשלו בדבר אחד ואז
באף אותו דבר יענשו אף על זה או ירצה לדעתי יוסף שיהיו רשעים ומוכשלים
באופן שהמחשבה תחשב למעשה כנודע ׃ יען אשר וכו׳ כפי האמת
יט כשבקש השי״ת לברוח מנ״א שייחדו מקום מיוחד ולא בכל מקום כעובדי
ע״א יקטירו לשמו ובקש ג״כ שיהיה זה המקום ציון כי שם בית נגד בית
המקדש

המקדש של מעלה א״כ כשאלה עבדו ע״א שם ינכרו המקום ההוא כאלו לא
הכירוהו עצמו של אותו מקום אינו אלא בריחה ממנו מהב׳ פנים הנזכרים
אין זה אלא כמכה חבירו בבית הדיין או השופט שמראה כאלו אינו מכיר
המקום ומלאו את המקום דם נקיים וכ״ירמוז אל הנביאים שהרגו שם או
ירמוז אל הבנים שנשרפו שם במקום ההוא לשם התופת וזהו שבמך ׃
במות הבעל וכו׳ וכבר ידעת מאמרי ז״ל כאשר לא צויתי ולא דברתי וכו׳
ב לכן וכו׳ ולא יקרא וכו׳ כבר פי׳ ביאורו ׃ כי כה אמר ה׳ הנני
וכו׳ ירצה שפשחור רוצה באהבת אוהביו ולמלאת רצונם כאמור והראייה
שהוציאוהו לאלתר ולכן קלל אותם שתבא לו ירצה מסביב אחר שמיראה
עשה וכן קלל אוהביו כאלו הם הסבה ׃ פתיתני ה׳ וכו׳ מהדברים
אשר בתחלת׳ בנו אין ראוי להתרעם מן הזולת ולכן אחר שהיה ביד ירמיהו
שלא להתנבא לישראל ולא ישנאוהו הם כי מה דעתו לנבאת אין תלונת בזה
על הרע המגיע לו לכן קודם שיתחיל בתלונה הביא ראייה שנבואותיו
אינם מחמת עצמם ולא ברצונו אבל בהכרח ע״י פיתוי וחוזק לב שמחזק ה׳
לבו וזהו שפתתני ה׳ וכו׳ כחוזק לב פרעה והביא ראייה על זה ואמר ׃
כי מידי אדבר וכו׳ ירצה אין אדם יזיק את עצמו ברצונו אם לא שהיה
שלא בידועים וכבר אמר החכם שאין אדם חוטא בדעת ואז״ל אין
אדם חוטא אלא א״כ נכנסת בו רוח שטות כי התאוה גונבת דעת כגנבת
היין דעת השכור לבל ידע מה שידע בעת נקיות שכלו והראיה שאחר שעה
ישוב דעתו לו ויתנחם ויקרא לחוטא אחר גמר תאותו חולשה אבל בעת
התגבורת התאוה אינו יודע פרטי מעשיו ועניני חטאתו א״כ מי שיחטא עם
היותו יודע בעת ובעונה ההי׳ מה שאפשר לדעתו נא׳ כי זה יעשהו בהכרח
ואונס וזה דרך מופת שהוא אנוס בנבואתו כי בעת דבר נבואתו יצעק
בעונה ההי׳ בהכירו הרע המגיע לו וחמס ושוד אקרא והוא החמס והאונס
המגיע לו בדבר נבואתו כי הנה דבר ה׳ וכו׳ ולכן אני אומר בדעתי שלא
להזכיר הנבי׳ ואמרתי לא אזכרנו וכו׳ כי אם אעזוב לדעתי ואמרתי
לא אזכרנו והיה בלבי וכו׳ וזה לפי שהתורה והנבואה נמשלו לאש ומי יוכל
לסבול האש בחיקו גם לפי שהכתוב אמ׳ על הנביא שלא יזהיר את החוט׳
הזה תועה בעונו ימות וכו׳ וכדברי משה רע״ה אנכי אדרוש מעמו באורה
של גהינם וזהו והיה בלבי וכו׳ הרי שאני מוכרח והמוכרח ראוי שיתרעם מן
המכריח ׃ כי שמעתי דבת רבים ירצה כי הרבה תעשה כשרבים
יגידו דבר א׳ וגם כשידובר עפ״ה פעמים רבות׳ בדבר שנאמר ויבא יוסף
את דבתם רעה וכו׳ כ״ש את הם רבים ופעמים רבות וכ״ש אם המדברים
מוגלי הדבה הם קרובי מי שידברו בו כי אז תתקיים הרבה אחר שהם
קרוביו ויעידו בו כן קרה לירמיהו כי שמעתי דבת רבים וכן פעמים רבות

מז״ל אין אד׳ חוטא אא״כ נכנס וכו׳

הגידו ונגידנו וכן כל אנשי שלומי כי הם קרוביו : וה' אותי כגבור וכו' הנה הוא יתברך הבטיחו אל תירא מפניהם וכו' ולעמוד ברזל וכו' וש"ה לא קרהו זה ועכ"ז יבושו כלימ' גדולה כי לא השכילו ולא קרהו ואין כלימה גדולה מזו כי הבזיון דבק בנפש כמו שידעת ואמר ה' צבאות בוחן וכו' ר"ל בזה כי מה שחשדו באשת איש' כפי מה שאמו' הכתו' למעלה כי שמעתי וכו' ולמעלה ע"ז לנו ונתנו בלשון דברי רז"ל מיה הוא נקי באמ' והיודע מחשבו' לבו יודע זה וזהו וה' צבאו' בוחן צדיק הוא יבחן צדקתו כי רואה כליות היועצות ביחוד על ענין המשגל והלב המסכים כן והוא ה יודע נקיון כפיו בזה אבל אראה נקמתך וגו' אעפ"י שדברתם רעה עכ"ז איני מבקש להנקם מהם על זה אבל אבקש שתתנקם מהם נקמתך הראויה לך על עוברם את תורתך כי ריבי איננה כנגדם אלא כנגדך כי אתה גרמת לי בזה וזהו כי אליך גלית וגו' או ירצ' אחר שנוית על העדים הזוממים ועשיתם לו כאשר זמם ואלה המוציאי הדבה הזאת זממו להביא רעה גדולה על ירמיהו בלי ספק בנקיון כפיו ראוי שיעשה להם ככה ועז' ראוי לראות אם עדין לא הגיע מחשבתם לפועל לכא' וה' צבאות בוחן צדיק ויודע שדבתם רעה וראוי לדונם בעדים זוממי' ע"י הקב"ה כי הוא היודע והם לכן אראה נקמתך מהם מה תאמר כאשר זמם ולא כאשר עשה וש"ה כבר עשו לכ"א שלא הגיע כונתם עדין לידי גמר כי הוא יתב' אגלו וזהו שירו לה' הללוהו וגו': ארור היום וגו' אחר שראה ירמיהו כי כל ימיו מכאובים והיה שנוי מכל על לא חמס עשו כפיו כי אין הסבה בזה רוע הבחיר' אבל כח המערכה כפי יום התולדה או כמ"ש בפסוק אוי לי אמי וגו' הפך בטרם אצרך בבטן וגו' אשר פיר' שם ולכא' שיהיה היום אשר הורת בו מקולל וכשסף שיום הלידה לא היה ברוך וזה סבת כבואתי והאיש אשר בשר לאביו גם הוא כי כבר אמר הכתיב כי האיש הטוב יבשר טוב כאו' איש טוב הוא ועל בשורה טובה יבא וגם רשע ליום רעה וא"כ אחר שזה בישר מגילות דבר שיהיה רע עתיד להיות כמו שיגיד להלן למה זה מרחם הוצאתי וגו' לא היה אפשר אם לא שהוא עצמו ארור ומקולל ולכ"א ארור האיש אשר בישר את אביו לא שיקללו כי למה יקלל מי שראוי לברכה ואולי זאת הבשורה היתה על סדר המערכה כי חכמי ה תכונה בחכמת' יבשרו על ההרה מה תלד קודם לידתה ואולי זה המבשר ידע כל זה אחר שהוא חכם במשפט והגיד לחלקיהו הגדת בשורה שהיה קודם הלידה שהוא זכר ושמחו וזה החכם אם רצה לדבר אמת אחר שהוא חכם במשפט וידע כי כפי העת יהיה שינוי וכבסף לא היה משמחו אבל בהפך ולכ"א שמח שמחהו וגו' כי בן הוא הפך האמת וא' כי זה לא היה שוכלו פשחור הכל ואת מה יזיק המבשר בשלא יבשר הרע המעותד עליו השיב אשר מותתני מרח' וגו' למה זה מרח'

יצאתי

יצאתי וגו׳ הוא עצמו אמר טוב לגבר וגו׳ כי יותר ראוי לסובלו בעת הנעורי
כי יהיה בשובה ונחת בימי הזקנה אבל היות סובל בנעורים וגם עד זקנה
זה רע מאד וזהו למה זה מרחם יצאתי ירצ׳ משעת יציאת הבטן יראה עמל
ויגון ובזה א״כ יכלו ימיו הפך יגעת ולא מצאת אל תאמן · או ירצ׳ כי היגיעה
והעמל הוא ממקור הבחורים ואנשי הימים והבושת ממקרי הנערים כמש״ה
פעמים והתימה כי מרחם יצאתי וגו׳ כלומ׳ מן הרחם אני עמל כבחור וכא
כא בימים ובסוף ימי אני מתיאש כמקרה הנערים כי היא הפך האנשים :
דרוש כא וגומ׳ הנה הדרישה והתפלה לאל היא על ב׳ פנים אם תפלת
השבים אל ה׳ בכל לבם ומתפללים אליו שישיבם אליו ואלה בלי
ספק מקובלים כמ״ש אם היא תפלת צבור כשה ואין שם גזרה שיש בה שבועה
ואם תפלת המתפלל על צרותיו וזה ג״כ יקובל אם הוא ראוי ואם לא לא ·
ותפלת אלה זאת מן המין הזה האחרון וזה כי אפשר לשוב אל ה׳ אבל
מתפללים אליו מחמת הצרה ורוצים בהצלה לבד וזהו שנתן טעם לתפלתם
ואמ׳ כי כל׳ גו׳ אולי יעשו וגו׳ : כה אמר ה׳ וגו׳ אחר שאין דעתם אלא להנצל
לא תקום ולא תנצל אבלה הפך כי הנני מסב וגו׳ והם שמות המלאכים כי
מלחמ׳ ישר׳ היא נפה לבד כמו שידע׳ וזהו שבטל מלאכת כאו׳ אלל ממלכה
פסוק אלל ממלכה ושריה והם שרי מעלה ותומה כי הוא יסוב את כלי המלחמה אשר הם וכו׳
ונלחמתי אני וגומ׳ והם מלאכי חבלה המועדים כדבריהם והכתים וכו׳
והראי׳ על זה הפי׳ רצו׳ כי אין ואספתי אותם חוור אל נכוכדנצ׳
ועמו אומר אחר כל זה׳ ואחרי כן כאס וכו׳ והוא ג״כ ראיה על דרצ׳
כי כלי המלחמ׳ הנז׳ הם שרי מעלה המקובני לרע להם כאשר בתם העניין
ואמר כי שמתי פני וגו׳ והוא מלאך פניו הנל׳ בינו דוד דינו לבקר וגו׳
הנה פעל המלך המיוחד הוא המשפט ואם חטא בזה אינו ראוי לממלכה
כי חטא בפעולות המיוחד לו כענין שאול ולפי שהמשפט וכל עניני האדם
בעת היותר מיוחד להם הוא כשהשכל יותר פנוי והוא הבקר ולכן ראוי
שיעשה המלך עקר המשפט בבקר לא דבר אחר הפך מלבך כער ושריך
בבקר יאכלו ואמר שה לו המכוה את המשפט בהיותו מלך אפי׳ יהיה צדיק
בדבר אחר אין מספיקי׳ בידו כי עקר מלאכתו הדין הוא ולכן אחר שהוכיח
את העם ואמר של הענם הזה תאמר וגו׳ אמר שיאמר ג״כ אל בית אשר הם
שלמים שיזהרו בעיקר מלאכתן שאל״כ תצא החמה שאינה מבחין בין צדיק
לרשע והיא הגזרה הטבעית רצ׳ כי אשר ממשלת המערכת כמש״ה פעמים :
ונערה רצ׳ לא הפיקו מעשיהם הישרים לכבות ולבטל הגזרה מעליהם
ולעבות פרטית כמו שאין באיה מבחין שמעליהם המיוחדים
ברעו ואמרתי שמעו דבר ה׳ מלך יהוד׳ וכו׳ הנה דוד מלך יש׳ משחו ה׳ למלך
על יש׳ וכה דבר אם ישמרו בניך כו׳ גם בניה׳ כו׳ ולכן הזכיר המולך על כסא
דוד להזכיר התנאי לבן והפורענות אם לא ישמרו כי׳ שתרשה מבואר :

כב כח אמר ה' הנה הערים שהם יושבות בשנים קדמוניות אעפ"י שתהיה עתה חרבות עכ"ז ימצא במוך אליהם עני הגנות והפרדקים אשר היו בימים ההם מכתפקים מהם והם בזמן ישובון בזמן שעבר אבל עתה שגזור לעשותן ערים לא נושבו בזמן ההולך מה שלא יתכן אבל ירצה שלא ימצא רישומן ניכר וזהו שיצוה משחיתים וגו' אל תבכו וגו' פי' רש"י כי לפי שיהויקים שבכוהו בשער לה גלותו ומת שם כאמר עליו הנבואה הזאת כי טובה מיתתו מחטא צדקיהו והוא שלום הנז' כאן ושל יהויכין הנאמר בו ואדוחתו וגומ ולדעתי זהו שנוהגים עתה המלכים שרוצים למות במלחמה מהיות שבויי חרב ואני אומר טבעית או הכרחית כמפורש בפ' למה אירא בימי רע וגו' והוא יום המיתה עון עקבי יסובני ירצה אחר שהוכרחה שגד הנחש הנושך העקב ומהמוכרח אין לתמוה עליו כפירו' אדוני אבי ז"ל בפ' ומוצא אני מר ממות את האשה וגומ' כי יכלה הכל ולכן מר ממות אם יהיה הדבר באפשרות וזה האפשרות לא יצא לפועל זה רע הוא וזש ז"ל שמיאן להתנחם לפי שהיה יוסף חי ונפלה ראיתו תחת האפשרות אשר באמר עליו ראות פניך לא פללתי שלא לראות פניך כי עדין היה אפשר וזש אחר שהמיתה מוכרחת אל תבכו למת כי מה מועיל וגם כי ראה פניך לא פללתי וגו' סוף אדם למות אבל הבכי על ההולך ישוב עם היותו אפשר כי גם המתים בארץ תגידו אותותם עליהם וזה שלא ישוב ואמר עליו כבלתי יקימון וזה דקדקו: כי במקום וגו' הוי בונה ביתו וגו' בלו תפרש ליה ויאמר שעשה כל מעשיו שלא במשפט והמשילו הענין לבנין ביתו ואמר שבנין ביתו נעשה מכל וכל בעון גמור הקרקע עצמו עליותיו היה בומכם על כותלי חבירו בלא משפט או ירצה שהיה מוצא העלייה יותר מכותלי הבית כשנעשה אצל רבים היום ובזה גוזל רה"ר כי כמ"ש למטה והפועלים חנם ברעהו הוא האומן יעבוד חנם ואפילו שכר הפועלים אשר יביא האומן לעבדו לא יפרעם וצריך האומן לפורעם משלו וזהו ופועלו לא יתן לו ולא ופועלו ופי' הענין ואמר: האומר אבנה וגו' כנגד בונה ביתו בלא צדק שמרחיב ביתו יותר מהראוי ועליות מרווחים ירצה מרווחים יותר מהבית ויוצאות על רה"ר כנגד ועליותיו בלא משפט והרע לו חלוני יר' עושה חלונותיו על בית חבירו במקו' שאין ראוי לעשות הזיק ראיה וספון בארז יאמר אחד מב' דברים אם שהיה מכפיק ראש קורות ביתו תוך כותלי בית חבירו כנ"ל או יר' שעשה תקרת ביתו דרך ספינה כאשר יעשו היום בתי כנסיו' גם בתי הגדולים ואולי יזיק לשכיניו בענין קבלת מימות גגו כי לארבע צדדיו ישפוך מימיו ומשוח בששר זה יעשו מפריחי היונים והדומים להם לעשות סימן על חלוניהם שיבואו דרך שם עופות שכיניהם וזהו גזל גמור:

התמלוך כי אתה וגומ' תפשו על ב' דברים שניהם גזל גמור הא' הנהגת

פ' לעם איר' שימי רע.

עצמו

עצמו וביתו על צד היותר רע שאפשר הכ' ג"כ על האופן הרע ההוא ואין
ספק כי הנהגת העיר נמשכת אחר ידיעת הנהגת עצמו כי לכן בשראו
האיש בלבוש נאה אמרו שמלה לכה דכוהו שעל היחס ההוא עצמו נמצא
בביתו ולכן דכוהו יודע ג"כ במדינות והוא אמ' שאין בביתו לבוש אחר וזולת
אשר על כתיפו א"כ יהויקים שביתו ינהיג בגזל ועול ואיך ימלוך ויעשה בית
ארזי' בית מלוכה וזש התמלוך וגו' אביך וגו' ור' אביך שהיה מלך היה מנהיג
ביתו בצדק כי גם אכל ושתה ולא בגזל כ"א במשפט שהיה נותן דמיו לשתר
וגם צדקה ג"כ אז טוב לו וגם ההנהגה מדינו' והדין אשר בין אדם לחבירו
דן דין עני וגו' הנה א"כ היה צדיק במעשיו וכן בשל אחרים והראיה כי
הא' על עצמו ידבר אומ' בראשון אז טוב לו ובכאן אז טוב לבד כי
הטוב ההוא לאחר כך עם היות שאפשר לו ע"י המשפט והצדקה יחד עם
השתיה והאכילה הוא טוב בערך שוו במה שיוכרח שיו אכל הטוב המוחלט
הוא הב' המשפט לבד וימשך א"כ שאשר אכל ושתה בלא צדק ומשפט הוא
רע גמור כי לא היה טובתו אלא במוך למשפט וזהו ענין יהויקים אשר אמר
תכף כי אין עיניך וגו': **דברתי** רמז למה שפיר' במעמד הנזכר בפ'
כל אשר דבר ה' נעשה ולא אמר ונשמע כמו שישאלו מהם ואמר אם שמוע פ' כל אשר
תשמעו בקולי וזו היא עת נעוריהם שאמר כאן זה דרכך מנעוריך כי לא דבר ה' נעשה'
שמעת בקולי: **כל** רועך וגו' אומ' כור מדעת העונש יהיה כי ע"י מלמד
ילמד אדם להטותו מרוע מעשיו כענין אבי מלמדך להועיל ולא שמעתי
לקול מורי ואם בהמעשה מגונה ידינוהו ע"י קרוביו ומיודעיו כי עזב ונתת
פני באיש ההיא וגומ' כי הם כבו עליו ולכן כבאין מלמד ואין קרוב יככה
המומין אז תגלה רעתו גם תראה חרפתו ולכ"א כי רועיהם תרעה רוח והם
המלמדים ואוהביהם המככים כמו העומר המומין כשבי ילכו וימשך אז
כשהיה עני ורש מהם אז תבושי: **יושבת** בלבנון הנה היראה מפני
חמת המציק ישים כבלתו קנו ושם יכנל ממנו אבל היראה מן המות או חולי
אכא ילך וזש כשעלית ללבנון ובנית ביתך בעצי ארזי' להזק כנכה מה יועיל
אם יבואו לך חבלים חיל כיולדה או יר' שהמתענג מאד מפחית נפשו כי מה
יעשו בימי הרעה שלא יוכל לסבול מן הרע מה שיסבול המורגל עד ולא
נחם אל ריב וגו' כפי' הרמב"ם ז"ל ושלמה אמר מכל משמר נצור לבך וגו' כפי' פ' מכל משמ' נצור לבך
אד' בי אבי ז"ל וזש כאן נחור ונכהו הכפ' קינות שמעתים שיזיקו להם בימי
הרעה אמר פס זכרה ירושלם ימי עניה ומרודיה ולכן שפט ואמ' טוב לגבר
וגו' ור' שלא יקרם כאשר קרה לאמוני עלי תולע וזהו כאומ' יושבת בלבנון
ומקונן בארזי' איך יסבול החבלים אשר אין מגן להם כאשר אין מגן לחבלי
יולדה כי ר"ל שלא יבואו אליה וגו': **חי** אני וגו' כי אם יהיה כניהו וגו'
הן לצדק ימלוך ולעשות שאר בני אדם צדיקים כמותו וא"כ הם לגבי העם

כמו אות על דונג זה יפתח צורתו בה וזה יפתח יומרו כהם שלא שזה האות
רצ׳ כי המלך ילמד דרך ה׳ ונעשה שהוא חותם כיד ה׳ כו יפתח צורתו בעמו
אם כי אף שיהיה חותם על יד ימינו להורות את העם לא תספיק תשובתו
שלא יענם על העבר: ונתתיך ביד וכו׳ הנה פרט הענין א״כ להודיע
כאו יתברך בכ׳ פנים הא׳ כי מגיד מראשי׳ אחרית יורה שהוא עשהו עד כי
בגדלת על כל שמך אמרת יורוך ה׳ כל מלכי ארץ וכו׳ והב׳ להורות כי אעפ״
שהו מכבוכדנצר מלך בבל ואין ראוי שיפול בדבר שיגור ממנו אחר שמוכיח
שמירה להנצל ממנו עד שנתפלל עליו איוב ואמר ואשר יגורתי יבא לי:
העצב נבזה וכו׳ רש״י פי׳ מלשון הגמרא אין מעצבין את הקטן מושכין
את איבריו והרד״ק פי׳ מלשו׳ עצבי הגוים וכו׳ ואפשר עוד יהיה לשון
אוח כההיא דכר״ב פכ״ג מפל להדם ועצבוניות ולפי׳ פי׳ הרד״ק כו יר׳ שהיה
משפטו כמשפט ע״א שלא נתבטלה שאקורה בהכאה שכל מונאה יוריקנה
לים או יפזרנה לרוח ואם שאם זה האיש היה ע״א ועצב נפוץ רגוני נשבר
כי שבירתו והיא ביטולו לא היו מושלכים על הארץ אשר לא ידעו אבל
בשיכוי הפך הנמשך יוליד הפך הקודם כי אחר שהושלך ירצה שלא
נתבטלה וכן אם זה היה כלי אעפ״ שלא יהיה של חפץ להיות מושלכים
אותו כי ימכרוהו בדמיו אבל היה מושלך מדוע וכו׳ יתנה בשניהם טוב
מה עם דעתו אגלם ודעתו הנזירה וכפלי כהפך כאו׳ עצבי הגוים וגומר
ואוליד שרו לו רע ואין חלק טוב: ארץ ארץ וכו׳ הנה העולם נחלק
כג׳ חלקים א׳ החלק הארציי השפל והחלק השמימיי האמצעי והחלק האלהי
העליון ג׳ הנה נרמזו בחלמו של יעקב אע״ה ולכן נמצאו נגד שלשת ג׳ פעמ׳
נחלקים אל ג׳ חלקים להורות כי הם ג׳ הא׳ ידבר בזה העולם העליון והוא
קקק ה׳ צבאות וכו׳ והב׳ דבר באמצעי והוא היכל ה׳ היכל ה׳ וכו׳ כי השמים
כסאו וה׳ בהיכל קדשו וזה האחרון יעיד על השפל ארץ ארץ ארץ וכו׳ והנם
אמרו במקום פורענות יורה ששלשתן מסכימים כו כרצונות המסכי׳ עליו
אולי כזה בפרט נשלם לפי שיש לחלק זה החומר מכח קיים ואבל הרש כי
לפי שאין יהודה וגליל ועבר הירדן ונבא הוא:
כתבו את האיש הזה וכו׳ זה יורה כ׳ דברים שאשר בניו אינם ממלאים
מקומו לא יועילו לו במקום בניש והוין ליה כמאן דליתן כי לכן
קראו ערירי שלא יצליחו מזרעו איש וכו׳ ב׳ שהמאושר צריך ש׳ בנים כפי הדת
עד שזה אשר ערירי על הדרך הנז׳ לא יצליח בימיו ולא יגיע אל ההצלחה
לכן כה אמר ה׳ וכו׳ הנה הבותר ע״מ לבנות נק׳ לעולם בונה אף בזמן
כג הבתירה והמפזר ע״מ לקבץ נק׳ מקבץ אף בזמן הפיזור כי יש מפזר
ונוסף וכן המפנים הנאן לצורך רעותם צריך שיפקידום קודם לכן לדעת
מניכם להחזירם אח״כ לאותו מספר בעת התיקון וא״כ המפזר כבל מנין

יורה שלא כרצונו הקיבוץ והנה המונח במספר לנפש רבה שכן יעשו
רועיהם גם הם ואלה לא עשו כן אבל מפיצים ולא יפקדום ·

ואני מקבץ וכו' פרו ורבו עם היותם שלהיות פדים ורבים כדגי הים לשוב
בארץ אעשה להם נס שאקבצם לנויהם ושם יפרו וירבו לירא הכי אמר
בא' בימיו תושע יהודה ירצה עם היות שהוא ישכיל ויצליח לו' שכחו עשה
וקרנים מידו לו הבל שהוא יתב' בסבת הצלחתו שיקרא שמו ה' צדקנו ירצה
מצדיקנו ׃ לנביאים נשבר וכו' אמר שהלב והעצמות שהם דברים קשים
יותר עצמיים אשר שם תכתכן קדחת הדקה והם משל אל הגדולים אשר
בארץ הם אשר פרו ונשברו בסבת נביאיה מה שהיה ראוי שיהיה בהפך
אם כן יהי' מן הפלא אשר דבר ה' יתב' הפכו לכן המשילו לשכרו המסובב
שהיין כי אין ספק שהיין עם היותו משמח הוא מזון טוב מאד יאכל הוא
עצמו ברע מהמזונות אם לא שיוגבל שיעורו ועצמו עד שאז"ל תירש כתיב
זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש כמפורש אצלי במאמרים כי הדב' היותר
טוב יהיה סבת יותר רע גדול כשיצא מטבעו והחכם במדות יעיד וזה הוא
שאמר שהנביאים סבה רעה גדולה בלב ובדברים הקשי' מה שלא יספיק
לבבנו אחר והיה אם כן כאיש שכור וכגבר עברו יין ירצ' כי לא לבד ימשך
בולהות היין בלבול אל השכל אשר משכנו במוח כי גם לדקותו יעבור מהר
יותר מן המים ויזיק בקרירותו יותר מקרירות המים עד שימית כהעברתו
הלב מהר כמו שמבואר אצל החכמים וזה דמוז כגבר עברו יין וכן יקרו ב'
רעות מדעת הנביאים הנז' למטה רוע האמונה כשו הנביאי הבעל כי
חטאו בעם וילמדוה לעם וחטא במדות לבד כאותם שיזכור חטאת ולמדום
את העם מהם כדי להעביר על המצות תמשך גם כן המיתה לאדם הפך
אורך ימים בימינה ובנגד שניהם אמר מפני ה' ומפני דבר קדשו ·

כי מנאפים זה יורה על מה שנאמר כי כשם שהנביאים ידריכו את
העם אל השלמות להדמותם אליהם כן וכפי כן כשיגו מני אורח
ידריכום אל הרע להדמותם אליהם כדרך היין הנז' ולפי שאחאב וחזקיהו היו
ב' נביאים וזה דרכם אל נשי רעיהם ינאפו כנמשך לזה כי גם נביא וכו' חיוב
שיביטו אחר מדותם כלל העם ויתדמו אליהם נמשך אם כן כי מנאפים
מלאה הארץ ומבואר כי אל הניאוף ימשך גם כן ואין ספק שחוטא ימלא
תאותו נתן לסליחה נגד לא יבוזו לגנב כי וכו' מה שלא יותן החוט' כוולת
תאוה וזהו שהחמיר חטאתם שינאפו נשי רעיהם בזולת שיתגבר התאוה
עליהם והיא ותהי מרוצתם רעה וגבורתם לא כן ·

לכן יהיה דרכם להם וכו' ירצה אף על פי שעד עכשו חטאו
בלי תאוה אבל ברצון כמו שאמרנו יקר' להם אחר כך אחר
שתמידו כל כך לא יוכלו לשוב ממנו כשירצו כי גם התאוה בהם תמשכם

על דרך הוי משכימי בבקר וכו׳ וזהו שרמז שהדרך שדרכו עד עתה ברצון היא עצמה תשוב להם סיבת נפילתם בחטא בחלקות כר״ל אפילה כי הכל בחלקלקות לאור היום נראה לו איזה דבר שישען בו מה שלא יוכל בר״ל אפילה עד שיפול וכן אלו הנביאים קודם השתנותם בחטא היו בבחירתם ויכולים לשלוט בבחירתם ותאותם לכל עתה דרכם עצמה תשוב אפילה להם עד שיוכרחו ליפול בחטא בהכרח וכבר ידעת פירושינו בעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו:

ובנביאי שומרון הנה ההפרש בין נביאי שומרון לנביאי ירושלם כי אלו יחטאו אחר ע״א ואותם בגלוי עריות:

ובנביאי ירושלם וכו׳ זה היה ענין סדום ובנותי׳ שהיו מקדש הדת מריב׳ לרע טוב וכיתת׳ איש מאשר לו לחבירו הוא רע והפכו רצו׳ בלתי תת הוא טוב על דרך שלי שלי ושלך שלך זו מדת סדום ויד עני ואביון לא החזיקה ולזה היה הדת ולמדות לעם ונמשך לזה הניאוף כמבואר בכתו׳ שם שחכמי הדת ההוא היא כסדום ומשם תגא תורה ש׳ שאר בנותיהם כי לכן ב׳ו והמלאכים אל סדום להעניש כל החמש ערים וזהו הנה ענין סדום ובנותיה כי המה נמשכו אל סדום בזה וכן גם כן הנביאים אשר הם גם כן מלמדים ה׳ מסדרי הדתו׳ מהם יבואו וכן יעשו שאר העם כמבואר למעלה ולפי שהם חטאו בניאוף וכן אגל הממון כמו שאמר נאוף והלוך בשקר בזה החזיקו ידי מרעי׳ כי יורו שהוא מותר כמו שיורו סדום על הרע שיעשו שהי׳ טוב ובזה הם שוים רצו׳ הנביאים אל סדום כי שניהם במדרגת מלמדים ויושביה רצו׳ אף יושבי ירושלם הלומדים בעמורה שנמשכה בדתיה ולהורו׳ שהנביאים סבת הרע ההוא להורות להם זה דרכם כמאמר אומ׳ הכתוב לכן אמר ה׳ וכו׳: כה אמר ה׳ וכו׳ אחר שקראם נביאים אמר שהם מקבלים הפך הדעת לכן חזר ואמר חזון לבם ידברו: ירצה כשקראם נביאים לכן הוא שמוניאים ומביאים בלשונם מה שבלבם הלשון השליח והמליץ הלב ונעשה כנביא לבו על ניב שפתים ומזה הצד איפשר שיקרא וימצא נביא רע ומהביל כי כשם שהנבי׳ האמ׳ משלימי׳ את השכל ומענגים אותו כן אלה מהבלים אותו עושים אין מניהם:

אומרים אמור וכו׳ בכר נודע דברי החכם כי היתה סברת אחרים כי אחר שהשכל הוא השופט בעיר קטנה וכל אנשיה רואי׳ שישמעו אליו יתחייב אם כן שהאיש אשר שכלו יגזור ברע שהוא טוב שאין עליו אשם אם ימשך אחריו וכבר אמרנו בזה הספר שזאת היתה סברת הרשע האומר שלום יהיה לי וכו׳ ועבר עבירה ושנה בה הותרה לו׳ וזה הוא שאמר למנאצי וכו׳ וכן הולך אח׳ שרירות לבו אומ׳ שלא תבא עליהם רעה על דרך שלום יהיה לי וכו׳:

כי מי עמד וכו' עם מה שלמעלה בטל דעתם בטענת נבואה כי
אף לדעתם החוט' בדברים המפו' שמים לכל שהם חטא
ראוי להענישו עתה יבטלוה מטענה אחרת לגבי הדור ההוא אם יהיה
בדבריהם לא תספיק טענתם הלא להם לבד רצוי' לחכמי העמים לפי
שהם נמשכים אחר דעתם כנאמר אבל ישראל לא ייטב בעיניהם יקראו
טוב אבל אשר ייטב בעיני ה' הוא הטוב כאו"לא תעשון ככל אשר אנחנו
עושים וכו' וא"כ אין להנצל מכנו שיורה להם דעתם ע"ד איזוהי דרך ישרה מסכת איזו היא דרך
שיבור לו האדם וכו' לשאר האומות אבל ישראל הוי זהיר במצוה קלה וכו' ישרה שיבור
וזהו כי העומד בסוד ה' ורצה כי ברא העולם כהם ירצה התיעץ עם השכל
כי מי עמד בסוד ה' להתיעץ עמו ומי שיקום במקום קדשו אינו הולך אחר
לבו אשר הקשיב דבריו הנולמד לו מפי משה וישמע אליו :
הנה סערת ה' וכו' אחר שהסער מקרה והמקרה צריך אל נושא גשמי
אם כן הא שנאמר בו יתברך תמצא חמה ולא סער כי א"כ כשאמר
בו חמה באיזה צד יאמ' או כי לפי שמהפעולה יודעו הכחות אומ' כשהוא
ית' נפרע מן הרשעי' שיש לו מה שאין בו עדה וא"כ נא' שהסער יצא לא כוס'
נחמה ג"כ וא"כ אין לו נושא לכא' שהנושא הוא המתפעל אל הפועל והוא
ראש הרשעי' והוא ע"ד שאמרנו כי אחר שהתפעלו' נמצא בהם אשר מהם
שפטנו על הכח כנוכ' א"כ הוא הכוס כי הוא נושא התפעלו ואין הכח דא :
לא ישוב אף ה' וכו' עתה יבאר כי כלמה שעושים השמים הוא טוב או
לתכלית טוב וכר' שא"ל לפי זה לברך על הרע הנר לנו כשם שנברך
על הטוב להיות מה רע ומו' הנד נר' פועל כעס ואחת אמנם כשעלה הטוב
המכוון ימצא פועל טוב לכן משוכה כשירצה פועל רע ומעשה כעס שהוא
מקרה אמר חמה יצא : ירצה שיצאה ממנו כי אינו נושא אל המקרה
אבל כשיגיע הטוב באחרית אז ישוב אליו מה שיצא כי אז יגלה שהוא טוב
ומהצד ההוא ינשא עליו כיהוא הוא וזהו לא ישוב אף ה' וכו' וזו היה הכונה
מכוונה באחרית כשיתקיימו מזימותיו שהוא כי חיים כדרכנו כאמור :
לא שלחתי וכו' בכאן יבאר שיש ב' מיני נבואה הא' להשלים לנביא לבד
כנבואת כל נביא וחוזה טרם מר"עה ומין בלא לבד להשלים את
עצמם אבל תעבור את זולתם ונבואת אלדד היתה מהמין הא' ולכן כשקנא פסו' המקנא
יהושע מפני כבוד נבואת רבו השיב לו משה המקנא אתה לי וכו' ירצה אתה לי וגו
נבואתי היה להשלים את זולתי ונבואתם אינה אלא להם לבד א"כ הם
נבדלות מאד ואין קנאה בלל אחר שאינם ממין א' ולכן אמ' מי יתן כל עם ה'
נביאים מהמין הא' כי יתן ה' את רוחו עליהם רצו' לשלמות לבד כי להשלים
זולתם א"א שיהיו כולם נביאים שא"כ אנה המלומדים ולשני המינים האלה
רמז בפסוק הזה כנגד המין הב' לא שלחתי את הנביאים כנגד הא' לא
דברתי אליהם והם וכו' :

ואם עמדו וגו׳ בכאן יבאר דברי הרמב״ם כי כל הולך בדרכי ה׳ ומכיל
בכל מעשיו עם היותו חכם ראוי שנאמין לדבריו אחר שמדריכנו
בדרך ה׳ אמנם אם הנביא יאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים לא תאבה
לו ונזה אעפ״י שיבואו דבריו אשר ידבר לנבות נבואתו אין להאמין ואף
לא כשירצה לשנות דבר לם לא שיהיה הוראת שעה אל הנביא האמיתי
הראוי שנאמין לדבריו הוא המנוה לקיים את המנוה וזהו אם עמדו בסודי
האלהים מקרוב וגו׳ כבר האמינו עם שהאלהים בשמים ועל הארץ לא
יראה כל יראה כל אשר למעלה מהגלגל אמר הוא קרוב אלא
שנגדם אמר הנביא שאדים מקרוב אני כלומ׳ ממה שלמעלה מהגלגל אשר
הוא קרוב אלי ולא שדים מרחוק שימשך ממנו שאם יסתר איש במסתרים
לא אראנו והלא השמים והארץ הכי מלא או נבס ב׳מיני העולם הרחוק
והנסתר והיין א׳ מהם לפניו ועו׳ נ״ל שדעתי כוה לחלוק כנגד האו׳ שהגלגל
קודם ושהוא המנהיג זה העולם והמשפיע מטובו עליו ומכנא על האדם
כאמנעות האפשרות הביאו הרמב״ם בח״ג פ״ה מספרו כי אלה לפי שהיו
חמרים מאד אין שבחם יבא להם כח מחומר הגלגל ויתחייב שהאמנעי
יהיה חומרי ג״כ ויהיה האשדה ויחול השפע על כח הדמיוני אשר הוא ג״כ
חומה כמבואר אבלי בפ׳ כמוהם יהיו עשיהם ירצה בגלגל שהוא גוף כח עצמו׳ כחומס, ידיו עוסיק׳
המקבל כלו חמרי ומשם יצא הקסם והקיבוס והכישוף וגם החלו׳ כמדובר
כחלק הנופלו׳ אמר שאם יהיה המדמה חזק והשכל קצר ונולד כח יולדו
משם מנהיגי המדינות והמנחשים ובעלי החלומות הצודקות והעושים
הפליאות בתחבולות הוזות והמלאכות הנעלמות עם היותם בלתי חכמי׳
וגו׳ המנ׳ בעלי השכל ממקור שכל יודע השפע להם והוא הש״י והאמצעי
שכלי ג״כ והוא המקבל הוא השכל עצמו כאו׳ לא לנו ה׳ לא לנו למה יאמרו
איה נא אליה׳ כי ינקשוהו מומרי כאשר עשו לבני העגל וכו׳ הכ׳ החולמים
נבדלו מהנביאי באמת כי אלה יקבלו בחלק הדמיוני החומרי והמשפיע
רחוק שנחקר והוא גרם הגלגל ואלו יקבלו שלמו׳ החלק השכלי׳ מהמשפיע
רחוק שנתקרב והוא הש״י עם היות שימשך ג״כ משם אל הדמיון וזה כאן
האלהים מקרוב וגו׳ שבעלי החלום הנו למטה יאמרו שהם כפולים כשו אני
משלים החומר הנוב׳ הקרוב לנו ולא אלהים מרחוק והוא המשלים השכל
ולפי שלא תמשך מזה כשירה והוא הבחלקות ההשגחה אחר שאמר שדים
מקרוב אמר כי עם היותו כי׳ **אם** יסתר איש וגו׳ ובכאן באר כי כשם
שינלים השכל כן ישלים החלק הארציי ותכף אחר הנעת ההשגה הולת
באור בונתו למה אמר דבר הזה׳ **שמעתי** את אשר אמרו וגו׳ ירצה
זה שכפל ואמר בעיני חלמתי כי ביניהם החלום הכפול יורה על אמתו
שפרלאהו כבואה אבל יוסף אמר ועל השנות החלום שירה ב׳ דברים כי

לכן ויהיה הדבר מאתו לא לבד על אמתו שמעתי שהאומרים יתפארו בשם נביאים כאלו הנבואה והחלום אחדים והוא שקר שהתחלת החלום זולת התחלת הנבואה כמו שכתב הנביאים בשמי וגו׳ השקר הוא שאלה חלומות ונאמרהו בשמי מה שאינן את התחלתו • עד מתי היש וגו׳ לפי מה שנראה מן הכתוב הזה אבר הכשוף ונ״ל שביאור בכאן ימים הראשונים ז״ל כפי דעת בני אדם בנבואה כדעות בקדמות העולם כמ״ש כפי הכשדים מקרוב וגו׳ כי החושבים שהגלגל קיים יחשבו ג״כ שמנבא על הדמיון אשר שם מקו׳ החלום א״כ באו לכלל זה הטעות לחושבם היות זה העולם קדום או נברא ושא״כ שיחודש כן הכתוב עד מתי זה היש בלבם עד שיחשבו חלומותם לפי זה שהוא נבואה כאמור החושבים להשכיח את עמי וגו׳ כי שם השמש באלו׳ חשבו שעזב ה׳ את הארץ ושאין נותן התור דבר המוז זולת המשפיע בהוא על דמיונם אשר הוא חומרי ובאמת כי כמאלו רבים אשר כן יחשבו׃
הנביא אשר אתו וגו׳ כאן ביאר היטב שכשם שהתבן ימצא דבר לצורכו לא כהם שיים אלא דבר אחר כן וכפי כן הוייב אלא שעם היות הנבואה תעורר הנביא חזון לילה לצורך הנבואה של ביטול החושים כמצא בדרכה נביאים עד שזה הנביא אמר לה לן על זאת הקיבותי וגו׳ אכן דרחו׳ שכ׳ לפי כן שאלא החלום והנבואה דבר א׳ אבל החלום דרך של הגעת הנבואה כפתילה אשר בה ידבק השלהבת ואין הפתילה השלהבת אבל יתפרדו זה לזה כתבן אל הבר וכפתילה מהשלהבת וכן נמצא נבואה זולת החלום׳ לנבואת מרע״ה ונבואת אברהם בין הבתרים ואחר נמצא נבואה בזולת החלום אבל ימצא חלום בזולת נבואה כמבואר לכל החכמים והר״מבם׳ ז״ל כתבו בביאור בפ׳ שאמר יכלאו ביניכם וגו׳ וזהו דעתו וכונת זה הכתוב שאשר אתו חלו׳ יגידהו בשם חלום ואשר דבר נבואה לו ידבר דבר נבואה שמה לתבן את הבר וגו׳ כי משלם חבר ולא יחשב החושב שהוא נביא שימשך א״כ שיבא לספק בנביאים ולהביא מוסא בנביאות אחר שיחשוב שחלומותיו משם נבואתם אשר הכל יודעים באמתתם ומזה יבא לה שכיח שמו יתברך כאומ׳ לו שאין התורה אלא מהמיק ההוא ז׳

הלא כה דברי וגו׳ הפוטיש מפלש א׳ כי כשם שלהוציא האש מגוף האבנים צריך של הפטיש יכה בו ולהוציא האש אבל לא כא׳ שהפטיש יהיה האש עצמו כן הדבר הזה כי החלום יצטרך להמצא רב הנבואה אבל לא נאמר שהוא הנבואה והפטיר שירמוז על מה שפי׳ ביודעים מאמר ג׳ דברים עלו במחשבה להבראות עם וכפרתו ופתולאי סבת ולא הם פרוים ודעת ואחד יוצאת מן הגלגלים הכה ישות לם שיולד תקון הגלגלי של הדעת כי שכיהם מז״ל ג׳ דברי׳ עלו במחשב׳
בבראו בכח בעש׳ רבוני פיוני המעשה לא דפעל ואחד יבאו בפעל כי כשם שלש האברים נמנאות ככם כהם בן החכמה נמנאת בכח בהקדמות אשר

הם המושכלות הראשונות שנכראו בימי המעשה שלא לפי מגשארו בכח כלא לא הספיק הזמן להוציאם בפעל כמו שאר שנכראו. בלביונם וגומ' ואמר שנבראו בעש בחלו לא הספיק הזמן ומהו שהשום כאן ואמר שדברו והוא קחכמ' הוא כאש וכפטיש יפוצץ סלע כי יש ב' מיני אש אש פועל והוא הנב' בששת ימי בראשית ואש כחניית והיא באבנים כן יש ב' מיני חכמה אשר קראה דברו מין פועלי והיא התורה המקובלת אשר לא תנא מהקדמות ולא תצטרך אליהם ומין יצא מהקדמות המושכלות הראשונות וזהו שהשוה כאן שניהם׃ לכן וגו' הנני על נביאי החלומות כי יגיד אמת שלא שדברתי על הנביאים והם גנבוהו מהם והוא המין הא' מין שלא גנבהו אלא הוא שקר אלא הם חושבים שהוא אמת והנה המין הב' שאמר הלוקחים לשונם וינאמו נאם והוא מין מכחש או כישוף שלוקחים הלשון שלא שלא ידבר ברצון דברים מחושבים אלו מה שיצא מפיהם במקרה ויקראוהו נבואה וזהו וינאמו וגומ עד פסוק לי פסוקך אלא שהם יעשו מעשה על פיהם כין שלא גנבוהו ולא חשבו שהוא אמת אבל כמו שהוא שקר ג"כ יכירוהו הם ועכז ירו בו את העם וזה הנני על נביא החלומות שקר וגומ' ורמז ג"כ לשלשתן באו' ויתעו את עמי וגו' ויגד הלוקחי' אמר לשונם ופחזותם כי יצטרך שיכירו בפחזותם ואני לא שלחתים וגומ' אבל חזר לומר דסליק מיניה על מבתירי שקורת החלומות אשר הם עצמם יכירו ויבינו בשקרותם אחר שהוא חלום כשואלים בחלום ואמר כנגדו ויתעו את עמי בשקרי' וכנגד הלוקחי' בלשונם אמר ובפחזותם כי יצטרך שידברו במהירות ובבהילות לבלתי נתן זמן אל במחשבה שיכוין אל דבר מה כהשכלת נקודות החולי ואנכי לא שלחתים כנגד מגנבי דבריו ולפי שדרך כלם רעה יפרע מהם כל שכן שלא עשו בו להועיל לישראל ולהשיבם בתשובה כמו שחייב והועיל לא יועילו וגו'׃

וכי ישאלך וגו' ע"ל למה חזר ואמ' אח"כ בפ' הב' והנביא והכהן והעם אשר יאמר משא ה' ופקדתי אחר שכבר הענישם בכתו' הזה ואחשוב שהם ב' מיני פורענות הא' על מעשיהם הרעים אשר עשו אשר כבר נגזרה גזרה עליהם ונטשתי אתכם מעל אדמתכם והב' על המשא הרעה היא לקרוא בנבואה משא כבידה ולכן צוה שלא ישאו הנבוא' בשם משא שיגיד הנבואה על הרעה והיא הנטישה ואח"כ אמר להם שעל החטא ההוא יפקוד בגוף השואל ממש ועל ביתו שהוא זולת הנטישה׃ כה תאמר וגו' אם תש' ממנו מה ענה נאם לא שאלת מה דבר ה' שאעשה לעבודתו׃

ומשא ה' לא תזכרו וגו' כי המשא יהיה לאיש דברו מי שלא יעשה רצונו בבגון כבה אבל תנגד לו הוא אשר כד' לו משא ה' אחר שאין רצונו ברצונו לא מחשבתו כמחשבתו כי אחר שישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם לא יד בעיניו משא אבל ראוי שיחשוב זה אשר אין רצונו כרצונו הוא האמיתי

ורצון

ודע׳ כורחו הישר וזהו כי המשא ופי ירד׳ דכרך שהוא המשא והבלתי ישר
אחר שיכגד לל רצון הא״ל והוא בכה שירד׳ דבר ה׳ משא בעיניו והם הפכו
הדבר הזה שחשבו שרצון הא״ל הוא בכה היותו משא להיותו כככד חלילה
וזהו והפכתם את דברי אלדים חיים עם היות ה׳ נבאות שדים יר׳ עם היותו
אדון נבא מעלה שראוי שתתן לו הגדולה והמעלה ותראה שדעתו גדולה
מדעתך וגם י׳ לדינו שכל ישרא׳ מכידים בחכמתו ואין דאוי שתחשיב שדעת
כל יש׳ בטלה לגבי דעתך : כח תאמר וגו׳ ואם משא ה׳ וגו׳ א״ל למה חזר
בעם ג׳ להעגישם ועוכש יותר גדול עד שאמר ונתתי להם חרפת עולם וגו׳
אבל רמז לדבר החכם שאמר לא יבין מעצמו יענש אבל יש לו תקנה על ידי
מורה אבל אשר מעצמו לא יבין ולא ישמע לקול מורה זה האיש אשר לא
יועיל ואין לו תקנה שא בשבירה ולכן העונש הראשו׳ היה על חטאתם הא׳
והב׳ על קוראם הנבואה משא ועתה הג׳ על שהזהירם שלא יקראוהו כן
ולא ישמעו לקול מורה כי או עונשם יותר גדול וזהו שאתרה דאשונה כה
תאמר אל הנביא מה וגו׳ וחזר ואמר ואם משא וגו׳ :

לכן כה אמר וגו׳ ירצה שאין העונש על האמירה עצמה אלא על שלא
שמעו למצותו ששלח אליהם לאמר וגו׳ ולפי שאין להם עוד תקנה
במאמר אז׳ ונתתי עליכם וגו׳ עונש אחר עונש כי עבירה גוררת עבירה :
הראני ה׳ וגו׳ ראוי לעיין ולדקדק מה המשל הזה אבל גלות יש׳ ואיך יורה כד
דוד התהלכים על יש׳ כין שיהיו טובים ורעי׳ ולכן להבין זה ראוי לזכור מש״ה
קדש יש׳ וגו׳ כי כשם שראשית כל פרי האדמה קדש לה׳ וכן ג״כ בכור בהמה
יבוראנה לשם ביכורים כי השם א׳ ולכן המשיל גלות יש׳ והנשארים בירושלם פ׳ קדש ישר׳
אל הביכורים ולכא שהראהו ה׳ שדים שני דודאי תאנים כשו הם ביכורים
שביאום בדודאים לירושלם ולכ״א הראני הבכורות להודות לו ג״כ על חזרת
הגלות לירו׳ במקום ביכורי׳ אחר שהם ראשית תבואתו כנז׳ שא שהדוד הא׳
טוב ומקובל והב׳ בלתי מק׳בל לדעתו ׳ ולרמוז ש׳ זה אמר שא׳ הב׳ דודאים
מועדים לפני היכל ה׳ כמ״ש והנחתו לפני מזבח ה׳ וא׳ ג״כ למטה כן אכיר
את גלו׳ יהודה לטובה עוזר׳ את הבכור בן השנוא יכיר וגו׳ כי הם ביכורים
ולהם משפט הגאולה כנא׳ : והאבדתי מהם וגו׳ הנה יר׳ שהעגישם בכל כה
מיני תענוגי בני אדם אשר בם יברך האדם ברכת הנהני׳ והם תענוגי הד׳
חושים ע״מ שכהב׳ מחוש השמע אמ׳ והאבדתי מהם קול ששון וגו׳ ועל המישוש
אמר קול חתן וקול כלה ועל הטעם קול ריחים ועל הראות אמר ואור נר :
כי כה אמר וגו׳ הראשונים היו נהוגי׳ ע״פ הדת להשקות לנדון למות יין עד
שכרות שלא ירגיש המות כא׳ ותנו שכר לאובד וגו׳ ולכן לשו אשר נעגשו למות
רצה שישתו קוד׳ לכן עד שישתכרו ויתהללו מפני שלא ירגישו במות וזש קח
את כוס וגו׳ הנה הטיע את כל הגוי׳ הטוב המגיע להם בהשתעבד תחת
נ״ל כמ״ש ג״כ

להלן אשר זה יחוייב שיהיה להורות גזרת טבע המערכת עליו אמר חלק ה' אותם לכל העמים כי לא הקבימו כל הגוים כחטא א' שכעסו כולם יחד ולא מעשה נבוכדנצר ישרים כ"כ כנודע שראוי למלוך על הכל גם שהכתוב אמר להלן עד בא עת ארצו אם הוא נר' שגם הוא רשע ושהדבר תלוי בעת ונפלו ישר' ג"כ תחת הגזר' ההיא אחר אשר לא הספיקו בטוב מעשיה' לצאת מן הגזירה ההיא בהשגחתית' א"כ נקבנו כזה כמ המערכ' על כל העמים ורבון השיתגם על ישר' וזהו שאמר ה' ממרום ישאג והוא המערכת וממעון קדשו יתן קולו וירמוז אל השגחתו המיוחדת אל מקום קדשו וכו' אשר הוא למעלה מן המערכת וזה שאג ישאג על נוהו וזהו ירושלם אשר עליו אמר ממעון קדשו הכו' הידד כדורכי' יענה אל כל יושבי הארץ כנגד נמרו' ישאג

בא שאון וכו' להראות שבאת הגזירה הזאת בהשגחת משגיח ג"כ הביא ג' מופתים הא' שהיתה הגזירה פרטית על הראוי לבד הפך גזרה טבעית המשולחת אשר אליו רמז כאן באו' הרשעים נידונים לחרב והב' שהיתה הגזירה כוללת וזה א"א כי בהסכמת הגזירה אלהית שיכולתו כלל וזהו כה אמר וכו' והיו חללי ה' וכו' הג' שלא יספיק חכמה והשתדלו' משתדל לצאת מתחת הגזירה אשר יספיקו לצאת מתחת המערכה כי עת ומשפט ידע החכם וזהו הילילו הרועים וכו' ירצה החכמים יילילו שאין ספק בידם למלט את נפשם וכל שכן למלט זולתם כמו שאמר ואבד מנוס וזה הראה הטיב באו' ונפלתם ככלי חמדה אשר בלי ספק ישתדלו מאד להצילו להיות כל כך נחמד וכשיפול יורה שיוכרחה נפילתו ולא הספיק השתדלו' להצילו

וזהו שבא ים אחר שכן הוא:

קול צעקת וכו' ונדמו נאות השלום וכו' ירצה ג"כ אל ארץ ישראל שנאמר בה וחרב לא תעבור בארצכם אפילו חרב של שלום ונתתי שלום וכו':

וישמעו הכהנים וכו' ויהי ככלות וכו' מדוע נבאת וכו' שמעו נא דברי כו

הריב הזה אשר בין הכהנים והעם אל ירמיהו ותשובת השרים אליהם ומה ענה ירמיהו אליהם והגדת הזקני' והיך ידפ אתיק הנה כדברי הגמרא תניא שמלוחו של אדם כמותו והשליח במקו' אדוניו באותו מעשה ויד כמלו עד שלפי בן יאמר המלאך בשליחותו של מקו' אני ה' אהי אברהם אבי' וזה ימצ' מאד בשלוח המלאכי' איש ש רעהו יותן להם כבוד אדוניהם גם ימצא שם שאין שליח לדבר עבירה כי ההורג במצות אדוניו יהרג ולא יעבור גם כן כמב' כי כשהלכה רופפת פוק חזי מאי עמא דבר כי בני ישראל בני נביאים הם ומעשיהם אבותיהם בידיהם' גם כן ימצא אם כי בממון המוטל בספק אמרי' מוטב כחזקת משיה כל שכן הקדמו' הביאו כאן שזה לא תמצא נאנה להקל ובבתים מעשה העומדים כנגדו עם היות שכתוב ויהי בכלות ירמיהו נבואתו הנה בעת שלא גילו יחותו של מקום בא עליו אמרו לו מדוע נבאת

וכו'

זכו' כי הדבר האבו'. לא היה לך לאו' אפי' בשם שליח וזש מדוע נבאת וכו'
וירמיה השיב שאין חטא עליו אחר שבשליחותו של מקו' כי ה' שלחני
וכו' ואין כאן עבירה אלא החלט הגזירה לו' שאין תשובה מספקת להשיב
הגזירה אחו' שעתה לא תועיל נבואתו של' לרכך לב העם לבד וזה רע אבל
עתה הטיבו דרכיכם וכו' ואין כאן עבירה של' דרכה מצוה ותועלת ולכן
השרים דנוהו כהקדמה האחרת והיא שלוחו של אדם כמותו כי כן הורגל
בין השרים והמלאכים כאמור. ואחר שבשם ה' בא אין עליו חטא שנאמר
ולאיש הזה אין משפט מות כי בשם ה' אלהינו דבר הרי שו חזרו להקדמה
א' ואלה פטרו באחרת הרי דהלכה רופפת פוק חזי מנהג של ישר' לכא'
ויקומו אנשים מזקני הארץ וכו' וצריך לזה זקנים היודעים המנהג ואמ
כי הם ראו שמיכה המורשתי היה נביא בימי חזקיהו וכו' עם
היות שיעזור אל הטענה הזאת שהיה בימי חזקיהו אשר היה מלך חכם
וצדיק ואעפ"כ ירא את ה' וראוי ללמוד ממנו ועו' שאז ניחם ה' על הרעה יר'
שהועילה במאמרי ירמיהו כאן וזהו ויחל את פני ה' וכו' גם זה מורה על
צדקת ירמיהו הרי המנהג לפטור עד שקם איש אחר ואמר כי ג"כ ימצא
בספק במנהג. וגם איש היה מתנבא וכו' הרי הורה המנהג ג"כ חלופו
ונמצא ג"כ הדבר מוטל בספק ראוי בהקדמה הד' שיעזוב אחוזתו וזהו אך
יד אחיקם וכו' ולפי שמפשוטו של מקרא מורה שהזקנים הראשונים אמרו
דבר והפכו חיוב ופטור יחד אחר שלא הזכיר זקנים אחרים אפש שנאמר
שהכל בא לפטור וזה כי כשם בצדקת חזקיהו נתחייב שנלמו' ממעשיו הכו'
כן ג"כ עד לך מנגד כשיכפל יחייב רשע ויהויקים שנברא ממנו וזהו אשר
אמר וגם איש היה וכו' ואפשר להפוך בזכותו של ירמיהו ג"כ וזהו היה בימי
יהויקים שידעו פרסום רוע מעשיו כי גם בכאן הרעו אשר עשה כי עברו
על מצות הכתוב שציוה שלא יוסיפו לראות עוד את מצרים שנאמ' ולא ישיב
את העם מצרימה וזה שלח שם להביא את אוריהו אשר כהיתר ברח שם
להציל את נפשו ולא ברח לארץ רחוקה חשב שילכו אחריו ויתפשוהו בכל
מקום אשר ילך וזה שלא ילכו למצרים כי היה אבו' מן התורה ולא הועילה
לו חכמתו שעד שם שלחו אחריו לתפשו ולהמיתו ועו' חטא ג' שהכהו בחר'
ולא דנוהו בדין תורה כמשפט הנביא אשר ינבא בשם הש"ית יהש' לא שלחו
אשר אמר ומת הנביא ההוא ועוד חטא ד' ויש' ך את נבלתו וכו'
כי אף אם משפטו למות בחרב אין להעניש יותר על הדרך שאמ' לא יוסיף
להכותו על אלה וכו' וכמו שפי' בפסוק לא תלין נבלתו וכו' כי קללת אלהים
תלוי רצו' תלוי לבד ר"ל משפט התלי' לבד לא להלין נבלתו אח"כ וזה השליך
נבלתו אל קבר בני אדם רצו' צדיק אצל רשע וחטא כזה ראוי שלא ילך
בדרכיו הרי ירמ' דינו יפה כמו שאמרנו:

עתה אנכי וכו' הנה כח המערכה חייב עבוד כל מלאכי האדמה
לנבוכדנאצר ואת עמו והראיה הגמורה עז כי החיה אשר
אין בה דעת כעבד תנתן אותו תחת ממשלתו גם כן אשר זה יורה שהטבע
המכריח החומר יחייבהו עד שכל בעל חמר תנתן תחתיו ·

אך שמע נא וכו' הנביאים אשר היו לפני ולפניך וכו' הנה רבו הדעות
בכונת ירמיהו בזה הפסוק כי הרמב"ם והנמשכים אחרי כונתו
בקיום ההבטחות יסברו שההבטחה הבאה לטובה לעולם לא חוזר לרעה
שלא פעם א' לבד כמ"ש וממקדשי תחלו ושלפי זה בנה יבחן הנביא כשינבא
לשלום כי זה לבדו חייב שיתקיים מה שלא הוא חייב שיתקיים הרע כי א"פ
שיעשו תשובה כמו נינוה ודומיהם ולכן אמ' כאן שהנביא אשר ינבא לשלום
ביחוד חייב שיתקיים ולכן בבא דבר הנביא הוא יודע אשר שלחו בדעת
וכבר ידעת כי רבים מן הכתובים הפלא זאת הסבר' של"ס כי למה נתיירא
יעקב ויצר לו ומשה אמר ומאז באתי אל פרעה ומה אחריך ויחזקאל פירש
באורך כיון בכוונת הטוב והבטחתו בה בין על הרע בשוב רשע מרשעתו
וצדיק בצדקתו יתנחם הא"ל גם כן מן הטוב והרע ההוא וכל צדקותיו אשר
עשה לא תזכרנה לו להביא עליו הטוב ורבים כזה עד שביאר אדוני אבי ז"ל
בזה הכתוב בפי' הענין הזה שיש ב' נביאים א' יבטיח טוב על איש פלוני עם
היותו רשע במעשיו וא' ינבא עליו רע המחוייב לו מפאת מעשיו לא יתחיי'
לבא כי ישוב מרשעתו והטוב יתחיי' לבא אחר שעם היותו רשע נגזר עליו
כי לא יוכל הנביא לומר הרשיע אחר כך וזו היא הגזרה טובה שחוזר לרעה
באו וממקדשי תחלו כי עם היותם במצב ההוא מן הטוב במעשיהם אשר
עליו נגזר עליהם מן השלום בלי שינוי כלל חוזרה לרעה מן הפלא כשו שבו
מצדקתם כי זה דרך ההשגחה לשוב גם כן ויהיה א"כ פי' הנביא כן אשר
ינבא על איש פרטי עם רוע מעשיו טוב וזה ינבא רע הנה יתחייב לבא
הטוב אחר שעל רוע מעשיו נגזר עליו ועם היות זה הפי' נאה וטוב אפשר
שיבורש לפי דעתי באופן תמשך בו ממנו כוונת אדוני אבי ז"ל בסברת קיום
ההבטחה כי טובה היא וגם אדרוך בקצת דרכו בפי' הכתוב הזה אל כל
אדקדק או על ארצות רבות ועל ממלכות גדולות וזה כי ההבטחה שתבא
על איש פרטי זאת אפשר שתשתנה לקלות השתנותו במעשיו כי לכן נתיירא
יעקב אבינו ר"ל כל אשר תבא על מדינה או ממלכה או מלכות או ממלכות
זאת לבדה אי אפשר שתשתנה כי רחוק מאד הוא שכלם נשתנו במעשיה'
עד שזה יתקיים קיום הבטחת הש"ית את ישראל כי לא ירעו ולא ישחיתו
כלם כמו שפי' הא"ל לגביה לא שניתי וכו' אעפ"י שא"כ צדיק ואתחיי' שאפרע
מן הרשעים והכלם ואם לא שנשתנה מן הצדקות הזה ומה שלא נשתנה
מן הצדקות הזה אמר שלא נשתנה אבל נפרע מן הרשע עם קיום הכולל

כי

כי לא הכל חטאו ואם כן כשנבא נביא על מדינו׳ רבות כו יבחן אם רעים דבריו עד שהיה פלא שסבה נינוה עם היותה עיר גדולה לאלהים ונתחייב שתשוב גם כן הגזיר׳ עד שלפי זה חרה ליונה מאד שיראה היותו נביא שקר שנעשה אז מה שהוא רחוק להיות וזהו שאמר בכאן ירמיהו ע״ה אחר שיוה שנבלאתי הוא דבר כללי בכל העולם ואפי׳ על חיות השד׳ ואת׳ נבאת עליה׳ טוב איך אפשר שזאת הגזירה תשוב כ״א בשובם כלם מדרכיהם הרעות מה שלא ישוער ואף אשר ינבא לשלום ולא למלחמה גם כן כי אשר ינב׳ לרעה לא יחוייב שתקיים אחר שאף אם ימצא איש א׳ חסיד לבד אפשר שיעמוד ויגן בעדם כנח ודניאל ואיוב בדור׳ אשר זה קרוב מאד שימצא בכל אנשי הגזירה ההיא כי רבים הם עד בר נלם מעליהם וכו׳ אבל מגזיר הטובה אין ראוי שתשוב כ״א בשוב הכל מיושר מעשיהם • ואפשר עוד שנאמר כי זה ינבא בפרט בזמן נתינת הנביא המופת על נבואתו כי אז חויב שיתחייב כהרמב״ם כי לכן אמר וינבאו על ארצות וכו׳ כי לא ביאר הנבואה להוכיח את ישראל ולתועלתם אלא להביא מופת על רעתם ולכן יתנו מופת כדבר חיבזכי ואפשר גם כן שירמוז כי יש ב׳ מיני נביאים נביא לא תעמוד לזולת כאלדד ומידד ורב בני הנביאים אשר מזה המין יוכלו להיות כל ימ׳ כאשר היו במעמד הר סיני ומין לבוכיח לזולת ובזה לא יוכלו להכנם כלם כי למי אכיחו וזה המקנא אתה לי אשר נבואתי להשלים זולתי הפך אלדד ומידד ומי יתן כל עם ה׳ נביאים מהמין המפורי והוא כי יתן ה׳ את רוחו • רבוני לשלמותם לבד וזה כאן שאשר ינבא לעצמו לבד אין צריך שנאמר שנבא דבריו יבחן אבל אשר ינבא לאחרות וכו׳ שהוא המין הב׳ זה יבחן אז •

הלוך ואמרת וכו׳ דנו מטות של עץ וכו׳ יש לתמוה וכי בעון חנניה יכבד עול כל הגוים ולא עוד שלא עול כל הגוים כאשר אמר למעל׳ כ״ש שלא מניכו שנשתעבדו בעבודה יותר בעבור אותו חטא והכ״ל שאין הכונה לומר שיכבד יותר עול קובלם בעונו אלא לומר שכשעשה ירמיהו מוטות עץ היה לו ברזל וזהו שמה שיעשה אותם עתה כן כי כה אמר ה׳ בהתחלה עול ברזל נתתי על צואר כל הגוים והכונה בעול ברזל שאו׳ לשוב מה גזירה ההיא כי עונם חוטא אחריו יבא •

ויאמר ירמיה וכו׳ דנו כדין אשר ידבר דבר בשם ה׳ והוא לא שלחו כי עליו נאמר אבכי אדרוש מעמו ואמר שמת בחדש השביעי הוא חדש תשרי להורות כי בחדש שגוזרים לחיים נחתם למיתה ומת בו מורה שהרשע גמור אעפ״י שהרשיע לעשו׳ בשנה ההיא לא ימות כ״כ מהר שלא היה רשע ביום הגזירה ולא נגזר למות אבל ימיתנו לו לשנה האחרת ושם נגזר למיתה וימות׳ תכף כפי רוע חטאתו •

כט קחו נשים וכו' להורות שהשרוי כנער ר"ין ר"אוי שיקח אשה ויוליד בנים
כיוכך בימי הרעב והו להורך הגלות הותר להם ולפי שעד"ה אותו
גלות היה לטובת' כי אשר יעבוד את מלך בבל בחרב וברעב ובדבר ימות
והרע הקטון בערך אל הגדול כי טוב הוא כאשר פי' להל' · ודרשו את וכו'
והנה היא כעיר מקלט אצלם להמלט מרעת המשפט ומזה הגר היו' גולים
שם אבל כגולי' וזהו כי כה אמ'ה' ש ישיאו וגו' וכן פי כפ' כי כה אמ'ה'ש המלך
היושב גם כפ' אני ידעתי את המחשבו' וכו' הנה רוב הדברי' הטובי' יש להם
רע מה וברע טוב מה והיה אפשר שענת ה' שיעבדו את המלך בבל יהיה
לתכלית רע להרע להם בימי גלותם עם היות שאחר יגאלו משם . ואפשר
שהכונה להצילם מהחרב והרעב והדבר אשר יגזרו לומר שלא יעבדוהו
אבל ישארו לעולם בגלות לכן ביאר שאין זה אלא להצילם מאותו פורענות
הנז' על הכל לא להגלותם ואם כן לא יקרא גלות אלא הצלה וגם אחריג"ש
גם כן וזש שהוא יודע שמחשבתו זאת היא מחשבת שלום להצילם מהגזירה
הנז' ולא שימשך ממנו רע והוא לתת להם אחרית שלא יכרתו בחנות הימים
תחת יד המערכת אבל יגיעו לאחרי' ותקוה אחר כך והוא תקות הגאולה
וקראתם אותי וכו' בכאן יבאר רוב תפלותיהן של ישראל שאינם נענות כי
קוראים אל ה' והולכים איש לדרכו ומתפללין לצאת ידי חובת תפלה לבד
כאלו היא קבע ואז כל מה שעושים מן השמים הוא שומעים אותם אבל
ובקשתם אותי ומצאתם כי תדרשוני וכו' :
כי אמרתם וכו' הנה אחאב בן קולייא וצדקיה הם מתנבאים בבבל
ואומרי' שישוב הגלו' שבותם תבף שלא יגלו אחיהם מירושלם ולכך
אמר אתם האמנתם בהם ואמרתם הקים וכו' וזה סמך כי כה אמר ה' אל
המלך וכו' ואחר ביאר עונשם של נביאים ואמר ·
ולוקח מהם וכו' והכונה כי לפי שהמורים והחכמים ובפרט הנביאים
הם מראה מלוטשת מהם יראו כלל העם וכן יעשו להיותם
רוצים להדמות אליהם אמר כי גם כן יעשה אותם האל מראה להדמו' להם
ולהיות כמותם כל המקוללים הארורים עד שיאמר ישימך ה' כצדקיה
וכו' · יען אשר וכו' אמר שקרה להם ד' עונשים הא' שיכם לעיניהם
הב' שיתלה אותם והם עונש ב' עבירות הא' שנאפו נשי רעיהם שדינ' בשריפ'
כ"ש אם היא מאורס' וזהו אשר קלם נבוכדנאצר והב' אשר אמרו דבר בשמי
וכו' ולכן הוכו ג' אנכי היודע ועד ·
נאם ה' כי חטאתיהם אלה וכל שכן כשאתם אין עדים כדבר אלא הוא
ית' היודע הנסתרות · לכן כה אמר ה' הנני פוקד על שמעיה
הנחלמי מדה כנגד מדה זה יקריב הגאולה אשר לא מלב הש' יתברך ולכן
ירחיקוה יותר ממנו עד שלא יגאל עולמית ·

כה

כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתוב לך וכו' · כוונתו כי אחר שישובו
יקראו בו והיה להם להשיבם כי קטלו אל ה' ·
כי כה אמר ה' קול חרדה שמענו פחד ואין שלום הפך כי אנכי ידעתי
את כל המחשבות אשר פירשנו למעלה רצוני שהרע הזה כלו אל
על בלשצר כפי קצת או על גוג ומגוג כדברי האחרונים אשר יעזור אליהם
ולא יעבדו עוד זרים אשר אמר אחר זה :
שאלו נא וראו אם יולד זכר וכו' · כבר ידעת דבריהם ז"ל שעמוד
החוזר מביא לידי ירקון והדרוקן והוא המרה האדומה
המעוררת אל היציאה ויוצאה גם כן היא דרך שם כשיחזור העמוד לשכבת
מה תחזיר היא גם כן ויתחבר בו אז כ' דברים הא' כאב גדול בקולית לבכת
העיכור מה שראוי שיריק וירקות הפנים וכל העור כשוב המרה האדומית
דרך שם זו היא הקוליקה הרקונית וראוי לדעת עוד שמפחד כבה לשוב
המותרות והליחות כלם אל פנים להמשכה אל הרוח החוזר אל הלב א"כ
הפחד יסבב חזרת המרה ויתחייבו הכאב והמרה האמורים וזהו שתמה
עתה ואמ' כי אחר שזכר ופחד ואין שלום ראה תכף כל גבר ידיו על חלציו
כיולדה והוא הירא' הכאב ונהפכו כל פנים לירקון ואם ראית לסב' הפחד
שפטוף שתן זה הוראה על העצר או הפרש כי ברבות השתן ימעט הפרש
כאשר ידעת
הוי כי גדול היום ההוא מאין כמוהו כבר ידע' שהזמן מור' מקר' בתנוע' ולכן
בתנועה הגדולה אמר זמן גדול ובהפך הפך ומזה תמשך שהזמן
יושג יותר אל האיש אשר ישיג אל התנועה יותר גם אל המצטער כי ישיג
התנועה המגיעה אליו מהחמר המחליאה אשר היא סבת הרגש התנועה
השמימיית ולכן אמר הכתוב ויהי בימים הרבים ההם כאשר ידעת לפי
שהם ימי צער עד שחשבו קצת עם היות שלא מדעתי שיום תמים הנזכר
ביהושע היה זה שלרוב המלאכה שנעשה בו נראה הזמן יותר והרגישו בו
היות היום ההוא גדול מה מזולתו ויעיד עליו אנלם שם הב' קטרים שזכר
הרב ולכן אמר כאן כי אחר שהצער כפול ומכופל כנו' יר' היום ההוא גדול
לרוב הרגשו בתנועה וזהו יום ה' כי אלף שנים בעיניו כיום א' ואמר שעם
היות יום ה' גדול והוא אלף שנים כשו הוא עת צרה ליעקב אבל ממנ' יושע
והו תשוב למיני עלא ויעיד עליו מה שאחריו והיה ביו' ההוא וכו ולא יעבור
וכו' כי הוא אחר זה הגלות הנזכר :

פירוש ויקונן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן

אמר שקרע את בגדיו הוא וכל האנשים אשר אתו ועשו הספד ובכי וצום על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה' ועל בית ישרא' כי נפלו בחרב שנר' שעל כולם בכלל ספדו ובכו וצמו אמר עתה שדוד לבדו עשה הקינ' הזאת ג"כ בפרט על שאול ועל יהונתן בנו על שאול לסבת היותו מלך ישראל וחותנו ועל יהונתן לסבת אהבתו ׃

ויאמר ללמד בני יהודה קשת כוונתו לומר בזאת הקינה ולהתרעם על ב' דברים שבעבורם היה בלתי אפשר שיהיו ישר' מנוצחים והב' איך נפלו גבורים והב' דברים הם אלו הא' שבהיות כל האומה הישראלית מיוחסים אל בני יהודה והם כלם היו גבורי' ומלומדי מלחמה ואנשעותיהם מלומדים לקרב ולהלחם בקשתות שהיא מלחמה חזקה והב' שהמלחמה היתה בהר' שהיא ארץ הצבי ולא היה ראוי שיבוא בה לישראל תקלה ורע גדול כזה שנפלו בה הגבורים אשר מעולם אנשי השם וכנגד הדבר האחד אמר ללמד בני יהודה קשת ר"ל ידוע הוא שלימוד מלחמה הקשתות שלמדו בני יהודה ר"ל כל ישר' שהוא כתוב על ספר הישר שהוא ספר שכתוב בו לימוד המלחמות ואופן עשייתם וא"כ איך אפשר שיהיו מנוצחים וכנגד הב' אמר הצבי ישראל על במותיך איך נפלו גבורי' ר"ל בה"א התימה איך הארץ שבארץ שהיא צבי ישר' אעפ"י שעל במותיך יפלו חללים איך נפלו הגבורים כי בשלמא אנשי העם אין להפלא אבל הגבורים איך נפלו ר"ל איך קבל הטבע דבר כ"כ רע וקשה או נוכל לומר שמדבר עם א"י עצמה וקורא אותה בה"א הקריאה כמו הדור אתם ראו את דבר ה' וירצה לומר ר"ל אמר לי את הארץ שהיא צבי ישראל אעפ"י שעל במותיך יהיו חללים איך נפלו בך הגבורים שמן הדין אעפ"י שיפלו חללים מן העם ההמוני שהגבורים לא היו נופלים או ירצה שכששהבה גוזר ח"ו שום גזרה עם נוטל הרב שלהם ומתפיים בזה ולא כן היה עתה שאף שנהרג שאול מתו רבים מישר' לזה שזה הענין אל יגידו להם לאומות ׃ או יר' שאף שידעו מיתת שאול לא ידעו איך מת מיתה משונה שנפל על חרבו לזה שאל יגידו זה להם ׃ או יר' שאף שהאומות בזו שמחים במיתת שאול היו נעצבים מצד אחר למה שחושבי' ששמח דוד במיתת שאול ואמר שאל יגידו להם שדוד ג"כ שמח במיתתו למה שאז ישמחו הם בשלימות ׃

אל תגידו בגת ואל תבשרו בחוצות וכו' ר"ל איך אמר אל תגידו שאעפ"י שיש לא יגידו הלא הפלשתי' עצמם יגידו אותו ועו' שאם כן תשמחנה בנות פלשתים שידוע הוא שאעפ"י שישרא' לא יגידו שהן תשמחנ' כשומעם

הנצחון הגדול שהיה להם אבל הכוונה בעבור שאמר בפסוק של מעליאיך נפלו גבורים אמר עתה כמזהיר לישראל שלא יצא מפיהם שנפלו הגבורים שאעפ"י שבארץ פלשתים ידעו שמתו רבים מישראל בעוד שלא תתפרסם נפילת הגבורים לא תהיה להן שמחה כ"כ כמו כיודען שמתו הגבורים בעבור שהם היו מגיני ישראל ועתה כיודען נפילתם תשמחנה ותאמרנה שבר כל ישר' מעליה ותשמחנה בעבור שהם היו עושים אות' שמנות כהורגן את בעליהן במלחמות ועתה הואיל והם מתים תהיינה בטוחות שלא יהרגו בעליהן על ידם ובעבור זה היה מזהיר ואומר אל תגידו בגת וכו'·

הרי בגלבוע אל טל ואל מטר עליכם אמר שמן הראוי שהמקום אשר אירע שם המקרה הרע והמר הזה שיהי' מקולל כי הארץ שהיא טובת המזל ושיש בה השפעת טוב היא מבורכת וראויה להתברך והואיל בהרי בגלבוע קרה רע גדול כזה מן הדין שיקללו אותם ובעבור שיצחק אבינו ע"ה התחיל בברכו את יעקב ויתן לך האלהים מטל השמים רצה הוא לקלל אותם בטל ואמר שיהיו כ"כ מקוללים שלא ירד עליה' טל שהוא ברכה ואמר עוד שלא היה מקלל אותם הרים בלבד שלא יבא עליהם טל ומטר כי אינם צריכים לא טל ולא מטר כי בהרים לא יזרעו ואעפ"י שלא ירד עליהם טל ומטר אינו מעלה ולא מוריד אבל בשדה תרומות אם לא יבוא הטל יהוא רע גדול וקללה גדולה שלא יתנו תבואתם אם לא ירד עליהם טל ומטר ולזה ושדי תרומות ר"ל וג"כ תהיה הקללה הזאת בשדי התרומות אם בהרים ההרים יש שדות מעולים וטובים לזריעת חטים ומלת תרומות לשון רוממות ועילוי ונתן הטעם לקללה הזאת ואמר כי שם נגעל מגן גבורים ר"ל לא בא הרע הזה לסבת רשעת שאול ויהונתן שהם היו צדיקים גמורים אלא לסבת רוע מזל המקום וזה כי שם נגעל ר"ל שם באותם הרים ואמר נגעל מגן גבורים ר"ל שלא נגעלו הגבורים אלא מגינ' כי מן הדין הגבורים לא להכנת אלא שמגיניהם נגעלו וזה מגן שאול בלי משיח בשמן ר"ל דבר גדול הוא שנגעל מגן גבור כשאול מבלי שנביט אל היותו מלך משוח בשמן הקדוש הלא אל היותו שאול שהוא היה גבור גדול ולא היה מגינו ראוי להיות נגעל·

מדם חללים מחלב גבורים היה משבח את שאול ויהונתן מגבורתם שדבר ידוע שהאנשים ההולכים במלחמות בראותם דם חללים וחלב גבורים נשפכים על הארץ שמתפחדים ויבוא מורך בלבבם אמר ששאול ויהונתן לא היו כאותם האנשים אבל גבורתם כל כך גדולה ולבם כלבות האריות שלא היו מתפחדים. קשת יהונתן לא נסוג אחור

וחרב שאול לא תשוב ריקם אבל או

היו לוחמים בגבורה

יותר גדולה·

אלו

שאול ויהונתן הנעימים והנאהבים היה משבח אותם שהיו נעימים
ונאהבים בעיני כל ישראל בהיותם בחיים חייתם ובמלחמ׳ ג״כ
עשו כאוהבים שלא נפרדו במלחמ׳ מאחיהם בני יש׳ ולא נסו מן המלחמה
בראותם נצחון האויבים אעפ״י שהיו יכולים לנוס ולברוח כי קלים היו
מנשרים ומאריות גברו׃ בנות ישראל אל שאול בכנה כמו שאמר
והזהיר שלא יגידו בגת פן תשמחנה בנות הערלים ביודען שמתו גבורי
ישראל כן אמר שראוי להודיע ולפרסם הרע הגדול הזה אל בנות ישראל
לבכות על שאול והיה אומ׳ להן שתבכינה על שאול שהיה כל כך גבור שהוא
מלבישם אותן שני ר״ל כי בהיות בעליהן במלחמה עמו היו בטוחות שיבואו
בשלום ולא היו מפשיטות לבושיהן הטובים שלא היו פוחדות שיתאלמנו
והיו לובשות שני עם עדנים ולא עוד אלא כשבאים מן המלחמה היו מביאי׳
משלל אויביה׳ כסף וזהב באופן שלסבת גבורת שאול היו בעליהן משימים
עדי זהב על לבושיהן׃ איך נפלו גבורים כל מקום שאומר איך אנ
אגבה הוא דבר תימה שמתמי׳ ואו׳ איך מכל הטבע דבר כזה וכאן ג״כ אמר
בתמיה איך היה דבר רע כזה שנפלו הגבורים בתוך המלחמה ר״ל שמדרך
הטבע הגבו׳ לא יוכלו להרגו אלא בנדייה וערמה בשלא נשמ״אבל בהיותו
בתוך המלחמה הוא משא ונותן ואין מדרך הטבע שיהרגוהו במלחמ׳ וזה
בדרך תימה איך נפלו הגבורים בהיותם גבורים ועוד בהיותם במלחמה
ואמר עוד יהונתן על במותיך חלל ר״ל וקשה מזאת שמת יהונתן שנצח
המלחמה הגדולה ועשה התשובה הגדולה בישר׳ ועוד בהיותו על במותיו
שהם הדי ישראל איך נפל עתה חללים עם כל הֿ תנאים האלו שאמרתי׃
צר לי עליך אחי יהונתן אחר שקונן על שניהם יחד עתה בסוף דבריו
קונן על יהונתן לבדו בפרט ואמר צר לי מאד עליך אחי הזכיר
הלשונ׳ מלת האחוה קודם שיזכיר שמו ר״ל שהוא אוהב אותו כאלו אחי
ואמ׳ שבאמו׳ צר לי מאד על מיתתו כי הוא נעים ונחמד בעיניו מאד על טוב
מדותיו ובייחוד בעבו׳ שהוא אוהב אותו הפך הטבע שמן הדין היה לשנוא
אותו לבכה שאביו אויבו ועוד שהו׳ יודע שנמשח למלך ע״י שמואל ועכ״ז הוא
אוהב אותו והוא פלא גדול ממה שנר׳ או נחשוב לפלא אהבת שתי נשים
מאיש א׳ כי על הרוב הן אויבות וצרות זו לזו ובשיקרה על דרך מקר׳ שיהיו
אוהבות זו לזו הוא פלא גדול ראוי ליפלא מאהבתך לי ממה שראוי ליפלא
מאהבת שתי נשים צרות וזה נפלאת לי אהבתך מאהבת הנשים הצרות
שבפליאה ימצא שתאהבנה א׳ אל אחת ומן הדין היה שהיית שונא אותי
ואתה היית אוהב אותי׃ איך נפלו גבורים היה מתרעם ומקונן על
שתי רעות אחת על מיתת הגבורים שהיו ממונים על ישראל כי בהיותם
חיים לא היו יראים ישראל ופוחדים להלח׳ בעמים ועתה במ׳ תתם כל יש׳
בבכיה

בסכנה גדולה בחברונס והרע השני שלא די שנפלו הגבורי' אלא שנאבדו
כלי המלחמה שלא נשאר ליתר העם שאינ' גבורים כלי המלחמה להלחם
בעת הצורך שנאבדו כשנפלו הגבורים או נוכל לומר שהגבורי' עצמם הם
היו כלי המלחמה כי כמו שהמלחמה לא תוכל להעשות מבלי כלי זיין
להלחם בהם כן בנפילת אלו הגבורים חסרו כלי זיין שישראל לא היו
עושים מלחמות אלא באמצעות אלו הגבורים ·

פירוש לפרשת ואלה דברי דוד האחרונים

אחר שכתב כותב הספר את דברי השירה שעשה דהע"ה על שהצילו
השי"ת מכף כל אויביו ומכף שאול שהם דברים כלם משובחי' ויפים
מתושבחות והודאות שנתן לשי"ת על הצלתו אמר עתה ואלה בוא התוספת
שמוסיף על הראשונים · והכונה שכותב הספר אומר אעפ"י שדברי השירה
הזאת וכל המזמורים שעשה דוד כלם משובחי' עכ"ז בסוף ימיו דבר דברים
שראויים להקרא אחרונים ע"ד אחרון אחרון חביב ודברי דוד הם מפסוק
שמתחיל רוח ה' דבר בי והלאה כי כל הקודם הוא הנעה והקדמת הכותב
ואמר נאם דוד בן ישי שהוא צדיק בן צדיק שאהבת השי"ת היה לו לירושה
מאביו שהוא צדיק גמור ונאם הגבר הוקם על ר"ל אם תרצו לדעת כמה
מעלתו ויתרונו וכמה הוא נחשב בעיניו ית' דעו וראו כי הוא הגבר הוקם
על ר"ל שבהיותו במדרגה שפלה ורועה הצאן לאביו ונחשב לכלום בעיני
אביו ואחיו הקימו השי"ת במעלה גדולה והמליך אותו על ישר' עמו בעבור
טוב מדותיו והיותו צדיק וחסיד ולא בעבור היותו בן מלך ויורש מלוכה אלא
שהשי"ת הקים אותו ועשה אותו מעולה וזש הוקם על ר"ל למעלה ואמר עוד
בספרו בשבחו משיח אלהי יעקב ר"ל שלא בא המלוכה בידו לסבת המזל
מחייב להיותו מלך כמו שנראה בשאר האנשים בשעולים לאיזו מעלה
שהוא לחיוב וסבת המזל אלא לסבה שבחר בו השי"ת ומשח למלך מאתו
ובמאמרו וצווי כמו שנראה בשמואל וזש משיח אלהי יעקב ובעבור ששבח
אותו גם כן מנעים זמירות ישראל ויעקב וישראל הוא איש אחד שיש לו שני
שמות מחולפים שהם יעקב וישראל שם שם יעקב במשיחה ובנעים זמירות
שם שם ישראל והכונה כי כמו שיעקב בחר לו יה והבדילו מעשו אחיו כן
רצה למשוח את דוד ולבחור אותו מתוך אחיו לרעו את צאנו ולמלוך עליהם
כמו שיעקב קנה שם ישראל כי שרה עם אלהים ועם אנשים כן גם כן שבח
אותו כי הוא נעים זמירות ר"ל כי לו נעים השבח והתהלה עד המלחמות
שנצח כאומרו כי נעים נאוה תהל' כי נעים כי תשמרם בבטנך שבח אותו
בשם ישראל כאומרו נעים זמירות ישראל ר"ל כי לו נאות ולו נעים שישבחוהו

פרשת אלה דברי דוד האחרונים

ישראל במזמורותיהם על הגדולות ועל הגבורות שעשה לישראל׃

רוח ה׳ דבר בי וזה הדבר תחלת דברי דוד והכותב אומר שדוד אמר רוח ה׳ דבר בי ר״ל כל דברי שדברתי והמזמורי׳ אשר עשיתי בימי׳ שעברו כלם היו ברוח ה׳ שדב׳ בי ברוח קדשו ולא זו בלבד שהוא היה נותן בי ובלבי רוחו לדבר הדברים ההם אבל גם כן מלתו על לשוני ר״ל אני דברתי בפיו ולא בפי כי הדברים עצמם שהש״י היה רוצה שאני אדבר או אומר הוא נותן אותם על לשוני במלתו וכאלו הוא עצמו היה מדבר ולא הניח אותם לבחינתי שאדבר אות׳ כפי כח הדבור שיש בי לפי שכלי ולפי דבורי הטוב אלא הוא עצמו שם מלתו בפי׃ אמר אלהי ישראל בי דבר הכותב אמר בג״ב דע״ה אמר עוד מלבד הדברים האלו שאמר שרוח ה׳ דבר בו שגם כן אמר עוד אלהי ישרא׳ לי דבר ואמר צור ישראל שהוא הש״ית זה הדבר הנמשך להלן שהוא דבר גדול והוא מושל באדם ר״ל אם תרצו לדעת מי הוא המושל בא״ד ויש לו יכולת על כל המין האנושי הוא הצדיק המושל ביראת אלהים ר״ל שכל יכולתו וממשלתו הוא ביראת אלהים ר״ל בדברים שהם יראת אלהים ולא שהבלי העולם כי העולם כלו לא נברא אלא בעבור האדם שהוא היה תכלית הבריאה א״מ שהוא דבר גדול שיש אדם שיש לו יכולת על המין האנושי והוא מושל עליו בהחלט ומי הוא א״מ שהוא האיש הצדיק ולא כל מי שהוא צדיק סתם שעושה דבריו בצדק אלא זה הצדיק צריך שיהיה מושל ביראת אלהים ר״ל שלא יהיה לו ממשלת ויכולת אלא בדברים שהם יראת אלהים וזה צדיק מושל יראת אלהים׃ או נוכל לפרש צדיק מושל יראת אלהים ר״ל שהצדיק שאין לו פחד ויראה ממדת הדין ומושל עליה בעבור שאינו עושה דבר שיפחד בעבורו שיהיה פתחון פה למדת הדין עליו שזה יוכל להקרא מושל ביראת אלהים או נוכל לומר כי דרך כל המלכים והמושלים להתגאות בממשלתם ובעבור שיש להם ממשלה על אחרים לפעמים עושים דברים שאינם טובים וזה בעבור שממשלתם אינה ביראת אלהים אמר שהצדיק הראוי למשול באדם הוא המושל ר״ל מולך והוא ביראת אלהים ר״ל שעם היות שהוא מלך ומושל על הכל אינו עושה מעשיו אלא ביראת אלהים

וכאור בקר יזרח שמש אמר שזה הצדיק המושל ביראת אלהים יהיה טובו וגדולתו כערך האור הזורח בעולם מן הבקר רוצה לו׳ מעת עליית השחר ובעת זריחת השמש ובעלייתו שהאור מתוסף בהדרגה כי האשונה מאיר פני מזרח ואחר זה יהיה עליית השחר ואחר זה יהיה האור בכל העולם ואחר זה תזרח השמש ואחר זה יתעלה בהדרגה עד חצי היום וזה וכאור בקר יזרח שמש ר״ל יהיה כאור הבקר כשתזרח השמש בבקר שהיא נקיה מעננים ומן האדים העולים מן הארץ וגם כן כבקר אינה עבה

מנוגה רוצה לומר שאין הנגה שלה עבה מעבים אבל היא לקויה מכל וכל
כי כשהיא עבה לא יתראה עליית האור בהדרגה כמ"ש אבל היא חשוכה
כלה אפי' אחר זריחת השמש כענין שכות בענן ממטר דשא מארץ המשיל
ג"כ עליית הצדיק המושל ביראת אלהים לעליי' הדשא והעשב הנולד מן הארץ
לסבת המטר שמתגדל בהדרגה ולא תהיה גדולתו בבת א' אמר שכן יהיה
זה הצדיק שיתגדל מעט מעט ולא בבת אחד וגם ממטר דשא מארץ ויהיה
שיעורו שיהיה גדול זה הצדיק כגידול הדשא הצומח מן הארץ לסב' המטר
וכל זה אמר בעדו שנתגדל ונתוקף בהדרגה שראשונה לא היה נחשב לבן
ישי כמשרז"ל ואח"כ היה רועה ואחר זה נמשח ע"י שמואל בהחבא ואחר זה
הרג את גוליית הפלשתי ואחר זה נצח כמה מלחמות עד שהגיע למלוך
ושיאמר עליו נעים זמירות ישראל רוצה לומר שהיה ראוי להשתבח ·

כי לא כן ביתי עם אל בעבור שאמר שרוח ה' דבר בו ר"ל שהתנבא על
העתיד וראה הנבוא' וברוח הקדש שא"ל השי"ת שמלכות ביתו יפסק
בעונות המושלים אחריו כמו מנשה ואחרים אמר בודאי לא כן ביתי עם אל
ר"ל לא יגדל מלכות ביתי אחרי בהדרגה כמו אור השמש וכדשא הארץ
שאמרנו אבל יפסק בעונותם כי לא יאמר עליהם צדיק מושל יראת אלהים
וגם **כי** ברית עולם שם לי ר"ל כשנתן לי המלוכה שאני התחלה נתן
אותה לי בברית עולם ר"ל שאשמור אני והבאים אחרי בריתו לעולם שאמר
אם ישמרו בניך בריתי וגומ' ערוכה בכל ר"ל נתן לי המלוכה עם זה הברית
שתהיה ערוכה בכל ושמורה מעשות רע: **כי** כל ישעי וכל חפץ כי לא
יצמיח ר"ל כשנתן לי המלוכה אמר לי שאני אשיג כל ישעי וכל חפצי לא
יצמח ר"ל אבל הבאים אחרי חטאו ולא ימשלו ביראת אלהים לא יצמיחו ר"ל
לא יצמיח ממשלתם ומלכותם כמו האור וכמו הדשא הנולד מן הארץ אבל
יבריתו ויפסק מלכותם · **ובליעל** כקוץ מונד כלהם קיים דבריו על
הרשעים העתידים לקום אחריו כמו מנשה וחביריו שראוים להקר' בליעל
שיהיו כמו הקוץ המונד שהרוח מנענע אותו ומוליכו ומביאו ממקו' למקום
כמו עונש הנפשו' כמ"ש אביגיל לדוד ואת נפש אויביך יקלענ' בתוך כף הקל'
ר"ל שיניעו אות' כשתרצ' לעלו' למע' יורידוהו בכח ובחוזקה כמו האבן בתוך
כף הקלע שמשליכים אותה בחוזק אמר שג"כ אלו האנשים אנשי בליעל יהיו
כלם כקוץ מונד שיהיו נעים ונדים מדחי אל דחי ולא יהיו להם יכולת ורשות
לעלות למעלה כי לא ביד יקחו אל הקוצי' המתנודדי' לא יקח אותם האדם
בידו בעבור שיש להם אותם הקוצי' שנכנסי' ביד הלוקח אות' אל באיזו דבר
בעבור שלא יכנסו בידי' כן אלו הרשעי' לא יוקחו נפשות' ע"י המלאכי' הטובים
להעלו' אותן למע' אבל הם כמו האבן מושלכי' ומע' למט' ע"י מלאכי חבלה
המושלים לברזל כאומרו ואיש אשר יגיע בהם ימלא ברזל ·

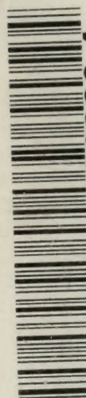
ועץ חמת שהוא ארוך בעבור שיתרחק מהם שלא יגיע בקוצים וכל"ש ישרפו בשבת ר"ל כי אותם הק׳ כי כשאדם רוצה לבער אות' בעבור בכנתם שורף אותם במקום שהם בו שזהו בשבת ר"ל במקום שבתם כן הרשעים מלבד שהם כקוץ מונד שר"ל שמתנודדות בעשותם מחיל אל חיל ולא יעזבו אותם לעלות ישרפו בשבת ר"ל שהשבות: המנוחה שלהם הוא שישרפו כאו' ואשם לא תכבה והעולה מכל זה שדעה פרסם לכל שמלכותו יתקיים בידו אבל לבאים אחריו לא יתקיים בעונותיהם והודיע זה בעבור שידע ברוח הקדש שהבאי' אחריו יהיו פושעים להודיע שאם יפסק מלכותו שאין הסבה בעבורו אלא לסבת הבאים אחריו כי אותו בחר הש"ת למלוך על ישראל וכאמר עליו מצאתי איש כלבבי׃

אין

מפתחות הספר

תורה

מפתחות מספר ירמיהו

3 1761 07129206 4